

GIMNAZIJA POLJANE

SARA JEMEC, 4. letnik

**Primerjava izvora prevzetega strokovnega geografskega
izrazoslovja in vpeljava terminologije ter njene etimološke
razlage v pouk geografije**

Področje: GEOGRAFIJA

Raziskovalna naloga

Mentor:

DAN KARDUM ŠIBILA

Ljubljana, 2024

Zahvale

Na prvem mestu bi se rada iskreno zahvalila svojemu **mentorju, Danu Kardumu Šibili**, ki je skoraj dve leti spremljal razvoj pričujočega dela in podpiral moje zamisli. Obenem mi je, z vsemi nasveti in usmeritvami, med mnogoterimi diskusijami pravzaprav vedno pokazal nove poti v še bolj poglobljeno raziskovanje in širjenje obzorij. S svojimi vsestranskimi izkušnjami pa je znal pomagati, da je raziskovalni kompas ponovno kazal v pravo smer vsakokrat, ko sem se za trenutek znašla v "slepi" ulici.

Posebna zahvala gre tudi **profesorici latinščine** na Gimnaziji Poljane, **Luciji Krošelj Košec**, za uvodno spodbudo, ki je bila ključna za prvi korak na mojo raziskovalno pot. Bila je prva, ki je vzbudila moje zanimanje za razlago in etimologijo besed, kar sem vedno z navdušenjem aplicirala tudi na geografske sfere in predstavljam v raziskovalni nalogi. Zasluzna je tudi za pregled etimoloških razlag.

In nenazadnje iz srca **hvala vsem vam**, ki ste bili vedno pripravljeni prisluhniti idejam, včasih tudi tegobam in oviram, ter z menoj razpravljati o vseh poteh in stranpoteh pri tem podvigu.

Omnibus vobis gratias ago maximas.

Primerjava izvora prevzetega strokovnega geografskega izrazoslovja in vpeljava terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije

Izvleček

Raziskovalno delo, razdeljeno na teoretični, empirični in aplikativni del, primerja izvor prevzete geografske terminologije ter predstavlja realizacijo koncepta vpeljave terminologije, preko etimološke razlage, v pouk geografije. Teoretične podlage, namenjene pridobitvi kompetenc na področju raziskovanja ter snovanju aplikativnega predloga, obravnavajo področja terminologije, etimologije, poučevanja in učenja besedišča, Bloomove taksonomije ter smernic za pisanje učbenikov. Empirični del je dvodelen. V prvem, s pomočjo anketne raziskave, pridobimo nabor terminologije, ki jo v nadaljevanju obravnavamo z etimološkega vidika ter analiziramo njeno uporabo na vseh treh stopnjah izobraževanja. Drugi empirični del se osredotoča na mnenja o uporabi prevzetega geografskega besedišča učiteljev in slušateljev geografskih vsebin. Aplikativni didaktični predlog vključuje prevzete interdisciplinarne termine, razdeljene na šest poglavij. Naloge so težavnostno različne; taksonomsko lažje so avtodidaktične in lahko služijo kot predpriprava na uro oziroma jih lahko učenec reši sam, medtem ko se iz taksonomsko težjih nalog lahko razvije razredna diskusija oziroma se učenci soočajo z aktualnimi družbenimi in prostorskimi procesi, v primeru problematik pa iščejo tudi rešitve. Vsako izmed poglavij ima svojo krovno, tipološko drugačno nalogo, znotraj poglavja pa so za vsak termin sestavljene naloge, interpretirane po Bloomovi taksonomiji.

Ključne besede: prevzeta terminologija, etimologija, šolska geografija, interdisciplinarnost

Comparison of the origin of borrowed technical geographic vocabulary and introduction of terminology and its etymological explanation into Geography teaching

Abstract

The research work, divided into theoretical, empirical and applicative part, compares the origin of borrowed geographic terminology and presents the realization of the concept of introduction of terminology into Geography teaching through etymological explanation. The theoretical foundations, aimed at acquiring competences in the field of research and developing an applicative proposal, deal with the areas of terminology, etymology, teaching and learning vocabulary, Bloom's taxonomy and guidelines for writing textbooks. The empirical part is divided into two parts. In the first part, we obtain a survey-based set of terminology which is further discussed from an etymological point of view and we analyze its use at all three levels of education. The second empirical part focuses on the opinions about the use of borrowed vocabulary of teachers and listeners of geographic content. The applicative didactic proposal includes interdisciplinary terms, divided into six chapters. The tasks vary in difficulty: the taxonomically easier are auto-didactic and can serve as preparation for the lesson or the student can solve them on their own, taxonomically more difficult tasks can lead to a class discussion or students facing current social and spatial processes, and in the case of problematic issues they could also be looking for solutions. Each of the chapters has its own overarching, typologically different task, meanwhile within the chapter tasks for each term are interpreted according to Bloom's taxonomy.

Keywords: borrowed terminology, etymology, school geography, interdisciplinarity

KAZALO

1. UVOD	20
2. ETIMOLOGIJA	25
2.1. Teorija etimologije	25
2.2. Začetki etimološkega raziskovanja	26
2.3. Razvoj slovenske etimologije	27
2.4. Razvoj evropskega etimološkega zanimanja	28
2.5. Etimologija kot sinteza med staroindijskimi postopki in evropskimi cilji	28
2.6. Slovenski etimološki slovarji	29
3. TERMINOLOGIJA	30
3.1. Teorija terminologije	30
3.2. Uporabniki terminologije	30
3.3. Slovensko slovaroslovje in terminologija	31
3.3.1. Slovenska terminološka spletišča - terminologišča	31
3.3.2. Geografskemu terminološkemu slovarju na pot	32
3.4. Slovenski terminološki slovarji	33
3.4.1. Geografski terminološki slovar	34
3.4.2. Drugi terminološki slovarji	35
3.5. Načela in prevzemanje terminologije	35
3.6. Proces determinologizacije	36
4. POUČEVANJE IN UČENJE BESEDIŠČA	37
4.1. Leksikalna razpoložljivost kot kriterij za izbor besedišča pri poučevanju	37
4.2. Dobesedno prevajanje v poučevanju in učenju	38

4.2.1. Poznavanje korenov in obrazil kot temeljnih delov prevzetih leksemov	40
4.3. Poučevanje besedišča z vidika delovanja mentalnega leksikona	40
4.3.1. Učenje besedišča	40
4.3.2. Kaj je mentalni leksikon?	41
4.3.3. Organizacija in dostop do mentalnega leksikona	41
4.3.4. Kako poteka skladiščenje besed v mentalnem leksikonu?	42
4.3.5. Kako si zapomnimo besede?	43
4.3.6. Načini in pomembni postopki pri pomnjenju besed	44
4.4. Poučevanje prevzetega geografskega besedišča po principu etimološke razlage	45
4.5. Vključevanje Bloomove taksonomije v poučevanje geografske terminologije	46
5. VLOGA UČBENIKOV PRI PROCESU UČENJA IN POUČEVANJA	49
5.1. Razvoj vloge učbenika v učnem procesu	49
5.2. Glavne smernice za pisanje učbenikov	50
6. EMPIRIČNI DEL I: ANALIZA FREKVENTNOSTI IN ETIMOLOGIJE PREVZETIH GEOGRAFSKIH TERMINOV	52
6.1. Pridobitev nabora in končnega izbora terminov	52
6.2. Zgradba ankete in pridobivanje podatkov	52
6.3. Cilji glede na anketni vprašalnik	53
6.4. Etimološke hipoteze	54
6.5. Metodologija končnega izbora besedišča	55
6.6. Hipoteze vplivov na selekcijo geografske terminologije pri pouku	56
7. ANALIZA GEOGRAFSKIH TERMINOV PO POGLAVJIH	56
7.1. Razlogi za oblikovanje in poimenovanje poglavij	56
7.2. Zgradba posameznih poglavij	57

7.3. Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza	58
7.3.1. Adiabatni gradient	58
7.3.2. Adibatno segrevanje/ohlajanje	59
7.3.3. Agromelioracija	59
7.3.4. Alternativna energija	60
7.3.5. Albedo	61
7.3.6. Antropogeni dejavnik	62
7.3.7. Antroposfera	62
7.3.8. Areal	63
7.3.9. Badlands	64
7.3.10. Deforestacija	64
7.3.11. Divergenca	65
7.3.12. Ekotop	66
7.3.13. Evtrofikacija	67
7.3.14. Hibrid	67
7.3.15. Konvergenca	68
7.3.16. Entropija	69
7.3.17. Gradient	69
7.3.18. Meteorna voda	70
7.3.19. Paradigma	71
7.3.20. Radiacija	72
7.3.21. Retinenca	72
7.3.22. Sinoptična karta	73
7.3.23. Toksičnost	74

7.4. Analiza razlogov za (ne)uporabo pojmov poglavja Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza pri pouku geografije	75
7.5. Dekolonizacija in problematika zatiranja marginalnih skupnosti	81
7.5.1. Akomodacija	81
7.5.2. Alohtono prebivalstvo	81
7.5.3. Bantustan	82
7.5.4. Diaspora	83
7.5.5. Eksklava	83
7.5.6. Enklava	84
7.5.7. Etnija	84
7.5.8. Etnocentrizem	85
7.5.9. Geopolitika	86
7.5.10. Getoizacija	87
7.5.11. Hegemonija	87
7.5.12. Imperializem	88
7.5.13. Kolon	89
7.5.14. Kreol	89
7.5.15. Latifundija	90
7.5.16. Marginalizacija	91
7.5.17. Minifundija	91
7.5.18. Monocentrizem	92
7.5.19. Multikulturalizem	93
7.5.20. Neokolonializem	93
7.5.21. Peon	94
7.5.22. Populizem	95

7.5.23. Piemont	96
7.5.24. Pozitivna diskriminacija	96
7.5.25. Protektorat	97
7.5.26. Regionalizem	98
7.5.27. Repatriacija	98
7.5.28. Segregacija	99
7.5.29. Sekularizacija	100
7.5.30. Separatizem	101
7.5.31. Slum	101
7.6. Analiza razlogov za (ne)uporabo pojmov Dekolonizacije in problematike zatiranja marginalnih skupnosti pri pouku geografije	102
7.7. Pojmi, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje reliefa	108
7.7.1. Abrazija	108
7.7.2. Antiklinala/sinklinala	108
7.7.3. Barhan	109
7.7.4. Boreal	110
7.7.5. Deflacija	111
7.7.6. Denudacija	111
7.7.7. Drumlin	112
7.7.8. Eksogeni/endogeni procesi	113
7.7.9. Eolska akumulacija	113
7.7.10. Era	114
7.7.11. Fluvioglacialno območje	115
7.7.12. Frakcija	116
7.7.13. Fumarola	116

7.7.14. Glacialni režim	117
7.7.15. Glacioevstazija/izostazija	118
7.7.16. Kaldera	119
7.7.17. Kaskada	120
7.7.18. Korazija	120
7.7.19. Kordiljera	121
7.7.20. Kriptodepresija	122
7.7.21. Metamorfoza	122
7.7.22. Nivalni režim	123
7.7.23. Piroklast	124
7.7.24. Pluvialni režim	124
7.7.25. Retrogradna erozija	125
7.7.26. Sedimentacija	126
7.7.27. Soliflukcija	127
7.7.28. Stratovulkan	127
7.7.29. Subdukcija	128
7.7.30. Suspenzija	129
7.7.31. Šelf	129
7.7.32. Transgresija	130
7.7.33. Tuf	131
7.8. Analiza razlogov za (ne)uporabo Pojmov, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje površja pri pouku geografije	132
7.9. Agrarna problematika in regionalne razlike	137
7.9.1. Aconalna prst	137
7.9.2. Aglomeracija	137

7.9.3. Alpidi	138
7.9.4. Aluvialna prst	139
7.9.5. Amplituda	140
7.9.6. Areično/endoreično območje	140
7.9.7. Arhipelag	141
7.9.8. Conalnost	142
7.9.9. Disperzija	142
7.9.10. Diverzifikacija	143
7.9.11. Drenaža	144
7.9.12. Ekspozicija	145
7.9.13. Ekstenzifikacija	145
7.9.14. Evaporacija	146
7.9.15. Fatamorgana	147
7.9.16. Hidrofilna rastlina	147
7.9.17. Irigacija	148
7.9.18. Izohalina	149
7.9.19. Izohieta	149
7.9.20. Kserofit	150
7.9.21. Kvocient	150
7.9.22. Litoralizacija	151
7.9.22. Lokalizacija	152
7.9.23. Mezofit	152
7.9.24. Nomadizem	153
7.9.25. Praha	154
7.9.26. Primitivizem	155

7.9.27. Protekcionizem	155
7.9.28. Recesija	156
7.9.29. Tranzicija	157
7.10. Analiza razlogov za (ne)uporabo pojmov, ki označujejo procese in pojave, ki vplivajo na regionalne razlike in agrarno problematiko	158
7. 11. Funkcioniranje urbanih območji in njihova ekonomska ekspanzija	163
7.11.1. CBD	163
7.11.2. Eksodus prebivalstva	163
7.11.3. Embargo	164
7.11.4. Gentrifikacija	165
7.11.5. GIS	165
7.11.6. Hiperpopulacija	166
7.11.7. Input-output analiza	167
7.11.8. Kartel	168
7.11.9. Koncern	168
7.11.10. Kozmopolitizem	169
7.11.11. Konurbacija	170
7.11.12. Megalopolis	170
7.11.13. Redistribucija	171
7.12. Razlogi za (ne)uporabo terminov poglavja Funkcioniranje urbanih območji in njihova ekonomska ekspanzija	173
7.13. Analiza izvora prevzetih obravnavanih geografskih terminov	178
8. EMPIRIČNI DEL II: STALIŠČA POUČEVANIH IN UČITELJEV GLEDE UPORABE TERMINOLOGIJE	186
8.1. Pridobitev podatkov o stališčih	186

8.2. Zgradba anket in pridobivanje podatkov	186
8.3. Cilji glede na anketni vprašalnik	187
8.4. Hipoteze, vezane na pogled učiteljev in učencev na prevzeto terminologijo	187
8.5. Rezultati anketne raziskave, namenjene učiteljem	188
8.6. Rezultati anketne raziskave, namenjene poučevanim	198
9. MEDPREDMETNE POVEZAVE	207
9.1. Prekrivnost geografskih terminov s terminologijo drugih področij	207
9.2. Načela za oblikovanje priročnika in demonstracije vpeljave etimološke razlage terminologije v pouk geografije	211
10. PREDNOSTI IN SLABOSTI UPORABE (PREVZETE) TERMINOLOGIJE	213
10.1. Prednosti širše uporabe terminologije	213
10.2. Slabosti širše uporabe terminologije	214
12. DISKUSIJA	216
13. SKLEP (ZAKLJUČEK)	219
14. VIRI IN LITERATURA	223
15. APLIKATIVNI DEL RAZISKOVALNE NALOGE - PRILOGE	230

Raziskovalna naloga v številkah

Število strani raziskovalne naloge: 230

Število strani aplikativnega didaktičnega predloga: 120

Skupno število strani: 350

Število grafov Empiričnega dela I: 140

Število grafov Empiričnega dela II: 18

Skupno število grafov: 158

Število tabel: 23

Število Vennovih diagramov: 4

Število slik: 2

Število prilog: 1

1. UVOD

Pričujoče raziskovalno delo, kot sinteza vseh opravljenih raziskav, konkretno ponazarja koncept poučevanja geografske terminologije s pomočjo njene etimološke razlage pri pouku geografije. S tem povezuje do sedaj redko združena področja in zato predstavlja inovativen aplikativni didaktični predlog oziroma priročnik, ki uporabnika spodbuja k poznavanju prevzete terminologije, obenem pa mu pomaga razširiti obzorja ne le z geografskega in jezikovnega vidika, temveč mu pogosto razkriva tudi zgodovinske ter aktualne, družbene in okoljske problematike, ki so in še vedno sooblikujejo naš vsakdan na planetu Zemlja.

V raziskovalnem delu bomo analizirali temeljne teorije področij, ki jih obravnava. Slednje zajemajo slovaropisje, terminologijo in procese povezane z njo, etimološko raziskovanje, poučevanje besedišča, upoštevajoč delovanje mentalnega leksikona, Bloomovo taksonomijo in vlogo učbenika v procesu učenja ter poučevanja. Prav tako bomo analizirali naklonjenost učiteljev in slušateljev geografskih vsebin, na sekundarni in terciarni stopnji, za uporabo prevzete terminologije pri pouku geografije. Opravljene analize nam bodo omogočile pridobitev znanj in kompetenc, ki so ključne za raziskavo in oblikovanje aplikativnega didaktičnega predloga oziroma priročnika, kar pojmuje kot sintezo raziskovalnega dela in doprinos k študijskim gradivom geografskih vsebin.

Raziskovalno delo sestoji iz **teoretičnega, empiričnega in aplikativnega dela.**

V teoretičnem delu obravnavamo **teorije področij**, ki so ključna za razumevanje tematik ter oblikovanje aplikativnega predloga.

Empirični del I primerja izvor oziroma etimologijo terminov fizične in družbene geografije, za katere predpostavljamo, da izhajajo iz tako zgodovinsko kot geografsko gledano ločenih okolij. Nabor obravnavanih pojmov bomo izbrali glede na njihovo uporabo pri pouku, pri čemer nam bodo glavno vodilo odgovori učiteljev geografije.

Primarni nabor besedišča bomo pridobili **s pomočjo odgovorov učiteljev geografije**, na vseh treh stopnjah izobraževanja, na vprašanje o uporabi 240-ih terminov izbranih iz Geografskega terminološkega slovarja in slovarja Dictionary of human

geography. Termini bodo deljeni na 122 fizičnogeografskih in 118 družbenogeografskih, ker pa slednjih v Geografskem terminološkem slovarju primanjkuje, se bomo pri pridobivanju nabora oprli še na angleško literaturo. Pridobljenih 130 terminov, ki se v splošnem, sodeč po pridobljenih odgovorih, uporabljajo od 20 do 80 %, bomo etimološko analizirali ter predstavili rabo posameznega pojma na vsaki izmed treh stopenj izobraževalne vertikale. Razporedili jih bomo v šest poglavij, po smislu in vsebinski povezanosti, ter ob koncu vsakega poglavja ovrednotili vzorce uporabe, ki se pri posameznem sklopu pojavljajo. Slednje bomo ocenili na podlagi ponavljajočih se vzorcev pri grafih uporabe. Tako bomo sklope od A do F (po abecednem vrstnem redu) interpretirali na naslednji način: sklop A označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %. V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem. V sklopu C obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %. Sklop D predstavlja pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %. Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko. Zadnji sklop F pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

Empirični del II je vezan na pedagoški vidik geografske terminologije, njene uporabe in vpeljave, prav tako z upoštevanjem odgovorov učiteljev in učencev.

Naslednji kriterij, s pomočjo katerega bomo pridobili **končni izbor terminov** za namen aplikativnega didaktičnega predloga, **je njihov interdisciplinarni vidik**. Za medpredmetne termine bomo smatrali pojme, ki jih lahko dijaki gimnazijskega programa potencialno srečajo pri vsaj še enem predmetu, ki je vključen v predmetnik vsaj enega izmed štirih letnikov (splošne) gimnazije. Slednje bomo v končni fazi vključili v priročnik, saj menimo, da obravnavani pojmi predstavljajo pomemben del splošne izobrazbe, njihovo poznavanje pa pripomore k razumevanju ustreznih v tujih jezikih, kar omogoča tako razvoj lingvističnih kompetenc kot tudi posameznikovega poznavanja aktualnih svetovnih procesov in pojavov.

Končni izdelek, oziroma aplikativni didaktični predlog, bo lahko služil denimo kot priročnik učiteljem za poučevanje terminologije ali pa delovni zvezek za učence.

Naloge bodo razdeljene na šest poglavij, izmed katerih bo vsako obravnavalo določeno globalno družbeno ali okoljsko problematiko in spodbujalo reševalca nalog, da se boljše spozna s perečo temo ter razmišlja tudi o morebitnih rešitvah. Poleg tega bo naloga za vsak termin v poglavju večinoma dvodelna. V začetni fazi se bo uporabnik seznanil z etimološko razlago predstavljenega pojma, nato pa preko nalog različnih stopenj Bloomove taksonomije poglobil poznavanje določenega procesa/poja. Vsaka naloga bo imela poleg navodila tudi oznako, ki predlaga, da nalogo, ki je v večini vezana na etimološko razlago in sam pomen pojma, učenec reši doma in mu služi kot predpriprava na uro, kjer nato že ima osnovno poznavanje termina. Drugačno oznako bodo imele taksonomsko težje naloge, ki predpostavljajo, da bi se lahko iz njih razvila diskusija tudi med samim poukom in generirajo odkrivanje rešitev, oddaljenih povezav ter zavedanja svetovnih kriz na različnih področjih.

Priročnik bo glede na zahtevnost in izbiro vsebine najprimernejši za dijake, gimnazijce. Uporabnik pa bo seveda lahko tudi kdor koli drug, saj bo taksonomska različnost posameznih vaj omogočala širši krog uporabnikov. Priročnik bo temeljil na nalogah dveh stopenj, ki jih bomo sestavili po lastni interpretaciji Bloomove taksonomije. V prvih fazah se bo tako uporabnik seznanjal s fazama poznavanja in razumevanja; znal prepoznati termin in ga uvrstiti v ustrezno področje geografije ter secirati termin in razložiti korelacijo med etimološko razlago pojma ter njegovo geografsko vlogo. V višjih stopnjah pa se bo seznanjal z uporabo, analizo, sintezo in vrednotenjem oziroma znal predstaviti lasten primer na svetovni ravni, ki je vezan na obravnavan termin, vzročno-posledično razložiti bistvo procesa/poja, ki ga termin obravnava, interpretirati, kakšne bi bile morebitne posledice v družbi in prostoru v primeru sprememb tega procesa/poja ter nenazadnje ovrednotiti pomen precesa/poja na regionalni/globalni ravni. Termini bodo po vsebinski povezanosti razdeljeni na šest poglavij: *Zeleni prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje*, *Posledice kolonizacije latinoameriškega prostora*, *Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah*, *Vzroki za migracije in njihove posledice*, *Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike* in *Kar povzroča geopolitične težnje*. Taksonomsko lažje naloge bodo avtodidaktične in bodo lahko služile kot predpriprava na uro oziroma jih bo lahko učenec rešil sam, medtem ko bodo taksonomsko težje naloge zastavljene tako, da se potencialno iz njih lahko razvije razredna diskusija oziroma učenci z usmeritvijo učitelja rešujejo nalogo ter se s tem soočajo z aktualnimi družbenimi in prostorskimi procesi, v

primeru problematik pa iščejo tudi rešitve. Vsako poglavje bo imelo svojo krovno, tipološko popolnoma drugačno, nalogo, ki bo služila kot ponovitev spoznanih pojmov.

Osnovni cilj raziskovalnega dela je primerjati izvor prevzetih geografskih terminov in analizirati naklonjenost za uporabo prevzetega strokovnega geografskega izrazoslovja pri pouku geografije ter predstavitev koncepta vpeljave terminologije, s pomočjo etimološke razlage, v pouk geografije.

Empirični del raziskovalne naloge stremi k ugotovitvi razlik v izvoru fizično- in družbenogeografske terminologije ter analizi in vrednotenju naklonjenosti za uporabo slednje pri pouku geografije.

Cilj t. i. priročnika pa je uporabna vrednost raziskovalnega dela, kar pojmujemo kot predstavitev realizacije koncepta vpeljave etimološke razlage terminologije v pouk geografije. Namen didaktičnega predloga je približati in spodbuditi pričujoč način poučevanja prevzetega geografskega besedišča, nagovarja pa tako učitelje kot učence. Z raziskovalnim delom bomo stremeli k ustvarjanju slednjega.

V povezavi z osnovnimi cilji in namenom raziskovalne naloge, se naša **osrednja raziskovalna vprašanja** glasijo: *“Kako se razlikuje etimologija prevzete geografske terminologije v primeru fizično- in družbenogeografskih pojmov?, Kakšen je odnos učiteljev in slušateljev geografskih vsebin do prevzete terminologije, kakšna je njihova naklonjenost za uporabo slednje pri pouku geografije ter kako se spreminjajo vzorci uporabe terminov glede na stopnjo izobraževanja?”* Stremeli bomo k predstavitvi konkretnega odgovora na vprašanje *“Kako bi lahko prevzeto terminologijo v širšem obsegu vpeljali v pouk geografije ter njeno poučevanje in učenje, z namenom lažjega in boljšega razumevanja ter pomnenja, podkrepili s pomočjo etimološke razlage?”*

Pri pisanju in raziskovanju nas bodo **vodile spodaj predstavljene hipoteze**, ki jih bomo ponovno izpostavili v obeh empiričnih delih. Prve tri hipoteze so vezane predvsem na jezikovni vidik prevete terminologije, torej obravnavajo njihov izvor, medtem ko je ostalih dvanajst hipotez, bolj pedagoško usmerjenih.

HIPOTEZE RAZISKOVALNEGA DELA

- I. *Termini fizične geografije izvirajo iz sredozemskega območja, kjer je bila v času Antične Grčije lingua franca stara grščina.*
- II. *Termini družbene geografije imajo svoj izvor v latinskem jeziku, ki je bil v obdobjih po dominantni grški zgodovini prevladujoč jezik rabe*
- III. *Mnoge pojme bi lahko proglasili tako za grške kot latinske, saj je veliko besed v latinskem jeziku grškega izvora.*
- IV. *Najpogostejši razlog za uporabo terminologije v manjšem obsegu je večinoma to, da učitelji, predvsem na osnovnih šolah, predpostavljajo, da so termini prezahtevni in jih učenci ne bi razumeli.*
- V. *Veliko terminov, ki imajo kljub svoji abstraktnosti visoko frekvenco rabe, se uporablja v tolikšnem obsegu zaradi njihovega prehoda v splošno leksiko, oziroma so del splošne izobrazbe.*
- VI. *Prevzeti pojmi se ne uporabljajo zaradi slovenske ustreznice, ki jo respondenti smatrajo za preprostejšo in ustrežnejšo.*
- VII. *Uporaba določenih pojmov upade na terciarni stopnji, četudi se to, glede na didaktično načelo postopnosti, zdi kontradiktorno.*
- VIII. *Najbolj uporabljeni termini pri pouku geografije so tisti, za katere nimamo slovenske ustreznice.*
- IX. *Večina učiteljev na vseh treh stopnjah izobraževanja je na splošno bolj naklonjena uporabi slovenskih pojmov kot strokovnih terminov.*
- X. *Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, bi si termin lažje priklicali iz spomina, kot če izvora besede ne bi poznali.*
- XI. *Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, bi si termin lažje zapomnili in ga razumeli, kot če izvora besede ne bi poznali.*
- XII. *Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, termina ne bi tako hitro pozabili, kot če izvora besede ne bi poznali.*
- XIII. *Dijaki in študenti si za razlago termina pomagajo predvsem z angleščino, nekoliko manj, termine povezujejo z romanskimi jeziki.*
- XIV. *Slušatelji se zavedajo, da so geografski termini povezani tudi s splošno izobrazbo in so jim zato večinoma naklonjeni.*

XV. Učitelji uporabo terminologije podpirajo v največji meri sklicujoč se na njihovo vsesplošno uporabo in prispevku k splošni razgledanosti.

Na tem mestu poudarjamo še, da se zavedamo pomembnosti za skrb maternega jezika in vsekakor podpiramo tudi razvoj slovenske terminologije. Menimo pa, da je poleg slovenske terminologije na področju tako interdisciplinarne stroke, kot je geografija, katere prvine se dnevno pojavljajo v našem življenju, ki se ukvarja z aktualnimi krizami in svetovnimi problematikami, tako družbenimi kot okoljskimi, potrebno tudi poznavanje prevzete terminologije in s tem širjenje obzorij ter jezikovnih kompetenc.

2. ETIMOLOGIJA

SSKJ (Fran, 2023) definira etimologijo kot:

etimologija -e ž (i) lingv.

razlaga izvora besede

SINONIMI: knj. izroč. izpeljava

2.1. Teorija etimologije

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2023) definira etimologijo kot vedo o zgodovini besed, predvsem njihovega izvora in pomena.

Omeniti velja, v slovenski etimološki sferi, priznanega akad. prof. dr. Marka Snoja, ki se že od začetka svoje poklicne poti posveča vprašanjem slovenske, slovanske in indoevropske etimologije. Je avtor mnogih znanstvenih in strokovnih člankov, vezanih na etimološke probleme ter njihove rešitve, prav tako pa se ukvarja tudi z naglasoslovjem in slovaropisjem. Med drugim je sodeloval tudi pri pisanju štirih knjig Bezlajevega Etimološkega slovarja slovenskega jezika (ZRC SAZU, 2023; Podiplomska šola ZRC SAZU).

Prav on je, na etimološkem predavanju novembra 2022, na vprašanje kaj je etimologija, odgovoril takole: "*Etimologija je jezikoslovna panoga, ki ugotavlja izvor in prvotni pomen vseh pomenonosnih jezikovnih prvin, morfemov, besed, tudi lastnih imen, neprozornih stalnih besednih zvez in frazemov.*" Sama beseda etimologija, ki se prvič pojavi pri Diogenenianu Epikurejcu, je zloženka iz gr. pridevnika ἔτυμος »pravi, resničen« in

samostalnika λόγος »beseda, govor« – etimološka razlaga besede etimologija je torej »govorjenje o pravem, resničnem (namreč pomenu besed)«.

Etimologija je veda, katere cilj je pojasnitev sodobnega leksikalnega pomena s pomočjo prejšnjega oziroma prvotnejšega ter prepoznanje poimenovalnega vzorca v jezikovni sredini (Furlan, 2013, str. 21). V širšem smislu pa je naloga etimologije dvojna. Sprva je potrebno ugotoviti jezikovno podlago, na kateri je določena beseda nastala, nato pa rekonstruirati njeno prvotno glasovno podobo in takratni pomen, kar pravzaprav tudi pomeni ugotoviti njen izvor. Nato je potrebno besedo razstaviti na njene sestavne dele oziroma strokovno imenovane morfeme. Med slednje uvrščamo obvezni korenski morfem, ki okvirno določa pomen, ter pripono in predpono. Čeprav pripona in predpona v vsaki besedi nista prisotni, skupaj s korenskim morfemom tvorita besedno osnovo s točno določenim pomenom. V govornem ali pisnem sporazumevanju pa ima vsaka pregibna beseda še končnico, ki omogoča njeno uporabo in smiselno povezavo v izraženo misel (Snoj, 2015, str. 11).

Kljub temu, da je besedotvorje pri etimoloških razlagah pogosto ključnega pomena in je prepoznavanje besedotvornih vzorcev eden pomembnejših delov etimološkega postopka, etimologije z njim ne bi smeli enačiti, saj mnogi novi leksemi ne nastajajo s formalnim besedotvorjem, ampak le s pomenskimi razvoji (Furlan, 2013, str. 21).

2.2. Začetki etimološkega raziskovanja

Etimologija je razmeroma mlada znanstvena veda, ki se je v evropskem jezikoslovju kot posebna znanstvena disciplina diahronega jezikoslovja s svojima temeljnima metodama, to sta primerjalna metoda in metoda rekonstrukcije, ter dokazovalnim postopkom, začela oblikovati šele v prvi polovici 19. stoletja, ko je začelo nastajati in se razvijati tudi indoevropsko primerjalno jezikoslovje. Svoj razcvet je etimologija kot veda pravzaprav doživela šele v 20. stoletju. Samo zanimanje in spraševanje človeka, zakaj se določeni stvari tako reče in kakšen je razlog, da določena pojavnost nosi prav takšno poimenovanje pa je na evropskem ozemlju prisotna že dlje časa. Zapis o takšnem spraševanju in odgovarjanju, najdemo že v antiki pri starih Grkih, ko se Platon (427–347 pr. n. št.) v Kratilu sprašuje o resničnem pomenu besed in Sokratu razglablja o številnih grških besedah (Furlan, 2013, str. 19).

Furlan (2013) ugotavlja, da je grško besedo *ἐτυμολογία* (f) evropski kulturni prostor prek Rimljanov, ki so jo glede na razumevanje pomena grške predloge razlagali na različne načine npr. Varro (116–27 pr. n. št.) jo je razlagal z *disciplina verborum originis*, Cicero (106–43 pr. n. št.) z *ide est, verbum ex verbo, veriloquium*, Kvintilijan (ok. 35–95 n. št.) pa z *originatio* – postopno, šele v 20. stoletju osvojil za ime te nove znanstvene discipline. Prvič se je beseda pojavila pri stoiku Hrizipu (ok. 279–206 pr. n. št.) in je Grkom kot izglagolski samostalni, s prevzeto besedo gerundij, iz *ἐτυμο-λογέω* 'iskati pravi, resnični pomen' (← *ἔτυμος* adj 'pravi, resničen') pomenila iskanje pravega, resničnega pomena besede.

Vzporedno s predstavami o sodobnem svetu in pojmovanjem o njem je spraševanje o pravem, resničnem besednem pomenu zamenjalo spraševanje o prvotnem besednem pomenu. Slednji se lahko pojasni šele, ko je prepoznan etimon, oziroma najstarejša beseda, ali njen del, ki je praviloma koren, in omogoča ugotovitev etimologije leksema (Furlan, 2013, str. 19-20).

2.3. Razvoj slovenske etimologije

V slovenskem kulturnem prostoru se prvi poskusi etimoloških razlag, ki se deloma že nanašajo na slovenski leksikalni fond, pojavljajo v začetnem obdobju slovenske tiskane besede.

France Bezlaj je sredi 60-ih let prejšnjega stoletja, potem ko je po Ramovševi smrti leta 1952 prevzel odgovornost za izdelavo znanstveno zasnovanega etimološkega slovarja slovenskega jezika, začel z izdelovanjem iztočnic za slovar. Prva knjiga (A–J) je izšla leta 1976, druga (K–O) leta 1982, tretja (P–S) leta 1995 že po njegovi smrti 1993, četrta (Š–Ž) pa leta 2005. V tem obdobju je na področju etimoloških raziskav na slovenskem in po svetu prišlo do mnogih novih spoznanj. To je zahtevalo sistematično revizijo etimološkega vedenja tudi o slovenski leksiki, saj vsak nov jezikoslovni podatek, ki je bil podan za slovenščino ali kateri drugi jezik, ki je z njo genetično povezan ali je bil z njo v jezikovnem stiku, je namreč lahko bistven za boljšo razlago predhistoričnega življenja naše leksike, in obratno (Furlan, 2013, str. 14).

Z izdajo četrte knjiga Bezlajevega Etimološkega slovarja slovenskega jezika (Š–Ž), je bilo vsebinsko zaključeno delo, ki ga je idejni oče slovenističnih projektov Fran Ramovš po ustanovitvi slovenske Akademije znanosti in umetnosti leta 1938 uvrstil med prioritete

temeljne naloge slovenskega jezikoslovja (Furlan, 2013, str. 11). Z dokončanjem omenjenega etimološkega slovarja je bil končan prvi in s tem izredno pomemben krog sistematičnega etimološkega raziskovanja slovenske leksike. Ustvarjen je bil namreč pomemben vir številnih podatkov in razlag o obstoju, razvoju, izvoru in nastanku slovenske leksike (Furlan, 2013, str. 13).

2.4. Razoj evropskega etimološkega zanimanja

Ugotavljanje podobnosti med posameznimi evropskimi jeziki in staro indijščino je pripeljalo do spoznanja, da imajo ti jeziki v slovnični strukturi in besednem zakladu precej skupnih jezikovnih značilnosti. Primerjava posameznih morfemov, leksemov in oblik iz teh jezikov pa je vodila do ugotavljanja o razvojnih zakonitostih jezika. Razvila se je rekonstrukcijska zmožnost, da se na podlagi primerjave izpričanega medsebojno sorodnega jezikovnega gradiva in upoštevanja pravil fonetičnega razvoja sklepa o popolnoma enakih leksemih, oblikah in morfemih v različnih sorodnih jezikih. Primerjalna metoda in prepoznane razvojne zakonitosti jezika pa niso več dopuščale ugibanja in povezovanja vsega z vsem. Že pred letom 1816, ko se je začelo razvijati indoevropsko primerjalno jezikoslovje, je bilo v prizadevanjih evropskega jezikoslovja opaziti težnjo, ki presega pogled na besedo kot na sklop glasovnih elementov, ki jih je mogoče razdeliti le na zloge ali glasove. Pogosta ugotavljanja o povezanosti nekaterih jezikov, ki so se v drugi polovici 18. stoletja začela artikulirati z vedno bolj natančnimi jezikovnimi merili in jih je 19. stoletje na znanstveni podlagi tudi dokazalo, so utrdila spoznanje o skupnih morfemih sorodnih jezikov. Vse to pa je spodbudilo nastajanje del, ki bi takšne skupne značilnosti jezikov tudi pokazala (Furlan, 2013, str. 24-25).

2.5. Etimologija kot sinteza med staroindijskimi postopki in evropskimi cilji

Pred 19. stoletjem evropska etimologija še ni uporabljala funkcionalnega segmentiranja oziroma morfemiziranja besed in je bila popolnoma odvisna od avtorjeve intuicije oziroma njegovega poznavanja drugih jezikov. Takšen pristop je etimologijo označeval kot izrazito subjektivno. Bistveno vlogo pri uspešnosti takega etimologiziranja je imela zato starost jezikovnega gradiva. Več možnosti za uspešno ugotovljeno etimologijo je bilo torej pri mlajših leksemih, kjer do nje lahko vodi že jezikovni občutek o povezanosti besede s sorodnim izpričanim. Etimologijo so kot večšino ugibanja do 19.

stoletja poleg boljšega ali slabšega jezikoslovčevega čuta za povezovanje besed ob besednem pomenu lahko usmerjala oblikotvorna in besedotvorna opažanja opisne slovnice.

Sodobna etimologija temelji na sintezi med ciljem, ki ima evropske temelje, in metodo, ki temelji na funkcionalni analizi staroindijskega gramatika Pāṇinija. Spraševanje o prvotnem besednem pomenu je bilo kot znanost lahko utemeljeno šele, ko so se odgovori o prvotnih besednih pomenih v Evropi začeli podajati na podlagi funkcionalne analize besede in ko so ugotavljanja o različni starosti besedja izoblikovala spoznanja, da lahko funkcionalna besedna analiza na vprašanje o besednem prvotnem pomenu z večjo zanesljivostjo odgovori šele potem, ko je bila z metodami primerjalnega jezikoslovja ugotovljena starost besede in s tem prepoznan jezikovni sistem, v katerem je beseda nastala. Prav zato je znanstvena etimologija veda diahronega jezikoslovja in tak jezikoslovni postopek, s katerim se najprej ugotovi starost besede, šele nato pa se njen nastanek glede forme in pomena tudi razloži (Furlan, 2013, str. 25-26).

2.6. Slovenski etimološki slovarji

V slovenskem prostoru imamo pod okriljem ZRC SAZU dva sodobna etimološka slovarja. Slovenski etimološki slovar, avtorja Marka Snoja (2015) in Novi etimološki slovar slovenskega jezika, avtorice Metke Furlan (2013).

Snojev Slovenski etimološki slovar je namenjen vsakomur, ki ga zanima, zakaj ima določena pojavnost takšno poimenovanje in od kod so v slovenščino prišle besede ter kakšni so njihovi prvotni pomeni. Zasnovan je kot jezikovni priročnik, s katerim lahko tudi manj vešč uporabnik jezikoslovnih tekstov izve, od kod izvirajo današnje slovenske knjižne besede in kaj so prvotno pomenile. Slovar ima omejene znanstvene ambicije, saj znanstveni rabi v prvi vrsti služijo štiri knjige Bezlajevega Etimološkega slovarja slovenskega jezika. Etimološke razlage so zato poljudnoznanstvene, spremlja pa jih minimalna argumentacija in dokumentacija (Snoj, 2015, str. 2).

Temeljni namen monografije, Novi etimološki slovar, avtorice Metke Furlan pa je tako teoretično kot praktično odgovoriti na vprašanje, kako v okviru sodobnih raziskav v etimološki stroki in širše, v diahronem jezikoslovju nasploh, oblikovati sodoben znanstveno zasnovan etimološki slovar slovenskega jezika, ki bi čim bolj jasno, nazorno in

argumentirano prikazoval življenje in nastanek slovenskih besed oziroma njihovo etimologijo (Furlan, 2013).

3. TERMINOLOGIJA

SSKJ (Fran, 2023) definira terminologijo kot:

terminologija -e ž (i)

1. celota izrazov določene stroke, panoge

SINONIMI: strokovno izrazje, strokovno besedišče, izrazje, knj.izroč. nomenklatura, knj.izroč. strokovno besedje

2. veda o strokovnih izrazih kakega jezika

SINONIMI: izrazoslovje

3.1. Teorija terminologije

V Sloveniji se s terminologijo ukvarja več ustanov. Na tem področju je glavna Terminološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. V sklopu Univerze v Ljubljani delujeta Center za družboslovnoterminološko in publicistično raziskovanje na Fakulteti za družbene vede ter Katedra za leksikologijo, terminologijo in jezikovne tehnologije Oddelka za prevajalstvo na Filozofski fakulteti. Na Univerzi na Primorskem se s terminološkim raziskovanjem ukvarjajo na Fakulteti za humanistične študije. S terminologijo pa se ukvarja tudi Slovenski inštitut za standardizacijo.

3.2. Uporabniki terminologije

V slovenskem prostoru so naslovniki terminoloških slovarjev načeloma strokovnjaki, ki imajo vsaj diplomu s svojega področja, oziroma študentje stroke, ki jo obravnava slovar. Predstavljajo pojmovni sistem stroke in medsebojna razmerja med pojmi, zasnovani pa so tako, da naj bi naslovnik oziroma uporabnik slovarja pojmovni sistem stroke že nekoliko poznal (Žagar Karer, Fajfar, str. 23).

Špela Vintar (2008, str. 46–47) je natančneje opredelila štiri skupine uporabnikov terminologije. To so strokovnjaki, dokumentalisti, prevajalci in terminologi. Pri tem je treba

omeniti, da te skupine terminologijo uporabljajo na različne načine. Primarna skupina uporabnikov terminologije so strokovnjaki, ki terminologijo uporabljajo za sporočanje strokovnih vsebin. Prav tako se s terminologijo pogosto srečujejo prevajalci strokovnih besedil. Terminologi se s terminologijo ukvarjajo posredno pri izdelavi terminoloških virov. Četrta skupina uporabnikov terminologije pa so dokumentalisti, ki pri svojem delu npr. v knjižnicah ali arhivih označujejo dokumente s ključnimi besedami ali klasifikatorji. Ta skupina uporabnikov se od drugih loči po tem, da posamezne termine uporabi kot označevalce, ki omogočajo iskanje po zbirkah dokumentov (Žagar Karer, Fajfar, str. 24).

Če uporabniki terminološkega slovarja niso le strokovnjaki, je v slovar smiselno vključiti tudi zglede rabe ter kolokacije, saj nestrokovnjaki pojma, ki ga termin označuje ne poznajo, zanima pa jih raba ter pomen pojma v besedilu. Na drugi strani strokovnjaki že poznajo pojmovni sistem stroke ter povezave med posameznimi termini in njihovo rabo, zato zanje besedilno okolje za razumevanje terminov ni relevantno (Žagar Karer, Fajfar, str. 26).

3.3. Slovensko slovaroslovje in terminologija

SSKJ (Fran, 2023) besedo slovar definira kot:

slovár -ja m (á)

1. knjiga, v kateri so besede razvrščene po abecedi in pojasnjene

2. nav. ed., ekspr. besedni zaklad

3.3.1. Slovenska terminološka spletišča - terminologišča

Terminologišče je spletno mesto Terminološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Najpomembnejša naloga Terminološke sekcije je skrb za slovensko terminologijo različnih področij, kar se uresničuje z raziskovanjem terminološke vede, predvsem pa z izdelovanjem terminoloških slovarjev in s terminološkim svetovanjem. V terminoloških slovarjih je sistematično zbrana, predstavljena in urejena terminologija celotnega strokovnega področja, medtem ko je terminološko svetovanje namenjeno predvsem reševanju aktualnih terminoloških vprašanj, za katere uporabniki v terminoloških slovarjih iz različnih razlogov ne najdejo odgovorov. Vsebine so namenjene

specializiranim uporabnikom, zlasti področnim strokovnjakom, pa tudi drugim, ki se pri svojem delu srečujejo s terminologijo, npr. prevajalcem, lektorjem, novinarjem (ZRC SAZU, Terminologišče, 2023).

3.3.2. Geografskemu terminološkemu slovarju na pot

Slovenska geografija se je na visoki strokovni ravni začela razvijati z nastankom univerze v Ljubljani leta 1919, med obema svetovnima vojnoma v prvi polovici 20. stoletja pa je hitro napredovala (Geografski terminološki slovar str. 7). Geografsko izrazoslovje je nenehno naraščalo, s terminološko problematiko pa so se ukvarjali le nekateri prizadevni posamezniki, ki so obdelali le ožja tematska področja, predvsem področje geomorfologije (Geografski terminološki slovar str. 8).

Geografija se je še bolj razmahnila po drugi svetovni vojni, ko so bili ustanovljeni raziskovalni inštituti in se je uveljavila tudi na mariborski in primorski univerzi. Razvoj je dosegel stopnjo, ko se je čedalje bolj kazala potreba po sistematični ureditvi obsežne zbirke zemljepisnih imen in strokovnih izrazov (Geografski terminološki slovar, str. 7). Zanimanje za strokovno izrazje se je povečevalo, saj se je z njim sistematično ukvarjalo vedno več strokovnjakov. Na to dogajanje se je odzvala tudi Slovenska akademija znanosti in umetnosti, kjer je bila na Inštitutu za slovenski jezik ustanovljena terminološka komisija, ki je vključevala naravoslovno sekcijo, kamor je sodila tudi geografija. V delovnih načrtih sekcije je bila izdelava splošnega naravoslovnega slovarja, ki bi ga sestavljali slovarji posameznih naravoslovnih strok, kot so matematika, fizika, meteorologija, mineralogija, geografija in druge. Gradivo so zbirali z izpisovanjem strokovnih izrazov iz slovenske strokovne literature.

Pogosto je problem predstavljalo zlasti vprašanje, v kolikšni meri naj bo upoštevano strokovno izrazje oziroma kako podroben naj bo izbor. Za geografijo kot izrazito kompleksno in interdisciplinarno vedo je to še posebej težavno vprašanje. Pomembna je bila zlasti odločitev, da naj slovar zajema termine v takšne obsegu, kot naj bi jih poznali slušatelji geografije na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Termini drugih strok naj bi se upoštevali le, če imajo v geografiji poseben pomen, oziroma tisti, ki se uporabljajo v geografski stroki (Geografski terminološki slovar, str. 9).

Ob podrobnejši opredelitvi terminološkega slovarja naj bi ta razen terminov, kot jih pozna diplomirani geograf, vseboval tudi strokovno izrazoslovje za pojme, ki so se uveljavili v geografski stroki po svetu.

Ker je bila večina sodelujočih pri procesu nastajanja slovarja preobremenjena s pedagoškim in raziskovalnim delom, je terminološko delo tako počasi napredovalo, da se je pod vprašaj postavljalo celo vprašanje smiselnosti njegovega nadaljevanja. Sodelavci so kljub temu vztrajali pri zastavljenem cilju, čeprav se niso zavedali, da bo do izida slovarja minilo še precej časa. Terminološko delo je potekalo še ob koncu prejšnjega stoletja, saj je bilo treba zaradi korenitih družbenogospodarskih sprememb del že pripravljenega gradiva revidirati, in sicer tako, da so bile v izrazju ter razlagah ustrezno upoštevane tudi nove razmere. Zbrano gradivo so kritično pretresli in izpopolnili z manjkajočimi gesli tudi nekateri mlajši sodelavci z Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU (Geografski terminološki slovar, str. 9-11).

Uredniški odbor je ob koncu še enkrat temeljito pregledal geslovnike in v več fazah usklajeval pripravljena besedila. Pri tem se je pokazalo, da je zaradi konceptualnih razlogov geomorfološka gesla smiselno združiti v en sam vsebinski sklop, geografijo rastlinstva in geografijo živalstva v biogeografijo, geografijo podeželskih naselij in urbano geografijo pa v enotno geografijo naselij.

3.4. Slovenski terminološki slovarji

Terminološki slovarji so v splošnem namenjeni strokovni javnosti, uporabniku zagotavljajo informacije o pojmovnem sistemu znotraj določene stroke in normirajo rabo terminov (Žagar Karer, 2016).

Samostojni terminološki slovarji preverjajo razlage, njeno verodostojnost, tujejezične ustreznice in normativne informacije o posameznih pojmi. Na ekspliciten način urejajo pojmovni sistem področja in na ta način ustvarjajo normativni značaj priročnika. Za ostale uporabnike, ki iščejo splošnejše razlage in informacije o pojmi, terminološki slovar ni dovolj obvestilen, saj ne ponuja, zanje relevantnega, besedilnega okolja pojmov. Poleg tega se terminološki slovarji soočajo z izzivom zamejitve stroke. Pojmi pogosto posegajo na druga sorodna področja, zato je naloga delovne skupine, da postavi ločnice med strokami in podpodročji znotraj stroke (Žagar Karer, 2015).

Terminološki slovarji nastajajo v tesnem sodelovanju med področnim strokovnjakom in terminologom. Slednji določi koncept slovarja in s pomočjo korpusnih orodij izdela geslovník, ki ga uskladi s sodelujočimi področnimi strokovnjaki (Žagar Karer, 2015). Definicije pojmov prispevajo področni strokovnjaki, ki s svojim znanjem zagotavljajo objektivnost in verodostojnost razlage. Strokovnjaki pojmov ne prevajajo,

ampak poiščejo ustreznice v ciljnem jeziku, terminograf pa poskrbi za jezikovno pravilnost pojmov, slovnične podatke in upoštevanje terminoloških načel ustaljenosti, gospodarnosti in jezikovnosistemske ustreznosti (Žagar Karer, 2015).

3.4.1. Geografski terminološki slovar¹

Med terminološkimi slovarji najdemo tudi Geografski terminološki slovar, ki je izšel leta 2005, od leta 2013 pa je na voljo tudi v elektronski obliki. Po svoji notranji zgradbi gre za razlagalni in normativni slovar, ki vsebuje geografsko izrazoslovje v slovenskem jeziku. Vsaka iztočnica tvori samostojni slovarski sestavek. Slednji je lahko polnopomenski, kazalka na ustrežnejši pojem ali kombinacija obeh (Žagar Karer, 2015). Vsebuje slovensko geografsko strokovno izrazje, ki je jezikovno in pomensko opisano ter ovrednoteno s stališča strokovne in jezikovne ustreznosti ter pogostosti rabe.

V slovarju so termini označeni s kvalifikatorji, ki jih uvrščajo v posamezne geografske discipline, kot so splošna geografija, matematična geografija, kartografija, geomorfologija, klimatogeografija, hidrogeografija, pedogeografija, biogeografija, demogeografija, agrarna geografija, industrijska geografija, geografija prometa, geografija turizma in rekreacije, geografija krasa, geografija naselij, pokrajinska ekologija in varstvo okolja (Geografski terminološki slovar, str. 12).

V slovarju so sistematično prikazani tudi v stroki uporabljeni izrazi, prevzeti iz drugih jezikov, čeprav je načeloma dana prednost slovenskim izrazom. S tem je na enem mestu zbrano in pomensko pojasnjeno bistveno geografsko strokovna in znanstvena terminologija, pri čemer je v razlagah pogosto uporabljeno vzročno-posledično načelo, ki je pri kompleksnosti geografije izrednega pomena (Geografski terminološki slovar, str. 12-13).

Slovarski sestavki v Geografskem terminološkem slovarju so sestavljeni iz več delov. To so glava, zaglavje, pomensko-razlagalni del in informativni del. V glavi se nahaja geslo ali iztočnica. V določenih primerih je prisotna tudi podiztočnica. Sledi zaglavje, ki iztočnico opredeli z označevalnikom, podatkom o naglasu, spolu, številu in rodilniški obliki. V pomenskem delu sta zapisana razlaga pojma in kvalifikator področja strokovne rabe.

¹ V nadaljevanju tudi s kratico GTS.

V slovar so umeščene tudi ilustracije in preglednice, ki gradivo vizualno dopolnijo in s tem prispevajo k boljšemu razumevanju posameznih izrazov. Na nekaterih skicah in v nekaterih preglednicah so tudi izrazi, ki jih v slovarskem besedilu ni, prinašajo pa dodatne, podrobnejše informacije. V slovarju so pomensko in jezikovno predstavljena geografska poimenovanja, ki se uporabljajo v različnih vejah naravne in družbene geografije, zato je pomemben pripomoček za vse geografe, ki delajo na znanstvenoraziskovalnem področju, pri prostorskem načrtovanju, za študente geografije, dijake in učitelje pri pouku geografije in seveda za številne druge strokovnjake, ki pri svojem delu potrebujejo strokovno natančne razlage geografskih pojavov in procesov (Geografski terminološki slovar, str. 12).

3.4.2. Drugi terminološki slovarji

Ostali terminološki slovarji pod okriljem ZRC SAZU so še Planinski terminološki slovar (2002), Gemološki terminološki slovar (2005), Geološki terminološki slovar (2006), Čebelarski terminološki slovar (2008), Gledališki terminološki slovar, Botanični terminološki slovar, Slovenski smučarski slovar (2011), Tolkalni terminološki slovar (2014), Urbanistični terminološki slovar, Terminološki slovar uporabne umetnosti (2015), Pravni terminološki slovar, Terminološki slovar avtomatike (2018), Farmacevtski terminološki slovar (Druga, dopolnjena in pregledana izdaja) (2019), Terminološki slovar betonskih konstrukcij (2021), Kamnarski terminološki slovar in Davčni terminološki slovar (2022).

3.5. Načela in prevzemanje terminologije

Jezikovnokulturno načelo v kontekstu terminologije predvideva, da imajo pri označevanju pojmov prednost domači, slovenski termini. Načelo jezikovne kulture pa pogosto trči ob načelo ustaljenosti, ki je eno od temeljnih terminoloških načel, saj omogoča učinkovito strokovno komunikacijo. V takih primerih je smiselno, da se prednostno terminološko načelo izbere premišljano, v vsakem primeru posebej. Vnaprejšnje zavračanje prevzetih terminov na podlagi njihove prevzetosti ni produktivno, prav tako ne vnaprejšnje zavračanje neprevzetih terminov na podlagi njihove nezadostne sporočilnosti oz. mednarodne razumljivosti (Fajfar, Žagar Karer, str. 57-58). Z novimi pojmi se pogosto prevzemajo tudi njihova poimenovanja, od začetka 20. stoletja zlasti iz angleščine.

Internacionalizmi so učinkovita poimenovalna rešitev z vidika obvestilnosti, saj so jasni in nedvoumni. Poimenovanja, ki se vzpostavijo kot njihove sopomenke, so pogosto večbesedna in zato manj praktična (so v nasprotju s terminološkim načelom gospodarnosti). Kadar sta poimenovanji enakovredni, je smiselno dati prednost domačemu terminu, kadar pa domači termin pojem označuje premalo natančno oz. dvoumno, pa naj bo zaradi učinkovitega sporazumevanja prednostni prevzeti termin (Fajfar, Žagar Karer, str. 58).

3.6. Proces determinologizacije

Determinologiziran leksem nastane v procesu determinologizacije, ko termin iz terminološke leksike preide v splošno, kar pomeni, da se ne uporablja več primarno v znanstvenih besedilih, ampak v tistih, namenjeni širši javnosti. Ko se termin začne pojavljati v množičnih medijih, ni več le del terminoloških slovarjev, ampak tudi splošnih. Takšni leksemi danes predstavljajo velik del novejšje leksike. Najpogostejša je delna determinologizacija, pri kateri ostanejo po prehodu iz znanstvenih besedil v splošna glavne pomenske sestavine termina prepoznavne, ostale pa se umikajo v ozadje. Druga vrsta determinologizacije pa je popolna determinologizacija, za katero je značilno, da gre še korak naprej, saj na podlagi pomenskega prenosa nastane nov pomen, ki ne označuje več istega pojma kot termin (Žagar, 2015, str. 600).

Žagar (2015, str. 600) povzema, da L. Bowker in J. Pearson (2002) navajata tri različne tipe uporabnikov strokovnega jezika: strokovnjaki, polstrokovnjaki (strokovnjaki sorodnih področij ali študenti) ter nestrokovnjaki. Vsaka od teh skupin uporabnikov ima svoje zahteve in od tega je odvisen izbor gradiva za slovar, pa tudi stopnja strokovnosti in s tem natančnosti razlag.

Za primer lahko vzamemo termin *fjord*, ki je v splošno leksiko prišel iz geografije. V terminološkem slovarju najprej opazimo, da je dodan kvalifikator geomorf. (geomorfologija), ki termin uvršča v to področje znotraj geografije. Razlaga termina je glede na razlago v SSKJ daljša in natančnejša, vsebuje tudi opis nastanka pojava, kar za splošni slovar ni bistveno, v terminološkem slovarju pa je to vsekakor smiselno navesti (Žagar, 2015, str. 601).

Pri izdelovanju geslovnika za slovar novejšega besedja slovenskega knjižnega jezika, se je pokazalo, da se v zadnjem času število terminov, ki se uporabljajo v splošnem jeziku, povečuje. Pravzaprav je med novimi besedami največ prav terminov. Ker determinologizirani leksemi predstavljajo velik delež novejšega besedja, je vsekakor smiselno razmisliti o načinu obravnave takih pojmov. Zelo pomembno je, da si splošni slovar ne »izposoja« terminoloških definicij (Meyer, 2000). Prvi razlog je, da se od uporabnika splošnega slovarja, za razliko od terminološkega, ne pričakuje, da obvlada področje, od koder je termin prišel v splošni jezik (Žagar, 2015, str. 604).

Po drugi strani pa se termin v skoraj enakem pomenu lahko uporablja tudi v različnih strokah, kar je značilno zlasti za novejše interdisciplinarne stroke (Žagar, 2015, str. 606).

Proces determinologizacije torej briše meje med terminološko in splošno leksiko, kar je treba upoštevati tako v leksikografiji kot tudi v terminografiji. Za terminološko razlago je, v primerjavi s splošno, značilen natančnejši opis pomena, to pa se v slovarjih kaže tudi v uporabi terminov, navajanju latinskega vrstnega imena, navajanju podiztočnic in izpostavljanju drugih vidikov pomena kot v splošnem slovarju.

Determinologizacija vpliva tudi na terminološke slovarje. Že pri nastanku terminov je, zlasti v aktualnejših strokah, smiselno pomisliti na možnost, da se termin determinologizira. Pozorno je treba opazovati tudi tiste termine, ki se v približno enakem pomenu uporabljajo v več strokah (Žagar, 2015, str. 607-608).

4. POUČEVANJE IN UČENJE BESEDIŠČA

4.1. Leksikalna razpoložljivost kot kriterij za izbor besedišča pri poučevanju

Učitelj si v povezavi z razvijanjem leksikalne zmožnosti postavi dve poglavitni vprašanji: katero besedišče poučevati in kako ga poučevati (Šifrar Kalan, 2011, str. 461).

Učenje in poučevanje besedišča ne sme biti prepuščeno naključju. Kriteriji za izbor so lahko različni, pomembno je, da avtor učnih gradiv ali učitelj temu posveti dovolj pozornosti in ima pri tem v mislih določeno ciljno skupino poučevanih. Pogosto se pisci didaktičnih gradiv in učitelji prepustijo subjektivnemu izboru, ki ne temelji na izdelanih

kriterijih za izbor besedišča, torej se redkeje odločijo za objektivni izbor, ki temelji na seznamu najpogostejše uporabljenih besed. Objektivni izbor oziroma frekventnost se lahko korigira še s kriteriji, kot so učinkovitost besed kulturni dejavnik in specifične potrebe učencev. Frekventnost vsekakor ne more biti edini ali najpomembnejši kriterij. Šifrar Kalan, (2011) po Gairns, Redman, (1986) povzema, da je nizko frekventna beseda lahko v nekem kontekstu ključnega pomena, če predstavlja točno določen pomen in je ni lahko nadomestiti z nadpomenko, sopomenko ali parafraziranjem.

4.2. Dobesedno prevajanje v poučevanju in učenju

Večina besed v sodobnem angleškem jeziku izvira bodisi iz latinskega bodisi iz grškega jezika. Obstaja več metod poučevanja besedišča, ki se načeloma aplicirajo predvsem pri poučevanju tujega jezika. Glede na to, da so strokovni termini prevzete besede, najpogostejše iz angleškega jezika, torej imajo večinoma grški oziroma latinski izvor, pa bi jih bilo možno obravnavati enako kot neznane besede pri poučevanju tujega jezika.

Metoda o dobesednem poučevanju vokabularja spodbuja učence, da tuje besede secirajo in jim s tem nudi vpogled v resničen pomen leksema. Učenci se učijo in navadijo razstavljanja besed na manjše pomenske enote, ki nosijo pomen kar omogoča, da lažje prepoznajo ključne morfeme v leksemu, slednje pa vodi do razumevanja bistva, ki ga pojem označuje.

Znanje o etimologiji omogoča učencem, da poglobijo svoje znanje o besedah in razumejo neznane besede, ki jih bodo srečali v prihodnosti. Etimološki pristop učence uči prepoznati pomene besednih delov, iz katerih lahko potem učenci sami izpeljejo pomen besede. Večina strokovnih terminov je bila ustvarjena s kombinacijo morfemskih elementov. Pierson (1989) trdi, da bi etimološko usposabljanje lahko koristilo pouku drugega jezika. Učitelj in učenec bi, če bi postala neke vrste amaterska etimologa, postala bolj pozorna na pomen besed in njihova razmerja z drugimi besedami iz zgodovine ter drugih jezikov. Poznavanje teh besednih odnosov bi lahko prispevalo k temu, kar izobraževalni psihologi imenujejo smiselno učenje oziroma kakovost učenja, ki pa je povezana s predhodnim učenjem, in zato bi bilo bolj verjetno, da se bi znanje ohranilo in posplošilo tudi na učenje na drugih področjih (Eliah, 2013).

Takšen način poučevanja vokabularja generira sposobnost ugibanja oziroma sklepanja na pomen določene besede s pomočjo prepoznavanja in poznavanja pomena korenov kot nosilcev pomena leksema in predpon ter sobesedilnega konteksta, v katerem se pojem pojavlja. Učenec, ki pozna pomen določenega korena in pripone lahko s sklepanjem prenese pomen le-teh tudi na še neznane lekseme in tako ugotovi skoraj točen pomen pojma.

Pogost pristop učencev k učenju terminologije je učenje na pamet, česar rezultat je pogosto le redko uspešen. Študije o učenju jezikov so pokazale, da morfološka razčlenitev novih besed na njihove morfemske enote, omogoča izboljššan leksikalni dostop, pa tudi večje ohranjanje znanja in zmožnost prenosa na druge besede v istih besednih družinah. Znanstveni leksikon je večinoma sestavljen iz korenskih morfemov in je samoopisn, zato ima uporaba etimološkega pristopa pri učenju nove znanstvene terminologije dve prednosti pred tehnikami učenja na pamet. Ima učno ogrodje, ki lahko učencem omogoči integracijo neznane terminologije v svoj osebni leksikalni repertoar in spodbuja sposobnost sklepanja o pomenu lastnosti izrazov glede na njihov znanstveni kontekst (Brown, 2014).

Učenje, predvsem strokovne terminologije, na pamet postopoma vodi v zamenjavo pomena pojmov in napačne interpretacije ter pozabljanje njihovega pomena. Poznavanje morfemov tako omogoča prenos pomena na nove lekseme ter pripomore k lažji in trajnejši zapomnitvi. Med strategijami, ki zadevajo usvajanje besedišča, se zdi, da je etimologija učinkovit pristop, ki pomaga pri pomnjenju besed na trajnejši način.

Razumevanje korenske besede nam pomaga razumeti in ceniti nove besede, ki so nastale iz nje. Posledično nam besedne povezave, informacije o ozadju in kontekst pomagajo, da besedo za vedno obdržimo v svojem mentalnem leksikonu. Raziskave kažejo, da etimologija pomaga učencem tudi pravilno uganiti pomen neznanih besed iz njihovih korenskih besed in kontekstualne analize. To kaže, da lahko etimologija izboljša tudi intelektualne sposobnosti učencev (Yamsani, 2018, str. 53).

Etimološka razlaga lahko vzpostavi močnejše povezave v možganih in oteži pozabljanje besed. Učenje besed z etimologijo zahteva vztrajnost, radovednost in

načrtovanje, a kot kažejo raziskave, se ta pristop lahko šteje ne le za učinkovitega temveč tudi najbolj naraven način učenja besede (Yamsani, 2018, str. 55)

4.2.1. Poznavanje korenov in obrazil kot temeljnih delov prevzetih leksemov

Grški in rimski sistem kovanja novih besed temelji na sestavljanju ter povezovanju manjših pomenskih delov. Uporabljali so predpone, pripone ter korene. Mnogo angleških besed je skovanih po tem principu, kar je pripomoglo k temu, da so tudi strokovni termini v slovenskem jeziku sestavljeni na takšen način. Leksemi imajo tako obvezno vsaj en koren, lahko pa imajo tudi več predpon in pripon.

Predpona (*ang. prefix, pre - pred*) stoji na začetku besede, torej pred glavnim oziroma pomenskim delom besede. Ocenjuje se, da naj bi bilo okoli 60 % sodobnih angleških besed sestavljenih iz predpone in korena, izhajajočega iz latinščine oziroma stare grščine. S poznavanjem pomena predpon lahko lažje razumemo pomen novih, še neznanih leksemov, saj se enake predpone pojavljajo v mnogih angleških besedah, ki so dandanes del našega vsakdana.

Pripona (*ang. suffix, suf - po*) je del besede, ki se nahaja na koncu oziroma za korenem leksema. V slovenskem jeziku nimajo tolikšnega pomena kot predpone, saj predvsem v angleščini določajo le slovnično obliko besede, ki se s prevzemom v slovenski jezik izgubi.

4.3. Poučevanje besedišča z vidika delovanja mentalnega leksikona

4.3.1. Učenje besedišča

Spomin je ključnega pomena za učenje, saj se oseba s hudimi motnjami spomina ne bi zmogla naučiti niti svojega maternega jezika, še manj drugega jezika. Tudi učenje najpreprostejšega leksema je pogojeno s sposobnostjo pomnenja.

Običajno je za učenje potrebno več kot eno pojavljanje zvoka in pomena določene leksikalne enote.

Ni dovolj, da si učenec zapomni le cele besedne zveze in stavke, spomniti se mora tudi situacij, v katerih so bili ti stavki izrečeni, da lahko izpelje pomen teh besednih zvez in

stavkov ter njihovo sintakso. Vrsto spomina, ki vključuje situacije, Tulving (1983) in drugi imenujejo "epizodični spomin" (Steinberg, Sciarini, 2006).

4.3.2. Kaj je mentalni leksikon?

Čeprav je mentalni leksikon precej abstrakten pojem, je lahko zelo primerljiv s tradicionalnim slovarjem. Vendar Huaqing He in Yunfei Deng (2015) po Guiju (2000) povzemata štiri opazne razlike med mentalnim leksikonom in tradicionalnim slovarjem. Prvič, za razliko od standardnega slovarja mentalni leksikon ni organiziran po abecednem vrstnem redu. Drugič, slovar vsebuje končno število besed in pogosto ne more slediti nenehnemu razvoju jezika; nasprotno pa se mentalni leksikon lahko nenehno prilagaja pojavu ali izginotju besed ter spremembam v njihovem pomenu in izgovorjavi. Tretjič, besede v slovarjih so navedene ločeno, medtem ko so besede v mentalnem leksikonu razvrščene glede na različne lastnosti in razmerja. Nazadnje in kar je najpomembnejše, mentalni leksikon vključuje bistveno več informacij kot slovar. Ko nekdo poišče določeno besedo v svojem leksikonu, so na voljo lastnosti, povezane z besedo, kot so njena definicija, črkovanje in izgovorjava, pa tudi njen odnos do drugih besed. Zato je mentalni leksikon v primerjavi s fizičnim slovarjem mnogo bolj dinamičen in kompleksen.

Šifrar Kalan (2012) citira McCarthyja (1990) in Schmitta (2000): "V mentalnem leksikonu so besede uskladiščene kot v omrežju oziroma v skupinah, kjer se med seboj povezujejo na različne načine. Asociacije med njimi so lahko fonetične, grafične, semantično-enciklopedične ali povsem osebne". Predvsem v fazi priklica besede primerja mentalni leksikon s sodobnimi slovarji, saj nam le-ti v hipu postrežejo z informacijo o izbrani besedi, nekateri vključujejo tudi zvočno informacijo o izgovorjavi, prav tako kot funkcionira tudi naš mentalni leksikon. Medtem ko je slovar stabilen in nespremenljiv, pa je mentalni leksikon povsem dinamičen in zelo fleksibilen. Vsak dan dodajamo nove besede, obstoječim besedam pa dodajamo nove pomene, kontekste ipd.

4.3.3. Organizacija in dostop do mentalnega leksikona

V psiholingvistiki so lahko leksikalni odnosi metoda za ugotavljanje, kako je mreža modela mentalnega leksikona strukturirana znotraj človekove kognicije. Primerjava mentalnega leksikona s svetovnim spletom poudarja, da mentalni leksikon ni preprosto

oblikovan, ampak je urejen po jasnih skupinah, v mrežo, vendar je dinamičen in se nenehno razvija. Tako kot svetovni splet se le-ta oblikuje s tremi procesi, ki se neprekinjeno pojavljajo v kogniciji, začenši z vnosom, shranjevanjem in iskanjem. Novo prejeta besedo bomo zaznali v mentalnem leksikonu in nato vključili v ustrezno kategorijo na podlagi nove besedne povezave z drugimi besedami, ki so bile shranjene v miselnem leksikonu. Če je povezava med novo besedo in že obstoječimi besedami dovolj tesna, se bo nova beseda shranila v dolgoročni spomin. Organizacijo besed, shranjenih v našem trajnem spominu, imenujemo notranji leksikon ali mentalni leksikon (Pranoto, Afrilita, 2018, cit. Po Carroll, 2008).

Šifrar Kalan (2012) je povzela najpomembnejše ugotovitve o mentalnem leksikonu, ki jih je Gómez Molina (2004, str. 495) strnil v naslednje štiri točke:

- mentalni leksikon kot mreža temelji na različnih asociacijah (fonetičnih, grafičnih, semantičnih, enciklopedičnih, situacijskih itd.);
- je dinamičen in spremenljiv sistem, ki se nenehno spreminja in bogati z novimi informacijami, le-te pa spreminjajo že obstoječe informacije in odnose;
- količina asociacij je od besede do besede različna;
- nekatere asociacije so jezikovne (morfološko-semantične, tematske), nekatere pa osebne.

4.3.4. Kako poteka skladiščenje besed v mentalnem leksikonu?

Od organizacije mentalnega leksikona ali tega, kako je strukturiran notranji leksikon, se razlikuje leksikalni dostop, ki vključuje aktiviranje leksikalnih enot iz mentalnega leksikona. Ta dva elementa sta soodvisna, saj je enostavnost pridobivanja informacij odvisna od tega, kako jih ljudje shranimo. Večina sodobnih učenjakov trdi, da je miselni leksikon mreža medsebojno povezanih elementov, ki so kot vozlišča, med seboj prepletena tako, da so pomensko povezana. Po tej konfiguraciji pomen besed temelji na njihovem odnosu do drugih besed v mreži povezav (Huaqing He, Yunfei Deng, 2015).

Gairns in Redman (1986) sta avtorja splošno sprejetega dejstva, da so besede med seboj povezane v asociativnih mrežah. Šifrar Kalan (2012) povzema nekaj njunih ugotovitev, ki veljajo za asociacije v mentalnem leksikonu:

- asociacije med besedami so lahko zelo različne; splošni model je tridimenzionalen: fonološki, pravopisni in semantično-enciklopedični;
- v začetnih fazah učenja jezika prevladujejo fonetične in oblikovne asociacije pred semantičnimi; v fazi obvladanja jezika prevladujejo semantične;
- količina asociacij je zelo različna od besede do besede;
- nekatere asociacije imajo jezikovni, druge pa osebni značaj.

4.3.5. Kako si zapomnimo besede?

Učenec se mora ne le naučiti veliko besed, ampak si jih mora tudi zapomniti. Pravzaprav je učenje pomnjenje. Za razliko od učenja slovnice, ki je v bistvu sistem, ki temelji na pravilih, je znanje besedišča v veliki meri vprašanje kopičenja posameznih leksemov.

Raziskovalci delovanja spomina običajno razlikujejo med tremi sistemi: kratkoročni spomin, delovni spomin in dolgoročni spomin.

Kratkoročni spomin je zmožnost možganov, da hranijo omejeno število elementov informacij v časovnih obdobjih do nekaj sekund.

Osredotočanje na besede dovolj dolgo, da lahko na njih izvajamo operacije, je že funkcija delovnega spomina. Številne kognitivne naloge, kot so sklepanje, učenje in razumevanje, so odvisne od delovnega spomina. Informacije, s katerimi se manipulira, lahko prihajajo iz zunanjih virov preko čutil ali pa so "naložene" iz dolgoročnega spomina - lahko tudi oboje. Gradivo ostane v delovnem spominu približno dvajset sekund. Sposobnost zadrževanja fonološke predstavitve besede v delovnem spominu je dober napovednik sposobnosti učenja jezika.

Dolgoročni spomin za razliko od delovnega spomina, ki ima omejeno kapaciteto in nima trajne vsebine, njegova vsebina pa je obstojna v času. Vendar pa dejstvo, da lahko učenci obdržijo nove besede iz besedišča ves čas lekcije, tj. dlje kot traja nekaj sekund kratkoročnega shranjevanja, vendar jih pozabijo do naslednje lekcije, nakazuje, da dolgoročni spomin zavzema kontinuum od "hitro pozabljenega" do "nikoli pozabljenega". Velik izziv za učence jezikov je spremeniti snov iz hitro pozabljene v nikoli pozabljeno.

Raziskave spomina kažejo, da je treba za zagotovitev, da se material premakne v trajni dolgoročni spomin, upoštevati številna načela.

4.3.6. Načini in pomembni postopki pri pomnjenju besed

Mentalni leksikon je del spomina, kjer se skladiščijo besede. Najprej so ga primerjali s slovarjem (Aitchison 1994, str. 10), vendar je ustreznejša primerjava z računalnikom, saj se mu lahko nenehno dodajajo nove informacije. V mentalnem leksikonu so besede uskladiščene kot v omrežju oziroma v skupinah, kjer se med seboj povezujejo na različne načine. Asociacije med njimi so lahko fonetične, grafične, semantično-enciklopedične ali povsem osebne (Aitchison, 1994; McCarthy 1990; Schmitt 2000; cit. po; Šifrar Kalan, 2012). Mentalni leksikon je dinamičen, ker se ves čas spreminja, saj dodajamo nove besede, obstoječim besedam pa nenehno dodajamo nove pomene in asociacije. Še ustreznejša je primerjava s sodobnimi slovarji, predvsem v fazi priklica besede, saj nam le-ti v hipu postrežejo z informacijo o izbrani besedi, nekateri vključujejo tudi zvočno informacijo o izgovorjavi. Medtem ko je slovar stabilen in nespremenljiv, je mentalni leksikon povsem dinamičen in fleksibilen. Vsak dan ne le dodajamo nove besede, ampak že obstoječim besedam dodajamo nove pomene, nove kontekste, včasih spreminjamo izgovorjavo itd (Šifrar Kalan, 2012, str. 70).

Največja razlika, po J. Aitchison, pa je v količini informacij, mentalni leksikon vsebuje veliko več informacij o vsaki posamezni besedi ali leksemu, saj hrani vse podrobnosti, ki jih vemo o vsaki posamezni besedi, s tem da se količina informacij z leti kopiči. In vsaka beseda v našem mentalnem leksikonu je v nekem odnosu z drugimi besedami, česar v slovarju ne moremo najti (Šifrar Kalan, 2012 str. 70).

Ker se besedišče v mentalnem leksikonu ne skladišči naključno, ampak asociativno, predvsem na podlagi semantično-enciklopedičnih, fonoloških in oblikovnih asociacij, je treba tovrstno urejanje upoštevati pri pouku. Jezikovna teorija poudarja, da se lahko učenci besed učinkoviteje naučijo, če so le-te predstavljene sistematično, v bogatih in življenjskih kontekstih, in ne zgolj naključno. Ker besedišča v mentalnem leksikonu ne skladiščimo naključno, ampak ga v različne skupine razvrščamo asociativno na podlagi izkušenj, moramo tovrstno urejanje upoštevati pri pouku. Delo učitelja se ne sme končati,

ko se učenci srečajo z novo besedo – učitelj mora poskrbeti, da bodo le-ti nove besede utrjevali, si jih zapomnili in znali priklicati v pravem trenutku (Šifrar Kalan, 2012 str. 68-69).

Dudley-Evans in St John (1998) ponujata tri načine zbiranja besedišča, ki naj bi olajšali kognitivno procesiranje:

- situacijske, semantične in metaforične skupine, ki jih sestavimo glede na pomen besed in naj bi olajšale ponoven priklic besede;
- kolokacija (besedne zveze) in uporaba korpusov, ki so neprecenljivi zato, ker lahko v njih vidimo, kako se beseda uporablja v kontekstu;
- leksične zveze (besedne zveze z besedilno funkcijo), kjer si ne poskušamo zapomniti posameznih besed, ampak pomnimo celotne izraze, torej skupine besed (Čeh, 2006, str. 442-443).

4.4. Poučevanje prevzetega geografskega besedišča po principu etimološke razlage

Raziskovalno delo temelji na spodbujanju razlage prevzete terminologije preko njene etimološke razlage.

Kot smo že omenili, metoda o dobесednem poučevanju vokabularja spodbuja učence, da tuje besede secirajo in jim s tem nudi vpogled v resničen pomen leksema. To učencem omogoča, da lažje prepoznajo ključne morfeme v leksemu, slednje pa vodi do razumevanja bistva, ki ga leksem označuje. Takšen način poučevanja vokabularja generira sposobnost ugibanja oziroma sklepanja na pomen določene besede tudi s pomočjo sobesedilnega konteksta, v katerem se pojem pojavlja.

Glede na to, da pri učenju prevzete terminologije prevladuje učenje na pamet, se “naučeni” termini zelo hitro pozabijo oziroma učenec napačno interpretira njihov pomen. Pri tem poznavanje morfemov pomaga, da pomen slednjih učenec aplicira na nove lekseme ter pripomore k lažji in trajnejši zapomnitvi tudi drugih terminov.

Pogosto je poleg korena določenega pojma za njegovo razumevanje ključna tudi pripona. Slednje so srednješolski populaciji znane predvsem iz angleškega jezika, kjer se visoko frekventno pojavljajo tudi pri nestrokovnem izrazju. Pripone so v večini prevzete iz latinskega, tudi iz grškega jezika in nosijo pomen predvsem o zanikanjih, ponavljanjih, številu, starosti ... Navajamo nekaj najpogostejših predpon, ki se pojavljajo tudi pri geografski terminologiji.

- a- (zanikanje);
- de- (obraten proces);
- endo-/ekso- (znotraj/zunaj);
- hiper- (preveč);
- izo- (enak);
- multi- (več);
- neo- (nov);
- re- (pod);
- trans- (čez).

Kot že omenjeno navedene predpone niso zgolj del geografije kot stroke temveč so vseprisotni. Prav tako je geografska prevzeta terminologija smatrana kot interdisciplinarna, kar pojmujemo kot prednost in dodaten pro argument uporabe prevzete terminologije.

4.5. Vključevanje Bloomove taksonomije v poučevanje geografske terminologije

Učne cilje sistemizirajo različne taksonomije. Taksonomija govori o klasifikaciji učnih ciljev glede na različne stopnje zahtevnosti, prikazuje hierarhično razvrstitev vedenja, od preprostega do kompleksnega, od konkretnega do abstraktnega (Kojak Jezernik J., Knezević M., 2020).

Bloom je razvrstil učne cilje s kognitivnega oziroma spoznavnega področja v šest kategorij:

- poznavanje;
- razumevanje;
- uporaba;
- analiza;
- sinteza;
- vrednotenje oziroma evalvacija.

V prvi stopnji poznavanja naj bi učenec znal obnoviti dejstva, podatke, informacije, termine, simbole, pravila in postopke, metode, razlage in teorije. Tipični glagoli, ki bi se

lahko pojavljali v nalogah povezanih s to stopnjo so: *poimenuj, naštej, ponovi, označi, uredi, razvrsti, definiraj*. Pod ustrezne vprašalnice pa sodijo *kdo, kje in kdaj* (Kozjak Jezernik J., Knezević M., 2020).

V fazi razumevanja naj bi učenec ugotavljal vzročno posledične odnose, iskal primere ter znal navesti tudi svoje primere. Tipični glagoli, ki bi se lahko pojavljali v nalogah so: *razloži, uredi, pokaži, razvrsti, razdruži, opiši*. Ustrezna vprašalnica za to stopnjo je *zakaj* (Kozjak Jezernik J., Knezević M., 2020).

Na stopnji uporabe naj bi učenec znal znanje uporabiti v novih situacijah in bil sposoben reševati probleme. Tipični glagoli, ki bi se lahko pojavljali v nalogah so: *uporabi, pripravi, opiši, reši, skiciraj, na primeru pojasni, kako bi lahko uporabil v vsakdanjem življenju* (Kozjak Jezernik J., Knezević M., 2020).

Analiza predvideva razčlenjevanje, primerjanje in ugotavljanje odnosov in načinov medsebojnih povezav. Tipični glagoli, ki povzemajo cilje nalog v tej kategoriji so: *analiziraj, razčleni, testiraj, razloži, primerjaj, razvrsti, kakšne so posledice, kakšna je razlika, katere so prednosti in pomankljivosti, kako vpliva na* (Kozjak Jezernik J., Knezević M., 2020).

V fazi sinteze naj bi učenec znal povezovati elemente in dele v celoto, oblikovati nove modele in strukture ter bil zmožen posploševati pridobljeno znanje. Tipični glagoli za naloge te stopnje so: *uredi, sestavi, planiraj, izberi, naredi, izdelaj, predvidevaj, interpretiraj, utemelji* (Kozjak Jezernik J., Knezević M., 2020).

V zadnji fazi vrednotenja je cilj presojanje, vredotenje raznih pojmov, idej, teorij, rešitev, metod, procesov, besedil. Glagoli namenjeni vrednotenju te stopnje so: *ovrednoti, oceni, sestavi, zaključí, presodi, ugotovi napake, dokaži* (Kozjak Jezernik J., Knezević M., 2020).

Cilj uporabe Bloomove taksonomije, je spodbuditi mišljenje na višji ravni z nadgrajevanjem kognitivnih spretnosti na nižji ravni.

Za namen sestavljanja terminoloških nalog v aplikativnem delu raziskovalnega poročila, smo Bloomovo taksonomijo interpretirali po možnih stopnjah razumevanja določenega termina, upoštevajoč tudi seznanitev z njegovo etimološko razlago.

Pod zadnjo stopnjo, vrednotenja, pojmuje vrednotenje pomena procesa/poja na regionalni/globalni ravni, kar bi reševalec naloge storil z glagoli *vrednotiti*, *presoditi*, *ugotoviti*.

Pričujoča interpretacija Blooma nam bo vodilo v zadnjem, aplikativnem delu, tj. izdelavi priročnika.

5. VLOGA UČBENIKOV PRI PROCESU UČENJA IN POUČEVANJA

Z namenom izdelave kar najbolj ustreznega aplikativnega predloga, na tem mestu analiziramo pomembne smernice za avtorje učbenikov. Želimo namreč, da naš priročnik ustreza kar največim smernicam in s tem uporabnikom, katerih učni stili ter karakterne značilnosti se lahko precej razlikujejo, kar pa generira tudi njihov odnos z učbenikom.

Glede na to da bomo gradivo težko pojmovali le kot delovni zvezek ali učbenik, saj bo vključevalo tako avtodidaktične prvine (kar smatramo za element učbenika) kot tudi k taksonomsko težjim nalogam (kar je predvsem v domeni delovnih zvezkov), se bomo pri pisanju osredotočali predvsem na smernice za pisanje učbenikov, ki jih priznan avtor Skela navaja v svojem delu.

5.1. Razvoj vloge učbenika v učnem procesu

Učbenik je v učno-vzgojnem procesu brez dvoma pomembno učno sredstvo. V zgodovinskem razvoju se je njegova vloga sicer nekoliko spreminjala, pogosto pa je predstavljal svojevrstno, bolj ali manj dosledno odslikavo sprememb, ki so se odvijale na področju teorije učenja in poučevanja. Tako je bil učbenik vedno odraz stanja v znanosti in istočasno predstavnik določene filozofske orientacije pouka in kot tak tudi sam pomemben tvorec in inspirator sprememb. Učbenik se je, kot sredstvo šolskega dela in učenja, uporabljal v večinoma enakem obsegu v vseh obdobjih. Delovanje in njegov vpliv na učni proces sta večja od vpliva kakršnegakoli drugega sredstva (Skela, 2008, str. 1).

5.2. Glavne smernice za pisanje učbenikov

Skela (2008, str. 18-19) navaja glavnih dvanajst načel snovanja učbenikov.

Kot prvo načelo izpostavlja, da mora učbenik pri učencu vzbuditi radovednost, zanimanje in pozornost.

Predstavlja, da to lahko dosežemo z uvedbo:

- novosti (z vključitvijo nenavadnih tem, ilustracij in dejavnosti);
- pestrosti (s prekinitvijo monotonosti znotraj učne enote z uvedbo nepričakovane dejavnosti; uporaba različnih tipov besedil vzetih iz različnih virov ipd.);
- privlačne predstavitve (z uporabo privlačnih barv; veliko belega prostora; uporaba fotografij ipd.);
- privlačne vsebine (teme, ki zanimajo učence; teme, ki učencem omogočajo, da se naučijo česa novega; privlačne zgodbe; univerzalne teme; sklicevanje na lokalno situacijo ipd.).

Druga pomembna smernica je, da učbenik pri učencu ne sme povzročati nelagodja, četudi pritisk na nekatere učence deluje spodbudno, pa se jih večina uspešneje uči v prijetnem in sproščenem vzdušju.

- učbenik zato ne sme biti vizualno in podatkovno prenatrpan;
- vsebuje naj besedila in ilustracije, s katerimi se učenec lahko poistoveti;
- učenci se bodo bolje počutili ob učbeniku, ki si očitno prizadeva pomagati učencu pri učenju in ne da ga samo testira. Občutek lagodja lahko vzbuja tudi sproščujoč in spodbuden "glas", vsebina in dejavnosti, ki osebno zaposlujejo učenca in povezujejo svet učbenika s svetom učenca.

Tretja smernica predpostavlja, da mora učbenik pomagati učencu pri razvijanju samozavesti.

Četrta, da morajo učenci učno snov zaznavati kot nekaj relevantnega in uporabnega.

Izpostavlja tudi, da občutek uporabnosti/koristnosti učne snovi veliko pripomore k uspešnosti učenja. Za to so potrebne:

- analize potreb;

- možnost izbire tem in dejavnosti;
- različne težavnostne stopnje.

Peto načelo po Skeli je, da morajo gradiva spodbujati učenčev lasten trud in zavzetost za učenje.

- učenčeva zaznava vrednosti učnih dejavnosti;
- učne dejavnosti, ki spodbujajo učenca za samo-odkrivanje.

Pod šesto smernico poudarja, da morajo biti učenci pripravljeni/zreli za usvajanje določene učne snovi ter da ne moremo pričakovati, da so zreli ali pripravljeni za neko snov samo zato, ker je le-ta umeščena v učbenik.

Sedmo in osmo načelo trdita, da mora učbenik izpostaviti učence avtentični jezikovni rabi ter njihovo pozornost usmeriti na jezikovne značilnosti vnosa .

Deveto načelo se glasi, da mora učbenik učencem omogočiti priložnosti za uporabo ciljnega jezika za doseg komunikacijskih namenov.

Deseto, da mora upoštevati dejstvo, da pozitivni učinki poučevanja navadno "zamuja".

Enajstvo načelo pravi, da mora učbenik upoštevati dejstvo, da se učenci razlikujejo glede svojih učnih stilov in motivacije.

Ter zadnje, dvanajsto, da učbenik ne sme pretirano poudarjati nadzorovane vadbe.

6. EMPIRIČNI DEL I: ANALIZA FREKVENTNOSTI IN ETIMOLOGIJE PREVZETIH GEOGRAFSKIH TERMINOV

6.1. Pridobitev nabora in končnega izbora terminov

Nabor terminologije, ki jo bomo podrobneje analizirali, smo osnovali na Geografskem terminološkem slovarju. Rezultat več temeljitih pregledov slovarja in izpisa gesel, ki se pojavljajo pri pouku geografije ter v geografski literaturi, sta bila dva seznama terminov. Seznam družbenogeografske terminologije je bil precej bolj skop v primerjavi s seznamom fizičnogeografske terminologije, saj v slovarju primankuje besed, ki se v splošnem uporabljajo pri pouku geografije in se nanašajo na družbeno geografijo. Na tem mestu smo se za nasvet obrnili na Slovensko akademijo znanosti in umetnosti (SAZU), kjer so nas preusmerili na Geografski inštitut Antona Melika. Svetovali so pregled Leksikona geografije podeželja, avtorja Draga Kladnika. Glede na to, da je bila večina družbenogeografskih terminov že v Geografskem terminološkem slovarju agrarnega značaja, nismo znatno pridobili na kvantiteti terminov. Pri dopolnjevanju smo se oprli na angleško literaturo, v pomoč nam je bil *Dictionary of human geography*. Izbiranje nabora terminologije se je končalo z dvema seznamoma s 122 in 118 besedami, enega fizično- in drugega družbenogeografske terminologije. V nadaljevanju smo za dokončni izbor sestavili anketni vprašalnik, ki učitelje sprašuje o uporabi zapisanih terminov med razlago v razredu pri pouku geografije.

6.2. Zgradba ankete in pridobivanje podatkov

Z namenom pridobitve nabora besedišča, s katerim bomo operirali tekom raziskave, smo na spletni strani www.1ka.si sestavili anketo, namenjeno učiteljem geografije na vseh treh stopnjah izobraževanja, ki je sestavljena iz treh delov.

Prvi del sprašuje po nekaterih osebnih podatkih učiteljev geografije. Ti podatki so stopnja izobrazbe (dodiplomski, magistrski, doktorski študij) z upoštevanjem možnosti študija dvopredmetne geografije, stopnja počevanja (osnovnošolska, gimnazijska, strokovna in splošna gimnazija, ter univerzitetna) z vključitvijo potencialne možnosti poučevanja maturitetne skupine v primeru gimnazijskega izobraževanja in približna starostna skupina (25-35 let, 36-45 let, 46-55 let, 56 let in več).

Drugi del ankete obsega omenjena seznama terminov, pri katerih so učitelji odgovarjali, če določen termin pri pouku uporabljajo ali ne, kar smo obravnavali v empiričnem delu I.

Tretji del se nanaša na vprašanja, vezana na osebno mnenje anketirancev o uporabi oziroma smiselnosti uporabe prevzete terminologije pri pouku geografije, razmisleku o dobesednem pomenu in izvoru terminov ter razlagi etimologije pri pouku geografije. Zadnja tri vprašanja nakazujejo pogled naprej z učiteljskega aspekta; bi boljše učiteljevo poznavanje terminologije razširilo uporabo terminologije, bi si jo učenci lažje priklicali iz spomina, si jo lažje zapomnili?

Drugi del ankete se tako med drugim nanaša tudi na 122 fizičnogeografskih in 118 družbenogeografskih terminov, ki smo jih izbrali iz omenjenih slovarjev. V anketi so učitelji s klikom na "DA" oziroma "NE", na vprašanje *Ali napisane termine uporabljate pri pouku geografije?* napredovali korak bližje k izoblikovanju končnega izbora.

Anketni vprašalnik je bil namenjen učiteljem geografije na vseh treh stopnjah izobraževanja. Da bi pridobili kar največji vzorec odgovorov in s tem resnično verodostojno vrednotili svoje ugotovitve, smo anketo prek Društva učiteljev geografije Slovenije posredovali na Geolisto, elektronski distribucijski seznam, kjer smo uvodoma pridobili največ odgovorov. Nato smo, z namenom pridobitve še več odgovorov, na spletnih straneh osnovnih, srednjih šol in vseh treh fakultet, iskali elektronske naslove učiteljev geografije, ki smo jim anketo tudi poslali.

6.3. Cilji glede na anketni vprašalnik

Cilj anketnega vprašalnika je pridobiti dokončni nabor terminologije, ki jo bomo v nadaljevanju analizirali z etimološkega in geografskega in pedagoškega vidika. Cilj je obravnavati skupaj približno 120 do 130 terminov fizične in družbene geografije v podobnem razmerju. Obravnavali bomo termine, ki so pri pouku rabljeni srednje frekventno, zanemarili pa bomo določen odstotek najbolj in najmanj uporabljenih.

Z etimološko analizo najbolj uporabljenih pojmov bomo predstavili dobeseden pomen termina, ki je pri pouku geografije, sodeč po rezultatih anketne raziskave, zelo pogosto uporabljen, najverjetneje pa se mnogi učitelji in učenci ne zavedajo, kaj v resnici pomeni.

6.4. Etimološke hipoteze

Evropski oziroma predvsem srednjeevropski in sredozemski bazen sta v preteklosti, natančneje v antičnem času, obvladovali dve dominantni in izredno močni kulturi - Stara Grčija in Rim.

Antična Grčija je območje sredozemskega bazena obvladovala od okoli leta 800 pr. n. št. do vključitve le-te v Rimsko cesarstvo leta 146 pr. n. št. V tem obdobju je bila *lingua franca*, z drugimi besedami prevladujoč sporazumevalni jezik, stara grščina. Še dandanes se predvsem v romanskih jezikih, ki so osnovani na latinskem jeziku, in angleščini pojavljajo mnoge besede z grškim korenem, ali pa je bil grški značaj besede prevzet v latinščino in se je na ta način ohranil vse do danes. Iz stare grščine izvira tudi sama beseda "geografija", ki jo je skoval Erastoten v tretjem stoletju pred našim štetjem. Glede na to, da začetek geografske terminologije in poglobljenega raziskovanja naravnih pojavov sega v čas antične Grčije, predpostavljamo, da so termini fizične geografije v tem pogledu starejši in pretežno grškega izvora.

Obdobje antičnega Rima se je nadaljevalo vse do leta 476 našega štetja, ko propade zahodni del imperija. *Lingua franca* v tem času je bila latinščina, na vzhodu še vedno grščina. Latinski jezik je ostal pogovorni jezik evropskih izobražencev tudi pozno v srednji vek. Tako se je latinščina razširila tudi v bolj centralne dele Evrope in še danes vidno ostaja v več kot 60 % angleških besed, poleg tega pa so se iz njene osnove razvili romanski jeziki (portugalščina, francoščina, španščina, romunščina, italijanščina ...), med katerimi sta španščina in francoščina med najbolj govorjenimi jeziki na svetu. Glede na to, da se je množično ukvarjanje z družbeno geografijo najverjetneje razvilo nekoliko pozneje kot preučevanje naravnih pojavov, predpostavljamo, da izvirajo termini družbene geografije iz anglosaksonskega sveta oziroma imajo svoj prvotni izvor v latinski besedi, ki je bila tekom stoletij z razvojem jezikoslovja in geografije prinešena tudi zahodneje od centralnega in sredozemskega območja.

HIPOTEZE:

- I. Termini fizične geografije izvirajo iz sredozemskega bazena, kjer je bila v času Antične Grčije lingua franca stara grščina.*
- II. Termini družbene geografije imajo svoj izvor v latinskem jeziku, ki je bil v obdobjih po dominantni grški zgodovini prevladujoč jezik rabe*
- III. Mnoge pojme bi lahko proglasili tako za grške kot latinske, saj je veliko besed v latinskem jeziku grškega izvora.*

6.5. Metodologija končnega izbora besedišča

Po analizi anketnega vprašalnika smo se odločili, da za kriterij izbora tretiranega besedišča izključimo termine, ki so dosegli pod 20 % uporabo ter tiste, ki so dosegli nad 80 % uporabo. V nadaljevanju torej obravnavamo 130 terminov, od tega 70 fizične in 60 družbene.

Končni izbor sestavljajo termini, ki so v anketi pridobili od 20 % do 80 % odgovorov "DA" na vprašanje o uporabi pojma pri pouku. Za takšen izbor smo se odločili, ker izzvzema tako 20 % najbolj kot tudi 20 % najmanj uporabljenih pojmov. Cilj raziskovalnega dela je namreč vpeljava terminologije s pomočjo etimološke razlage v pouk geografije, česar pa za najfrekventnejših 20 % pojmov ni potrebno storiti, saj so že dokaj "zakoreninjeni" v razlage pri pouku na vseh treh stopnjah izobraževanja. Najmanj frekventnih 20 % terminov pa je generalno gledano nesmiselno vključevati v pouk, saj v splošnem pri poučevanju, predvsem na sekundarni stopnji, niso resnično nujni pri poznavanju in razumevanju procesov in pojavov v družbi in prostoru. Prav tako je njihova vpeljava težja in manj verjetna, saj pojmi tudi v splošni leksiki niso dovolj frekventni in zato še toliko manj znani.

Pridobljeno besedišče smo, za namen preglednejše in smiselnejše vpeljave v pouk, razdelili na pet poglavij. V vsakem od poglavij obravnavamo izbrane pojme, s tem, da jih vključujemo v eno izmed perečih družbenih ali okoljskih problematik ter sodobnih procesov, oziroma procesov in pojavov, ki so ključno prispevali k izoblikovanju tipov reliefa in povšja.

Pojme bomo med drugim razporedili po sklopih, ki bodo imeli skupne vzorce uporabe in v drugi fazi interpretirali, čemu se izoblikujejo ti vzorci. Takšna analiza in sinteza uporabe terminologije sledi na koncu vsakega od petih obravnavanih poglavij.

6.6. Hipoteze vplivov na selekcijo geografske terminologije pri pouku

V tem poglavju postavljamo hipoteze, ki jih bomo ovrednotili po končani analizi odgovorov o uporabi za vsak termin. S pojmi, razdeljenimi na sklope, bomo vrednotili hipoteze ter poiskali najbolj očitne vzorce, ki se pojavljajo pri selekciji izbora terminologije pri pouku geografije.

HIPOTEZE:

- IV. Najpogostejši razlog za uporabo terminologije v manjšem obsegu je večinoma to, da učitelji, predvsem na osnovnih šolah, predpostavljajo, da so termini prezahtevni in jih učenci ne bi razumeli.*
- V. Veliko terminov, ki imajo kljub svoji abstraktnosti visoko frekvenco rabe, se uporablja v tolikšnem obsegu zaradi njihovega prehoda v splošno leksiko, oziroma so del splošne izobrazbe.*
- VI. Prevzeti pojmi se ne uporabljajo zaradi slovenske ustreznice, ki jo respondenti smatrajo za preprostejšo in ustrežnejšo.*
- VII. Uporaba določenih pojmov upade na terciarni stopnji, četudi se to, glede na didaktično načelo postopnosti, zdi kontradiktorno.*

7. ANALIZA GEOGRAFSKIH TERMINOV PO POGlavJIH

7.1. Razlogi za oblikovanje in poimenovanje poglavij

Omenili smo že, da je analiza obravnavanih geografskih terminov razdeljena na pet poglavij. Pri oblikovanju slednjih smo se sklicevali na aktualne dogodke, procese in pojave, ki denimo imajo ali pa so imeli pomembno vlogo pri oblikovanju družbene hierarhije in tipov reliefa.

V prvem poglavju, imenovanem *Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza*, obravnavamo tako fizično kot tudi družbenogeografske pojme, ki so neposredno in posredno povezani s procesi in pojavi, ki spreminjajo življenje na planetu, in posledicami podnebnih sprememb. Vsak pojem se lahko na nek način vključi v razlago omenjene problematike pri pouku in na ta način razširi poznavanje vloge človeka pri posegu v

prostor in atomsfero, kar generira uničujoče posledice tako za okolje kot za naše življenje na Zemlji.

V drugo poglavje, naslovljeno *Dekolonizacija in problematika zatiranja marginalnih skupnosti*, so umeščeni predvsem družbenogeografski termini, za katere menimo, da zadevajo problematiko družbene hierarhije ter posledic kolonizacije v družbi. Te termine pojmuje kot pomemben element poznavanja, saj sta slednji temi v globalni družbi še kako prisotni in so njuno poznavanje, kritičen odnos in vredotenje zelo pomembni.

Tretje poglavje, z naslovom *Pojmi, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje reliefa*, vključuje pretežno fizičnogeografske termine. Smatramo, da gre za termine, ki so pomembni za strokovno in s tem natančno poimenovanje procesov in drugih pokrajino tvornih dejavnikov, ki so ključno vplivali na današnjo izoblikovanost površja. Poznavanje nastanka slednjega je pri pouku geografije izrednega pomena, zato menimo, da je tudi vključitev teh pojmov do določene mere nujna.

Četrto poglavje *Agrarna problematika in regionalne razlike*, obravnava tako družbeno kot fizičnogeografske termine, ki so med seboj v korelaciji in generirajo regionalne razlike, ki vplivajo na mnoge značilnosti nekega areala. Predpostavljamo, da gre za pomembne pojme, ki prav tako predstavljajo del našega vsakdana in je zato še toliko pomembnejše, da smo z njimi tudi seznanjeni in lahko nedvoumno opisujemo okolje ter vse, kar je z njim povezanega.

V petem poglavju, poimenovanem *Funkcioniranje urbanih območij in njihova ekonomska ekspanzija*, pa analiziramo termine, ki so vezani predvsem na mestne površine ter druge družbene pojave, ki so prisotni na globalni ravni.

7.2. Zgradba posameznih poglavij

Vsa poglavja imajo identično zgradbo. Izbrani pojmi so zapisani po abecednem vrstnem redu, pod njimi je definicija iz Geografskega terminološkega slovarja ali Slovarja slovenskega knjižnega jezika in področje geografije, v katero spada. Terminološki definiciji sledi lastna poenostavljena in lahko razumljiva etimološka razlaga pojma z odebeljenimi ključnimi besedami v grškem ali latinskem jeziku iz katerih izvira pomen termina. Sledi graf uporabe tretiranega pojma na vseh treh stopnjah izobraževanja in generalna uporaba ter obrazložitev posameznega grafa.

Ob koncu obravnave pojmov vsakega poglavja se nahaja analiza uporabe ter razlogi za različno pogostost uporabe pojmov na posameznih stopnjah izobraževanja.

Vseh pet poglavij si sledi v naslednjem vrstnem redu: *Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza*, *Dekolonizacija in problematika zatiranja marginalnih skupnosti*, *Pojmi, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje reliefa*, *Agrarna problematika in regionalne razlike*, *Funkcioniranje urbanih območij in njihova ekonomska ekspanzija*.

7.3. Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza

7.3.1. Adiabatni gradient

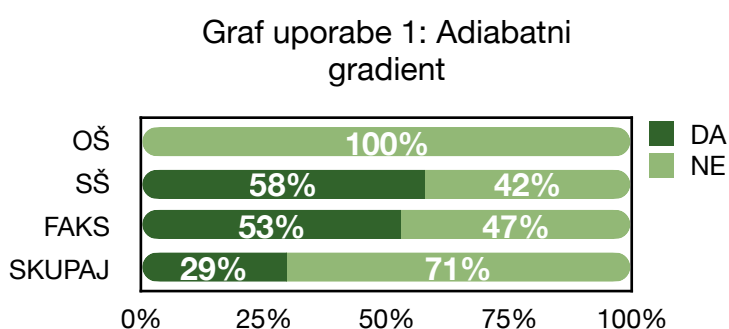
Geografski terminološki slovar (2023) definira adiabatni gradient kot:

adiabátni gradiènt -ega -ênta m

“klimatogeogr. vrednost spremembe temperature zraka na določenem višinskem odseku zaradi adiabatne spremembe.”

Etimologija termina je dvodelna, atribut **“adiabatni”** je grškega izvora, iz gr. **a-** (ne), **dia** (prehoden), **bathos** (skozi) oziroma **adiabathos** (neprehoden).

Samostalnik gradient pa izvira iz latinščine, iz sedanjega deležnika *gradiens*, **gradientis**, iz glagola (deponentnika) **gradi**, katerega pretekli deležnik je **gressus** (stopati, korakati, iti).

Avtorica: Sara Jemec

Največje razlike pri uporabi termina se kažejo med osnovnošolskim ter srednješolskim in visokošolskim izobraževanjem. Vsi respondenti, ki poučujejo na osnovnih šolah so se opredelili, da pojma ne uporabljajo soglasno (100 %). V srednjih šolah in na fakultetah pa je odstotek uporabe v obeh primerih nad 50 %. Omenjena

razlika generira tudi splošen rezultat, saj je termin, gledeč vse tri stopnje izobraževanja, v povprečju rabljen 29 %.

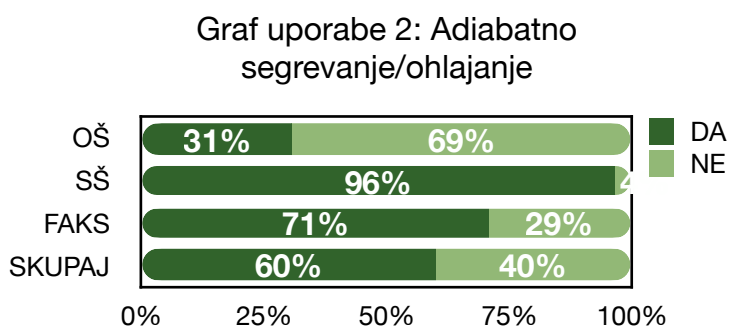
7.3.2. Adibatno segrevanje/ohlajanje

Geografski terminološki slovar (2023) definira adibatno segrevanje/ohlajanje kot:

adiabátno segrévanje/ohlájanje -ega -a s

“klimatogeogr. Segrevanje/ohlajanje zraka brez izmenjave toplote z okolico pri njegovem spuščanju.”

Etimologija termina je dvodelna, pridevnik **“adiabatno”** je grškega izvora, iz gr. **a-** (ne), **dia** (prehoden), **bathos** (skozi) oziroma **adiabathos** (neprehoden).

Avtorica: Sara Jemec

Pojem dosega najvišje odstotke pri odgovoru “DA” med srednješolskimi učitelji (96 %). Nekoliko nižji odstotek (71 %) med profesorji na fakultetah, najmanjši (31 %) pa je med osnovnošolskimi učitelji. Splošna uporaba je 60 %, k znižanju tega števila pa najbolj prispevajo prav odgovori osnovnošolskih učiteljev.

7.3.3. Agromelioracija

Geografski terminološki slovar (2023) definira agromelioracijo kot:

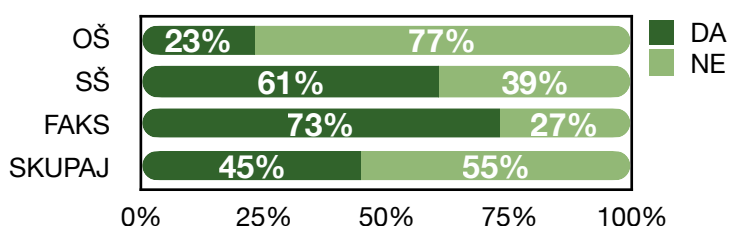
ágrmeliorácia -e ž

“agr. geogr. izboljševanje fizikalnih, kemičnih in bioloških lastnosti prsti, povečevanje rodovitnosti in vrednosti zemljišča s preoravanjem, rigolanjem, osuševanjem, namakanjem,

ravnanjem terena, krčenjem drevja in grmičevja, urejanjem pašnikov, izboljševanjem dostopa.”

Etimološka razlaga termina sestoji iz dveh delov; predpona iz lat. **ager** (polje) ter komparativa pridevnika lat. *bonus* (dober), **melior** (boljši), oz. glagola **meliorare** (boljšati).

Graf uporabe 3: Agromelioracija

Avtorica: Sara Jemec

Gledoč po izobraževalni vertikali opazamo, da gre za termin, ki v splošnem dosega višje frekvence pri odgovoru “NE” (55 %) kot pri odgovoru “DA”(45 %). K temu rezultatu v največji meri prispevajo odgovori osnovnošolskih učiteljev, ki v 77 % tega pojma pri pouku ne uporabljajo. Višje kot se vzpenjamo po omenjeni vertikali, višja je frekventnost uporabe tega leksema, le-ta namreč v obeh primerih presega 60 %.

7.3.4. Alternativna energija

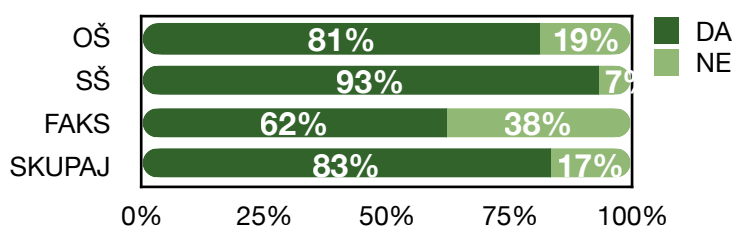
Geografski terminološki slovar (2023) definira alternativno energijo kot:

alternatívna energíja -e -e ž

“ind. geogr. vsak obnovljiv energetski vir, uporaben v preskrbi z energijo.”

Etimološka razlaga pojma, tokrat sestavljenega iz dveh besed, je dvodelna. V prvem delu je vezana na lat. **alter**, (eden, drugi izmed dveh). Drugi leksem sestavljenega termina pa je grškega izvora, kajti gr. **energeia** (energija).

Graf uporabe 4: Alternativna energija

Avtorica: Sara Jemec

Za razliko od do sedaj obravnavanih terminov, se tokrat odstotek pri odgovoru "DA" najbolj zmanjša med respondenti, ki poučujejo v visokem šolstvu (kar 62 % se je opredelilo, da pojma ne uporablja), medtem ko je med osnovnošolskimi in srednješolskimi učitelji ta termin rabljen več kot 80 %, v srednjih šolah celo 93 %.

7.3.5. Albedo

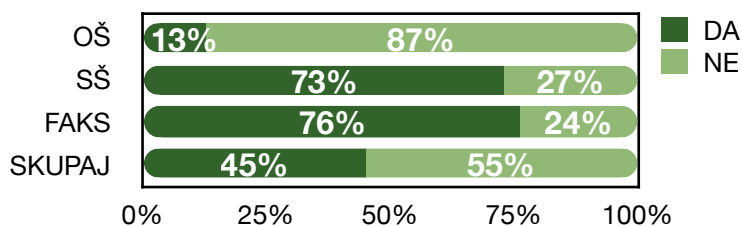
Geografski terminološki slovar (2023) albedo kot:

albédo -a m

"klimatogeogr. razmerje med padlo in odbito svetlobo, ki zadene ob neko površino."

Etimologija obravnavanega termina izhaja neposredno iz besede *lat. albedo*, (*belina*).

Graf uporabe 5: Albedo

Avtorica: Sara Jemec

Albedo je termin, ki mu odstotek pri splošni uporabi (45 %) najbolj znižujejo odgovori osnovnošolskih učiteljev, kjer le 13 % respondentov, ta termin uporablja. Precej se poveča procent pri drugih dveh stopnjah izobraževanja, kjer v obeh primerih presega 70 %.

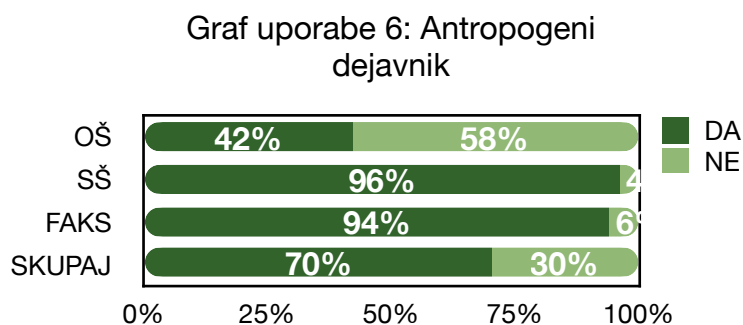
7.3.6. Antropogeni dejavnik

Geografski terminološki slovar (2023) definira antropogeni dejavnik kot:

antropogéni dejávník -ega -a m nav. mn.

“spl. geogr. dejavnik, ki ga ustvari, sproži ali stopnjuje človek.”

Etimologija pojma je vezana na grško besedo **antrophos** (človek) in gr. **genes** (rojen).

Avtorica: Sara Jemec

Podobno kot pri prejšnjem primeru, se tudi ta pojem najmanj frekventno uporablja v osnovnih šolah (42 %), v srednjih šolah in na fakultetah pa kar več kot 90 %. Splošna raba je 70 %.

7.3.7. Antroposfera

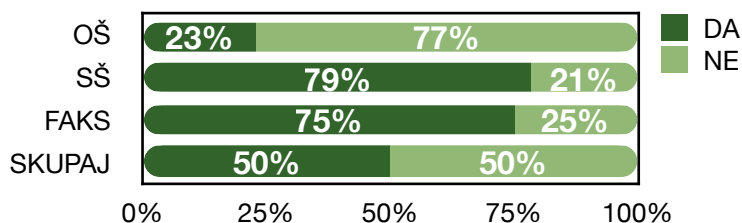
Geografski terminološki slovar (2023) definira antroposfero kot:

antroposfêra -e ž

“spl. geogr. območje geosfere, ki ga je preoblikoval človek.”

Etimologija pojma je vezana na dve grški besedi; **antrophos**, ki pomeni človek ter na leksem **sphaira** (pozneje lat. **sphaera**), ki pomeni krogla.

Graf uporabe 7: Antroposfera

Avtorica: Sara Jemec

Antroposfera je termin, ki je v splošnem glede na odgovore respondentov rabljen 50 %. Ponovno pa lahko po izobraževalni vertikali ločimo dva bistvena vzorca. V osnovnih šolah je termin rabljen le 23 %, medtem ko je v srednjih šolah in na fakultetah njegova uporaba nad 70 %.

7.3.8. Areal

Geografski terminološki slovar (2023) definira areal kot:

areál -a m

“1. spl. geogr. območje razširjenosti geografskega pojava

2. spl. geogr. → **obmóčje; obmóčje -a s**

1. spl. geogr. ozemlje z določenimi skupnimi značilnostmi

S: areál (2), podróčje, predél (1), teritóri (2)

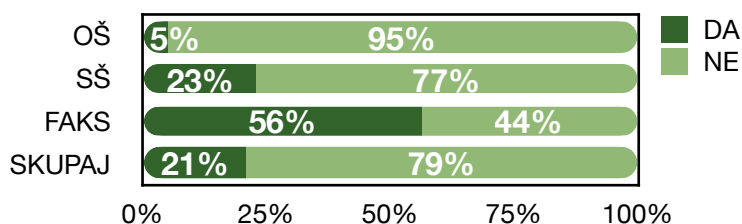
2. spl. geogr. prostor, kjer ima določen pojav svojo privlačnost, vpliv

PRIM.: geográfski prôstor

3. biogeogr. območje razširjenosti določenega živalskega, rastlinskega taksona, biocenoze.”

Leksem izvira neposredno iz latinskega samostalnika **area**, ki pomeni *odprt prostor, ravan*.

Graf uporabe 8: Areal

Avtorica: Sara Jemec

Slednji pojem je v splošnem rabljen precej nizko frekventno (21 %). V osnovnih šolah le 5 %, v srednjih 23 %, le na fakultetah odstotek presega polovico (56 %).

7.3.9. Badlands

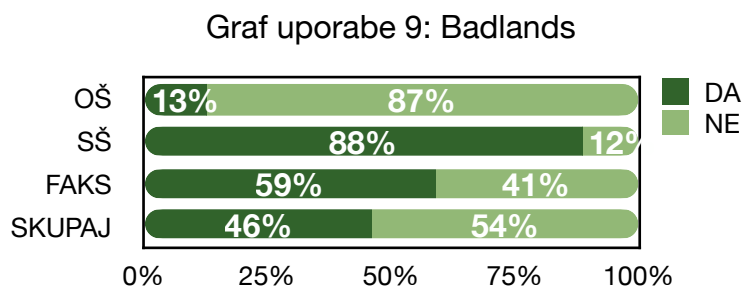
Geografski terminološki slovar (2023) definira badlands kot:

badlands -a [bédlends] m (ang.)

“geomorf. razbrazdano, težko prehodno površje, polno žlebov in ostrih grbin, nastalo z erozijo navadno na območju s sušnim podnebjem

PRIM.: erozijsko območje.”

Pojem je angleškega izvora in dobesedno pomeni (*slaba*) **bad lands** (zemlja).

Avtorica: Sara Jemec

Angleški pojem “badlands” se pojavi pri najfrekventnejši uporabi v srednjih šolah (88 %) in dokaj manjši uporabi na fakultetah (59 %). V osnovnošolskem izobraževanju je najmanjša (13 %). Splošna uporaba je manj kot polovična tj. 46 %, k temu v največji meri prispevajo nizki odstotki pri uporabi v osnovnih šolah.

7.3.10. Deforestacija

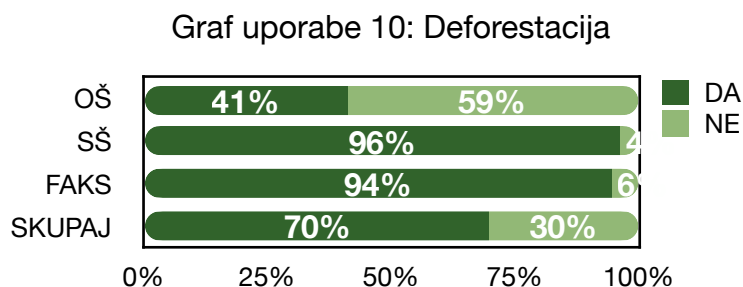
Geografski terminološki slovar (2023) definira deforestacijo kot:

deforestácija -e ž

“1. agr. geogr., var. okolja popolna sečnja, krčenje in čiščenje gozda zlasti zaradi pridobivanja zemljišč za kmetovanje.”

2. var. okolja propadanje gozda zaradi onesnaženega zraka, kislega dežja, degradiranega okolja, vojskovanja.”

Etimološka razlaga deforestacije izvira iz lat. **forestis**, ki pomeni *gozd* ter predloga, ki v obravnavanem primeru predstavlja predpono, tj. **de-**, ki označuje *odsotnost nečesa*.

Avtorica: Sara Jemec

Termin preide v frekventnejšo uporabo na drugi in tretji stopnji izobraževanja, kjer njegova uporaba presega 90 %. Za polovico manjša pa je v osnovnih šolah (41 %). Razlika med uporabo na prvi ter drugi in tretji stopnji zmanjšuje tudi njegovo splošno frekventnost, le-ta je 70 %.

7.3.11. Divergenca

Geografski terminološki slovar (2023) definira divergenco kot:

divergénca -e ž

“1. hidgeogr. raztekanje vodnih gmot morskih tokov, ki povzroča nižanje temperature površinskih voda, spreminjanje slanosti

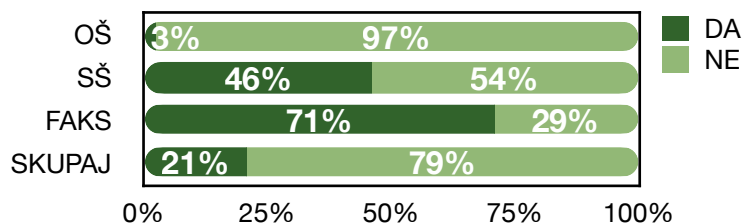
2. klimatogeogr. raztekanje zraka na območjih visokega zračnega tlaka, povezano s spuščajočimi se zračnimi tokovi

3. geomorf. razcepitev doline na dve ali več

4. hidgeogr. raztekanje, razcepitev ledenika.”

Termin izvira iz latinščine **dis**, **vegere**, kar pomeni *nagniti se*, oziroma iz samostalnika **divergentia**.

Graf uporabe 11: Divergenca

Avtorica: Sara Jemec

Divergenca je termin, katerega uporaba sega na kar tri področja geografije ter v štiri različne kontekste. Zanimarjiva je njegova raba v osnovnih šolah, kjer je le 3 %, precej se poveča v srednjih šolah (na 46 %), dokaj frekventno rabljen pa je na fakultetah (71 %). Zaradi izredno majhnega odstotka pri uporabi v osnovnih šolah, je tudi splošna raba v povprečju le 21 %.

7.3.12. Ekotop

Geografski terminološki slovar (2023) definira ekotop kot:

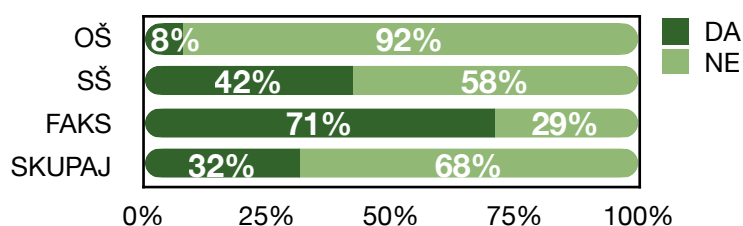
ekotóp -a m

“1. biogeogr. območje, na katerem živijo rastline, živali v enakih življenjskih razmerah

2. pokr. ekol. najmanjša pokrajinska enota z enotnimi razmerami za življenje.”

Termin izvira iz grščine, kjer **eko-** pride iz **oikos**, kar pomeni *dom, bivališče*; **-top** pa iz **topos**, ki pomeni *kraj, mesto*.

Graf uporabe 12: Ekotop

Avtorica: Sara Jemec

Pojem ekotop se uporablja pogostejše, tem višje se povzpenjamo po izobraževalni vertikali. Na primarni stopnji izobraževanja je njegova odstotek njegove uporabe le 8 %, na sekundarni stopnji je že precej višji (42 %), kar 71 % uporabo pa dosega na terciarni stopnji izobraževanja. Variiranje njegove uporabe v splošnem prinaša precej nizko frekventnost pri odgovoru “DA”, le 32 %.

7.3.13. Evtrofikacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira evtrofikacijo kot:

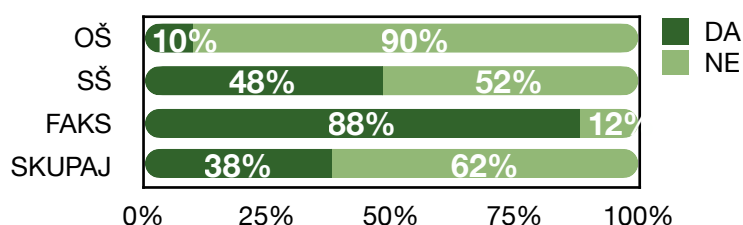
evtrofikacija -e ž

“var. okolja kopičenje hranilnih snovi, zlasti iz komunalnih in industrijskih odpadkov, umetnih gnojil, v stoječi vodi, prsti

PRIM.: cvetenje vodá, evtrofizacija.”

Etimologija pojma je dvodelna ter grškega izvora. Predpona je glede na besedno vrsto prislov, tj. **eu** (*dobro*), pomenski del **trophós** pa v klasični grščini pomeni *hrana*.

Graf uporabe 13: Evtrofikacija

Avtorica: Sara Jemec

Podobno kot pri prejšnjem obravnavanem terminu, se tudi frekventnost uporabe evtrofikacije zvišuje, gledoč po izobraževalni vertikali. K dokaj nizkemu splošnemu procentu rabe (38 %) v največji meri prispevajo osnovne šole, kjer je uporaba pojma 10 %. V srednješolskem izobraževanju se približa polovici (48 %), najvišja pa je na fakultetah, tj. 88 %.

7.3.14. Hibrid

Geografski terminološki slovar (2023) definira hibrid kot:

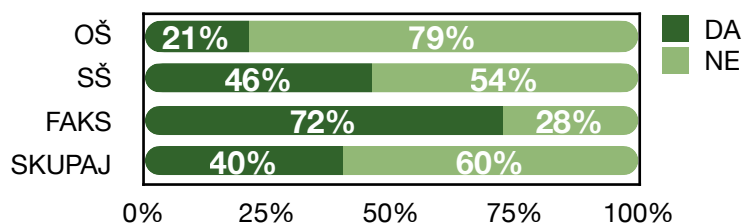
hibrid -a m

“biogeogr. potomec pri križanju genetsko različnih rastlinskih ali živalskih vrst

S: križanec.”

Etimološka razlaga besede je neposredno povezana z latinskim izrazom za mešanca, tj. **hibrida**.

Graf uporabe 14: Hibrid

Avtorica: Sara Jemec

V splošnem pojem dosega 40 % pri odgovoru "DA", podobna je tudi uporaba letega v srednjih šolah (46 %). Na osnovnošolski stopnji je rabljen nekje polovico manj frekventno (tj. 21 %), na fakulteta pa dosega več kot 70 % uporabo pri pouku.

7.3.15. Konvergenca

Geografski terminološki slovar (2023) definira konvergenco kot:

konvergénca -e ž

1. hidgeogr. stekanje površinskih morskih tokov in grezanje morske vode v večje globine, ki se pojavlja na stiku tokov z različnimi lastnostmi vodnih gmot

2. klimatogeogr. stekanje zraka na območjih nizkega zračnega tlaka, povezano z vzpenjajočimi se zračnimi tokovi

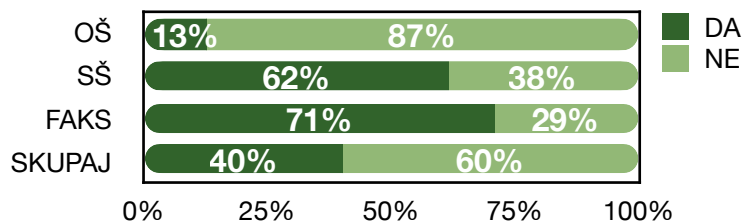
3. geomorf. združitev dveh, treh ali več dolin

4. hidgeogr. stekanje dveh ali več ledenikov, ki povzroča zgostitev ledu ali narivanje bočnega ledenika na glavni ledenik

5. biogeogr. istosmerni razvoj določene življenjske oblike pri različnih vrstah zaradi sorodnih dejavnikov okolja, npr. oblika različnih plavajočih živali, kot so ribe, kiti, tjulnji, delfini."

Termin izvira iz latinščine, kjer **convergere** pomeni *nagniti se*.

Graf uporabe 15: Konvergenca

Avtorica: Sara Jemec

Termin, ki se v geografiji pojavlja na kar štirih področjih, je načeloma rabljen 40 %. Najmanjša je uporaba konvergenca v osnovnih šolah (13 %), podobna pa je na drugih dveh stopnjah izobraževanja; v srednjih šolah je namreč 62 %, na univerzitetni ravni pa 71 %.

7.3.16. Entropija

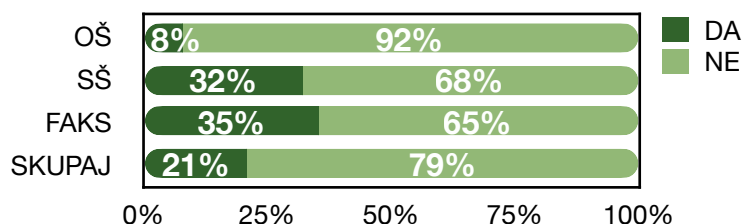
Geografski terminološki slovar (2023) definira entropijo kot:

entropíja -e ž

*“**pokr. ekol.** mera za stopnjo nereda znotraj določenega sistema, ki nastaja pri prehajanju ene oblike energije v drugo, pri čemer se del te pretvarja v neuporabno energijo.”*

Termin izvira iz grščine, kjer **en** pomeni v, **trope** pa obrat, spreminjanje.

Graf uporabe 16: Entropija

Avtorica: Sara Jemec

Entropija je termin, ki v splošnem dosega nizke frekvence rabe (21 %). V osnovnih šolah je njegova pogostost 8 %, na sekundarni in terciarni stopnji pa nekoliko nad 30 %.

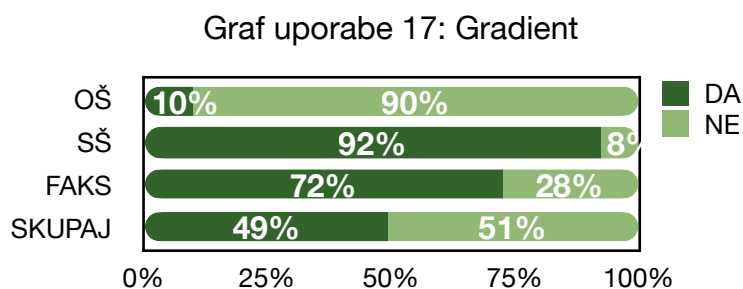
7.3.17. Gradient

Geografski terminološki slovar (2023) definira gradient kot:

gradiènt -ênta m

“spl. geogr. sprememba določene količine na določeno mersko enoto.”

Gradient izvira iz latinščine, sedanjega deležnika *gradiens*, **gradientis** iz glagola **gradi**, katerega pretekli deležnik je **gressus** (*stopati, korakati, iti*).

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba obravnavanega termina je, sodeč po zadetkih *Geografskega terminološkega slovarja* (2023) pogosto rabljen v naslednjih kombinacijah: *ablacijski gradient*, *adiabatni gradient*, *barometrski gradient*, *fenološki gradient*, *mokri adiatatni gradient*, *suhi adiatatni gradient*, *temperaturni gradient*, *vertikalni temperaturni gradient*, *vlažni adiatatni gradient*. Sam gradient, glede na naše rezultate dosega nekje 49 % frekventnost, od tega je le-ta najvišja na sekundarni stopnji (92 %), zmanjša se na terciarni (73 %), na primarni pa je zelo nizka (10 %).

7.3.18. Meteorna voda

Geografski terminološki slovar (2023) definira meteorno vodo kot:

meteórna vòda -e -e ž

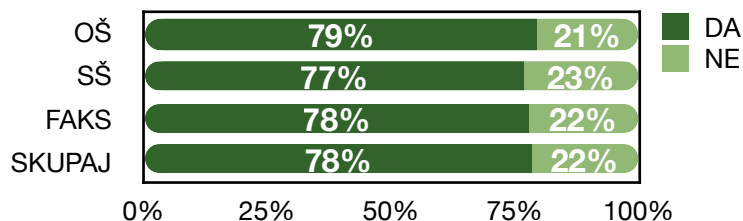
“*hidgeogr.* → padavínska vòda; **padavínska vòda -e -e ž**

hidgeogr. voda, ki pada iz oblakov

S: *atmosfêrska vòda, izpodnébna vòda, meteórna vòda, meteórská vòda.*”

Prva beseda dvobesednega termina je grškega izvora, kjer **meteoros** pomeni *visoko zgoraj*.

Graf uporabe 18: Meteorna voda

Avtorica: Sara Jemec

Analiza uporabe slednjega termina prinaša precej nepričakovane rezultate. Pojem je namreč, po pridobljenih odgovorih, na vseh treh stopnjah rabljen skoraj z identičnim odstotkom (variira med 77 % ter 79 %), njegova splošna uporaba je 78 %.

7.3.19. Paradigma

Geografski terminološki slovar (2023) definira paradigmo kot:

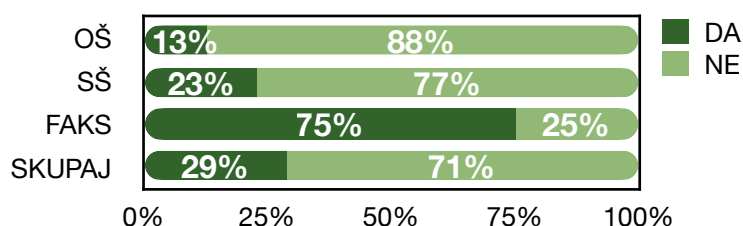
paradígma -e ž

“1. spl. geogr. primer, zgled, vzorec

2. spl. geogr. skupek pravil in metod, značilnih za določeno panogo, vejo geografije.”

Pojem je neposredno povezan z grško ustreznico **paradeigma**, ki je skovana iz dveh delov. **Para** pomeni *poleg*, **deiknunai** pa *prikazati*.

Graf uporabe 19: Paradigma

Avtorica: Sara Jemec

Paradigma je pojem, ki višje odstotke pri uporabi dosega pri odgovoru “NE” kot pri odgovoru “DA”. V splošnem je namreč uporabljen nekje 29 %, najmanj v osnovnošolskem izobraževanju (13 %), za deset odstotkov več (tj. 23 %) v srednješolskem izobraževanju, najbolj razširjeno pa je njegovo pojavljanje na univerzitetni ravni, le-ta je 75 %.

7.3.20. Radiacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira radiacijo kot:

radiácija -e ž

“1. klimatogeogr. → sévanje (1)

2. var. okolja → sévanje (2); sévanje **-a s**

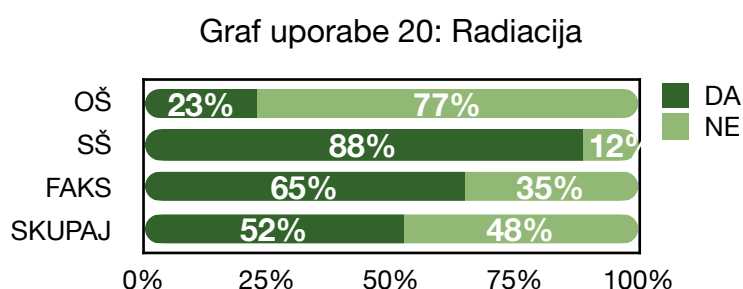
1. klimatogeogr. *energijski tokovi v obliki elektromagnetnih valov ali fotonov, delcev brez mase.*

S: radiácija (1), žárčenje (1).

2. var. okolja *curek delcev iz radioaktivnega vira ali nevtronov iz jedrskega reaktorja*

S: radiácija (2), žárčenje (2).”

Izvor besede radiacija je povezan z latinskim glagolom **radiare** oz. deponentnikom **radiari**, ki pomeni žareti, svetiti. Enako osnovo ima tudi samostalnik **radiatio** (sevanje, žarenje).

Avtorica: Sara Jemec

Ob zgornjem grafu ugotavljamo, da je radiacija najfrekventneje rabljena v srednjih šolah (88 %), nekoliko manj (65 %) na fakultetah, najmanj (23 %) pa v osnovnih šolah. Njena uporaba je v splošnem 52 %.

7.3.21. Retinenca

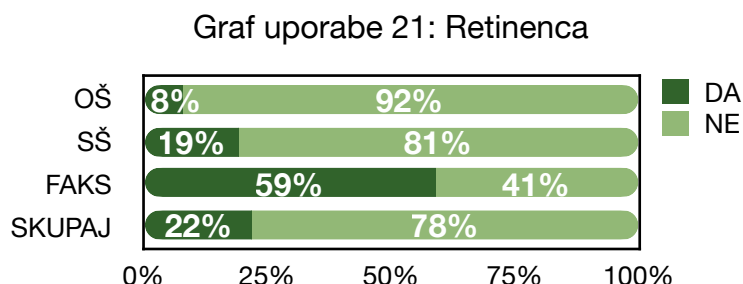
Geografski terminološki slovar (2023) definira retinenco kot:

retinénca -e ž

“hideogr. *zamuda v vodnem odtoku zaradi zadrževanja padavinske vode na določenem območju*

S: *reténzija.*”

Pojem retinenca izvira iz latinskega glagola **retinere** (*zadržati*), ki je sestavljen iz predpone **re-**, ki označuje *ponovljeno dejanje*, ter glagola **tenere** (*držati*).

Avtorica: Sara Jemec

Slednji pojem v splošnem dosega zelo nizko frekventno uporabo (22 %), saj je tako na osnovnih šolah (8 %) kot na srednjih šolah (19 %), njegova uporaba pod 20 %. Na fakultetah se znatno poveča na 59 %.

7.3.22. Sinoptična karta

Geografski terminološki slovar (2023) definira sinoptično karto kot:

sinóptična kárta -e -e ž

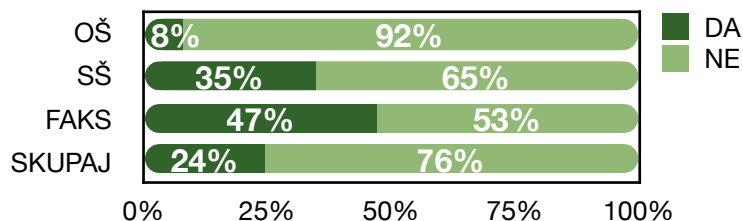
“**kart.** → *vreménski zemljevíd*: **vreménski zemljevíd** -ega -a m

kart. zemljevid, ki prikazuje vremenske razmere v določenem trenutku na določenem območju

S: *sinóptična kárta.*”

Pojem izvira iz grškega leksema **synopsis**, ki pomeni *generalni pogled*. Predpona **syn-** pomeni *skupaj*, **opsis** pa *izgled*.

Graf uporabe 22: Sinoptična karta

Avtorica: Sara Jemec

Pri terminu “sinoptična karta” so rezultati zelo podobni obravnavanim v prejšnjem primeru. Uporaba v osnovnih šolah je identična, tj. 8 %, na sekundarni stopnji se poveča na 35 %, na terciarni pa vse do 47 %. Splošna raba je tako 22 %.

7.3.23. Toksičnost

Geografski terminološki slovar (2023) definira toksičnost kot:

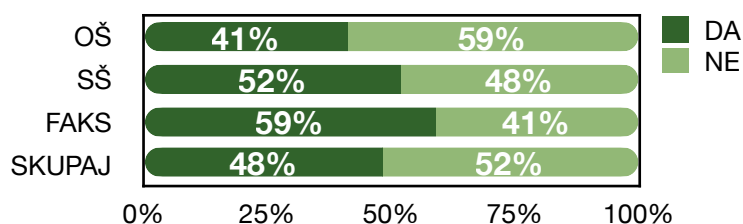
tóksičnost -i ž

“1. var. okolja lastnost kemičnih snovi, da pri človeku ali drugih organizmih povzročajo poškodbe, bolezni ali smrt

2. var. okolja stopnja strupenosti snovi za človeka in druge organizme.”

Izvor besede je neposredno vezan na latinski samostalnik **toxicum**, ki pomeni *strup*.

Graf uporabe 23: Toksičnost

Avtorica: Sara Jemec

Pojem dosega približno enako uporabo in hkrati neuporabo na vseh treh stopnjah izobraževalne vertikale, kar generira podoben splošni rezultat (48 % uporaba). Povečuje se vzpenjajoč se po omenjeni vertikali in tako na osnovnih šolah dosega 41 % uporabo, na srednjih 52 % ter na fakultetah 59 % uporabo.

7.4. Analiza razlogov za (ne)uporabo pojmov poglavja *Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza* pri pouku geografije

Za namen analize uporabe obravnavane terminologije smo razdelili obravnavane termine na 6 sklopov ter jih poimenovali s prvimi šestimi črkami abecede.

Sklop A, tako označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %.

V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem.

V sklopu C, obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %.

Sklop D, tretira pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in na fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %.

Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko.

Zadnji sklop F, pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

SKLOP A; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %.

SKLOP B; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %.

SKLOP C; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP D; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP E; na vseh treh stopnjah je uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

SKLOP F; ostalo; termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

Obravnavano terminologijo smo porazdelili v tabelo, kjer so v posameznem stolpcu zapisani vsi termini, ki so v sklopu poglavja "*Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza*" dosegli standard, ki ustreza enemu ali več od postavljenih kriterijev.

Tabela 1: Zeleni prehod in rastoča klimatska kriza

A	B	C	D	E	F
areal	adiabatno segrevanje/ ohlajanje	adiabatni gradient	adiabatni gradient	meteorna voda	
hibrid	alternativna energija	albedo	agromelioracija	toksičnost	
divergenca	badlands	areal	albedo		
ekotop	gradient	badlands	antropogeni dejavnik		
evtrofikacija	radiacija	divergenca	antroposfera		
		ekotop	areal		
		evtrofikacija	deforestacija		
		kovergenca	konvergenca		
		enotropija	toksičnost		
		gradient			
		paradigma			
		retinenca			
		sinoptična karta			

Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se z večjo frekvenco postopoma uporabljajo na višjih stopnjah izobraževanja, razlika med posameznimi stopnjami izobraževanja pa je, sodeč po pridobljenih podatkih, vsaj 15 %, so zapisani pod črko A. V ta sklop torej sodijo (po abecednem vrstnem redu) *areal*, *hibrid*, *divergenca*, *ekotop* in *evtrofikacija*.

Omenjeni termini so najverjetneje v tej kategoriji, saj je njihova vpeljava v pouk geografije postopna in zato naraščujoča po posameznih stopnjah izobraževanja. Pouk geografije je zasnovan tako, da se vsako leto na vsaki stopnji nadgrajuje že pridobljeno znanje, ustvarjajo se nove povezave, tako fizično kot družbenogeografske, gradi pa se tudi na kompleksnosti znanj.

V naslednjem stolpcu, označenem s črko B, so naštetí pojmi, ki na terciarni ravni dosegajo za več kot 15 % nižjo frekventnost kot na sekundarni stopnji. Gre za termine *adiabatno segrevanje/ohlajanje*, *alternativna energija*, *badlands*, *gradient* in *radiacija*.

Analiza pojmov nas je privedla do sklepa, da se le-ti najverjetneje še vedno uporabljajo z večjim odstotkom. Glede na to, da rezultate generirajo odgovori različnih profesorjev na terciarni stopnji, od katerih vsak poučuje nek specifičen predmet z zamejeno tematiko, so tudi pridobljeni rezultati v največji meri odvisni od tega. Rezultati so v skladu z našo hipotezo, kjer predpostavljamo, da uporaba nekaterih pojmov na terciarni ravni upade, saj se vsak profesor na tej stopnji ne srečuje na predavanjih več z vsemi temami, posledično niti nima priložnosti, da bi določene pojme, ki so povezani z eno od neobravnavanih tem, sploh uporabil. Na tem mestu omenjeno hipotezo prvič potrjujemo.

Tretji stolpec, označen s C, zajema termine, ki se v osnovnošolskem izobraževanju uporabljajo manj kot 15 %. Pojmi, ki jih obravnavamo v tem sklopu so sledeči: *adiabatni gradient, albedo, areal, badlands, diverganca, ekotop, evtrofikacija, konvergenca, entropija, gradient, paradigma, retinenca* in *sinoptična karta*.

Uporaba teh terminov je najverjetneje prisotna v zelo majhnem odstotku, ker je njihova kompleksnost in abstraktnost za učence, pa čeprav višjih razredov osnovnih šol prezahtevna. Glede na hipotezo, kjer tudi predpostavljamo, da učitelji na primarni stopnji pojmov ne uporabljajo zaradi njihove težavnosti pri razumevanju, potrjujemo tudi to hipotezo.

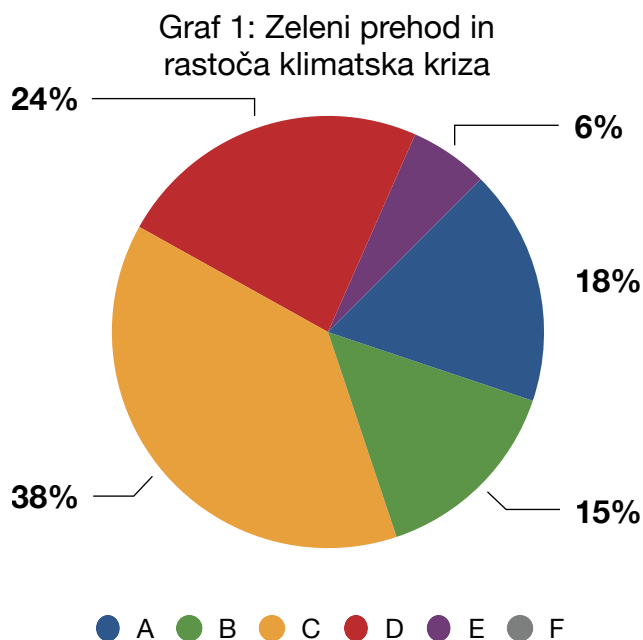
V predzadnjem sklopu D, predstavljamo pojme, ki so, glede na odgovore respondentov, tako na sekundarni kot na terciarni ravni dosegli več kot 50 % pri odgovoru na vprašanje o uporabi "DA", hkrati pa razlika med rezultati na obeh stopnjah ne presega 15%. Gre za pojme: *adibatni gradient, agromelioracija, albedo, antropogeni dejavnik, antroposfera, areal, deforestacija, konvergenca* in *toksičnost*.

Zadnji sklop, v katerem imamo dva termina, je SKLOP E z *meteorno vodo* in *toksičnostjo*. Glede na kriterij in pridobljene rezultate, sta to pojma, ki se na vseh treh stopnjah uporabljata s skoraj enakim odstotkom (razlika odstotkov uporabe med posameznimi stopnjami ne sme biti večja od 15 %).

Ta dva termina se najverjetneje uporabljata s podobno in dokaj visoko frekvenco na vseh treh stopnjah izobraževanja, ker gre za besedi, ki sta zelo prisotni v medijih in sta iz strogo terminološke rabe prešli v splošnejšo leksiko. S tem potrjujemo tudi hipotezo., s

katero predpostavljamo, da se določeni kompleksni termini uporabljajo na ravni splošne izobrazbe in so zato prisotni tudi na nižji stopnjah izobraževanja.

V SKLOPU F, kjer so le pojmi, ki niso dosegli nobenega od predpisanih kriterijev, v sklopu tega poglavja ni nobenih terminov.

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje odstotek števila besed, ki ga od celote predstavlja določen sklop. Opazimo lahko, da največji del pripisujemo SKLOPU C (38 %), torej od 15 % manjši uporabi na osnovnih šolah. Drugi največji odstotek (tj. 24 %) pripada pojmom SKLOPA D, podobni pa so procenti uporabe SKLOPA A (18 %) in SKLOPA B (15 %). Najmanjši je delež pojmov, ki se na vseh treh stopnjah uporabljajo s podobno frekvenco, označenih s SKLOPOM E. V poglavju zelenega prehoda in rastoče klimatske krize ni nobenega pojma, ki ne bi dosegel kriterijev katerega od sklopov (SKLOP F).

SKLOP AC; pojem se pojavlja v SKLOPU A in SKLOPU C; Uporaba narašča po izobraževalni vertikalni; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP AD; pojem se pojavlja v SKLOPU A in SKLOPU D; Uporaba narašča po izobraževalni vertikali; hkrati je na srednjih šolah in fakulteti uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP BC; pojem se pojavlja v SKLOPU B in SKLOPU C; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP CD; pojem se pojavlja v SKLOPU C in SKLOPU D; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %, hkrati je na srednjih šolah in fakulteti uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP DE; pojem se pojavlja v SKLOPU D in SKLOPU E; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %, hkrati je na vseh treh stopnjah uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

Spodnja tabela prikazuje pojme, ki so se v Tabeli 1 pojavili v več kot enem od šestih sklopov. Mešani sklopi so torej označeni s črkama, v katerih se je določen termin pojavil (noben termin se ni pojavil v več kot dveh sklopih).

Tabela 2: Mešani graf pojmov Zelenega prehoda in rastoče klimatske krize

AC	AD	BC	CD	DE
areal	agromelioracija	badlands	adiabatni gradient	toksičnost
divergenca			albedo	
ekotop				
eutrofikacija				

Avtorica: Sara Jemec

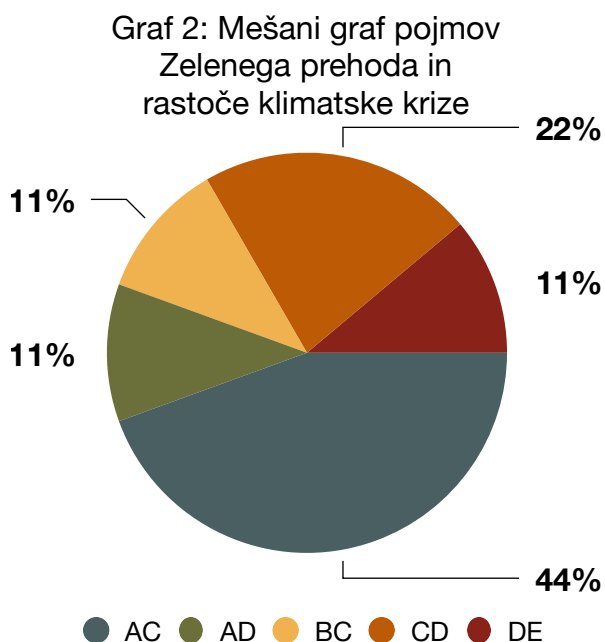
Pojmi, ki se pojavijo tako v SKLOPU A kot v SKLOPU C so torej označeni z AC. Med njimi so *areal*, *divergenca*, *ekotop* in *eutrofikacija*. Smislen je torej zaključek, da gre za termine, ki so za osnovno šolo prekompleksni, hkrati pa se, zaradi nadgradnje znanj, pozneje vključujejo v obravnavane teme pri pouku geografije.

Med pojmi v SKLOPU AD je le *agromelioracija*.

V SKLOPU BC je pojem *badlands*. Glede na prej predpostavljeno dejstvo, da je termin v SKLOPU B še vedno dokaj pogost tudi na fakultetah, je v tem mešanem sklopu predvsem zaradi svojega obstoja v SKLOPU C, ker je za osnovnošolsko izobrazbo prezahteven (gre za angleški izraz).

V SKLOPCU CD sta termina *adiabatni gradient* in *albedo*.

Pod SKLOPOM DE je le pojem *toksičnost*.

Avtorica: Sara Jemec

Spodnji graf v odstotkih prikazuje, kolikšen delež je pripisan posameznemu mešanemu sklopu od celote vseh pojmov, ki se pojavljajo v dveh sklopih.

Opažamo, da je največji odstotek (44 %) pojmov, ki spadajo v SKLOP AC. Najverjetneje je temu tako, ker je postopna vpeljava terminov v pouk neposredno v korelaciji z njihovo kompleksnostjo, ki generira nižjo frekventnost uporabe na primarni stopnji.

22 % je delež, ki ga zasedajo termini SKLOPA CD.

Enak je odstotek (11 %) pojmov v SKLOPIH AD, BC IN CD.

7.5. Dekolonizacija in problematika zatiranja marginalnih skupnosti

7.5.1. Akomodacija

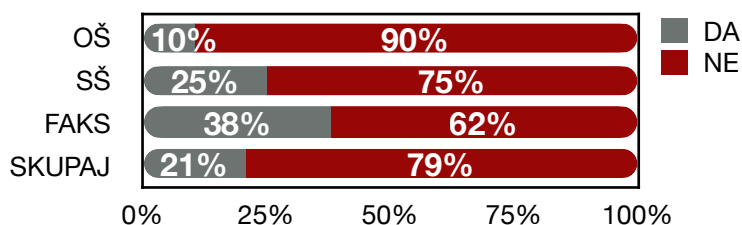
Geografski terminološki slovar (2023) definira akomodacijo kot:

akomodácija -e ž

“demogeogr. privajanje, prilagajanje priseljencev novemu okolju.”

Etimološka razlaga pojma je vezna na latinski glagol **accomodare**, ki pomeni *prilagoditi*. Prav tako obstaja samostalnik **accomodatio**, *uravnavanje, prilagojevanje*.

Graf uporabe 24: Akomodacija

Avtorica: Sara Jemec

Termin je v splošnem rabljen zelo nizkofrekventno (21 %). Gledeč po izobraževalni vertikali pa se njegova uporaba od osnovne šole (10 %) prek srednje šole (25 %) poveča na 38 % uporabo na fakultetah.

7.5.2. Alohtono prebivalstvo

Geografski terminološki slovar (2023) definira alohtono prebivalstvo kot:

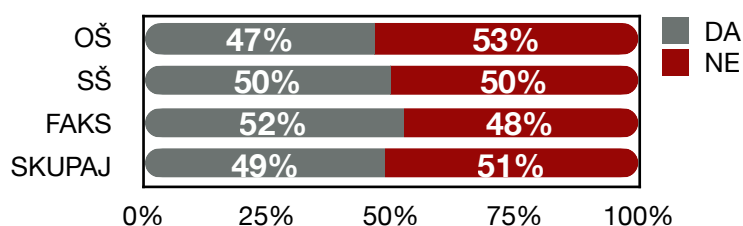
alohtóno prebiválstvo -ega -a s

“demogeogr. prebivalstvo, priseljeno z drugih območij

PRIM.: avtohtóno prebiválstvo”

Termin alohotno izvira iz grščine, kjer **allos** pomeni *drug*. Pozneje se je leksem prenesel tudi v latinski jezik, kjer ima **alius** enak pomen.

Graf uporabe 25: Alohtono prebivalstvo

Avtorica: Sara Jemec

Rezultati pri uporabi termina so si zelo podobni in se tako glede na izobraževalni vertikalni kot v splošnem, gibljejo od 47 % pa do 52 %. Najnižji procent uporabe je v osnovnih šolah, najvišji pa na fakultetah. V splošnem je rabljen 49 %.

7.5.3. Bantustan

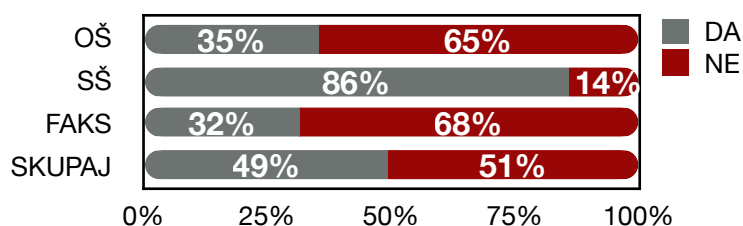
Geografski terminološki slovar (2023) definira bantustan kot:

bantustán -a m

“polit. geogr. po načelu apartheidja in narodne pripadnosti ustanovljen prebivalstveni rezervat v nekdanji Južnoafriški republiki.”

Etimologija pojma je vezana na besedo **bantu**, ki v nekaterih bantu jezikih pomeni *ljudje* ter samostalnik **stan**, ki v perzijsčini in njenih sorodnih jezikih pomeni *zemlja*.

Graf uporabe 26: Bantustan

Avtorica: Sara Jemec

Pojem "bantustan" je v splošnem rabljen skoraj polovično (49 %). Najbolj je razširjena njegova uporaba v srednješolskem izobraževanju, kjer je kar 86 %. Strmo upade odstotek uporabe na terciarni stopnji (na 32 %), nekoliko višji pa je na primarni stopnji (35 %).

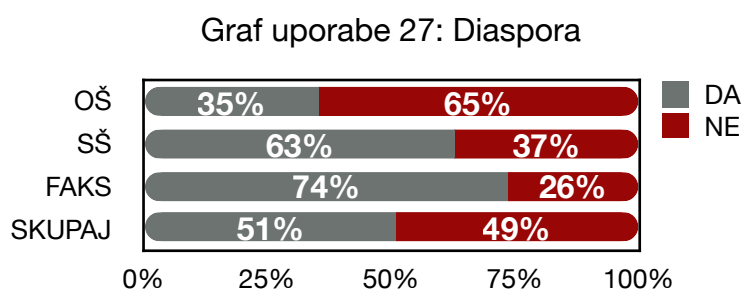
7.5.4. Diaspora

Geografski terminološki slovar (2023) definira diasporo kot:

diáspora -e ž

*“**polit. geogr.** narodnostna ali verska skupnost, ki živi raztresena na ozemlju druge narodnosti ali večinskega prebivalstva druge vere.”*

Etimologija pojma je povezana z grškim izrazom za *razkropitev*, tj. **diaspora**.

Avtorica: Sara Jemec

Naraščanje uporabe pojma "diaspora" se kaže vzpenjajoč se po izobraževalni vertikali. Na osnovnih šolah je njena uporaba 35 %, v srednjih 63 %, na fakultetah pa 74 %. Splošna raba pri pouku geografije je nekje 51 %

7.5.5. Eksklava

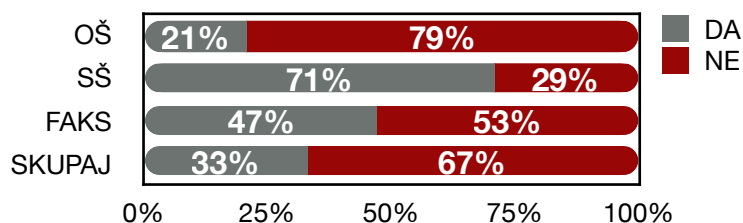
Geografski terminološki slovar (2023) definira eksklavo kot:

ekskláva -e ž

*“**polit. geogr.** manjši del državnega ozemlja, ki je prostorsko ločen od matične države in obdan z ozemljem druge države, npr. angolska Kabinda, španski Ceuta in Melilla
PRIM.: enkláva.”*

Termin je latinskega izvora, kjer **ex-**, **clavis** pomeni *iz, ključ*.

Graf uporabe 28: Eksklava

Avtorica: Sara Jemec

Termin je najpogostejše rabljen na sekundarni ravni (71 %), nekoliko manj na terciarni (47 %), najmanj pa na primarni tj. 21 %. Splošna raba je 33 %.

7.5.6. Enklava

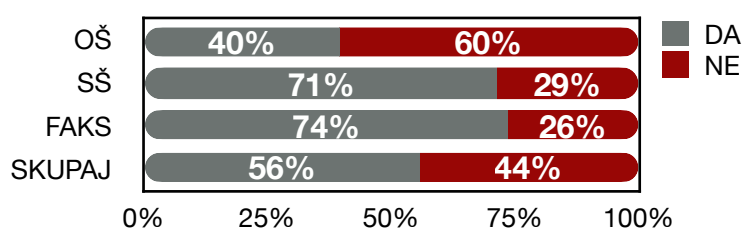
Geografski terminološki slovar (2023) definira enklavo kot:

enkláva -e ž

“polit. geogr. državno ozemlje, ki je zaradi posebnih zgodovinskih in mednarodnih okoliščin z vseh strani obdano z ozemljem ene same tuje države, npr. San Marino, Lesoto PRIM.: ekskláva.”

Termin je prvotno vezan na latinski glagol **inclavare**, ki pomeni *vključiti* (iz samostalnika **clavis** - *ključ*). Prav tako obstaja samostalnik **enclave** v francoščini.

Graf uporabe 29: Enklava

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma eksklava je dokaj podobna na sekundarni (71 %) in na terciarni (74 %) stopnji. Precej nižja tj. 40 % pa je na primarni stopnji izobraževanja. Splošna raba je 56 %.

7.5.7. Etnija

Geografski terminološki slovar (2023) definira etnijo kot:

etniĵa -e Ź

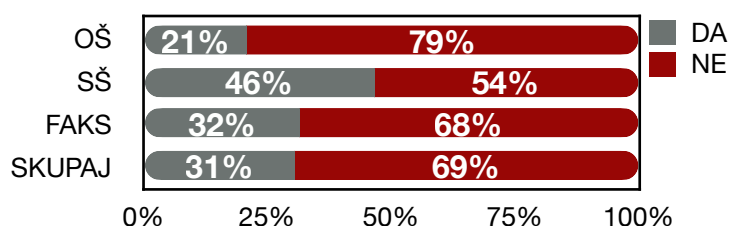
“**polit. geogr.** → étnična skupína; **étnična skupína -e -e Ź**

polit. geogr. družbena skupnost, ki združuje ljudi s skupnim zgodovinskim razvojem, izročilom in jezikom

S: etníĵa.”

Etimologija pojma se nanaša neposredno na grški samostalnik **ethnos**, ki pomeni *ljudstvo*.

Graf uporabe 30: Etnija

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba slednjega termina je najfrekventnejša v srednješolskem izobraževanju (46 %). Nekoliko manj je pogost na fakultetah (32 %), najmanj pa v osnovnih šolah (21 %). Splošna raba je 31 %.

7.5.8. Etnocentrizem

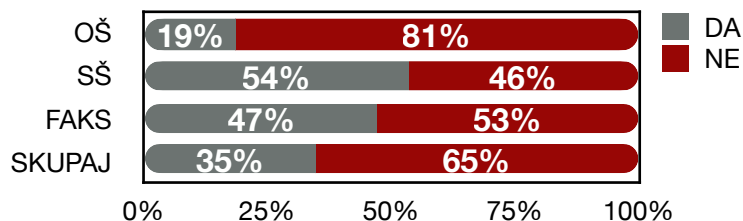
Geografski terminološki slovar (2023) definira etnocentrizem kot:

etnocentrízem -zma m

“**polit. geogr.** družbena, kulturna in prostorska identifikacija etnične skupine, ki temelji na pozitivnem vrednotenju lastne skupine in negativnem vrednotenju drugih.”

Etimologija pojma se nanaša na grški samostaknik **ethnos**, ki pomeni *ljudstvo* ter na samostalnik **kentron**, ki pomeni *jedro, center*. Leksem kentros je dobil svojo različico tudi v latinskem jeziku, in sicer **centrum**, ki pomeni *središče*.

Graf uporabe 31: Etnocentrizem

Avtorica: Sara Jemec

Termin "etnocentrizem" je v splošnem rabljen v 35 %. Od tega najbolj na sekundarni stopnji (54 %), ob prehodu na terciarno nekoliko upade (47 %). Najmanjša je njegova uporaba na primarni stopnji, ki je 19 %.

7.5.9. Geopolitika

Geografski terminološki slovar (2023) definira geopolitiko kot:

géopolítika -e ž

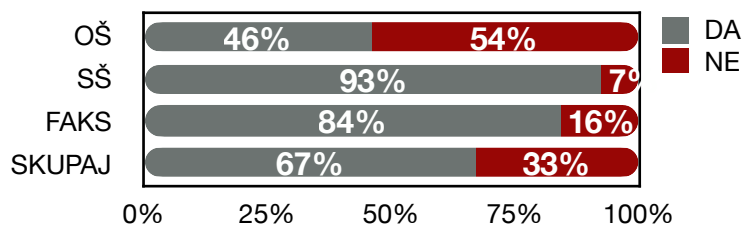
"1. polit. geogr. smer v politični geografiji, ki proučuje države s stališča širših, svetovnih družbenih, političnih in prostorskih dogajanj ter potek in spreminjanje geopolitičnih in geostrateških meja

2. polit. geogr. veda o odločujočem vplivu nekaterih sestavin geografskega okolja, zlasti položaja držav in njihovih meja, na mednarodne odnose oziroma zunanjo politiko določene države

3. polit. geogr. ideološka smer, ki zagovarja, utemeljuje politični razvoj zlasti z geografskimi razmerami, npr. nacistična, velikosrbska geopolitika."

Pojem izvira iz dveh grških leksemov. Prvi je **ge** (zemlja), drugi pa **politike** (politika).

Graf uporabe 32: Geopolitika

Avtorica: Sara Jemec

Geopolitika je načeloma rabljena visoko frekventno (67 %). Tako na sekundarni kot na terciarni stopnji je njena uporaba nad 80 %, na terciarni celo nad 90 %. Tudi na primarni stopnji je uporaba pogosta, nekje 46 %

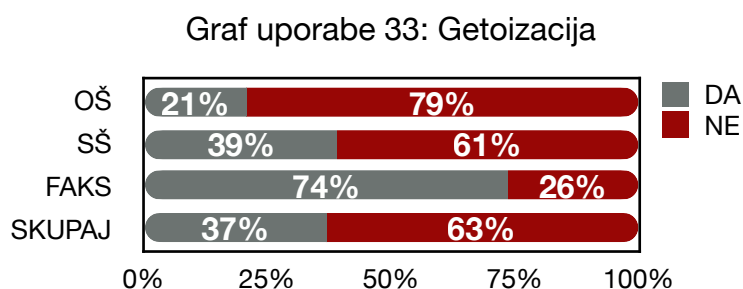
7.5.10. Getoizacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira getoizacijo kot:

getoizácia -e ž

“polit. geogr. izgubljanje stika z okolico, sosednjimi narodi zaradi prisilne ali prostovoljne izolacije.”

Termin izvira iz italijanskega samostalnika **ghetto**, po imenu za židovske četrti v Benetkah v 16. stoletju.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma getoizacija narašča, vzpenjajoč se po izobraževalni vertikali. V osnovnih šolah je rabljena najmanj frekventno (21 %), na srednjih šolah nekoliko bolj (39 %), najpogostejša pa je njena uporaba na fakultetah, ki je 74 %. Obravnavani rezultati generirajo tudi splošno rabo, ki je 37 %.

7.5.11. Hegemonija

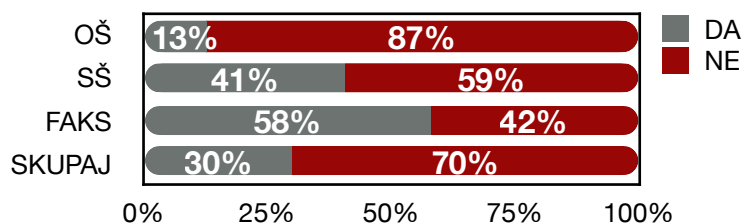
SSKJ (2023) definira hegemonijo kot:

hegemoníja -e ž (i)

“vodilen, gospodujoč položaj, zlasti v politiki, nadvlada.”

Hegemonija izvira neposredno iz grškega samostalnika **hegemonia**, ki pomeni vodstvo.

Graf uporabe 34: Hegemonija

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan termin je najmanj pogosto rabljen v osnovnih šolah, kjer je njegova uporaba le 13 %. Nad 40 % naraste uporaba v srednjih šolah, na fakultetah pa se približa 60 %. Splošna raba je 30 %.

7.5.12. Imperializem

Geografski terminološki slovar (2023) definira imperializem kot:

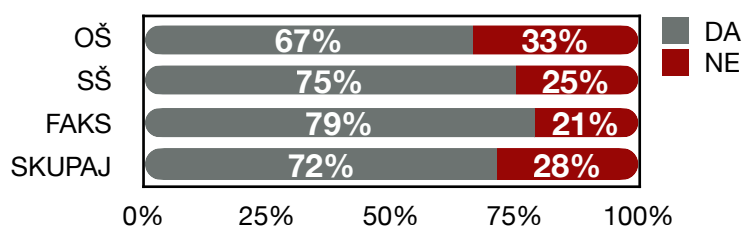
imperializem -zma m

“polit. geogr. večanje moči določene države, pridobivanje svetovnega vpliva s političnim in gospodarskim podrejanjem kolonij

PRIM.: kolonializem.”

Etimološka razlaga je neposredno vezana na lat. **imperium**, ki pomeni *poveljništvo, najvišja oblast, imperij*.

Graf uporabe 35: Imperializem

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma “imperializem” je na vseh stopnjah izobraževanja skoraj enaka. Variira le za slabih 10 % in malenkostno narašča po izobraževalni vertikali. 67 % je na primarni stopnji, 75 % na sekundarni ter 79 % na terciarni stopnji. V splošnem je uporabljen 72 %.

7.5.13. Kolon

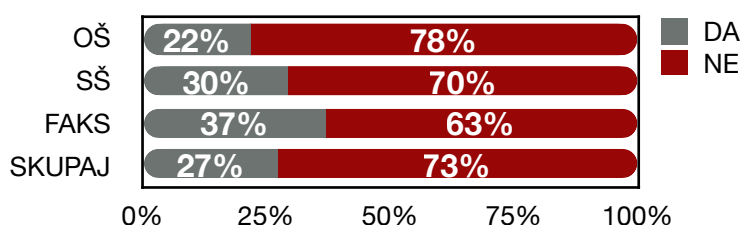
Geografski terminološki slovar (2023) definira kolon kot:

kolón -a m

“agr. geogr. pogodbeni najemni delavec oziroma zakupnik, ki obdeluje najeti del veleposestva.”

Termin izvira iz latinščine, kjer **colonus** pomeni *poljedelec, naseljenec*. Prvotno je izraz označeval polfevdalnega kmeta v dobi razpadanja suženjskega družbenega reda, danes pa malega zakupnika, dednega najemnika na tuji zemlji.

Graf uporabe 36: Kolon

Avtorica: Sara Jemec

Tudi uporaba slednjega pojma variira za največ 12 %, gledeč vse tri stopnje izobraževanja. Prav tako tudi narašča od 22 % na osnovnih šolah, prek 30 % na srednjih, do 37 % na fakultetah. Splošna raba je pričakovano nekje 27 %.

7.5.14. Kreol

Geografski terminološki slovar (2023) definira keol kot:

kreól -a m

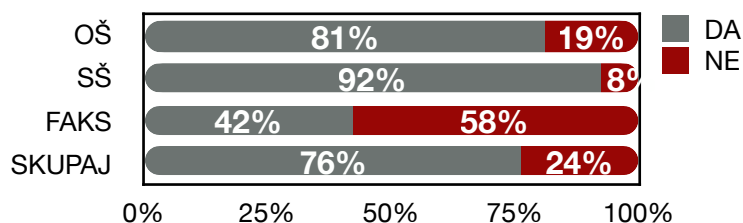
“1. demogeogr. v Zahodni Indiji potomec priseljenih španskih staršev

2. demogeogr. potomec priseljencev na območjih španske, francoske in portugalske kolonizacije

3. demogeogr. v Braziliji potomec črnskih sužnjev.”

Pojem izvira iz latinskega glagola **creare**, ki pomeni *ustvariti*.

Graf uporabe 37: Kreol

Avtorica: Sara Jemec

Termin kreol dosega najvišje frekvence uporabe na sekundarni stopnji izobraževanja (92 %). Nekoliko nižja je njegova uporaba na primarni stopnji (81 %), najnižja pa je, presenetljivo, na terciarni stopnji, kjer je kar 40 % nižja. Splošna uporaba je visoka, 76 %.

7.5.15. Latifundija

Geografski terminološki slovar (2023) definira latifundijo kot:

latifúndija -e ž

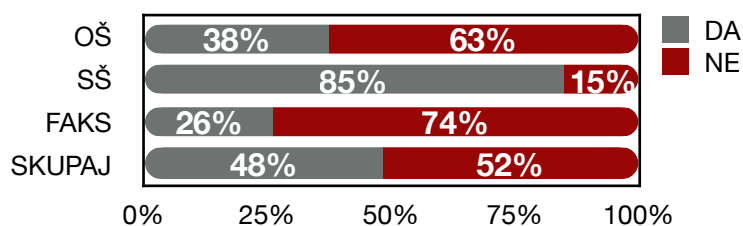
“1. agr. geogr. kmetijsko veleposestvo v Južni Ameriki, po izvoru iz poznega fevdalizma, s še vedno ohranjenimi polfevdalnimi odnosi

2. agr. geogr. kmetijsko veleposestvo v Italiji

3. agr. geogr. veliko kmetijsko posestvo v rimskem cesarstvu, v obdobju razpadanja sužnjelastništva, v lasti državnih uradnikov, političnih funkcionarjev, vojskovodij, denarnih špekulantov, ki so ga obdelovali sužnji in polsvobodni kmetje.”

Etimološka razlaga sestoji iz dveh delov, lat. **latus** (širok) ter **fundus** (zemljišče).

Graf uporabe 38: Latifundija

Avtorica: Sara Jemec

Slednji pojem ima v splošnem skoraj 50 % uporabo, od česar je največja v srednjih šolah (85 %), na 38 % se zniža v osnovnošolskem izobraževanju, še manjši pa je njegov odstotek uporabe na fakultetah (26 %).

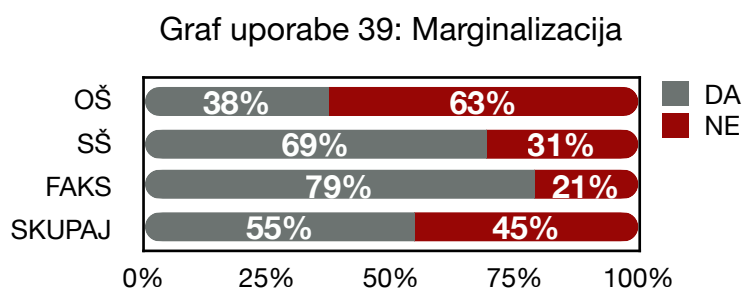
7.5.16. Marginalizacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira marginalizacijo kot:

marginalizáció -e ž

“spl. geogr. proces zaostajanja razvoja na obrobju vpliva gospodarskih središč.”

Etimološka razlaga je vezna na latinski samostalnik **margo**, roditelj: **marginis**, ki pomeni *rob, meja*. Prav tako obstaja glagol **marginare**, ki pomeni *ograditi*.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma “marginalizacija” se povečuje na višjih stopnjah izobraževanja. Na primarni je 38 %, na sekundarni 69 %, na terciarni pa 79 %. Splošna raba je 55 %.

7.5.17. Minifundija

Geografski terminološki slovar (2023) definira minifundijo kot:

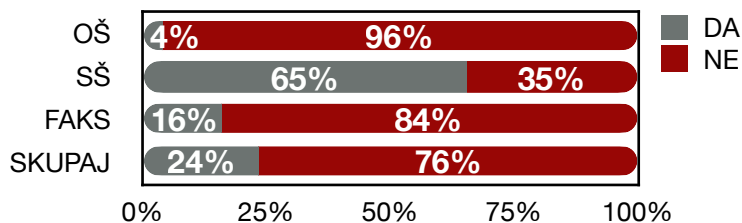
minifundija -e ž (spa.)

1. agr. geogr. v latinskoameriškem okolju majhna kmetija

2. agr. geogr. v latinskoameriškem okolju majhna najemna kmetija v sistemu haciende, na kateri peon prideluje hrano zase in za svojo družino.”

Etimološka razlaga sestoji iz dveh delov. Latinsko **minor** (komparativ pridevnika parvus), ki pomeni *manjši* ter **fundus**, ki pomeni *zemljišče*.

Graf uporabe 40: Minifundija

Avtorica: Sara Jemec

Termin "minifundija" je najmanj frekventno rabljen pri osnovnošolskem pouku geografije (4 %). Prav tako je frekventnost obravnavanega termina zelo nizka na fakultetah (16 %), nasprotno, pa je na sekundarni stopnji termin rabljen skoraj 70 %. Splošna uporaba je nizka (24 %) predvsem zaradi nizke frekventnosti na primarni in terciarni stopnji.

7.5.18. Monocentrizem

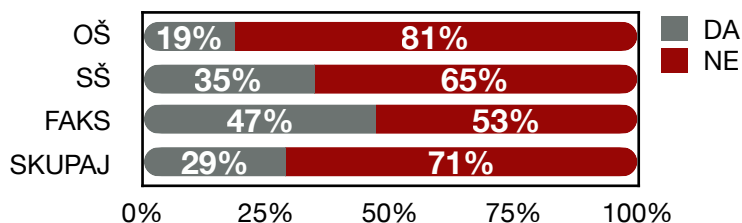
SSKJ 2 (2023) definira monocentrizem kot:

mónocentrízem -zma m (ô-ĩ)

"obstajanje samo enega pomembnega središča."

Pojem izvira iz grščine, kjer **monos** pomeni *sam*, **kentron** pa *center*. Tudi v latinskem jeziku obstaja ustreznica grškega samostalnika za *center*, tj. **centrum**.

Graf uporabe 41: Monocentrizem

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan pojem v splošnem dosega dokaj nizke frekvence uporabe (29 %). Od tega je njegova uporaba najmanjša v osnovnošolskem izobraževanju (19 %), v srednješolskem se poveča na 35 %, na visokošolskem pa dosega nekje 47 % uporabo.

7.5.19. Multikulturalizem

SSKJ 2 (2023) definira multikulturalizem kot:

multikulturalizem -zma m (û-î)

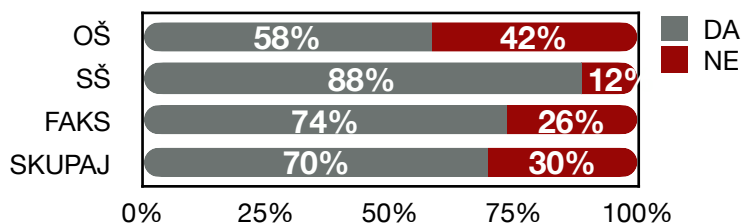
“1. nazor o možnosti soobstajanja več različnih kultur na določenem ozemlju: multikulturalizem se poskuša uveljaviti kot pravica vseh skupnosti, pa čeprav nekatere spodbujajo apartheid; filozofske razsežnosti multikulturalizma

2. soobstajanje več različnih kultur, navadno na določenem ozemlju: religiozni multikulturalizem; ameriški multikulturalizem

3. prizadevanje za enakopraven položaj narodov, etničnih, socialnih skupin na določenem ozemlju, v določeni skupnosti: svobode govora ne smemo žrtvovati za nič na svetu, niti v imenu multikulturalizma ali politične korektnosti; politika multikulturalizma.”

Etimološka razlaga pojma je vezana na latinski jezik, kjer **multi** pomeni *mnogi*, **cultura** pa *vzgoja, izobrazba, čaščenje*.

Graf uporabe 42: Multikulturalizem

Avtorica: Sara Jemec

“Multikulturalizem” je v splošnem precej frekventno rabljen pojem (70 %). V najširšem obsegu se uporablja na sekundarni stopnji (88 %), nekoliko manj na terciarni (74 %), najmanj pa na primarni (58 %).

7.5.20. Neokolonializem

Geografski terminološki slovar (2023) definira neokolonializem kot:

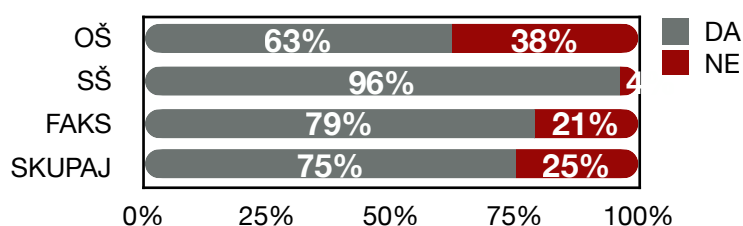
néokolonializem -zma m

“polit. geogr. politika gospodarsko razvitih držav, ki si zlasti z utrjevanjem kapitalističnih odnosov prizadevajo pridobiti, ohraniti politični, gospodarski vpliv v manj razvitih državah tretjega sveta

S: *néoimperializem.*”

Pojem je dvodelen, katerega predpona izvira iz grščine tj. **neos-** (*nov*), pomenski del pa je latinskega izvora, namreč **colonia** pomeni *naselbina, kolonija*.

Graf uporabe 43: Neokolonializem

Avtorica: Sara Jemec

Tudi pojem “neokolonializem” je splošno rabljen zelo frekventno (75 %). Skoraj 100 % je njegova uporaba v srednješolskem izobraževanju, skoraj 80 % je v visokem šolstvu, najnižja, 63 %, pa je njegova uporaba v osnovnem šolstvu.

7.5.21. Peon

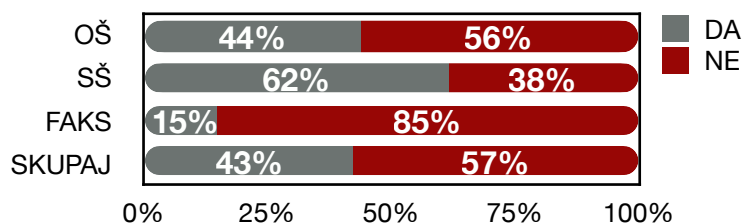
Geografski terminološki slovar (2023) definira peon kot:

peón -a m (spa.)

“agr. geogr. v latinskoameriškem okolju kmetijski delavec na latifundiji, ki je lahko najet ali je z njenim lastnikom v polfevdalnem odnosu.”

Termin prvotno izvira iz latinskega samostalnika **pedo**, gen. **pedonis**, ki pomeni *pešak*. Obstaja tudi španski samostalnik **peon**, ki označuje *poljedelskega delavca, dninarja, navadnega črnca oziroma napol sužnja v Latinski Ameriki*.

Graf uporabe 44: Peon

Avtorica: Sara Jemec

Termin je, za razliko od večine obravnavanih, najmanj frekventno rabljen na fakultetah (15 %), odstotek uporabe je precej večji na srednjih šolah (62 %), nekoliko manjša pa je uporaba le-tega na osnovnih šolah (44 %). Splošna uporaba je le odstotek nižja od uporabe na primarni stopnji.

7.5.22. Populizem

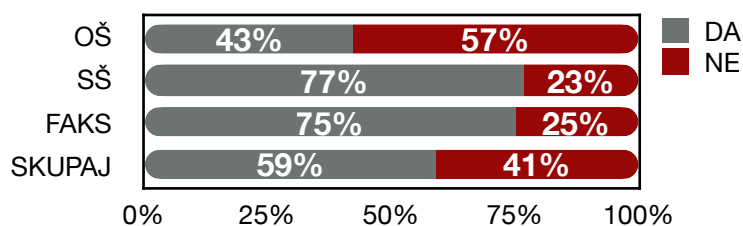
SSKJ 2 (2023) definira populizem kot:

populízem -zma m (i)

“1. politika, ki skuša ugajati čim širšim družbenim slojem, navadno z dajanjem všečnih obljub in trditev.”

Izvor besede je neposredno vezan na latinski samostalnik **populus**, ki pomeni *ljudstvo*.

Graf uporabe 45: Populizem

Avtorica: Sara Jemec

Populizem je termin, ki je v splošnem rabljen nekje 59 %, od tega je največji procent njegove uporabe na sekundarni stopnji (77 %), le dva odstotka nižji je na terciarni, 43 % pa je uporaba na primarni stopnji.

7.5.23. Piemont

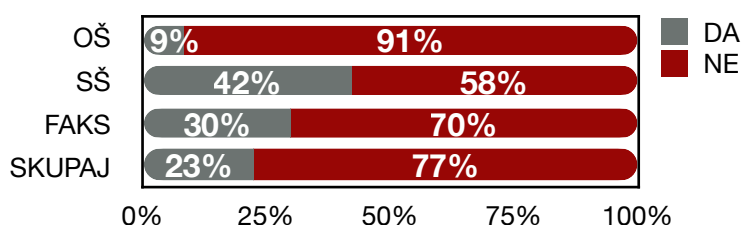
Geografski terminološki slovar (2023) definira pozitivno piemont kot:

piemónt -a m

“polit. geogr. izhodiščna država, ki se je začela postopoma razširjati po vsem narodnostnem ozemlju.”

Etimološka razlaga izvira iz franc. **piedmont**: **Le pied** – noga, stopalo (iz lat. **pes**, **ped**-is) in franc. **Le mont** – gora (iz lat. **mons**, **mont**-is) .

Graf uporabe 46: Piemont

Avtorica: Sara Jemec

Pojem "piemont" je najmanj frekventno rabljen v osnovnih šolah (9 %), slabih 20 % je večja njegova uporaba v visokem šolstvu, v največjem obsegu pa je rabljen v srednješolskem izobraževanju (42 %). Na splošno je njegova uporaba majhna, 23 %.

7.5.24. Pozitivna diskriminacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira pozitivno diskriminacijo kot:

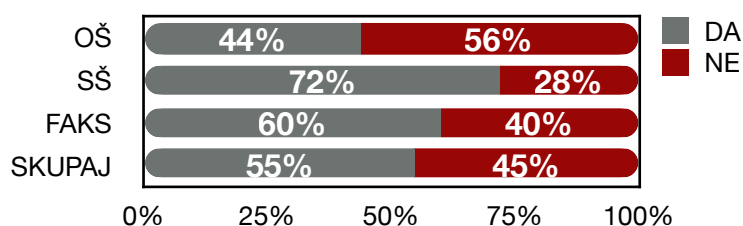
póзитivna diskriminácija -e -e ž

“diskriminacija, s katero želi država s praviloma začasnim ugodnejšim obravnavanjem zagotoviti dejansko enakost oseb, ki so v manj ugodnem položaju zaradi določene osebne okoliščine

S: afirmativna diskriminácija.”

Termin je dvodelen, njegova etimološka razlaga pa je vezana na latinski jezik. Prvi del je vezan na pridevnik **positivus**, drugi pa na samostalnik **discriminatio** oziroma **discrimen** (meja, pregrada, razlika).

Graf uporabe 47: Pozitivna diskriminacija

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba termina je največja na sekundarni stopnji (72 %), nekoliko manjša na terciarni (60%), najmanjša pa na primarni (44 %). V splošnem dosega nekje 55 % frekventnost.

7.5.25. Protektorat

Geografski terminološki slovar (2023) definira protektorat kot:

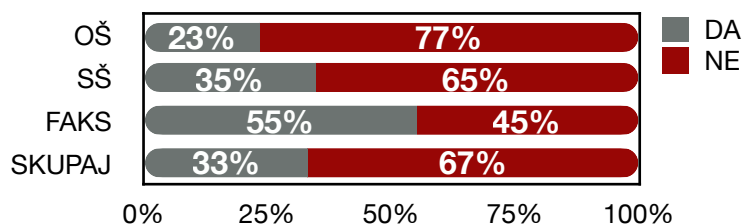
protektorát -a m

“1. polit. geogr. političnoteritorialna enota z delno samoupravo, ki je na podlagi mednarodne pogodbe posredno politično, gospodarsko, vojaško odvisna od prostorsko oddaljene države pokroviteljice, npr. Bermudi, Marshallovi otoki, med letoma 1884 in 1916 Kamerun.

2. polit. geogr. država s formalno neodvisnostjo, ki je dejansko politično, gospodarsko odvisna od druge države, npr. večina otoških držav v Karibskem morju, Tihem oceanu.”

Izvor besede je vezan na latinski glagol **protegere**, katerega pretekli deležnik je **protectus**, ki pomeni *varovati, braniti*. Prav tako obstaja tudi samostalnik **protectio**, ki pomeni *varstvo*.

Graf uporabe 48: Protektorat

Avtorica: Sara Jemec

Pojem se najpogosteje uporablja na terciarni stopnji (55 %), za 20 % je manjša uporaba le-tega na sekundarni stopnji, za še dodatnih 12 % pa se uporaba zniža na primarni stopnji. Te razlike generirajo to, da je splošna raba dokaj nizka, 33 %.

7.5.26. Regionalizem

Geografski terminološki slovar (2023) definira regionalizem kot:

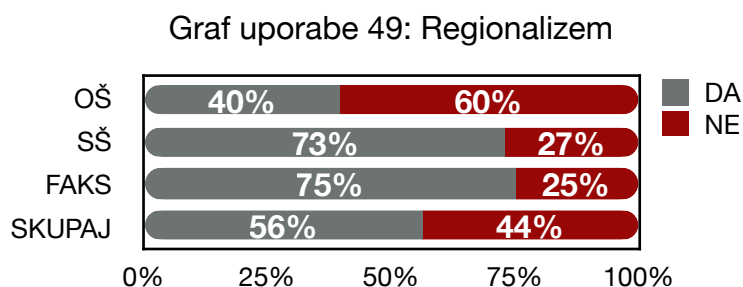
regionalízem -zma m

“1. polit. geogr. prizadevanje, da se v regionaliziranem državnem sistemu določenemu območju priznajo avtonomija, poseben kulturni, gospodarski položaj, npr. baskovski regionalizem.

2. polit. geogr. preoblikovanje centraliziranega državnega sistema v unitarni državi v regionaliziranega s prenašanjem določenih soupravljaljskih pristojnosti na poddržavne enote.

3. polit. geogr. kulturna in prostorska identifikacija prebivalcev z domačo regijo in prizadevanje za njeno uveljavitev v državi.”

Pojem izvira iz latinskega samostalnika **regio**, ki pomeni *okrožje, ozemlje, krajina*.

Avtorica: Sara Jemec

Regionalizem se načeloma uporablja nekje 56 %. Najvišja frekventnost pojma se pojavlja v visokem šolstvu (75 %), le dva odstotka nižja je v srednješolskem izobraževanju. V osnovnošolskem izobraževanju je termin rabljen 40 %.

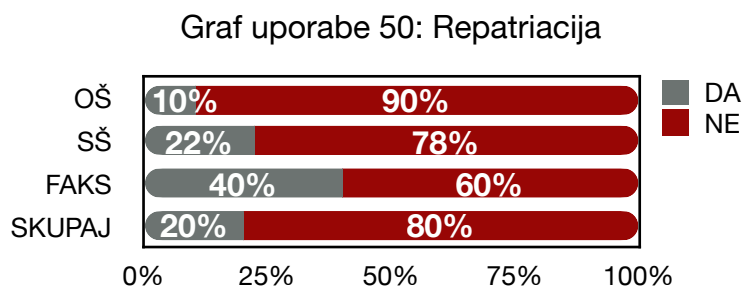
7.5.27. Repatriacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira repatriacijo kot:

repatriácija -e ž

“demogeogr., polit. geogr. vrnitev izseljencev, prebivalstva, ki živi na ozemlju druge države ali na drugem območju znotraj lastne države, v domovino, kraj prvotnega bivališča.”

Pojem je dvodelen, oba dela pa sta latinskega izvora. **Re-**, predpona, ki označuje ponavljanje dejanje ter pomenski del **patria**, ki pomeni domovina.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “repatriacija” dosega večje odstotke pri odgovoru na vprašanje o uporabi “NE” (80 %) kot pri odgovoru “DA” (20 %). Najfrekventneje je uporabljen na terciarni stopnji izobraževanja (40 %), na sekundarni stopnji je uporaba nekje 22 %, na primarni pa zgolj 10 %.

7.5.28. Segregacija

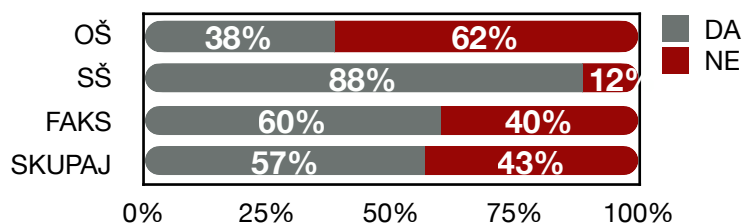
Geografski terminološki slovar (2023) definira segregacijo kot:

segregácija -e ž

“demogeogr., polit. geogr. ločevanje posameznih skupin prebivalstva z zakonskimi predpisi ali zaradi običajev, navad, da se zavrejo ali preprečijo stiki med pripadniki različnih ras, družbenih skupin ali slojev prebivalstva
PRIM.: rásna diskriminácija.”

Termin izvira iz latinskega glagola **segregare**, ki pomeni *razdružiti, oddaljiti*.

Graf uporabe 51: Segregacija

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan termin je napogosteje uporabljen v osnovnošolskem izobraževanju (88 %). Nekoliko manjša je njegova uporaba v visokem šolstvu (60 %), odstotek uporabe pa se še dodatno zniža na primarni stopnji (38 %). Splošna uporaba pojma je nekoliko manj kot 60 %.

7.5.29. Sekularizacija

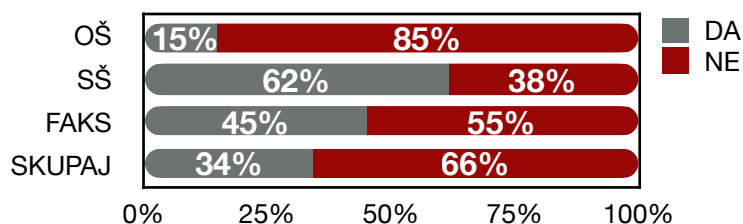
SSKJ 2 (2023) definira sekularizacijo kot:

sekularizácija -e ž (á)

“Glagolnik od sekularizirati: sekularizacija literature, šolstva, življenja / sekularizacija cerkvene posesti.”

Termin je francoskega izvora, kjer **sécularisation** pomeni *prehod iz cerkvenega v posvetno ali državno*.

Graf uporabe 52: Sekularizacija

Avtorica: Sara Jemec

Sekularizacija je v splošnem precej nizko frekventen pojem, dosega nekje 34 % uporabo. Od tega je le-ta v največjem obsegu na sekundarni stopnji (62 %), na terciarni se zmanjša na 45 %, v osnovnih šolah pa se termin uporablja le v 15 % obsegu.

7.5.30. Separatizem

Geografski terminološki slovar (2023) definira separatizem kot:

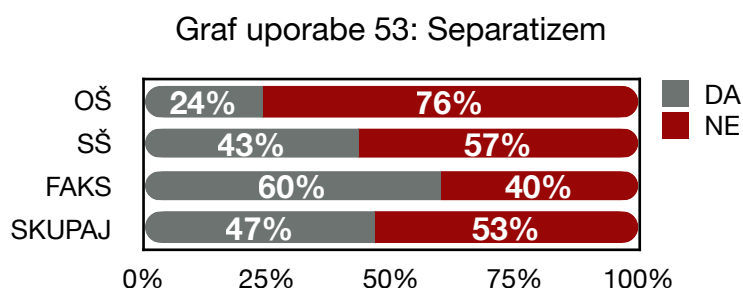
separatízem -zma m

“polit. geogr. težnja manjših narodov po ločitvi od dejanskih ali institucionalnih večnacionalnih državnih skupnosti, v katere so vključeni, npr. čečenski, korziški separatizem

S: ločitveni nacionalízem

PRIM.: združeválni nacionalízem.”

Izvor besede je vezan na latinski glagol **separare**, ki pomeni *razdružiti*.

Avtorica: Sara Jemec

Odstotek splošne uporabe pojma je podoben pri obeh odgovorih, a nekoliko manjši odstotek (47 %) dosega pri odgovoru “DA”. Njegova uporaba je največja na fakultetah (60 %), zmanjša se na srednješolski stopnji (43 %), na najnižji oziroma primarni stopnji izobraževalne vertikale pa je njegova uporaba nekje 24 %.

7.5.31. Slum

Geografski terminološki slovar (2023) definira slum kot:

slum -a [slám] m (ang.)

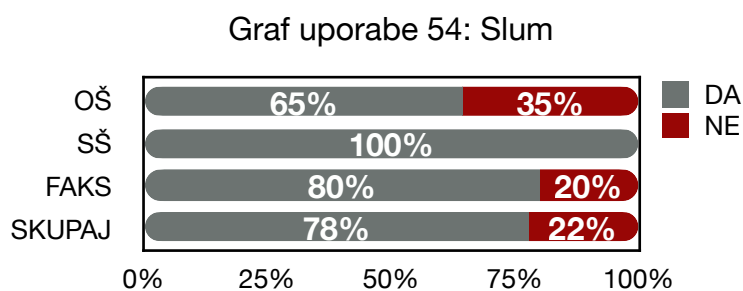
“1. geogr. nas. mednarodno → barákarsko nasélje

2. geogr. nas. barakarsko naselje v obmestjih velikih mest v anglosaškem okolju

S: shanty town, squatter settlement

PRIM.: barriada, bidonville, básti, callampa, favéla, gacekondú, jacale, rancho, tugúrio, villa misería.”

Pojem **slum** v angleščini označuje *neurejeno in revno območje v mestu*.

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan termin na sekundarni stopnji dosega 100 % frekventnost uporabe pri pouku geografije. Za 20 % se to število zniža na terciarni stopnji, na 65 % pa pade na primarni stopnji. Splošna raba je 78 %.

7.6. Analiza razlogov za (ne)uporabo pojmov *Dekolonizacije in problematike zatiranja marginalnih skupnosti* pri pouku geografije

Postopek analize je enak kot v prvem poglavju.

Sklop A, tako označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %.

V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem.

V sklopu C, obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %.

Sklop D, tretira pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in na fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %.

Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko.

Zadnji sklop F, pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

SKLOP A; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %.

SKLOP B; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %.

SKLOP C; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP D; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP E; na vseh treh stopnjah je uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

SKLOP F; ostalo; termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

Obravnavane termine smo porazdelili v novo tabelo, kjer so v posameznem stolpcu zapisani vsi pojmi, ki so v sklopu poglavja *“Dekolonizacija in zatiranje marginalnih skupnosti”* dosegli standard, ki ustreza enemu ali več od postavljenih kriterijev.

Tabela 3: Dekolonizacija in problematika zatiranja marginalnih skupnosti

A	B	C	D	E	F
akomodacija	bantustan	akomodacija	alohtono prebivalstvo	alohtono prebivalstvo	etnija
getoizacija	eksklava	hegemonija	enklava	imperializem	etnocentrizem
hegemonija	kreol	minifundija	geopolitika	kolon	monocentrizem
	latifundija	piemont	imperializem		protektorat
	minifundija	repatriacija	marginalizacija		separatizem
	neokolonializem	sekularizacija	multikultuturalizem		
	peon		populizem		
	sekularizacija		pozitivna diskriminacija		
	slum		regionalizem		
	segregacija				

Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se z večjo frekvenco postopoma uporabljajo na višjih stopnjah izobraževanja, razlika med posameznimi stopnjami izobraževanja pa je, sodeč po pridobljenih podatkih, vsaj 15 %, so zapisani pod črko A. V ta sklop torej sodijo (po abecednem vrstnem redu) *akomodacija*, *getoizacija* in *hegemonija*.

Omenjeni termini so najverjetneje v tej kategoriji, saj je njihova vpeljava v pouk geografije postopna in zato naraščujoča po posameznih stopnjah izobraževanja.

V naslednjem stolpcu, označenem s črko B, so naštetí pojmi, ki na terciarni ravni dosegajo za več kot 15 % nižjo frekventnost kot na sekundarni stopnji. Gre za termine *bantustan*, *eksklava*, *kreol*, *latifundija*, *minifundija*, *neokolonializem*, *peon*, *sekularizacija*, *slum* in *segregacija*.

Ponovno povzemamo, da se večina pojmov najverjetneje še vedno uporablja z zelo visoko frekvenco. Ker pa rezultate generirajo odgovori različnih profesorjev na terciarni stopnji, od katerih vsak poučuje zelo specifičen predmet in pri svojih urah sploh ni deležen povezave s katerim od naštetih pojmov (gre predvsem za pojme povezane z obdobjem kolonizacije) so tudi manjši odstotki uporabe posledica tega.

Tretji stolpec, označen s C, zajema termine, ki se v osnovnošolskem izobraževanju uporabljajo manj kot 15 %. Pojmi, ki jih obravnavamo v tem sklopu so sledeči: *akomodacija*, *hegemonija*, *minifundija*, *piemont*, *repatriacija* in *sekularizacija*.

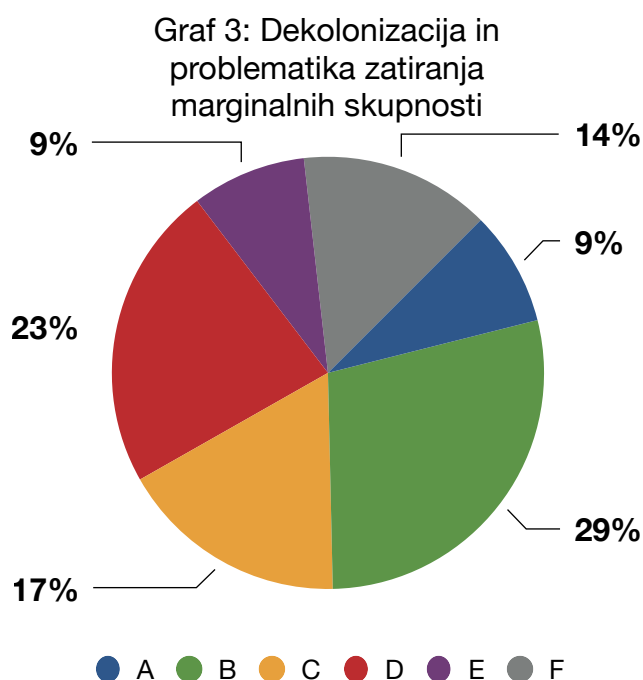
Uporaba teh terminov je najverjetneje prisotna z zelo majhnim odstotkom, ker je njihova kompleksnost in abstraktnost za učence na prvi pogled prezahtevna, njihov pomen pa je mogoče parafrazirati. Na ta način se poenostavi razumevanje teme, kar je ponovno v skladu s hipotezo, da je najpogostejši razlog za uporabo terminologije v manjšem obsegu večinoma to, da učitelji, predpostavljajo, da so termini prezahtevni in bi učencem otežili razumevanje.

V predzadnjem sklopu D, tretiramo pojme, ki so, glede na odgovore respondentov, tako na sekundarni kot na terciarni ravni dosegli več kot 50 % pri odgovoru na vprašanje o uporabi "DA", hkrati pa razlika med rezultati na obeh stopnjah ne presega 15%. Gre za pojme: *alohtono prebivalstvo*, *enklava*, *geopolitika*, *imperializem*, *marginalizacija*, *multikulturnizem*, *populizem*, *pozitivna diskriminacija* in *regionalizem*.

Zadnji sklop, v katerem imamo tri termine je SKLOP E z *alohtonim prebivalstvom*, *imperializmom* in *kolonom*. Glede na kriterij in pridobljene rezultate, sta to pojma, ki se na vseh treh stopnjah uporabljata s skoraj enakim odstotkom (razlika odstotkov uporabe med posameznimi stopnjami ne sme biti večja od 15 %).

Te trije termini se najverjetneje uporabljajo s podobno in dokaj visoko frekvenco na vseh treh stopnjah izobraževanja, ker gre za besede, ki so del splošne izobrazbe, kar ponovno potrjuje našo hipotezo.

V SKLOPU F, kjer so le pojmi, ki niso dosegli nobenega od predpisanih kriterijev, v sklopu tega poglavja so pojmi: *etnijska*, *etnocentrizem*, *monocentrizem*, *protektorat* in *separatizem*.

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje odstotek števila besed, ki ga od celote predstavlja določen sklop. Opazimo lahko, da največji del pripisujemo SKLOPU B (29 %), torej vsaj 15 % upad uporabe na fakultetah. Drugi največji odstotek (tj. 23 %) pripada pojmom SKLOPA D, podobni pa so procenti uporabe SKLOPA A (17 %) in SKLOPA F (14 %). Enaka pa sta deleža pojmov, v SKLOPU A in E (9 %), torej pojmov, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali in pojmov, ki dosegajo enak odstotek uporabe na vseh treh stopnjah.

SKLOP AC; pojem se pojavlja v SKLOPU A in SKLOPU C; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP BC; pojem se pojavlja v SKLOPU B in SKLOPU C; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP CD; pojem se pojavlja v SKLOPU C in SKLOPU D; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %, hkrati je na srednjih šolah in fakulteti uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

Spodnja tabela prikazuje pojme, ki so se v Tabeli 2 pojavili v več kot enem od šestih sklopov. Mešani sklopi so torej označeni s črkama, v katerih se je določen termin pojavil (noben termin se ni pojavil v več kot dveh sklopih).

Tabela 4: Mešana tabela za Dekolonizacijo in problematiko zatiranja marginalnih skupnosti

AC	BC	CD
akomodacija	sekularizacija	alohtono prebivalstvo
	minifundija	

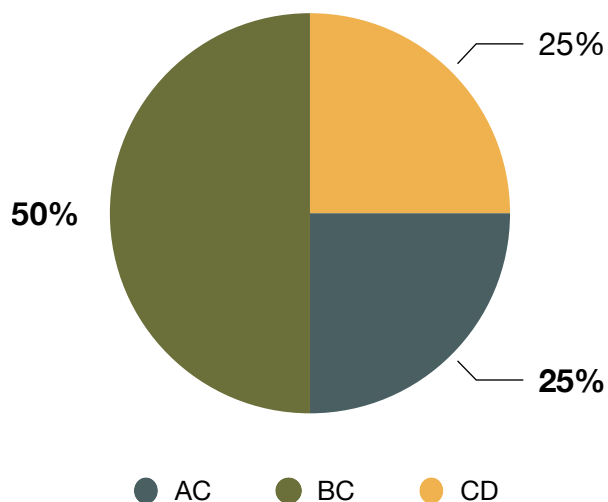
Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se pojavijo tako v SKLOPU A kot v SKLOPU C so torej označeni z AC. Med njimi je le *akomodacija*.

Med pojmi v SKLOPU BC sta *sekularizacija* in *minifundija*.

V SKLOPU CD je termin *alohtono prebivalstvo*.

Graf 4: Mešani graf
Dekolonizacije in
problematike zatiranja
marginalnih skupnosti

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf v odstotkih prikazuje, kolikšen delež je pripisan posameznemu mešanemu sklopu od celote vseh pojmov, ki se pojavljajo v dveh sklopih.

Opažamo, da je največji procent (50 %) pojmov, ki spadajo v SKLOP BC. Najverjetneje je temu tako,

25 % je delež, ki ga zasedajo termini SKLOPOV AC in CD.

7.7. Pojmi, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje reliefa

7.7.1. Abrazija

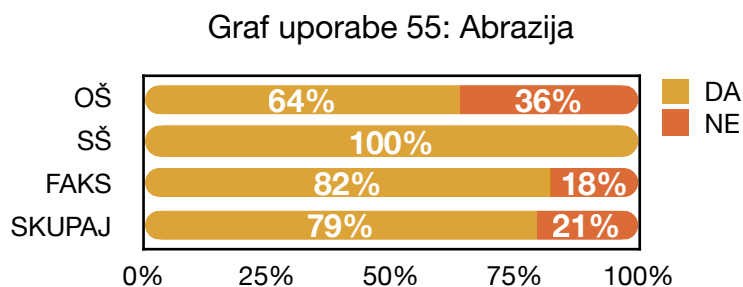
Geografski terminološki slovar (2023) definira abrazijo kot:

abrazija -e ž

“geomorf. mehansko preoblikovanje morske ali jezerske obale zaradi erozijskega delovanja valov

S: obálna erozija.”

Etimološka razlaga pojma je vezana na latinski glagol **abradere**, katerega pretekli deležnik je **abrasus**, ki pomeni *odškrbati, odščipniti*.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “abrazija” je v srednješolskem izobraževanju rabljen kar 100 %. Visoko frekventnost dosega tudi njegova uporaba v visokošolskem izobraževanju (82 %) ter v osnovnošolskem izobraževanju (64 %). Visoki procenti uporabe na vseh treh stopnjah izobraževanja generirajo tudi visoko splošno uporabo, ki je 79 %.

7.7.2. Antiklinala/sinklinala

Geografski terminološki slovar (2023) definira antiklinalo kot:

antiklinála -e ž

“geomorf. izbočeni del nagubanih kamninskih plasti, nastal s tektonskim gubanjem
PRIM.: antiklinórij, sinklinála.”

Geografski terminološki slovar (2023) definira sintiklinalo kot:

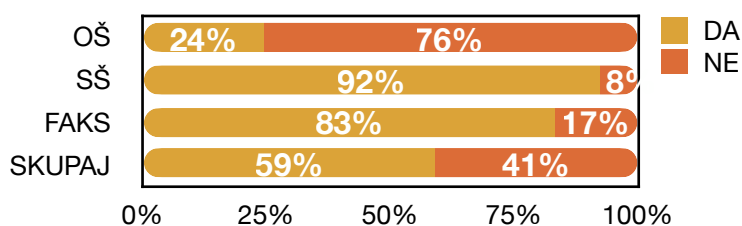
sinklinála -e ž

“geomorf. vbočeni del nagubanih kamninskih plasti, nastal s tektonskim gubanjem

PRIM.: antiklinála, géosinklinála, sinklinórij.”

Termin antiklinála izvira iz stare grščine, kjer **anti** pomeni *proti*, **klinein** pa *nagniti* se. Pojem sinklinála prav tako izvira iz stare grščine, kjer **synklinein** pomeni *sočasno se nagniti*.

Graf uporabe 56: Antiklinála

Avtorica: Sara Jemec

Termin dosega najnižji odstotek uporabe na primarni stopnji (24 %). Za razliko od le-tega, je odstotek uporabe antiklinále na sekundarni in terciarni stopnji večji od 80 %, na sekundarni celo večji od 90 %. Splošna raba je 59 %.

7.7.3. Barhan

Geografski terminološki slovar (2023) definira barhan kot:

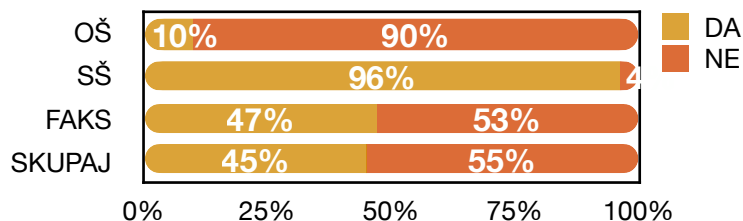
barhán -a m (turkm.)

“geomorf. srpasta vetrna peščena sipina z vbočenimi strmejšimi odvetrnimi pobočji in znižujočimi se krajnimi krilnimi podaljški na odvetrni strani

PRIM.: sǎpasta sipína.”

Etimologija termina je vezana na turkmenščino, pojem pa označuje *srpasto peščeno sipino, katere konici kažeta glavno smer vetra*.

Graf uporabe 57: Barhan

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan pojem dosega ekstremne razlike pri uporabi na primarni in sekundarni stopnji. V osnovnih šolah je njegova uporaba komaj 10 %, medtem ko je na sekundarni stopnji kar 96 %. Na fakultetah se uporablja nekje 47 %, prav tako je splošna uporaba termina le 2 % nižja od njegove uporabe na univerzi.

7.7.4. Boreal

Geografski terminološki slovar (2023) definira boreal kot:

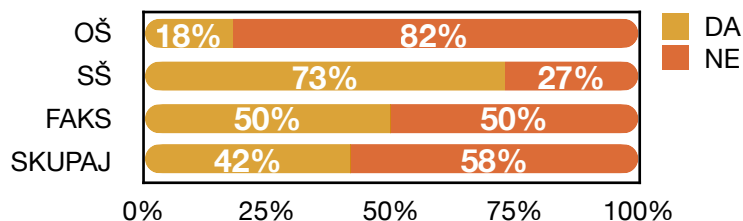
boreál -a m

“klimatogeogr., geomorf. postglacialno obdobje nekoliko hladnejšega in vlažnega podnebja, med 6800 in 5500 leti pred našim štetjem

S: zgodnja otoplitev.”

Pojem je grškega izvora, kjer **boreas** pomeni *posebitev severnega vetra*. Beseda se pojavlja tudi v latinščini, kjer je **boreas**, sopomenka za *burjo*, *severni veter*. Obstaja tudi lat. pridevnik **boreus** (*severni*).

Graf uporabe 58: Boreal

Avtorica: Sara Jemec

Tudi termin “boreal” je najfrekventneje uporabljen v srednješolskem izobraževanju (73 %). Odstotek uporabe upade na terciarni stopnji (50 %), najmanjši pa je v

osnovnošolskem izobraževanju (18 %). V splošnem dosega večji odstotek pri odgovoru “NE” kot “DA” (42 %).

7.7.5. Deflacija

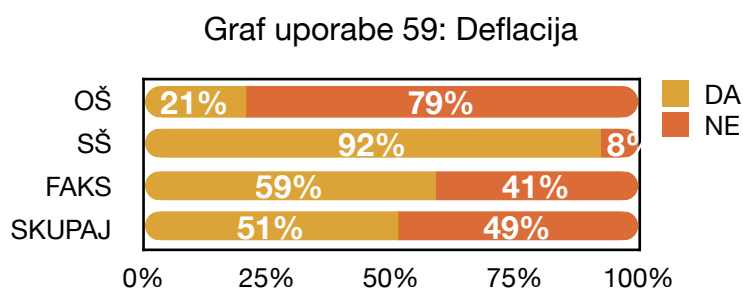
Geografski terminološki slovar (2023) definira deflacijo kot:

deflácija -e ž

“geomorf. odnašanje sipkega gradiva z vetrom

PRIM.: ablácija.”

Pojem izvira iz latinskega glagola **deflare**, ki pomeni *odpihniti*. Pojem se je razvil iz preteklega deležnika omenjenega glagola tj. **deflatus**.

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan termin je najmanj pogosto uporabljen na primarni stopnji izobraževanja (21 %). Odstotek uporabe izredno naraste na sekundarni stopnji, kjer je kar 92 %, ponovno pa nekoliko upade na terciarni stopnji (59 %). Splošna uporaba je več kot polovična, tj. 51 %.

7.7.6. Denudacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira denudacijo kot:

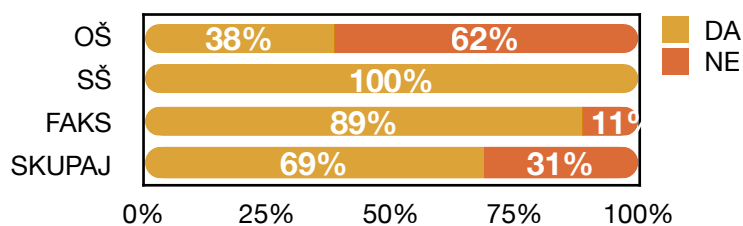
denudácija -e ž

“geomorf. razgaljanje skalne podlage zaradi delovanja padavin, vetra, ledenikov

PRIM.: erozija.”

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer glagol **denudare** pomeni *razgaliti, odkriti, ogoliti*.

Graf uporabe 60: Denudacija

Avtorica: Sara Jemec

Termin je najfrekventneje (kar 100 %) rabljen v srednješolskem izobraževanju. Prav tako visok odstotek uporabe dosega na terciarni stopnji (89 %), nekoliko manjši pa je v osnovnošolskem izobraževanju (38 %). V splošnem je rabljen precej visoko frekventno (69 %).

7.7.7. Drumlin

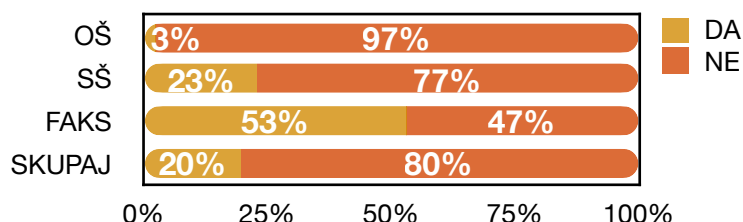
Geografski terminološki slovar (2023) definira drumlin kot:

drúmlin -a m (gle.)

“geomorf. podolgovat elipsast grič, nastal iz ledeniškega gradiva pod premikajočim se ledenikom, ledenim pokrovom, razpotegnjen v smeri gibanja ledu, navadno v večjih skupinah, ki sestavljajo značilno gričevnato pokrajino.”

Etmološka razlaga termina je vezana na keltsko besedo za zaobljen hrib (**drumlin**).

Graf uporabe 61: Drumlin

Avtorica: Sara Jemec

Drumlin dosega zanemarljiv procent uporabe na primarni stopnji izobraževanja (3 %). Za 20 % se poveča na sekundarni stopnji, za še dodatnih 30 % pa je večja njegova

uporaba na terciarni stopnji. Splošna uporaba je zaradi razlik po izobraževalni vertikali nizka, nekje 20 %.

7.7.8. Eksogeni/endogeni procesi

Geografski terminološki slovar (2023) definira eksogene procese kot:

eksogéni procési -ih -ov m mn.

“geomorf. procesi na Zemljinem površju, izvirajoči iz atmosfere, biosfere, pedosfere in hidrosfere

PRIM.: endogéni procési.”

Geografski terminološki slovar (2023) definira endogene procese kot:

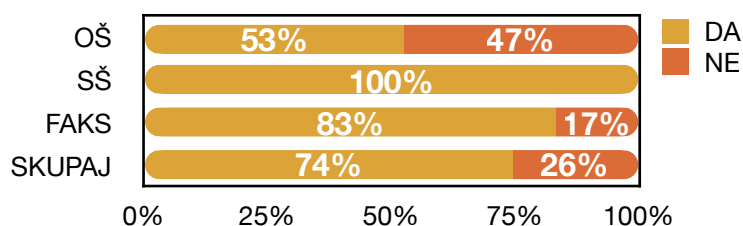
endogéni procési -ih -ov m mn.

“geomorf. iz notranjosti Zemlje izvirajoči procesi, ki delujejo na oblikovanje njenega površja

PRIM.: eksogéni procési.”

Etimološka razlaga je vezana na grščino, kjer **endo** pomeni *noter, znotraj*, **ekso** pomeni *zunaj*. Pomenski del je vezan na leksem **genes**, ki pomeni *rojen*.

Graf uporabe 62: Eksogeni/endogeni procesi

Avtorica: Sara Jemec

Pojma “endogeni in eksogeni procesi” se v srednjih šolah uporabljata 100 %, 83 % je njuna uporaba v visokem šolstvu, 50 % manjša pa na primarni stopnji. Splošna frekventnost je visoka, 74 %.

7.7.9. Eolska akumulacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira eolsko akumulacijo kot:

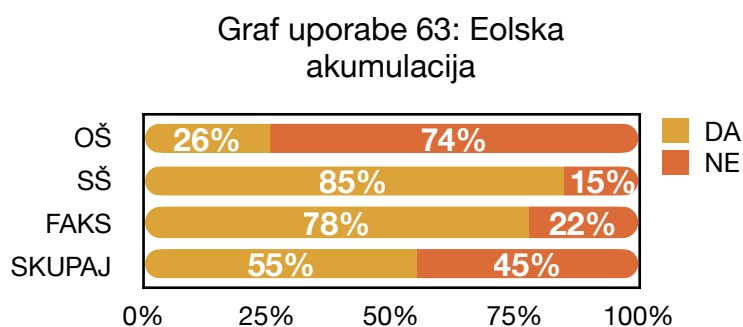
eólska akumulácia -e -e ž

“1. geomorf. vetrno odlaganje, kopičenje sedimentov

S: vétrna akumulácia

2. geomorf. → vétrni nanòs.”

Termin izvira iz latinskega jezika, kjer glagol **accumulare** pomeni *nakopičiti*.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba eolske akumulacije iz 85 % na sekundarni stopnji pade na 78 % na terciarni stopnji izobraževanja. V najmanjšem obsegu se uporablja v osnovnih šolah, dosega le 26 % uporabo. V splošnem je dokaj frekventen termin, dosega 55 %.

7.7.10. Era

Geografski terminološki slovar (2023) definira ero kot:

êra -e ž

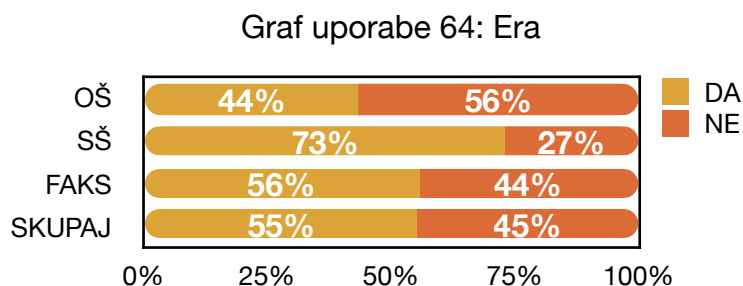
“geomorf. → zêmeljski vék: **zêmeljski vék -ega -a m**

geomorf. geološko obdobje, ki se deli na periode

S: erátem, êra

PRIM.: epóha, geolóško obdóbjje, períóda.”

Termin izvira iz latinščine, kjer **aera** pomeni čas.

Avtorica: Sara Jemec

Pri obravnavanem pojmu je procent splošne uporabe (55 %) le za odstotek manjši od uporabe na fakultetah. V srednjih šolah je termin precej pogosto rabljen (73 %), v osnovnih šolah pa nekoliko manj (44 %).

7.7.11. Fluvioglacialno območje

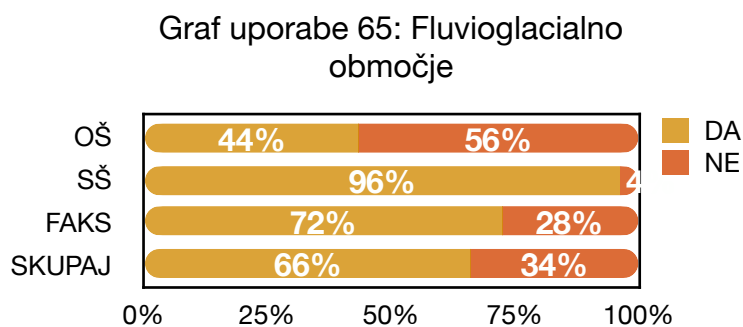
Geografski terminološki slovar (2023) definira fluvioglacialno območje kot:

flúvioglaciálno obmóčje -ega -a s

“geomorf. → gláciofluviálno obmóčje: gláciofluviálno obmóčje -ega -a s

geomorf. območje glaciofluvialnih procesov, zlasti odlaganja glaciofluvialnega gradiva, ki poleg proglacialnega območja obsega obširno ozemlje vzdolž reke, ki priteče z njega
S: flúvioglaciálno obmóčje, ledeníško-réčno obmóčje, réčno-ledeníško obmóčje.”

Dvodelni pojem “fluvioglacialno” pojem izvira iz latinščine, kjer **fluvius** pomeni *tekoča voda, reka*. Obstaja tudi pridevnik **fluvialis**, ki pomeni *rečni, potočni*. Drugi del leksema je vezan na leksem **glacies**, ki pomeni *led* oziroma na pridevnik **glacialis**, *leden; mrzel*.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “fluvioglacialno območje” je splošno uporabljen nekje 66 %. Od tega je njegova frekventnost najvišja na sekundarni stopnji (96 %), nekoliko manjša (72 %) na terciarni stopnji, ter najmanjša (44 %) na primarni stopnji.

7.7.12. Frakcija

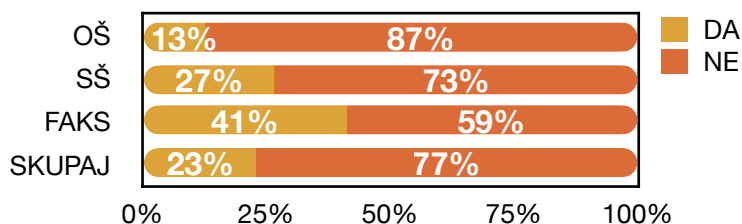
Geografski terminološki slovar (2023) definira frakcijo kot:

frákcija -e ž

“pedogeogr., geomorf. sipko kamninsko gradivo iz podobno velikih zrn grušča, proda, peska, melja, gline.”

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer **frangere** pomeni *zlomiti*. Frakcija se je natančneje razvila iz preteklega deležnika glagola, tj. **fractus**. Poleg tega obstaja tudi samostalnik **fractio**, ki pomeni *zlom*.

Graf uporabe 66: Frakcija

Avtorica: Sara Jemec

Slednji termin je v splošnem rabljen zelo nizko frekventno (23 %). Njegova uporaba pa se povečuje, vzpenjajoč se po izobraževalni vertikali. Na primarni stopnji dosega 13 % uporabo, na sekundarni 27 %, ter na terciarni 41 % uporabo.

7.7.13. Fumarola

Geografski terminološki slovar (2023) definira fumarolo kot:

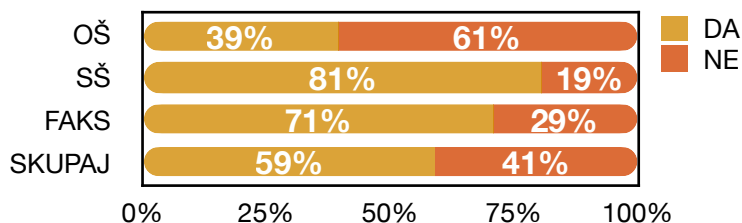
fumaróla -e ž

“geomorf. majhna odprtina na vulkanskem območju, skozi katero uhajajo na površje para, plini in različne kisline s temperaturo med 200 in 1000 °C

PRIM.: *gejzír, moféta, sofión, solfatára.*”

Pojem izvira iz italijanščine: fumaruolo iz **fumo**, ki pomeni *dim*, kar izvira iz lat. samostalnika **fumus**, ki pomeni *dim*.

Graf uporabe 67: Fumarola

Avtorica: Sara Jemec

Pojem "fumarola" je najpogosteje uporabljen na srednješolski stopnji (81 %). Za 10 % je nižja njegova uporaba na fakultetah, slabih 39 % pa dosega na primarni stopnji. V splošnem je dokaj frekventno rabljen, nekje 59 %.

7.7.14. Glacialni režim

Geografski terminološki slovar (2023) definira glacialni režim kot:

glaciálni režím -ega -a m

"hidgeogr. → ledeniški režím (2):

1. hidgeogr. širjenje in krčenje ledenika

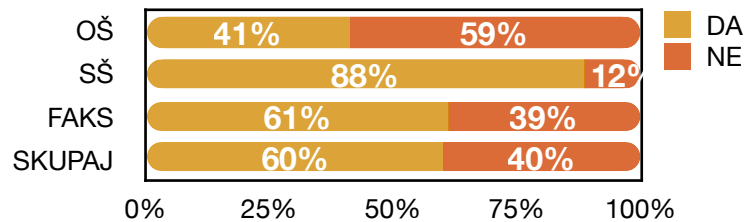
2. hidgeogr. enostavni rečni režim, ki ga uravnava zlasti taljenje ledenikov, zato je v naših razmerah vodni višek v času najbolj izdatnega taljenja ledu poleti, nižek pa pozimi

S: glaciálni režím

PRIM.: dèžni režím, snéžni režím."

Etimologija je vezana na latinski jezik, kjer **glaciare** pomeni *spremeniti v led*, **glacies**, pa pomeni *led*. Leksem režim izvira iz francoščine **régime**, kar pomeni *oblika vladanja, ureditev*.

Graf uporabe 68: Glacialni režim

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan pojem je v splošnem rabljen le za procent manj kot na fakultetah (61 %). Najfrekventnejši je na sekundarni stopnji (88 %), na primarni stopnji pa dosega nekje 41 % uporabo.

7.7.15. Glacioevstazija/izostazija

Geografski terminološki slovar (2023) definira glacioevstazijo kot:

glácioevstazíja -e ž

“hidgeogr. spreminjanje gladine svetovnih morij zaradi kopičenja vode v ledeniškem ledu in snegu ali njunega taljenja, topljenja

PRIM.: glácioizostazíja.”

Geografski terminološki slovar (2023) definira izostazijo kot:

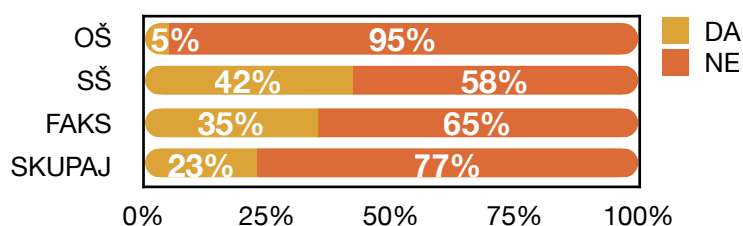
izostazíja -e ž

“1. geomorf. vzpostavljanje ravnovesja med velikimi deli Zemljine skorje zaradi njihove različne teže in gostote, ki ga povzročajo zlasti erozija vzpetih območij in kopičenje gradiva v geosinklinalah

2. geomorf. stanje enake obtežitve trdne Zemljine skorje na židki podlagi, kjer segajo zgornji celinski deli litosfere globlje v litosfero kot deli globokomorskega dna.”

Etimološka razlaga izvira iz gr. **izo** + **stasis**: **isos** = enak; **stasis** = stanje, mirovanje; **obsto**j.

Graf uporabe 69: Glacioevstazija/
izostazija

Avtorica: Sara Jemec

Na osnovnošolski stopnji izobraževanja je termin uporabljen izredno nizko frekventno, le slabih 5 %. Uporaba se znatno poveča na sekundarni stopnji (42 %), ter ponovno upade na terciarni (35 %). Zaradi dokaj oziroma izredno nizke uporabe na posameznih stopnjah, je tudi generalno termin rabljen zelo nizko frekventno (23 %).

7.7.16. Kaldera

Geografski terminološki slovar (2023) definira kaldero kot:

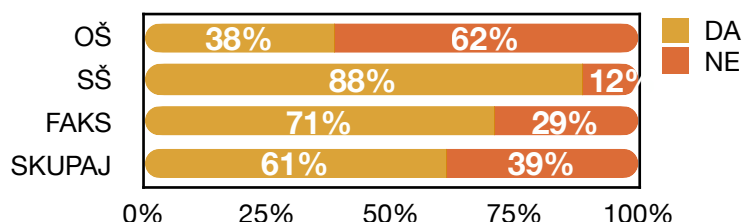
kaldêra -e ž

“geomorf. kotlasta vdolbina, nastala z eksplozijo vulkanskega stožca in sesedenjem celotnega vulkana v izpraznjeno notranjost, udorom vrha vulkana ali erozijo vulkanskega stožca

PRIM.: kráter.”

Termin izvira iz latinskega samostalnika **caldaria**, ki pomeni *rimске terme*, iz **calidus** vroč. Oziroma iz španskega samostalnika **caldera**, ki pomeni *kotel*.

Graf uporabe 70: Kaldera

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “kaldera” je generalno rabljen nekje 61 %. Od tega je najbolj frekventen na stopnji srednješolskega izobraževanja (88 %), nekoliko manj je uporabljen v visokem šolstvu (71 %). Njegova uporaba dosega najnižje odstotke na primarni stopnji, tj. 38 %.

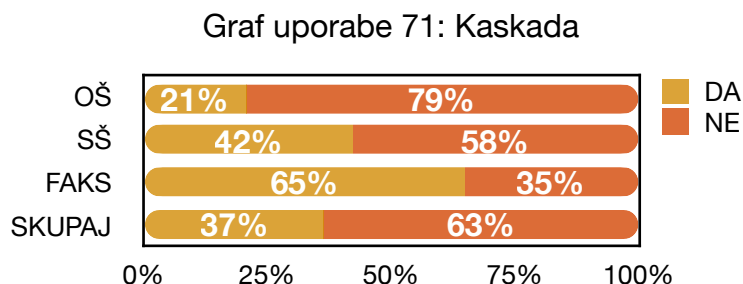
7.7.17. Kaskada

Geografski terminološki slovar (2023) definira kaskado kot:

kaskáda -e ž

*“**hidgeogr.** manjši naravni ali umetni stopničasti slap.”*

Pojem izvira iz francoske besede **cascade**, ki izvira iz latinščine, kjer glagol **cadere** pomeni *pasti*.

Avtorica: Sara Jemec

Frekventnost uporabe termina narašča po izobraževalni vertikali. Najmanjša je njegova uporaba v osnovnih šolah, tj. 21 %, v srednjih šolah naraste na 42 %, na terciarni pa dosega najvišjo frekventnost (65 %). Generalno je pojem rabljen 37 %.

7.7.18. Korazija

Geografski terminološki slovar (2023) definira korazijo kot:

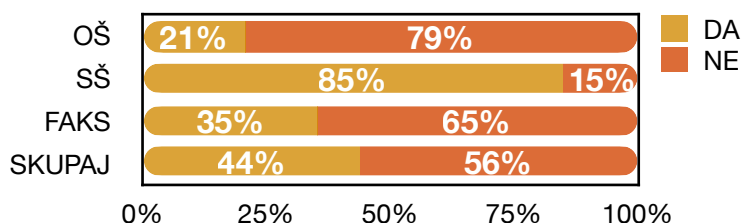
korazíja -e ž

1. geomorf. mehansko delovanje trdnih delcev na skalno podlago v vetrnem reliefu, ko jih prenaša veter

2. geomorf. mehansko delovanje trdnih delcev na skalno podlago v ledu ali vodi
ang.: *corrasion*.”

Etimologija termina je vezana na latinski glagol **corradere**, katerega pretekli deležnik je **corrasus**, ki pomeni *spraskati*.

Graf uporabe 72: Korazija

Avtorica: Sara Jemec

Korazija se v največjem obsegu uporablja na sekundarni stopnji, kjer je uporaba 85 %. Precej nižja pa je frekventnost termina pri pouku na primarni (21 %) ter terciarni (35 %) stopnji. Splošna uporaba pojma je 44 %.

7.7.19. Kordiljera

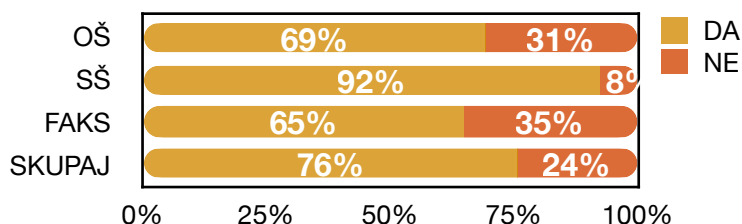
Geografski terminološki slovar (2023) definira kordiljero kot:

kordiljêra -e ž

“geomorf. gorska veriga, ki poteka po celotni dolžini celine, npr. Andi v Južni Ameriki.”

Etimološka beseda je vezana na španski samostalnik **cordillera** (gorska veriga).

Graf uporabe 73: Kordiljera

Avtorica: Sara Jemec

Termin “kordiljera” v splošnem dosega višje odstotke pri odgovoru “DA” (76 %) kot pri odgovoru “NE”. Prav tako je visoka frekventnost pojma na vseh treh stopnjah izobraževalne vertikale, pri čemer je v srednjih šolah rabljen kar 92 %, v osnovnih 69 %, na fakultetah pa 65 %.

7.7.20. Kriptodepresija

Geografski terminološki slovar (2023) definira kriptodepresijo kot:

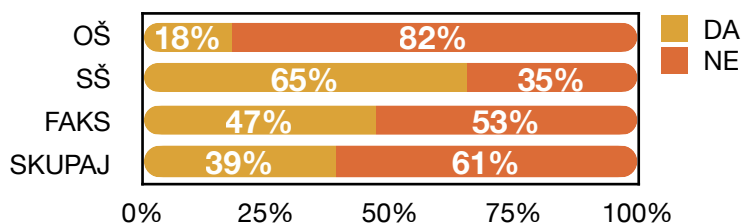
kríptodepresíja -e ž

“geomorf. z vodo zapolnjena kotanja, pri kateri je vodna gladina nad gladino svetovnega morja, dno pa pod njo

PRIM.: depresíja.”

Prvi del termina izvira iz grščine, kjer **kryptos** pomeni *skrit*. Drugi del pa iz latinščine, kjer samostalnik **depressio** izvira iz glagola **deprimere** in pomeni *tlačiti, znižati*.

Graf uporabe 74: Kriptodepresija

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma je najfrekventnejša na sekundarni stopnji, tj. 65 %. Nekoliko upade na terciarni stopnji (47 %), precej nizka pa je uporaba v osnovnih šolah (18 %). Generalno je termin rabljen skoraj 40 %.

7.7.21. Metamorfoza

Geografski terminološki slovar (2023) definira metamorfozo kot:

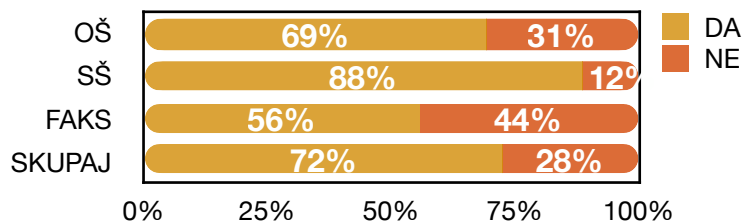
metamorfóza -e ž

“geomorf. izrazita mineralna, kemična in strukturna preobrazba kamnin zaradi njihove izpostavljenosti visoki temperaturi in/ali tlaku v globljih delih litosfere

PRIM.: diagenéza.”

Etimološka razlaga je vezana na staro grščino, kajti **meta** v grščini pomeni *sprememba*, **morphe** pa *oblika*.

Graf uporabe 75: Metamorfoza

Avtorica: Sara Jemec

Slednji termin je v splošnem precej pogosto uporabljen, saj dosega visoke odstotke pri odgovoru "DA" (72 %). Najfrekventneje se uporablja v srednjih šolah (88 %), sledijo osnovne šole z 69 % uporabo ter fakultete s 56 %.

7.7.22. Nivalni režim

Geografski terminološki slovar (2023) definira nivalni režim kot:

niválni režím -ega -a m

"hidgeogr. → *snéžni režím: snéžni režím -ega -a m*

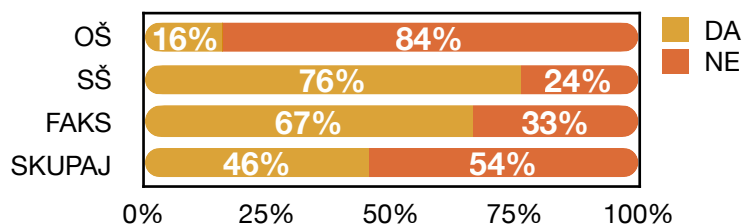
hidgeogr. enostavni rečni režim, ki ga uravnava zlasti taljenje snežne odeje, zato je v naših razmerah vodni višek v času najbolj izdatnega topljenja snega na prehodu iz pomladi v poletje, nižek pa zaradi snežne retinence pozimi

S: *niválni režím*

PRIM.: *dèžni režím, ledeníški režím.*"

Etimološka razlaga je vezana na samostalnik **nix**, rodilnik **nivis**, ki pomeni *sneg* oziroma pridevnik **niveus** (*snežen*) in **regere** (*voditi*). Leksem režim izvira iz francoščine **régime**, kar pomeni *oblika vladanja, ureditev*. Francoska beseda pa izvira iz lat. samostalnika **regimen** - *vodstvo, vlada, upravljanje*.

Graf uporabe 76: Nivalni režim

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan pojem se na primarni stopnji izobraževanja uporablja precej redko, dosega le 16 % pri odgovoru "DA". Znatno se uporaba poveča na sekundarni stopnji (76 %), nekoliko pa upade tudi na terciarni (67 %). Generalno je rabljen dokaj frekventno (46 %).

7.7.23. Piroklast

Geografski terminološki slovar (2023) definira piroklast kot:

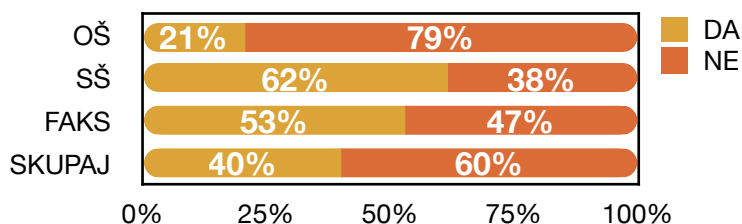
piroklást -a m

"geomorf. kamninski delec, ki nastane z vulkanskim izbruhom

PRIM.: lápil, téfra, vulkánska bómbo, vulkánski pepél."

Etimologija je dvodelna, predpona **piro-** izvira iz grškega samostalnika **pyr, pyros** in pomeni *ogenj*.

Graf uporabe 77: Piroklast

Avtorica: Sara Jemec

Piroklast je generalno rabljen nekje 40 %. V največjem obsegu se pojavlja v srednjih šolah (62 %) ter na fakultetah (53 %). Odstotek uporabe v osnovnih šolah pa je precej nizek (21 %).

7.7.24. Pluvialni režim

Geografski terminološki slovar (2023) definira pluvialni režim kot:

pluviálni režím -ega -a m

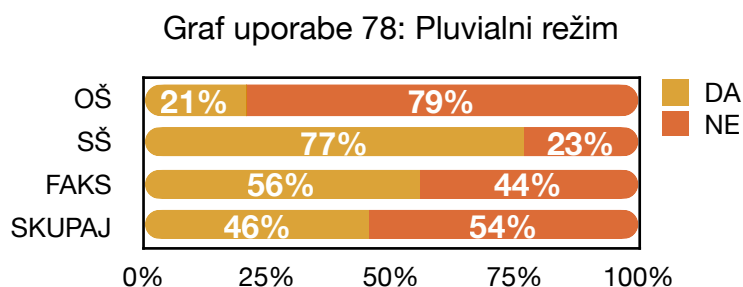
"hidgeogr. → dèžni režím: **dèžni režím -ega -a m**

hidgeogr. enostavni rečni režim, ki ga uravnavajo izključno padavine v obliki dežja, zato je v naših razmerah vodni višek v času največje količine padavin pozno jeseni, nizek pa v času največjega izhlapevanja poleti

S: *pluviál*ni režím

PRIM.: ledeníški režím, sněžni režím.”

Etimološka razlaga je vezana na samostalnik **pluvia**, ki pomeni *dež*, oziroma na pridevnik **pluvialis** (*deževen*). Leksem režim izvira iz francoščine **régime**, kar pomeni *oblika vladanja, ureditev*. Francoska beseda pa izvira iz lat. samostalnika **regimen** - *vodstvo, vlada, upravljanje*.

Avtorica: Sara Jemec

Tudi uporaba termina “pluvialni režim” je generalno nekje 46 %. Najvišje odstotke pri uporabi dosega na sekundarni stopnji (77 %), visok je tudi procent pri fakultetah (56 %). Znatno pa se zniža glede odgovore osnovnošolskih učiteljev, kjer je uporaba pojma le 21 %.

7.7.25. Retrogradna erozija

Geografski terminološki slovar (2023) definira retrogradno erozijo kot:

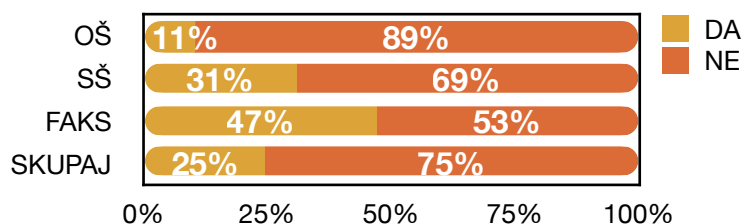
retrográdna erozija -e -e ž

“erozija doline v nasprotni smeri vodnega ali ledeniškega toka.”

Dvobesedni pojem je sestavljen iz več delov. Latinski deponentnik **retrogradi** pomeni *iti nazaj*. Slednji pojem lahko ločimo na dva dela; **retro** v lat. pomeni *nazaj, zadaj*. Beseda gradient pa izvira iz participa *gradiens*, **gradientis** iz lat. **gradi** (*stopati, korakati, iti*) oziroma samostalnika **gradus** (*korak*).

Erozija izvira iz latinskega glagola **erodere**, ki pomeni *praskati* oziroma preteklega deležnika **erosus** – *spraskan*.

Graf uporabe 79: Retrogradna erozija

Avtorica: Sara Jemec

Slednji pojem je rabljen precej nizko frekventno (25 %). Še najvišja je njegova frekventnost na terciarni stopnji, tj. 47 %. Znižuje se že na sekundarni stopnji (31 %), nato pa še na primarni, kjer je uporaba le 11 %.

7.7.26. Sedimentacija

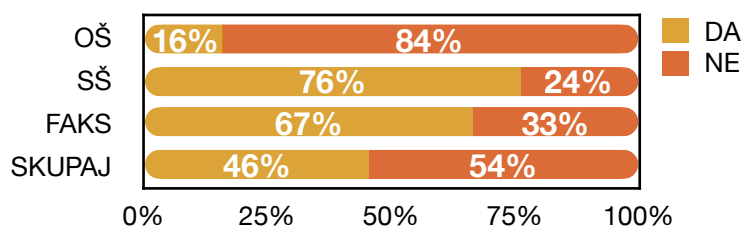
Geografski terminološki slovar (2023) definira sedimentacijo kot:

sedimentacija -e ž

“geomorf. usedanje snovi, zlasti mineralov, kamninskih delcev in ostankov organizmov, iz katerih nastane kamnina.”

Etimologija je vezana na lat. **sedimentum**, ki pomeni *usedanje, usedlina*.

Graf uporabe 80: Sedimentacija

Avtorica: Sara Jemec

Sedimentacija je termin, ki najnižje frekvence pri uporabi dosega na primarni stopnji izobraževanja (16 %). Izredno se poveča njena uporaba na sekundarni stopnji (76 %), nekoliko pa upade na terciarni (67 %). Generalna uporaba je nekje 46 %.

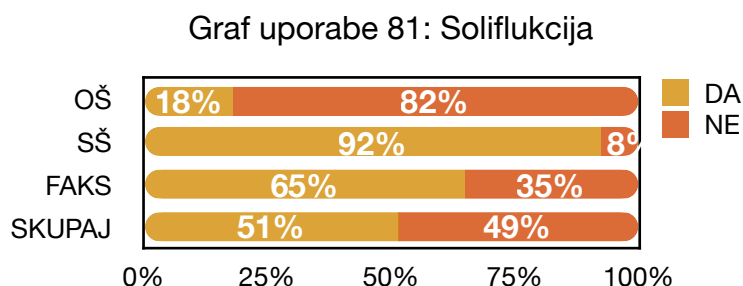
7.7.27. Soliflukcija

Geografski terminološki slovar (2023) definira soliflukcijo kot:

soliflúkcija -e ž

“geomorf. zelo počasno premikanje, polzenje z vodo prepojene, poleti odtajane preperinske plasti po pobočju navzdol, značilno za polarna in subpolarna območja ter periglacialna visokogorja.”

Etimološka razlaga je dvodelna, sestoji iz samostalnika **solum**, ki pomeni *tla*, *zemlja* ter glagola **fluere**, ki pomeni *teči* in iz katerega je izpeljan samostalnik **fluctio** – *tok*.

Avtorica: Sara Jemec

Generalno je termin dosega 51 % uporabo pri pouku geografije. V največjem obsegu je prisotna v srednješolskem izobraževanju (92 %), v nekoliko manjšem v visokem šolstvu (65 %), najmanj frekventno pa se uporablja na primarni stopnji izobraževanja (18 %).

7.7.28. Stratovulkan

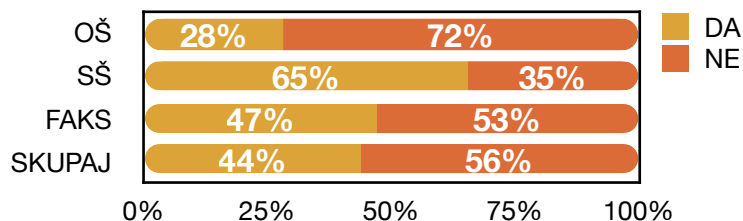
Geografski terminološki slovar (2023) definira stratovulkan kot:

strátovulkán -a m

“geomorf. kamninsko in morfološko neenoten vulkan z menjajočimi se plastmi lavnih pokrovov in nevezanega gradiva, nastal z menjavanjem faz rasti in razpadanja
S: *plastovíti ognjeník.*”

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer **sternere**, ki pomeni *posipati*, *pokriti*, *potresti*, *razprostiti*, oziroma natančneje iz preteklega deležnika **stratus** – *posipan*, *pokrit*.

Graf uporabe 82: Stratovulkan

Avtorica: Sara Jemec

Pojem stratovulkan je najfrekventneje rabljen na sekundarni stopnji, kjer dosega 65 % uporabo. Nekoliko manjša (47 %) je njegova uporaba na fakultetah, še manjša pa v osnovnošolskem izobraževanju (28 %). Generalno je termin rabljen 44 %.

7.7.29. Subdukcija

Geografski terminološki slovar (2023) definira subdukcijo kot:

subdúkcija -e ž

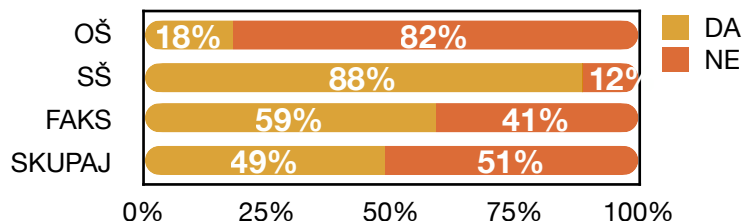
“geomorf. tonjenje oceanske litosferske plošče pod celinsko ob njunem trku

S: podrívanje

PRIM.: obdúkcija.”

Etimološka razlaga je dvodelna, pomen pojma je izpeljan iz glagola **subdere** (podstaviti pod kaj), oziroma njegovega preteklega deležnika **subductus**, iz katerega je izpeljan samostalnik **subductio**. Predpona **sub-** je kot besedna vrsta predlog, ki pomeni *pod*.

Graf uporabe 83: Subdukcija

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “subdukcija” dosega najvišje odstotke uporabe v srednješolskem izobraževanju (88 %). Skoraj 60 % je njegova uporaba na terciarni stopnji, na primarni pa strmo upade, tj. le še 18 %. Generalno je uporabljen nekje 49 %.

7.7.30. Suspenzija

Geografski terminološki slovar (2023) definira suspenzijo kot:

suspénzija -e ž

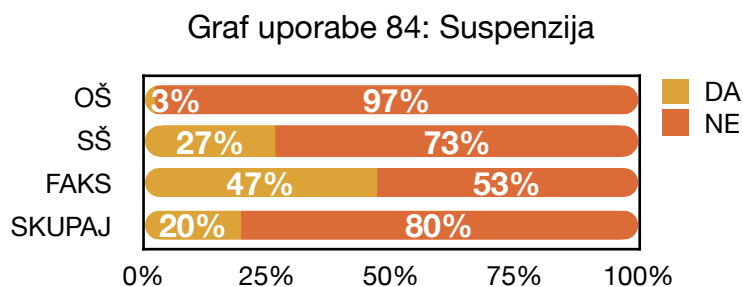
“1. geomorf. prenašanje lahkih delcev s turbulentno tekočo vodo

2. geomorf. v vodi lebdeči mineralni in organski delci, ki jih prenaša vodni tok

S: suspenzijsko gradivo

PRIM.: plávje.”

Etimološka razlaga termina je vezana na latinski glagol **suspendere**, ki pomeni *plavati, viseti, razkopati* oziroma na njegov pretekli deležnik **suspensus**, iz katerega je izpeljan samostalnik **suspensio**.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba “suspenzije” se povečuje vzpenjajoč se po izobraževalni vertikali. Njena vloga v osnovnošolskem izobraževanju je zanemarljiva, uporablja se le 3 %, na sekundarni stopnji odstotek naraste na 27 %, na terciarni pa se uporaba poveča še za 20 %. Generalno je termin nizko frekventno rabljen, nekje 20 %.

7.7.31. Šelf

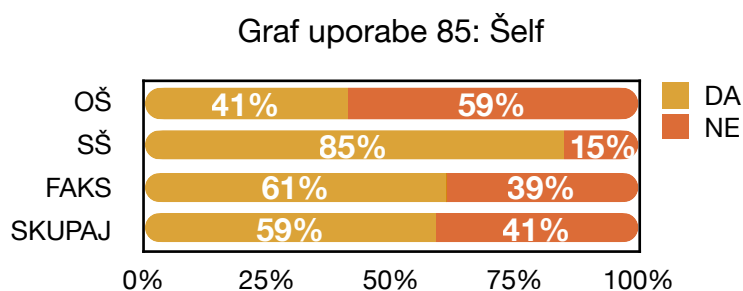
Geografski terminološki slovar (2023) definira šelf kot:

šélf -a m

“hideogr., geomorf. dno obrežnega morja, globokega do 200 m, ki je dejansko z vodo prekrito položno robno območje celine, kjer je po mednarodni konvenciji mogoče tehnično izkoriščati podmorske naravne vire

S: celínska políca, kontinentálna políca.”

Termin izvira iz angleške besede za *polico*, tj. **shelf**.

Avtorica: Sara Jemec

Tretiran pojem se najpogosteje uporablja na sekundarni stopnji (85 %), nekoliko manj na terciarni (61 %), najmanj pa na primarni stopnji (41 %). Genralno je uporaba nekje 59 %.

7.7.32. Transgresija

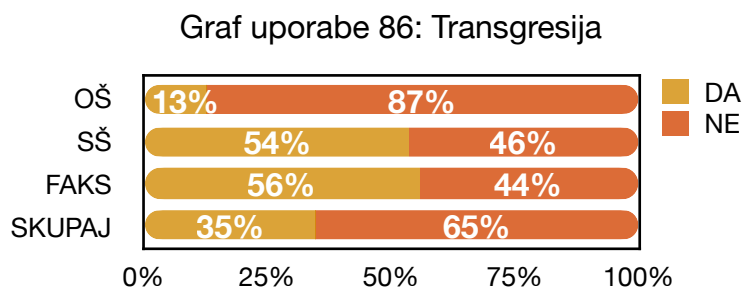
Geografski terminološki slovar (2023) definira transgresijo kot:

transgresija -e ž

“geomorf., hidgeogr. postopno prodiranje, širjenje morja na kopno zaradi ugrezanja obale ali dviganja morske gladine

PRIM.: ingresija, regresija.”

Etimologija je povezana z latinskim glagolom, deponentnikom **transgredi**, ki pomeni *iti* čez oziroma preteklim deležnikom **transgressus**, iz katerega je izpeljan samostalnik **transgressio**.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma je zelo podobna na sekundarni in terciarni stopnji, kjer je frekventnost uporabe le za 2 % večja. Strmo upade uporaba na primarni stopnji, kjer je le 13 %. Splošna raba je dokaj majhna, 35 %.

7.7.33. Tuf

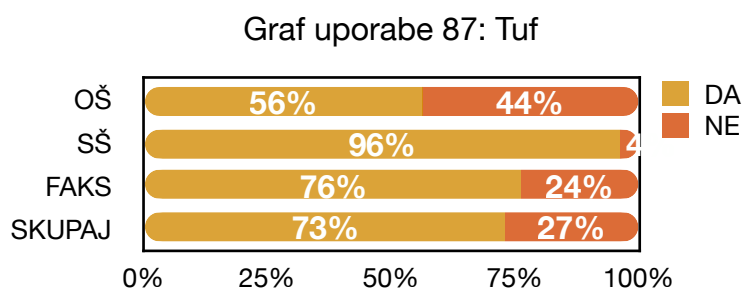
Geografski terminološki slovar (2023) definira tuf kot:

túf -a m

“geomorf. piroklastična kamnina, nastala z diagenezo vulkanskega prahu ali pepela

S: gròh.”

Termin prvotno izvira iz latinskega samostalnika **tofus**, ki pomeni *lehnjak*, tudi fr. **tuf**, ital. **tufo**.

Avtorica: Sara Jemec

Termin se s kar 96 % pogostostjo uporablja v srednješolskem izobraževanju. Nekoliko manj (73 %) je pogost na terciarni stopnji, najmanj pa na primarni, tj 56 %. V splošnem je rabljen nekje 73 %.

7.8. Analiza razlogov za (ne)uporabo *Pojmov, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje površja* pri pouku geografije

Postopek analize je enak kot v prejšnjih dveh poglavjih.

Sklop A, tako označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %.

V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem.

V sklopu C, obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %.

Sklop D, tretira pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in na fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %.

Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko.

Zadnji sklop F, pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

SKLOP A; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %.

SKLOP B; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %.

SKLOP C; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP D; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP E; na vseh treh stopnjah je uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

SKLOP F; ostalo; termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

Obravnavane termine smo porazdelili v novo tabelo, kjer so v posameznem stolpcu zapisani vsi pojmi, ki so v sklopu poglavja "*Pojmi, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje površja*" dosegli standard, ki ustreza enemu ali več od postavljenih kriterijev.

Tabela 5: Pojmi, ki označujejo procese in pojave relevantne, za oblikovanje površja

A	B	C	D	E	F
drumlin	abrazija	barhan	antiklinala/ sinklinala		
kaskada	barhan	drumlin	denudacija		
retrogradna erozija	boreal	frakcija	eolska akumulacija		
suspenzija	deflacija	glacioevstazija/ izostazija	fumarola		
	era	retrogradna erozija	nivalni režim		
	eksogeni/ endogeni procesi	suspenzija	piroklast		
	fluvioglacialno območje	transgresija	sedimentacija		
	glacialni režim		transgresija		
	kaldera				
	korazija				
	kordiljera				
	kriptodepresija				
	metamorfoza				
	pluvialni režim				
	soliflukcija				
	stratovulkan				
	šelf				
	subdukcija				
	tuf				

Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se z večjo frekvenco postopoma uporabljajo na višjih stopnjah izobraževanja, razlika med posameznimi stopnjami izobraževanja pa je, sodeč po pridobljenih podatkih, vsaj 15 %, so zapisani pod črko A. V ta sklop torej sodijo (po abecednem vrstnem redu) *drumlin*, *kaskada*, *retrogradna erozija* in *suspenzija*.

Omenjeni termini so najverjetneje v tej kategoriji, saj je njihova vpeljava v pouk geografije postopna, saj so vezani na nadgradnjo znanj o oblikovanju površja in zato naraščujoča po posameznih stopnjah izobraževanja.

V naslednjem SKLOPU, označenem s črko B, so naštetí pojmi, ki na terciarni ravni dosegajo za več kot 15 % nižjo frekventnost kot na sekundarni stopnji. Gre za termine *abrazija, barhan, boreal, deflacija, era, eksogeni/endogeni procesi, fluvioglacialno območje, glacialni režim, kaldera, korazija, kordiljera, kriptodepresija, metamorfoza, pluvialni režim, soliflukcija, stratovulkan, šelf, subdukcija* in *tuf*.

Po analizi pojmov predpostavljamo, da se večina pojmov najverjetneje še vedno uporablja z zelo visoko frekventnostjo. Ker pa rezultate generirajo odgovori različnih profesorjev na terciarni stopnji, od katerih vsak poučuje specifične teme in pri svoji urah sploh ne more predstaviti povezave s katerim od naštetih pojmov (gre predvsem za pojme povezane s fizično geografijo) so tudi nizke frekvence uporabe rezultat tega.

Tretji SKLOP, označen s C, zajema termine, ki se v osnovnošolskem izobraževanju uporabljajo manj kot 15 %. Pojmi, ki jih obravnavamo v tem sklopu so sledeči: *akomodacija, hegemonija, minifundija, piemont, repatriacija* in *sekularizacija*.

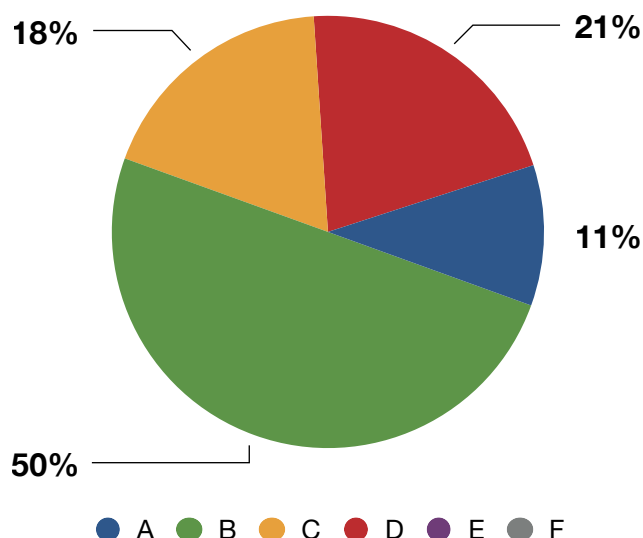
Uporaba teh terminov je najverjetneje prisotna v zelo majhnem odstotku, ker je njihova kompleksnost in abstraktnost za učence, pa čeprav višjih razredov osnovnih šol prezahtevna.

V predzadnjem SKLOPU D, tretiramo pojme, ki so, glede na odgovore respondentov, tako na sekundarni kot na terciarni ravni dosegli več kot 50 % pri odgovoru na vprašanje o uporabi "DA", hkrati pa razlika med rezultati na obeh stopnjah ne presega 15%. Gre za pojme: *antiklinala/sinklinala, denudacija, eolska akumulacija, fumarola, nivalni režim, piroklast, sedimentacija* in *transgresija*.

Zadnji SKLOP, poimenovan E, ne vključuje nobenih terminov.

V SKLOPU F, oziroma sklopu pojmov, ki niso dosegli nobenega od kriterijev, ni terminov.

Graf 5: Pojmi, ki označujejo procese in pojave relevantne, za oblikovanje površja

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje odstotek števila besed, ki ga od celote predstavlja določen sklop. Opazimo lahko, da največji del pripisujemo SKLOPU B (50 %), torej vsaj 15 % upad uporabe na fakultetah. Drugi največji odstotek (tj. 21 %) pripada pojmom SKLOPA D, pojmov SKLOPA A je 18 % in SKLOPA F 11 %. Enaka pa sta deleža pojmov, v SKLOPU A in E, torej pojmov, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali in pojmov, ki dosegajo enak odstotek uporabe na vseh treh stopnjah.

SKLOP AC; pojem se pojavlja v SKLOPU A in SKLOPU C; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP BC; pojem se pojavlja v SKLOPU B in SKLOPU C; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP CD; pojem se pojavlja v SKLOPU C in SKLOPU D; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %, hkrati je na srednjih šolah in fakulteti uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

Spodnja tabela prikazuje pojme, ki so se v Tabeli 3 pojavili v več kot enem od šestih sklopov. Mešani sklopi so torej označeni s črkama, v katerih se je določen termin pojavil (noben termin se ni pojavil v več kot dveh sklopih).

Tabela 6: Mešana tabela Pojmov, ki označujejo procese in pojave relevantne, za oblikovanje površja

AC	BC	CD
retrogradna erozija	barhan	transgresija

Avtorica: Sara Jemec

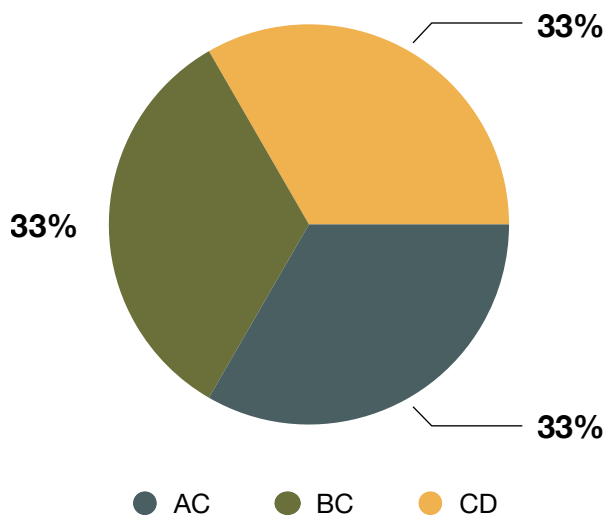
Pojmi, ki se pojavijo tako v SKLOPU A kot v SKLOPU C so torej označeni z AC.

Med njimi je *retrogradna erozija*.

V SKLOPU BC je pojem *barhan*.

V SKLOPU CD je *transgesija*.

Graf 6: Mešani graf Pojmov, ki označujejo procese in pojave relevantne, za oblikovanje površja

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf v odstotkih prikazuje, kolikšen delež je pripisan posameznemu mešanemu sklopu od celote vseh pojmov, ki se pojavljajo v dveh sklopih.

Opažamo, da je vsak sklop enako (33 %) zastopan na tortnem diagramu.

7.9. Agrarna problematika in regionalne razlike

7.9.1. Aconalna prst

Geografski terminološki slovar (2023) efinira aconalno prst kot:

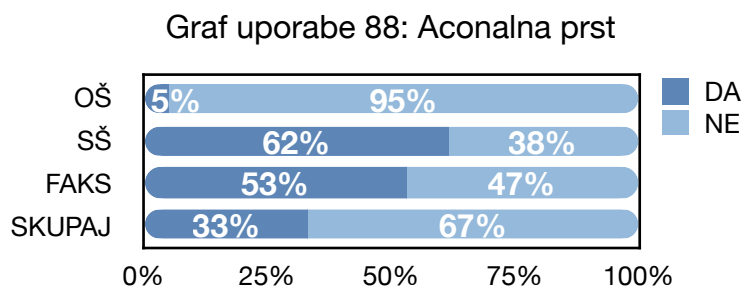
àconálna prst -e prstí tudi azonálna prst -e prstí ž

“pedogeogr. mlada prst, ki ima zaradi kratkotrajnega razvoja slabo izoblikovane genetske horizonte

S: nèzréla prst

PRIM.: conálna prst, intraconálna prst, klimoconálna prst.”

Etimologija termina izvira iz grščine. Predpona **a-** v grščini pomeni *ne*, **zona** pa *pas*.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma je najmanjša v osnovnem šolstvu (5 %), znatno se poveča ob prehodu na sekundarno stopnjo (62 %), na terciarni pa ponovno nekoliko upade (na 53 %). Generalno je uporaba nekje 33 %.

7.9.2. Aglomeracija

Geografski terminološki slovar (2023) definira aglomeracijo kot:

aglomerácija -e ž

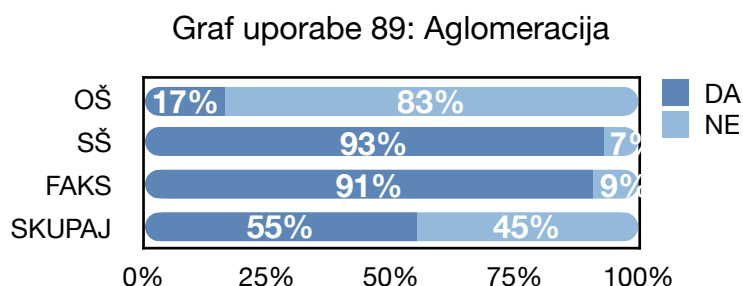
“1. geogr. nas. prostorsko omejeno območje, pomembno za družbeni razvoj širše skupnosti, na katerem je zgoščeno veliko prebivalcev, industrijskih in drugih dejavnosti, prometnih naprav

S: *méstna aglomeracija, urbána aglomeracija, zgostitveno območje*

PRIM.: *deglomeracija*

2. plan., geogr. nas. naselbinska enota, ki je s centralnimi funkcijami, gospodarskimi in drugimi dejavnostmi, z infrastrukturo povezana v enoten prostorski sistem.”

Termin izvira iz latinščine, kjer **agglomeratio** pomeni *kopičenje*, oziroma iz glagola **agglomerare**, ki pomeni *stisniti, pridružiti*.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “agromelioracija” je najfrekventneje rabljen na sekundarni (93 %) in terciarni stopnji (91 %). Izrazita pa je razlika z uporabo na primarni stopnji, kjer je le-ta samo 17 %. Prav ta ogromna procentualna razlika generira le 55 % generalno rabo termina pri pouku.

7.9.3. Alpidi

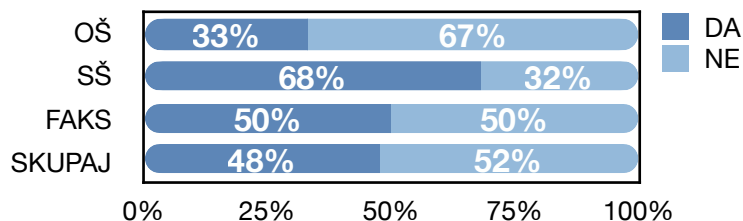
Geografski terminološki slovar (2023) definira alpide kot:

alpídi -ov m mn.

“geomorf. tektonsko mlado ozemlje, navadno gorato, nastalo v mlajšem terciarju in kvartarju, poimenovano po Alpah.”

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer **alpis** pomeni *gora*.

Graf uporabe 90: Alpidi

Avtorica: Sara Jemec

Tretiran termin je v splošnem rabljen nekje 48 %, od tega v največjem obsegu v srednješolskem izobraževanju (68 %). Na terciarni stopnji je uporaba 50 %, na primarni pa nekoliko nižja, 33 %.

7.9.4. Aluvialna prst

Geografski terminološki slovar (2023) definira aluvialno prst kot:

aluviálna prst -e prstí ž

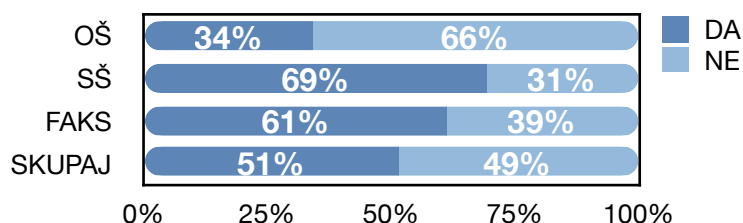
“pedogeogr. → obréčna prst: obréčna prst -e prstí ž

pedogeogr. surova prst s slabo razvitim genetskim horizontom, nastala na mladih rečnih nanosih

S: aluviálna prst, fluvisól, holocénska prst.”

Etimologija pridevnika aluvialen je vezana na latinski jezik, kjer **alluvius** iz samostalnika **alluvio** pomeni *naplavinski, naplavina*. Aluvij je najmlajša poledena doba v geološki zgodovini Zemlje,

Graf uporabe 91: Aluvialna prst

Avtorica: Sara Jemec

Pojem dosega najvišje odstotke uporabe na sekundarni stopnji (69 %), za 8 % je manjša uporaba na terciarni stopnji, na primarni stopnji pa frekventnost termina pri pouku pade na 24 %. Generalna raba je 51 %.

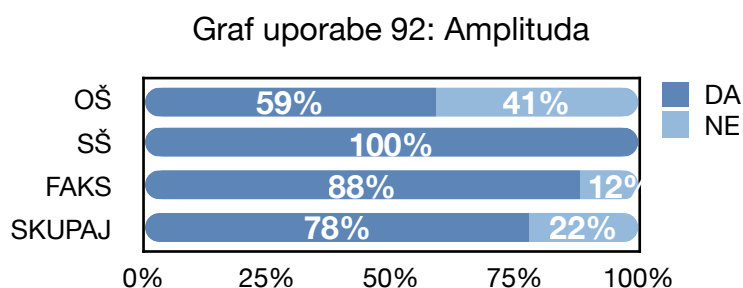
7.9.5. Amplituda

Geografski terminološki slovar (2023) definira amplitudo kot:

amplitúda -e ž

“spl. geogr. razpon med skrajnimi vrednostmi kolebanja določenega pojava.”

Termin izvira iz latinščine, kjer **amplitudo** pomeni *širina* oziroma *obseg*.

Avtorica: Sara Jemec

Amplituda je v srednješolskem izobraževanju prisotna s 100 % frekventnostjo. Na 88 % se zmanjša odstotek pri uporabi na fakulteti, še dodatno, na 59 % pa v osnovni šoli. V splošnem je termin dokaj frekventno rabljen, tj. 78 %.

7.9.6. Areično/endoreično območje

Geografski terminološki slovar (2023) definira areično območje kot:

aréično obmóčje -ega -a s

“hidgeogr. območje, ki je zaradi skromne količine padavin povsem brez vodnega odtoka, npr. del Sahare

PRIM.: endoréično obmóčje.”

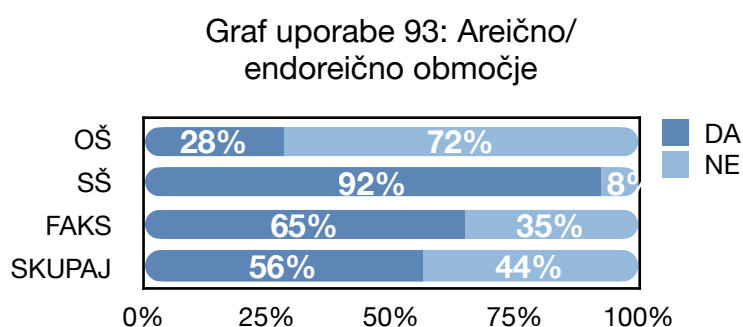
Geografski terminološki slovar (2023) definira endoreično območje kot kot:

endoréično obmóčje -ega -a s

“hidgeogr. območje brez odtoka v morje, katerega vode se zbirajo v notranjih vodnih bazenih, zlasti jezerih

PRIM.: aréično obmóčje.

Etimološka razlaga pridevnika areično izvira iz grščine, kjer **a-** pomeni *ne*, **rhein** pa *teči*. Pridevnik endoreično izvira iz gr. **endon**, ki pomeni *notri, znotraj* in glagola **rhein** - *teči*.

Avtorica: Sara Jemec

Pojma “areično in endoreično območje” sta generalno uporabljena 56 %. Od tega največji procent pripisujemo srednjim šolam, kjer je raba kar 92 %. Manjša je na fakultetah (65 %), še bolj pa se zmanjša odstotek pri osnovnih šolah (28 %).

7.9.7. Arhipelag

Geografski terminološki slovar (2023) definira arhipelag kot:

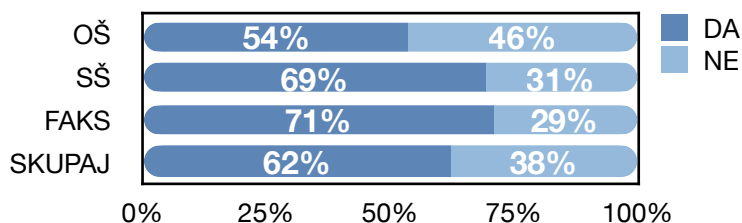
arhipelág -a m

“geomorf. skupina bližnjih otokov v oceanih, morjih

PRIM.: otóčje, otóška veríga, otóški níz.”

Etimološka razlaga je neposredno povezana z grško besedo za otočje tj. **archipelagus**.

Graf uporabe 94: Arhipelag

Avtorica: Sara Jemec

Frekventnost obravnavanega termina je največja na terciarni stopnji (71 %) in se znižuje, spuščajoč se po izobraževalni vertikali. Na sekundarni stopnji je le 3 % nižja, na primarni pa je uporaba nekje 54 %. Generalno je termin rabljen 62 %.

7.9.8. Conalnost

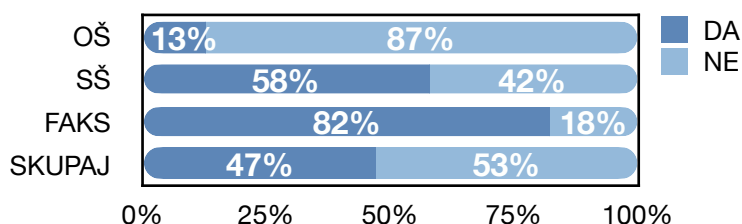
Geografski terminološki slovar (2023) definira conalnost kot:

conálnost -i tudi zonálnost -i ž

“spl. geogr. razširjenost določenega pojava v pasovih na Zemlji.”

Etimologija termina je vezana na latinski pridevnik **zonalis** oziroma samostalnik **zona** (*cona*).

Graf uporabe 95: Conalnost

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma se povečuje, vzpenjajoč se po izobraževalni vertikali. Na primarni stopnji je uporaba le 13 %, na sekundarni naraste na 58 %, na terciarni pa doseže kar 82 %. Generalno je uporabljen nekje 47 %.

7.9.9. Disperzija

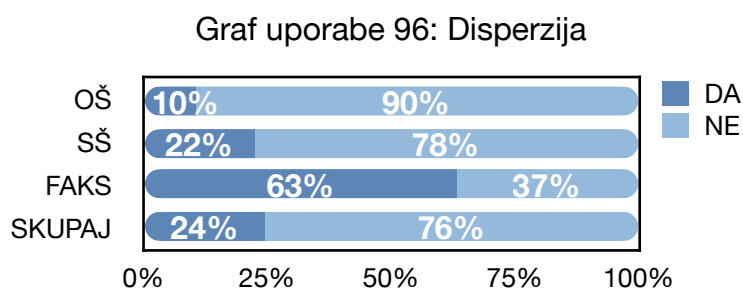
Geografski terminološki slovar (2023) definira disperzijo kot:

disperzija -e ž

“geogr. nas. široka razprostranjenost določenega gospodarskega, naselbinskega razvoja ali razširjenost drugega pojava, ki vključuje tako mestna kot podeželska območja

S: difuzija.”

Pojem je latinskega izvora ter je povezan z glagolom **dispergere**, ki pomeni *razsipati, rzsuti, raztresti* oziroma preteklega deležnika **dispersus**, iz katerega je izpeljan samostalnik **dispersio**.

Avtorica: Sara Jemec

Tudi frekventnost pojma “disperzija” narašča na višjih stopnjah izobraževanja. V osnovnih šolah je uporaba zelo majhna (10 %), na drugi stopnji naraste za 12 %, na tretji pa doseže kar 63 % uporabo pri pouku. Generalno je, zaradi omenjenih razlik, uporaba le 24 %.

7.9.10. Diverzifikacija

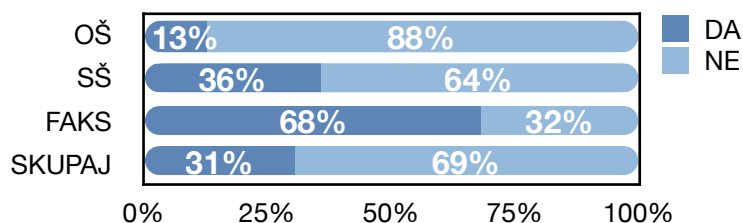
Geografski terminološki slovar (2023) definira diverzifikacijo kot:

diverzifikacija -e ž

“ind. geogr. razširitev ponudbe ali proizvodnega programa določenega podjetja kot posledica proizvodne specializacije.”

Etimološka razlaga je vezana na latinski glagol diversificare iz **diversus** (različen) in **facere** (delati).

Graf uporabe 97: Diverzifikacija

Avtorica: Sara Jemec

Pojem se v največjem obsegu uporablja na terciarni stopnji izobraževanja (68 %). Manjša je njegova uporaba na sekundarni stopnji (tj. 36 %), znatno pa se zmanjša na primarni stopnji (le 13 %). V splošnem je termin rabljen 31 %.

7.9.11. Drenaža

Geografski terminološki slovar (2023) definira drenažo kot:

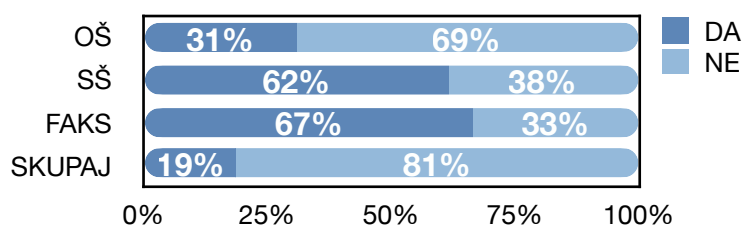
drenáža -e ž

“1. agr. geogr., var. okolja odvajanje talne vode zlasti z zamočvirjenih, mokrotnih zemljišč po površju z jarki, pod njim s cevmi

2. agr. geogr., var. okolja naprave za odvajanje talne vode zlasti z zamočvirjenih, mokrotnih zemljišč.”

Termin izvira iz francoščine, kjer **drainage** pomeni odvajanje nepotrebne vode, oziroma iz angleščine, kjer **drain** pomeni osuševanje.

Graf uporabe 98: Drenaža

Avtorica: Sara Jemec

Drenaža se s podobnim odstotkom vključuje v pouk geografije na sekundarni (62 %) in na terciarni stopnji (67 %). Za približno polovico pa je manjša njena uporaba v osnovnošolskem izobraževanju (31 %). Generalna raba je zelo nizko frekventna, 19 %.

7.9.12. Ekspozicija

Geografski terminološki slovar (2023) definira ekspozicijo kot:

ekspozícija -e ž

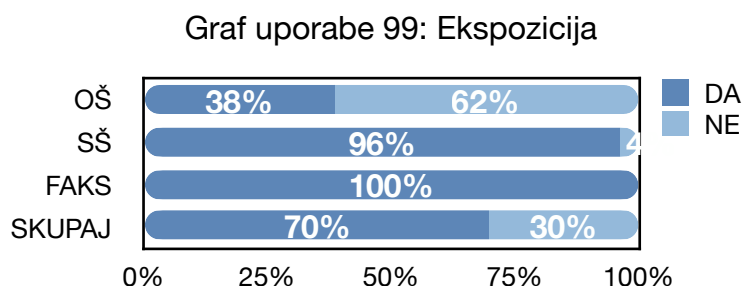
“1. geomorf. nagnjenost površja glede na navpično ravnino

PRIM.: naklòn

2. spl. geogr. nebesna stran pobočja, ki z lego glede na osončenost povzroča razlike v nekaterih drugih podnebnih prvinah, odsevajočih v različni poselitvi, intenzivnosti rabe zemljišč, različnih višinah rastlinskih pasov

PRIM.: naklòn.”

Etimološka razlaga je vezana na latinski glagol **exponere**, ki pomeni *postaviti* oziroma preteklega deležnika **expositum**, iz katerega je izpeljan samostalnik **expositio**.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “ekspozicija” je na terciarni stopnji rabljen 100 %, le 4 % manjša pa je njegova uporaba v srednješolskem izobraževanju. Znatno upad pri uporabi se kaže v osnovnošolskem izobraževanju, kjer je le-ta 38 %. Splošna raba termina je visoka, 70 %.

7.9.13. Ekstenzifikacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira ekstenzifikacijo kot:

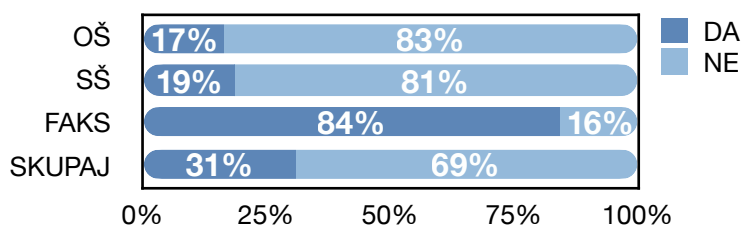
ekstenzifikácija -e ž

“agr. geogr. zmanjševanje intenzivnosti obdelave kmetijskih zemljišč zaradi pomanjkanja delovne sile ali/in prilagajanja maksimalne zemljiške rabe optimalni, manj intenzivni

PRIM.: intenzifikácija.”

Etimološka razlaga se nanaša na latinski glagol **extinguere**, ki pomeni *ugasniti, uničiti*.

Graf uporabe 100: Ekstenzifikacija

Avtorica: Sara Jemec

Tretitan pojem preide v splošnejšo uporabo šele na terciarni stopnji, kjer se pojavlja s kar 84 %. Na predhodnih stopnjah je frekventnost nizka, pod 20 %. Splošna uporaba je zato le 31 %.

7.9.14. Evaporacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira evaporacijo kot:

evaporácija -e ž

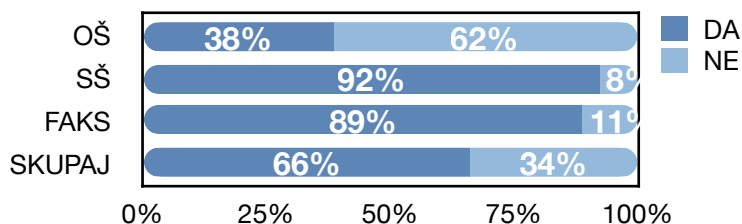
“klimatogeogr. prehajanje tekoče snovi, navadno vode, v plin pri nižji temperaturi od vrelišča

S: izhlapévanje

PRIM.: evápotranspirácija, transpirácija.”

Izvor pojma je vezan na latinski glagol **evaporare**, ki pomeni *izhlapeti* oziroma na njegov pretekli deležnik **evaporatus**, iz katerega je izpeljan samostalnik **evaporatio**.

Graf uporabe 101: Evaporacija

Avtorica: Sara Jemec

Termin se v največjem obsegu uporablja v srednješolskem izobraževanju (92 %), v nekoliko manjšem obsegu pa tudi na terciarni stopnji (89 %). Najmanjši je procent uporabe v osnovnih šolah, tj. 38 %. Generalna raba je visoka, 66 %.

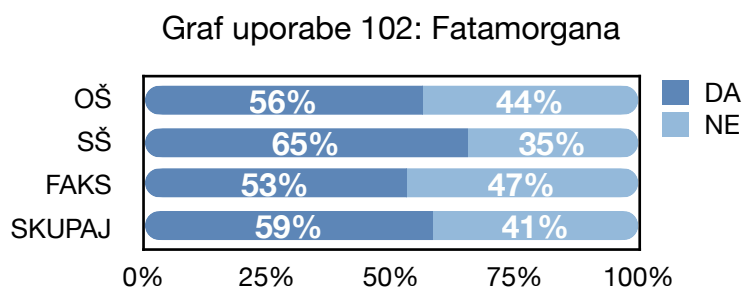
7.9.15. Fatamorgana

Geografski terminološki slovar (2023) definira fatamorgano kot:

fátamorgána -e ž

“klimatogeogr. za puščave značilen optični pojav, pri katerem zaradi zračnega zrcaljenja ob različno segretyh plasteh ozračja nastane slika predmetov, ki jih sploh ni tam, kjer se vidijo.”

Termin izvira iz italjanskega leksema **fata**, ki pomeni *vila*, tj. vila Morgana, po vili iz bretonske bajke.

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba slednjega pojma je precej podobna na vseh treh stopnjah izobraževanja. V splošnem, termin pri odgovoru “DA” dosega 59 %, od tega je njegova frekventnost najvišja na sekundarni stopnji. Nekoliko nižji (56 %) je odstotek uporabe v osnovnih šolah, še 3 % manjša pa je uporaba na terciarni stopnji.

7.9.16. Hidrofilna rastlina

Geografski terminološki slovar (2023) definira hidrofilno rastlino kot:

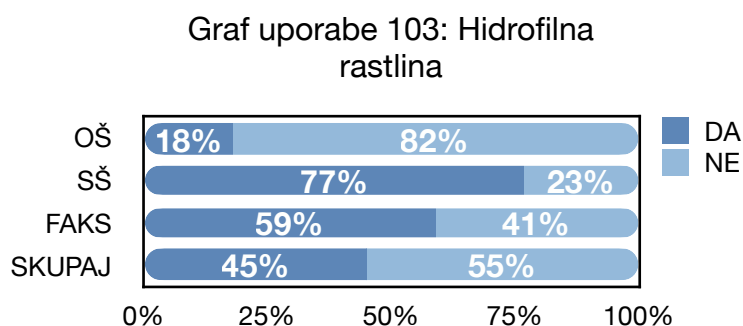
hidrofílna rastlína -e -e ž

“biogeogr. → vodoljubna rastlína: **vodoljubna rastlína -e -e ž**

biogeogr. rastlina, ki raste v vodi

S: hidrofílna rastlína.”

Pojem izvira iz grščine, kjer **hydros** pomeni voda, **philia** pa prijateljstvo, ljubezen.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem se v najširšem obsegu uporablja na sekundarni stopnji (77 %). Nekoliko manjša (59 %) je njegova uporaba na fakultetah, precej nižja (le 18 %) pa je uporaba termina v osnovnošolskem izobraževanju. Generalna raba je 45 %.

7.9.17. Irigacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira irigacijo kot:

irigácija -e ž

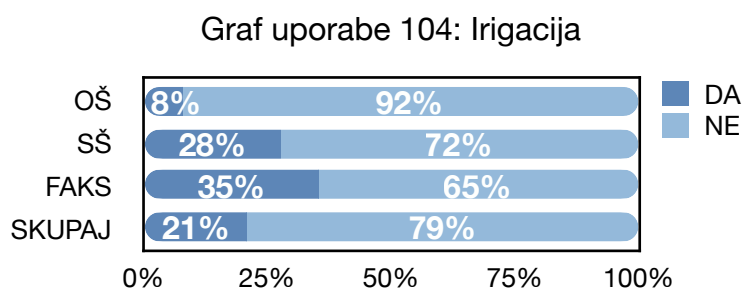
“agr. geogr. → namákanje: namákanje -a s

agr. geogr. načrtno dovajanje vode zaradi boljšega uspevanja kulturnih rastlin, trave, povečanja donosnosti pridelave

S: irigácija

PRIM.: osuševanje.”

Etimološka razlaga pojma se nanaša na latinski glagol **irrigare**, ki pomeni *napeljati vodo*, *namakati* oziroma na njegov pretekli deležnik **irrigatus** in samostalnik **irigatio**, ki pomeni namakanje.

Avtorica: Sara Jemec

Termin “irigacija” v splošnem dosega zelo nizek odstotek uporabe (21 %). Uporaba narašča po izobraževalni vertikali, tj. na osnovnošolski ravni je le 8 %, na srednješolski 28 % ter na visokošolski 35 %.

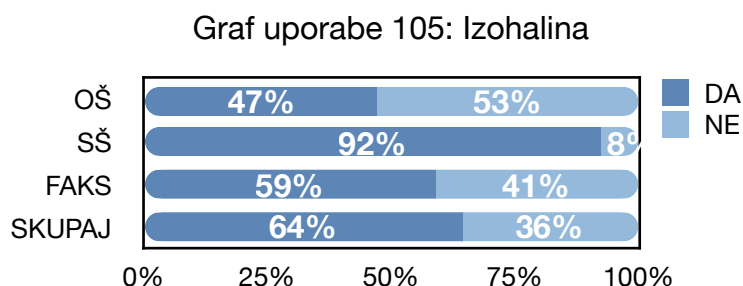
7.9.18. Izohalina

Geografski terminološki slovar (2023) definira izohalino kot:

izohalina -e ž

“kart., hidogeogr. črta na zemljevidu, ki povezuje točke z enako slanostjo vode.”

Pojem je grškega izvora in je vezan na dva grška leksema; **isos** (enak) ter **hals** (sol).

Avtorica: Sara Jemec

Najvišji je odstotek uporabe izohaline na sekundarni stopnji izobraževanja (92 %). Na terciarni stopnji je njena uporaba nekje 59 %, na primarni pa še manjša, tj. 47 %. Generalno gledano je pojem rabljen 64 %.

7.9.19. Izohieta

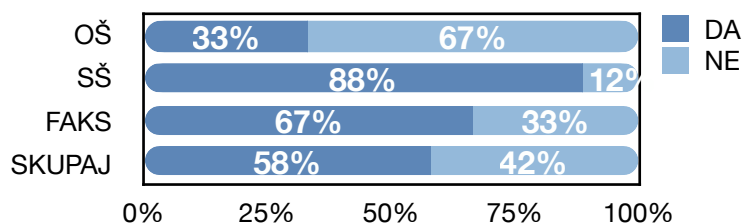
Geografski terminološki slovar (2023) definira izohieto kot:

izohieta -e ž

“kart., klimatogeogr. črta na zemljevidu, ki povezuje točke z enako količino padavin.”

Etimološka razlaga je vezana na grški jezik, kjer **isos** pomeni enak, **hyetos** pa dež.

Graf uporabe 106: Izohieta

Avtorica: Sara Jemec

Tretiran termin dosega najnižje odstotke uporabe na primarni stopnji (33 %). Bistveno frekventnejši je pojem na sekundarni stopnji (88 %), nekoliko manjša pa je njegova uporaba tudi na terciarni stopnji (67 %). V splošnem je uporaba nekje 58 %.

7.9.20. Kserofit

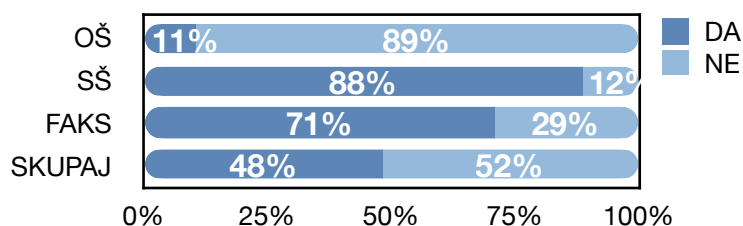
Geografski terminološki slovar (2023) definira kserofit kot:

kserofit -a m

“biogeogr. rastlina, prilagojena življenjskim razmeram na sušnih območjih.”

Pojem je grškega izvora, vezan na dva različna leksema. **Xeros** pomeni *suh*, **phyton** pa *rastlina*.

Graf uporabe 107: Kserofit

Avtorica: Sara Jemec

Očitna je razlika pri uporabi pojma “kserofit” na primarni, kjer je le 11 %, ter na sekundarni, kjer je kar 88 %. Frekventnost termina na terciarni stopnji je visoka, 77 %. Razlike generirajo splošno rabo na nekje 48 %.

7.9.21. Kvocient

Geografski terminološki slovar (2023) definira kvocient kot:

lokacijski kvócient **-ega -a m**

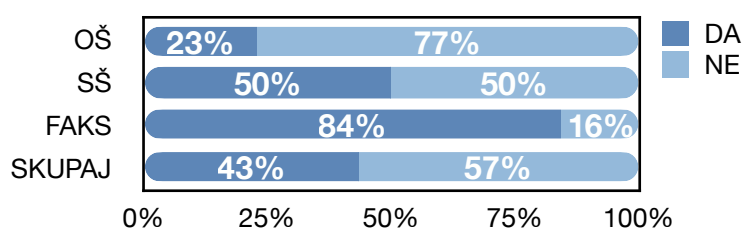
“plan., ind. geogr. → lokacijski količnik: **lokacijski količnik -ega -a m**

plan., ind. geogr. razvojni kazalnik, ki izraža, za koliko indeksnih točk določena ozemeljska enota presega državno, regionalno povprečje ali zaostaja za njim

S: lokacijski kvócient.”

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer zaimek **quotiens** pomeni kolikokrat.

Graf uporabe 108: Kvocien

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba termina narašča, vzpenjajoč se po izobraževalni vertikali. Najpogostejši je v visokem šolstvu z 84 %, na 50 % upade uporaba na sekundarni stopnji, še dodatno pa se zmanjša na primarni stopnji (23 %). V splošnem je termin dokaj frekventen, 43 %.

7.9.22. Litoralizacija

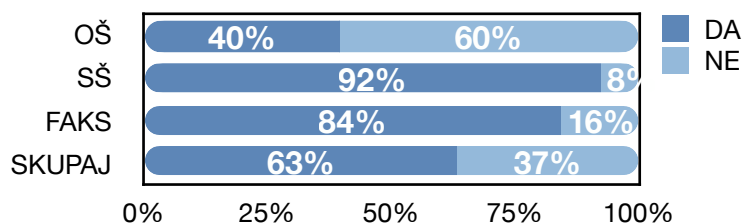
Geografski terminološki slovar (2023) definira litoralizacijo kot:

litoralizáció -e ž

“spl. geogr. svetovni proces osredotočanja prebivalstva in gospodarstva na morskih obalah.”

Pomen pojma je vezan na latinski samostalnik **litus**, gen. **litoris**, ki pomeni obala in iz njega izpeljan pridevnik **litoralis**.

Graf uporabe 109: Litoralizacija

Avtorica: Sara Jemec

Frekventnost termina je najvišja v srednješolskem izobraževanju (92 %), nekoliko manjša pa je njegova uporaba na fakultetah (84 %). Za več kot polovico manjša pa je uporaba pojma na primarni stopnji, kjer je 40 %. Splošna raba je dokaj visoka, 63 %.

7.9.22. Lokalizacija

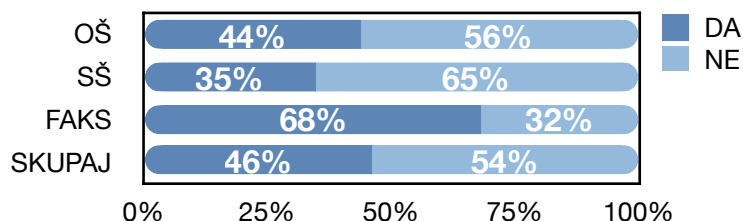
SSKJ 2 (2023) definira lokalizacijo kot:

lokalizácija -e ž (á)

“1. preprečitev širjenja kakega pojava, omejitev.”

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer **localis** pomeni *prostorno omejen*.

Graf uporabe 110: Lokalizacija

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavani pojem dosega najvišji odstotek uporabe na fakultetah (68 %). Procent se zmanjša na primarni stopnji (44 %), ter ob prehodu v srednješolsko izobraževanje še dodatno upade na 35 %. Splošna uporaba termina je 46 %.

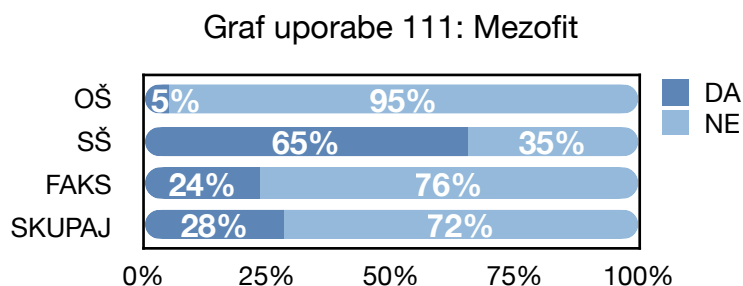
7.9.23. Mezofit

Geografski terminološki slovar (2023) definira mezofit kot:

mezofit -a m

“biogeogr. rastlina, prilagojena življenjskim razmeram na zmerno vlažnih rastiščih v zmernem pasu.”

Pojem je grškega izvora, vezan na dva različna leksema. **Mesos** (srednji) ter **phyton** (rastlina).

Avtorica: Sara Jemec

Razlika med uporabo pojma “mezofit” na primarni (5 %) in sekundarni (65 %) ravni je kar 60 %. V visokem šolstvu je termin uporabljen precej manj frekventno (24 %), prav tako je tudi splošna raba le 28 %.

7.9.24. Nomadizem

Geografski terminološki slovar (2023) definira nomadizem kot:

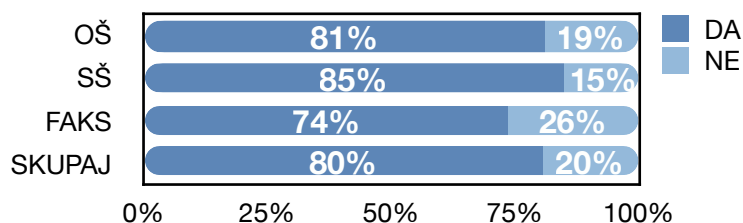
nomadízem -zma m

“agr. geogr. način življenja nekaterih skupin ljudi, ki se skupaj z domačimi živalmi stalno selijo po savanskih, polpuščavskih in gorskih območjih in občasno bivajo v nomadskih naseljih

S: nomádstvo.”

Pojem je grškega izvora, izvira iz deležnika oziroma pridevnika **nomas** rodilnik **nomados** – ki se pase; pastirski; ki izvira iz **nomé** – pašnik, paša.

Graf uporabe 112: Nomadizem

Avtorica: Sara Jemec

Termin "nomadizem" je v približno enakem obsegu rabljen na vseh treh stopnjah izobraževanja. Splošna raba je dokaj visoka, tj. 80 %. Od tega je najvišji odstotek uporabe pojma na sekundarni stopnji (85 %), 81 % je uporaba na primarni stopnji, še manjša (74 %) pa je uporaba na terciarni stopnji.

7.9.25. Praha

Geografski terminološki slovar (2023) definira praho kot:

práha -e ž

"1. agr. geogr. obdobje pri obdelavi njive v dvoletnem in troletnem kolobarju, ko se zemljišče zaradi preprečevanja čezmernega izčrpavanja jeseni preorje in se do naslednje pomladi pusti neobdelano

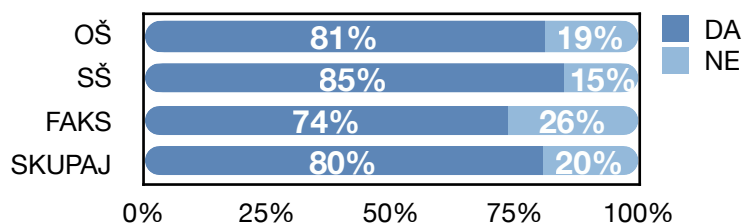
S: trznína

PRIM.: prêlog

2. agr. geogr. njiva, ki se obdobje za krajši čas pusti neobdelana, da se poveča njena rodovitnost."

Termin je verjetno prevzet iz srednjevisokonemškega izraza »brache« oziroma bavarskega »**prache**« in starovisokonemškega »brahha« - *oranje po žetvi, neposejana zemlja*, kar je izpeljano iz starovisokonemškega glagola »brehhan« = zlomiti, prekiniti s prvotnim pomenom »(enoletna) prekinitev (obdelovanja)«.

Graf uporabe 113: Praha

Avtorica: Sara Jemec

Tudi slednji pojem je na vseh treh stopnjah rabljen s skoraj enakim odstotkom, ki variira le za devet. Generalna raba je 80 %, od česar je najvišja na sekundarni stopnji (85 %), nekoliko nižja je na primarni (81 %), še dodatno pa se zmanjša na terciarni (74 %).

7.9.26. Primitivizem

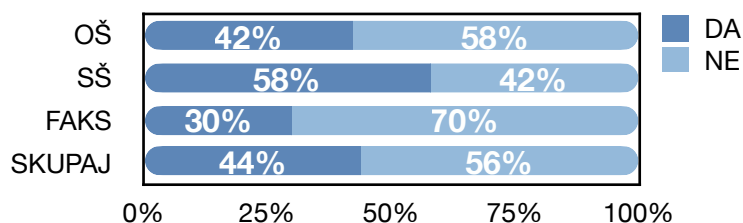
SSKJ 2 (2023) definira primitivizem kot:

primitivízem -zma m (i)

“slabš. neizobraženost, nekulturnost.”

Etimološka razlaga pojma je vezana na latinski pridevnik **primus**, ki pomeni *prvi* in iz katerega je izpeljan pridevnik **primitivus** – *prvi svoje vrste, pra-*.

Graf uporabe 114: Primitivizem

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba pojma je najmanjša v visokem šolstvu (30 %). Na primarni stopnji je nekje 42 %, ob prehodu na sekundarno naraste na 58 %. V splošnem je rabljen nekje 44 %.

7.9.27. Protekcionizem

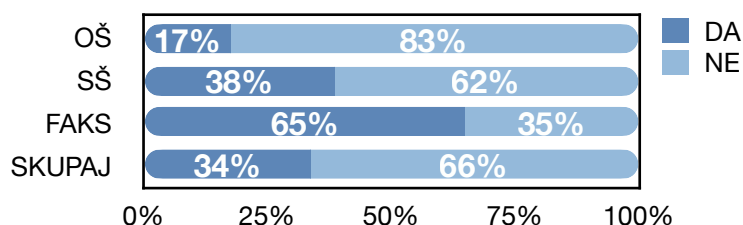
Geografski terminološki slovar (2023) definira hidrofilno rastlino kot:

protekciónízem -zma m

“polit. geogr. zunanjetrgovinska politika, ki poskuša domačo proizvodnjo zavarovati pred tujo konkurenco s sistemom zaščitnih carin, količinsko omejitvijo uvoženih proizvodov, popolno prepovedjo uvoza
PRIM.: *prôsta trgovína.*”

Izvor besede je vezan na latinski glagol **protegere**, ki pomeni *varovati, braniti* oziroma na njegov pretekli deležnik **protectus**, iz katerega je izpeljan samostalnik **protectio**, ki pomeni *varstvo*.

Graf uporabe 115: Protekcionizem

Avtorica: Sara Jemec

Tretiran pojem se v vse večjem obsegu uporablja, če se povzpenjamo po izobraževalni vertikali. V osnovnih šolah je uporaba le 17 %, frekventnost pojma na sekundarni stopnji naraste na 38 %, na terciarni pa na 65 %. Zaradi zelo majhne rabe na primarni stopnji je tudi splošna raba precej nizka, tj. 34 %.

7.9.28. Recesija

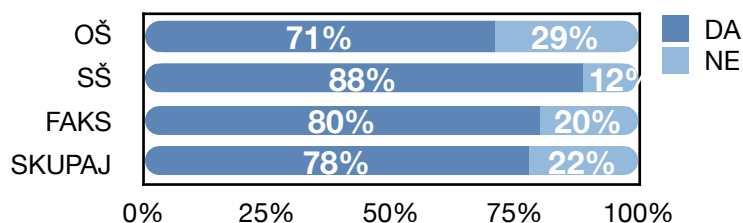
Geografski terminološki slovar (2023) definira recesijo kot:

recesija -e ž

“spl. geogr. manjše, praviloma kratkotrajno nazadovanje gospodarstva, upočasnjena gospodarska rast.”

Pojem sestoji iz dveh delov, in sicer njegova predpona **re-**, označuje ponavljajoče se dejanje, pomenski del pa predstavlja glagol **cadere**, ki pomeni *stopati, iti*, natančneje njegov supin **cessum**, iz katerega osnove nastane latinski samostalnik **recessio**, prav tako pomeni *vračanje, umikanje*.

Graf uporabe 116: Recesija

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba slednjega termina je zelo podobna na vseh treh stopnjah izobraževanja. V splošnem je 78 %, od tega najvišja (88 %) na sekundarni stopnji, 80 % na terciarni in 71 % na primarni stopnji.

7.9.29. Tranzicija

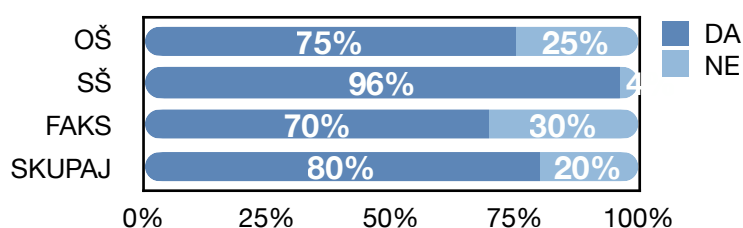
SSKJ 2 (2023) definira tranzicijo kot:

tranzícija -e ž (i)

“Obdobje prehoda iz ene družbene ureditve v drugo, zlasti iz socializma v kapitalizem.”

Etimološka razlaga bazira na latinskem glagolu **transire** (iti čez), ki je zložen iz predloga **trans** (onkraj) ter glagola **ire** (iti). Supin tega glagola je **transitum**, iz katerega izpeljemo samostalnik **transitio**.

Graf uporabe 117: Tranzicija

Avtorica: Sara Jemec

Generalna raba tranzicije je 80 %, najvišji delež k temu pa prispevajo odgovori srednješolskih učiteljev, ki termin uporabljajo 96 %. Visok delež dosega tudi uporaba na primarni stopnji (75 %) in terciarni stopnji (70 %).

7.10. Analiza razlogov za (ne)uporabo pojmov, ki označujejo procese in pojave, ki vplivajo na regionalne razlike in agrarno problematiko

Za namen analize uporabe obravnavane terminologije smo razdelili 130 pojmov na 6 sklopov ter jih poimenovali s prvimi šestimi črkami abecede.

Sklop A, tako označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %.

V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem.

V sklopu C, obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %.

Sklop D, tretira pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in na fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %.

Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko.

Zadnji sklop F, pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

SKLOP A; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %.

SKLOP B; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %.

SKLOP C; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP D; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP E; na vseh treh stopnjah je uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

SKLOP F; ostalo; termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

Obravnavane termine smo porazdelili v novo tabelo, kjer so v posameznem stolpcu zapisani vsi pojmi, ki so v sklopu poglavja *“Agrarna problematika in regionalne razlike”* dosegli standard, ki ustreza enemu ali več od postavljenih kriterijev.

Tabela 7: Regionalne razlike in agrarna problematika

A	B	C	D	E	F
conalnost	alpidi	aconalna prst	aconalna prst	fatamorgana	ekstenzifikacija
diverzifikacija	areično/ endoreično območje	conalnost	aglomeracija	nomadizem	lokalizacija
kvocient	hidrofilna rastlina	disperzija	aluvialna prst		protekcionizem
	izohalina	diverzifikacija	amplituda		
	izohieta	irigacija	arhipelag		
	kserofit	kserofit	drenaža		
	mezofit	mezofit	ekspozicija		
	primitivizem		evaporacija		
	tranzicija		fatamorgana		
			litolarizacija		
			nomadizem		
			recesija		

Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se z večjo frekvenco postopoma uporabljajo na višjih stopnjah izobraževanja, razlika med posameznimi stopnjami izobraževanja pa je, sodeč po pridobljenih podatkih, vsaj 15 %, so zapisani pod črko A. V ta sklop torej sodijo (po abecednem vrstnem redu) *conalnost*, *diverzifikacija* in *kvocient*.

Omenjeni termini so najverjetneje v tej kategoriji, saj je njihov značaj zelo abstrakten, vpeljava v pouk geografije pa postopna in temelji na nujnosti predhodnega znanja na tem področju.

V naslednjem stolpcu, označenem s črko B, so naštetí pojmi, ki na terciarni ravni dosegajo za več kot 15 % nižjo frekventnost kot na sekundarni stopnji. Gre za termine *alpidi*, *areično/endoreično območje*, *hidrofilna rastlina*, *izohalina*, *izohieta*, *kserofit*, *mezofit*, *primitivizem* in *tranzicija*.

Analiza pojmov nas je ponovno privedla do sklepa, da se večina pojmov najverjetneje še vedno uporabljajo z zelo visoko frekventnostjo. Ker pa rezultate generirajo odgovori različnih profesorjev na terciarni stopnji, od katerih vsak poučuje zelo specifičen predmet in pri svoji urah sploh ni deležen povezave s katerim od naštetih pojmov (gre predvsem za pojme povezane s fizičnim delom geografije) so tudi končni rezultati v največji meri odvisni od tega.

Tretji stolpec, označen s C, zajema termine, ki se v osnovnošolskem izobraževanju uporabljajo manj kot 15 %. Pojmi, ki jih obravnavamo v tem sklopu so sledeči: *aconalna prst*, *conalnost*, *disperzija*, *diverzifikacija*, *irigacija*, *kserofit* in *mezofit*.

Uporaba teh terminov je najverjetneje prisotna v zelo majhnem odstotku, ker je njihov značaj na prvi pogled zelo abstrakten, kar generira težje razumevanje teme in procesa/poja, ki ga termin označuje za osnovnošolce.

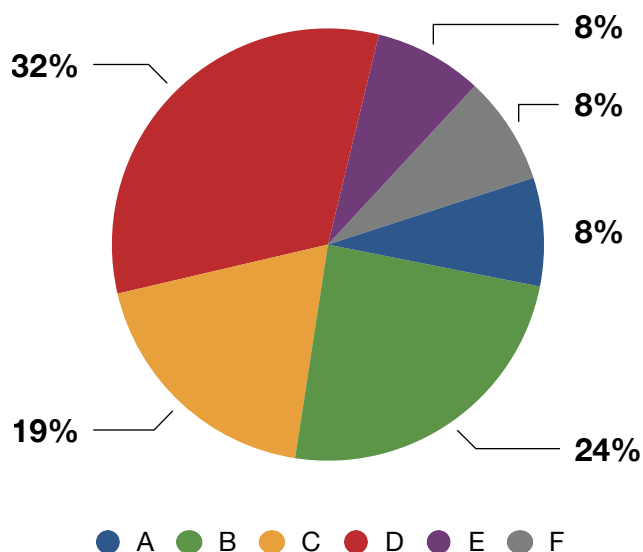
V predzadnjem sklopu D, tretiramo pojme, ki so, glede na odgovore respondentov, tako na sekundarni kot na terciarni ravni dosegli več kot 50 % pri odgovoru na vprašanje o uporabi "DA", hkrati pa razlika med rezultati na obeh stopnjah ne presega 15%. Gre za pojme: *aconalna prst*, *aglomeracija*, *aluvialna prst*, *amplituda*, *arhipelag*, *drenaža*, *ekspozicija*, *evaporacija*, *fatamorgana*, *litoralizacija*, *nomadizem* in *recesija*.

Zadnji sklop, v katerem imamo dva termina je SKLOP E s *fatamorgano* in *nomadizmom*. Glede na kriterij in pridobljene rezultate, sta to pojma, ki se na vseh treh stopnjah uporabljata s skoraj enakim odstotkom (razlika odstotkov uporabe med posameznimi stopnjami ne sme biti večja od 15 %).

Ta dva termina se najverjetneje uporabljata s podobno in dokaj visoko frekvenco na vseh treh stopnjah izobraževanja, ker gre za besedi, ki sta zelo prisotni v medijih in sta iz strogo terminološke rabe pridobili nekoliko determinologiziran značaj.

V SKLOPU F, kjer so le pojmi, ki niso dosegli nobenega od predpisanih kriterijev, v sklopu tega poglavja so pojmi: *ekstenzifikacija*, *lokalizacija* in *protekcionizem*.

Graf 7: Regionalne razlike in
agrarna problematika

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje odstotek števila besed, ki ga od celote predstavlja določen sklop. Opazimo lahko, da največji del pripisujemo SKLOPU D (32 %), torej vsaj 50 % uporabo na sekundarni in terciarni ravni izobraževanja ter njuni razliki manjši od 15 %. Drugi največji odstotek (tj. 24 %) pripada pojmom SKLOPA B, uporaba pojmov SKLOPA A je od celote 19 %. Enaka pa sta deleža pojmov, v SKLOPU A in F, torej pojmov, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali in pojmov, ki so neuvrščeni.

SKLOP AC; pojem se pojavlja v SKLOPU A in SKLOPU C; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP BC; pojem se pojavlja v SKLOPU B in SKLOPU C; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP CD; pojem se pojavlja v SKLOPU C in SKLOPU D; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %, hkrati je na srednjih šolah in fakulteti uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP DE; pojem se pojavlja v SKLOPU D in SKLOPU E; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %, hkrati je na vseh treh stopnjah uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

Spodnja tabela prikazuje pojme, ki so se v Tabeli 1 pojavili v več kot enem od šestih sklopov. Mešani sklopi so torej označeni s črkama, v katerih se je določen termin pojavil (noben termin se ni pojavil v več kot dveh sklopih).

Tabela 8: Mešana tabela pojmov regionalnih razlik in agrarne problematike

AC	BC	CD	DE
conalnost	kserofit	aconalna prst	fatamoragana
	mezofit		nomadizem

Avtorica: Sara Jemec

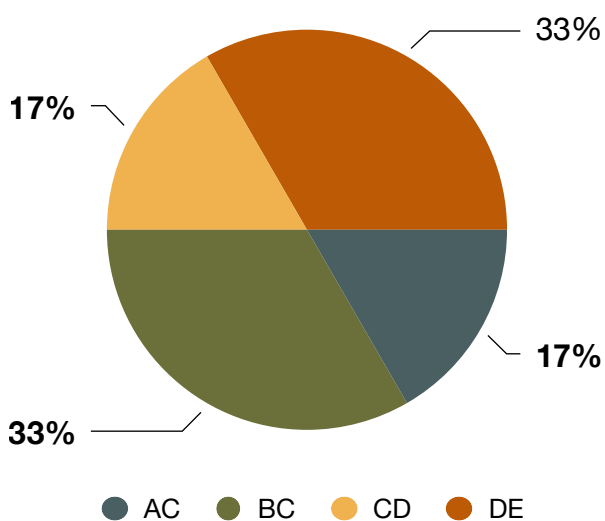
Pojmi, ki se pojavijo tako v SKLOPU A kot v SKLOPU C so torej označeni z AC. Med njimi je *conalnost*.

Med pojmi v SKLOPU BC sta pojma *kserofit* in *mezofit*.

V SKLOPU D je pojem *aconalna prst*.

V SKLOPU DE sta *fatamorgana* in *nomadizem*.

Graf 8: Mešani graf pojmov regionalnih razlik in agrarne problematike

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf v odstotkih prikazuje, kolikšen delež je pripisan posameznemu mešanemu sklopu od celote vseh pojmov, ki se pojavljajo v dveh sklopih.

Opažamo, da sta največja odstotka (33 %) pojmov, ki spadajo v SKLOPA BC in DE.

7. 11. Funkcioniranje urbanih območji in njihova ekonomska ekspanzija

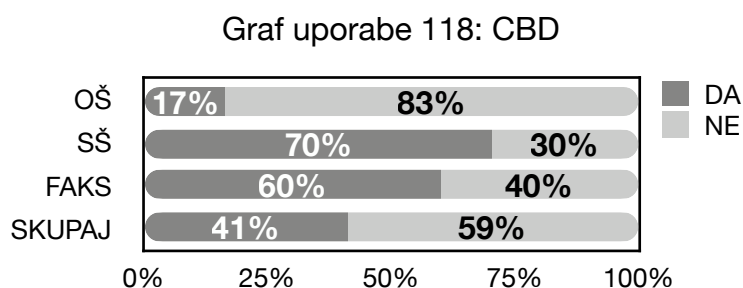
7.11.1. CBD

Geografski terminološki slovar (2023) definira CBD kot:

CBD CBD-ja [cebedé -êja] m (ang.) krajšava

“geogr. nas. → central business district.”

Z angleško ustreznico **central business district**.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem CBD najmanjšo uporabo dosega v osnovnih šolah (17 %). Frekventnost termina se znatno poveča v srednješolskem izobraževanju (70 %), nekoliko pa upade na terciarni stopnji (60 %). Generalno gledano je raba 41 %.

7.11.2. Eksodus prebivalstva

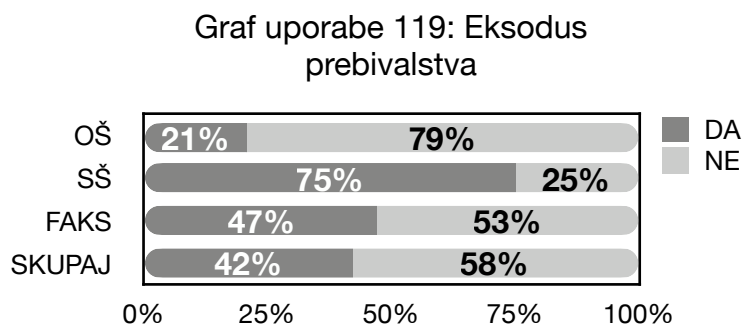
Geografski terminološki slovar (2023) definira eksodus prebivalstva kot:

éksodus prebiválstva -a -- m

“demogeogr. → množična selítev: množična selítev -e -tve ž

demogeogr. neorganizirana selitev velikega števila ljudi zaradi gospodarskih, socialnih, političnih, vojnih razmer in naravnih nesreč
S: bég prebivalstva, éksodus prebivalstva.”

Prvi del termina je latinskega izvora in je vezan na latinski samostalnik **exodus**, ki pomeni *odhod*, iz grščine **ex** - iz, **hodos** - pot-.

Avtorica: Sara Jemec

Termin je v splošnem rabljen 42 %, od tega najfrekventneje na sekundarni stopnji (75 %). V osnovnih šolah je uporaba pojma prisotna v manjšem obsegu (tj. 20 %), na terciarni pa s slabimi 47 %.

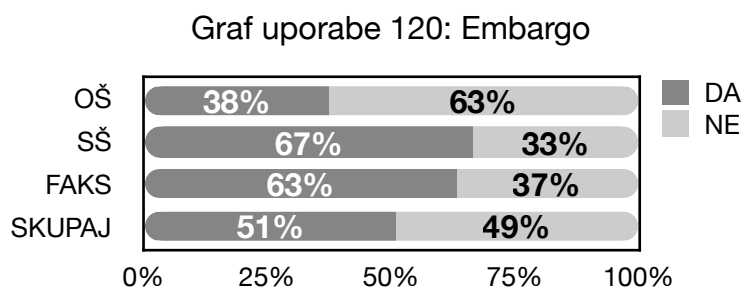
7.11.3. Embargo

Geografski terminološki slovar (2023) definira embargo kot:

embárgo -a m

“polit. geogr. trgovinska zapora, prepoved ali omejitev trgovine s kako državo.”

Termin izvira iz španskega glagola **embargar**, ki pomeni *zapreti kaj*.

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “embargo” je najbolj frekventno rabljen na sekundarni stopnji izobraževanja (67 %). Za 4 % upade njegova uporaba na terciarni stopnji, na primarni pa je prisoten pri pouku 38 %. Generalno pri odgovoru, na vprašanje o uporabi, “DA” dosega 51 %.

7.11.4. Gentrifikacija

Urbanistični terminološki slovar (2023) definira gentrifikacijo kot:

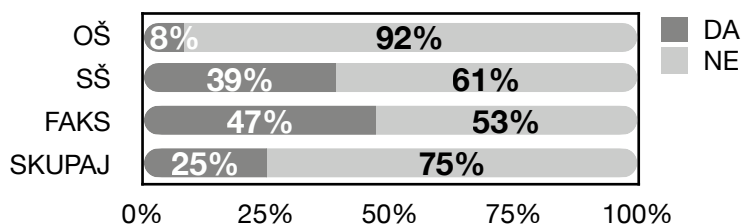
gentrifikácia -e ž

“priseljevanje prebivalcev srednjega in višjega sloja v prenovljena območja, praviloma v mestnih središčih ali njihovi bližini, in odseljevanje revnega prebivalstva zaradi povišanja stroškov prebivanja

ang.: gentrification.”

Pojem izvira iz latinskega samostalnika **gens**, ki pomeni *rod, pleme, narod*.

Graf uporabe 121: Gentrifikacija

Avtorica: Sara Jemec

Gentrifikacija je termin, ki je v splošnem rabljen zelo nizko frekventno (21 %). Skoraj polovični uporabi (tj. 47 %) se približa na fakulteti, v srednjih šolah pa je njegova uporaba nekje 39 %. Na primarni stopnji je uporaba prisotna le v 8 %.

7.11.5. GIS

Geografski terminološki slovar (2023) definira GIS kot:

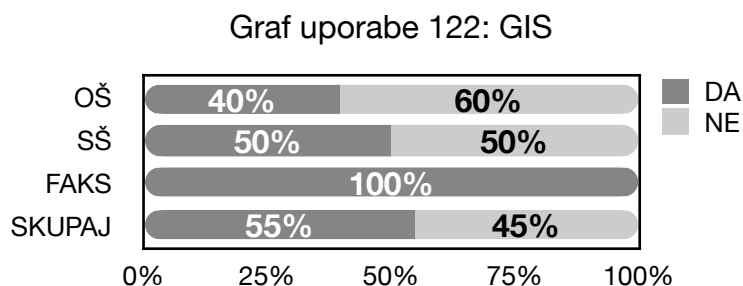
GÍS GIS-a m krajšava

“spl. geogr. → geográfski informácijski systém.”

geográfski informácijski systém -ega -ega -a m K: GÍS

“spl. geogr. računalniški sistem za zajemanje, shranjevanje, vzdrževanje, obdelovanje, analiziranje, povezovanje in predstavljanje geolociranih prostorskih podatkov.”

Pojem je z enako kratico uporabljen v angleškem jeziku (**geographic information systems**), s slovensko ustreznico *geografski informacijski sistemi*.

Avtorica: Sara Jemec

Kratika za geografske informacijske sisteme je najpogostejše (100 %) rabljena na terciarni stopnji. Za točno polovico manjša je uporaba na sekundarni stopnji, za še dodatnih 10 % od slednje pa na primarni stopnji. V splošnem dosega 55 % rabo pri pouku.

7.11.6. Hiperpopulacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira hiperpopulacijo kot:

híperpopulácia -e ž

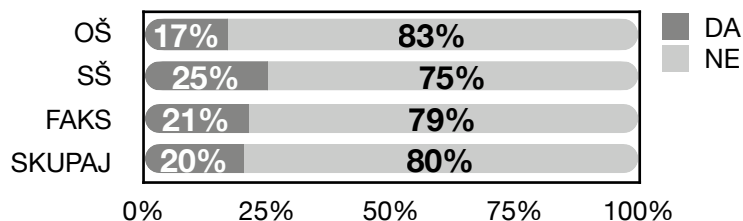
“demogeogr. → prenaséljenost: prenaséljenost **-i ž**

demogeogr. relativno preveliko število prebivalcev ali posameznih skupin prebivalstva na določenem območju, na katerem nimajo zagotovljenih temeljnih možnosti za življenje in delo

S: *híperpopulácia*.”

Etimologija pojma je tako grška kot latinska. Iz grščine izvira predpona **hyper**, ki pomeni čez, latinski pa je pomenski del, vezan na samostalnik **populus**, ki pomeni *ljudstvo*.

Graf uporabe 123: Hiperpopulacija

Avtorica: Sara Jemec

Obravnavan termin se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporablja s skoraj enako frekvenco. Splošna uporaba je nizka, tj. 20 %, od tega največja na srednjih šolah (25 %). Za 4 % manjša je raba na terciarni stopnji, nekje 17 % pa na primarni.

7.11.7. Input-output analiza

Geografski terminološki slovar (2023) definira input-output analizo kot:

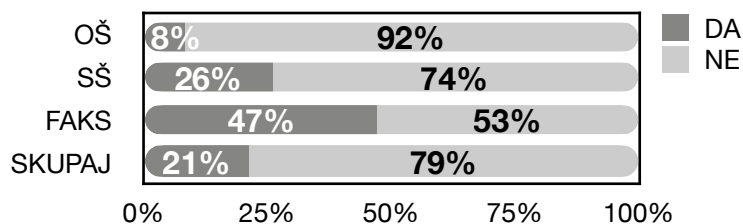
ínput-output analíza -- -e [áútpu**t**] **ž**

“plan., ind. geogr. → *analíza vlóžkov in izlóžkov*: **analíza vlóžkov in izlóžkov -e -- -- --**
ž

plan., ind. geogr. *metoda vrednotenja učinkovitosti povezav med posameznimi sektorji v gospodarstvu določene države, pokrajine, pri čemer se primerjajo razmerja med vložki, razvrščenimi v stolpcih, in izloški, razvrščenimi v kolonah*

S: *ínput-output analíza.*”

Graf uporabe 124: Input-output
analiiza

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba slednjega pojma narašča na višjih stopnjah izobraževanja. Tako je najnižja na primarni (le 8 %), na sekundarni se poveča na 26 %, v visokem šolstvu pa je uporabljen 47 %. V splošnem je procent uporabe nizek (21 %).

7.11.8. Kartel

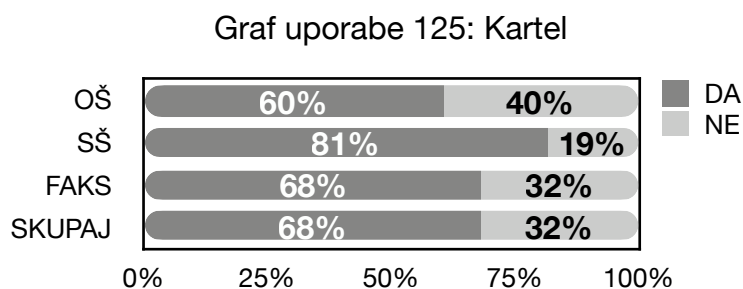
Geografski terminološki slovar (2023) definira kartel kot:

kartél -a m

“ind. geogr. mednarodno združenje pravno samostojnih podjetij sorodnih gospodarskih panog, katerega članice z medsebojnim poslovnim dogovarjanjem, sodelovanjem dosegajo ugodnejši, lahko tudi monopolni položaj na trgu, npr. Evropska skupnost za premog in jeklo

PRIM.: koncêrn, monopol, trúst.”

Termin izvira iz francoščine, kjer **cartel**, prevzeto iz latinščine **charta** (papir), pomeni sporazum. Prav tako obstaja samostalnik **Kartell** v nemščini in ima enak pomen.

Avtorica: Sara Jemec

Pri tretiranem terminu je, glede na pridobljene odgovore, odstotek splošne rabe enak odstotku uporabe na terciarni stopnji (68 %). Še višja je frekventnost pojma v srednjih šolah (81 %), v osnovnošolskem izobraževanju pa je uporabljen 60 %.

7.11.9. Koncern

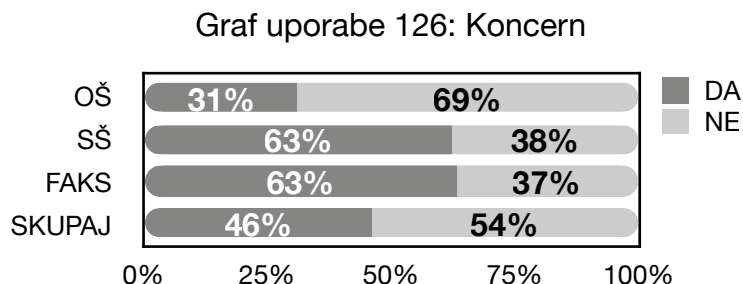
Geografski terminološki slovar (2023) definira koncern kot:

concêrn -a m

“ind. geogr. združenje pravno samostojnih, gospodarsko sorodnih podjetij, ki zaradi proizvodno-tehničnih, finančnih, organizacijskih razlogov deluje kot gospodarska družba s skupnim vodstvom in upravo

PRIM.: kartél, monopol, trúst.”

Etimologija pojma je vezana na angleščino, kjer **concern** pomeni *ena od oblik kapitalističnih monopolov*.

Avtorica: Sara Jemec

Tretiran pojem dosega enak odstotek uporabe na sekundarni in terciarni stopnji (tj. 63 %). Na primarni stopnji je uporaba prisotna v manjšem obsegu (31 %), splošna raba pa je manj kot polovična, tj. 46 %.

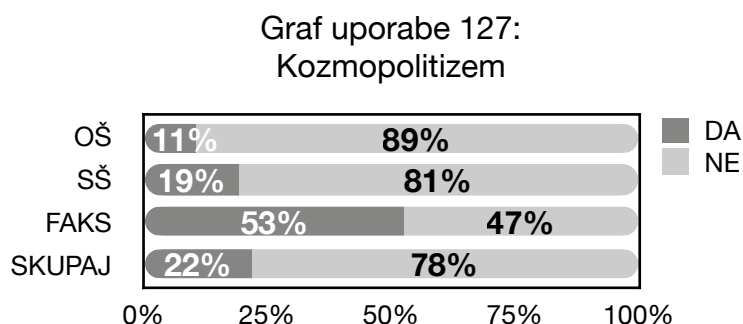
7.11.10. Kozmopolitizem

SSKJ 2 (2023) definira kozmopolitizem kot:

kozmopolitizem -zma m (i)

“1. nazor, po katerem človek ne pripada posameznemu narodu, državi, ampak svetu kot celoti.”

Etimološka razlaga termina je vezana na dve grški besedi in sicer, **kozmos** (svet) ter **polites** (državljan), ki že v stari grščini sestavljata pridevnik **kosmopolites** – svetovljan, ki si ga je prvi nadel filozof Diogen iz Sinope (deloval v 4. stol. pr. n. št.).

Avtorica: Sara Jemec

Pojem “kozmpolitizem” je najfrekventneje uporabljen na fakultetah (53 %). Njegova uporaba na sekundarni stopnji je precej manjša (tj. 19 %), le 11 % pa dosega na osnovnošolski stopnji. Slednji omenjeni stopnji izobraževanja generirata nizek odstotek splošne rabe, ki je 22 %.

7.11.11. Konurbacija

Geografski terminološki slovar (2023) definira konurbacijo kot:

konurbácija -e ž

“1. geogr. nas. skupek več mest na večjem območju, ki so se zaradi strnjene zazidanosti in velike gostote prebivalstva tako na videz kot funkcionalno med seboj že zrasla, vendar imajo posamezna mesta še vedno lastno upravo

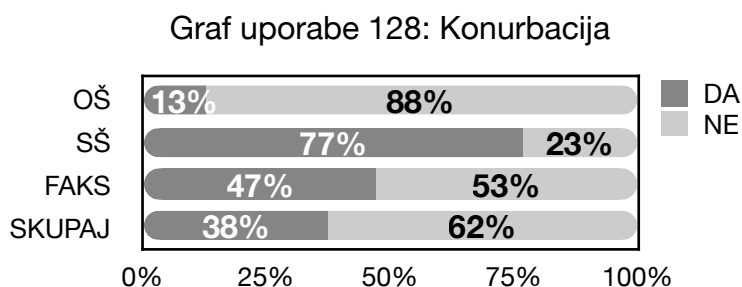
S: *sòméstje*

PRIM.: *megalópolis*

2. geogr. nas. medsebojno povezana skupnost velikega mesta z okoliškimi satelitskimi urbanimi naselji

S: *sòméstje.*”

Etimološka razlaga je dvodelna ter vezana na latinski samostalnik **urbs**, ki pomeni mesto in predlog **cum**, ki pomeni s/z.

Avtorica: Sara Jemec

Termin je najredkeje uporabljen v osnovnih šolah (dosega le 13 %). Izredno se poveča uporaba pojma na sekundarni stopnji (77 %), na terciarni pa ponovno upade na 47 %. V splošnem termin zaznamuje 38 % raba.

7.11.12. Megalopolis

Geografski terminološki slovar (2023) definira megalopolis kot:

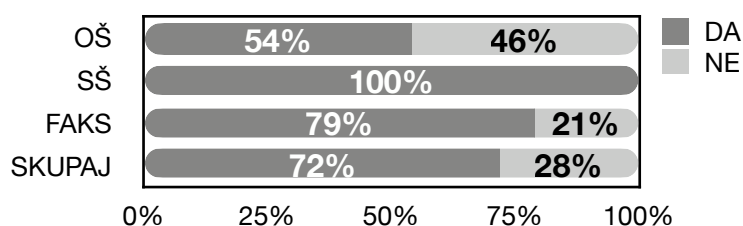
megalópolis -a m

“geogr. nas. obsežna urbana aglomeracija, ki nastaja z zraščanjem večjega števila velikih mest, vele mestnih območij

PRIM.: konurbacija.”

Megalopolis izvira iz gršine, kjer **megas** (m.), **megale** (f.), **mega** (n.) pomeni *velik* ter samostalnika **polis** – *mesto, država*. Predpona **megalo-** je izpeljana.

Graf uporabe 129: Megalopolis

Avtorica: Sara Jemec

Na srednješolski stopnji je termin rabljen zelo visoko frekventno (100 %). Njegova prisotnost se zmanjša na fakulteti (79 %), še manjša (tj. 54 %) pa je uporaba pojma v osnovnih šolah. Generalna raba je visoka, 72 %.

7.11.13. Redistribucija

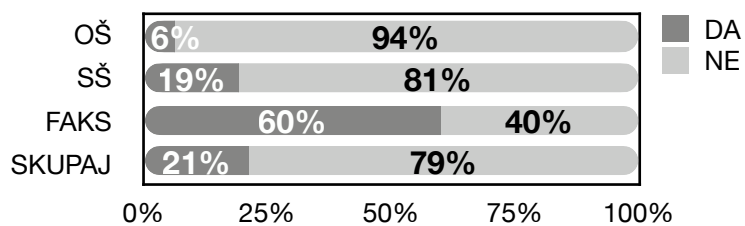
SSKJ 2 (2023) definira redistribucijo kot:

rèdistribúcija -e ž (è-ú)

“ knjiž. prerazdelitev: redistribucija sredstev / redistribucija funkcij, oblasti.”

Etimološka razlaga je dvodelna. Predpona **re-**, označuje ponavljajoče se dejanje, pomenski del pa izvira iz latinskega glagola re- **distribuere** (*razdeliti, dodeliti*) oziroma njegovega deležnika **distributus**, iz katerega se izpelje samostalnik **re-distributio**.

Graf uporabe 130: Redistribucija

Avtorica: Sara Jemec

Uporaba redistribucije narašča po izobraževalni vertikali. Na primarni stopnji je izredno majhna (6 %), poveča se v srednji šoli (19 %), na terciarni stopnji pa doseže kar 60 % uporabo. Zaradi nizke frekventnsoti na prvih dveh stopnjah je splošna uporaba nizka, tj. 21 %

7.12. Razlogi za (ne)uporabo terminov poglavja *Funkcioniranje urbanih območji in njihova ekonomska ekspanzija*

Tudi v zadnjem poglavju je postopek analize enak.

Sklop A, tako označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %.

V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem.

V sklopu C, obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %.

Sklop D, obsega pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in na fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %.

Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko.

Zadnji sklop F, pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

SKLOP A; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %.

SKLOP B; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %.

SKLOP C; v osnovnih šolah je uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP D; na srednjih šolah in fakulteti je uporaba nad 50 %, pri čemer je razlika med njima manjša od 15 %.

SKLOP E; na vseh treh stopnjah je uporaba skoraj enaka, razlike do 15 %.

SKLOP F; ostalo; termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

Obravnavane termine smo porazdelili v novo tabelo, kjer so v posameznem stolpcu zapisani vsi pojmi, ki so v sklopu poglavja "*Funkcioniranje urbanih območji in njihova ekonomska ekspanzija*" dosegli standard, ki ustreza enemu ali več od postavljenih kriterijev.

Tabela 9: Funkcioniranje urbanih območij in njihova ekonomska ekspanzija

A	B	C	D	E	F
input-output analiza	eksodus prebivalstva	gentrifikacija	CBD	hiperpopulacija	GIS
	konurbacija	input-output analiza	embargo		
	megapolis	kozmopolitizem	kartel		
	sekularizacija	konurbacija	koncern		
		redistribucija			
		repatriacija			
		sekularizacija			

Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se z večjo frekvenco postopoma uporabljajo na višjih stopnjah izobraževanja, razlika med posameznimi stopnjami izobraževanja pa je, sodeč po pridobljenih podatkih, vsaj 15 %, so zapisani pod črko A. V ta sklop torej sodi le *input-output analiza*.

Omenjeni termini so najverjetneje v tej kategoriji, saj njihova vpeljava v pouk geografije ni bistvena za razumevanje osnovnih procesov in pojavov v gospodarstvu, je pa zato naraščujoča po posameznih stopnjah izobraževanja.

V naslednjem stolpcu, označenem s črko B, so naštetí pojmi, ki na terciarni ravni dosegajo za več kot 15 % nižjo pogostost kot na sekundarni stopnji. Gre za termine *eksodus prebivalstva*, *konurbacija*, *megapolis* in *sekularizacija*.

Analiza pojmov nas je privedla do sklepa, da se večina pojmov najverjetneje še vedno uporabljajo z zelo visoko frekventnostjo. Ker pa rezultate generirajo odgovori različnih profesorjev na terciarni stopnji, od katerih vsak poučuje drugačen in specifičen predmet ter pri svojih urah sploh ni deležen povezave s katerim od naštetih pojmov (gre predvsem za termine, ki so družbenogeografskega značaja) so tudi končni rezultati v največji meri odvisni od tega.

Tretji stolpec, označen s C, zajema termine, ki se v osnovnošolskem izobraževanju uporabljajo manj kot 15 %. Pojmi, ki jih obravnavamo v tem sklopu so sledeči: *gentrifikacija, input-output analiza, kozmopolitizem, konurbacija, redistribucija, repatriacija, in sekularizacija.*

Uporaba teh terminov je najverjetneje prisotna v zelo majhnem odstotku, ker je njihova kompleksnost in abstraktnost težavna za učence, ki se na tej stopnji šele srečujejo z osnovnimi procesi in pojavi v družbi, za elementarno razumevanje pa niso bistvenega pomena.

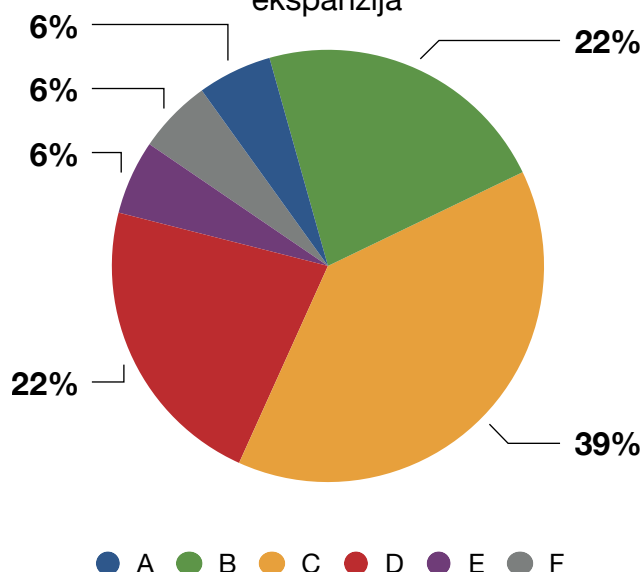
V predzadnjem sklopu D, tretiramo pojme, ki so, glede na odgovore respondentov, tako na sekundarni kot na terciarni ravni dosegli več kot 50 % pri odgovoru na vprašanje o uporabi "DA", hkrati pa razlika med rezultati na obeh stopnjah ne presega 15%. Gre za pojme: *alohtono prebivalstvo, enklava, geopolitika, imperializem, marginalizacija, multikulturnizem, populizem, pozitivna diskriminacija in regionalizem.*

Zadnji sklop, v katerem imamo tri termine je SKLOP E z *CBD, embargo, kartel* in *koncern*. Glede na kriterij in pridobljene rezultate, so to pojmi, ki se na vseh treh stopnjah uporabljajo s skoraj enakim odstotkom (razlika odstotkov uporabe med posameznimi stopnjami ne sme biti večja od 15 %).

Ti termini se najverjetneje uporabljajo s podobno in dokaj visoko frekvenco na vseh treh stopnjah izobraževanja, ker gre za besede, ki so za splošno razgledanost na področju gospodarstva pogosto uporabljeni.

V SKLOPU F, kjer so le pojmi, ki niso dosegli nobenega od predpisanih kriterijev. Tak pojem je le GIS.

Graf 9: Funkcioniranje urbanih območij in njihova ekonomska ekspanzija

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje odstotek števila besed, ki ga od celote predstavlja določen sklop. Opazimo lahko, da največji del pripisujemo SKLOPU C (39 %), torej manj kot 15 % rabo na primarni stopnji. Druga največja odstotka (t. 22 %) pripadata pojmom SKLOPOV B in D, enaki pa so procenti uporabe (6 %) SKLOPOV A, E in F.

SKLOP AC; pojem se pojavlja v SKLOPU A in SKLOPU C; uporaba narašča po izobraževalni vertikali; razlika rezultatov med posameznimi stopnjami je vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

SKLOP BC; pojem se pojavlja v SKLOPU B in SKLOPU C; uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %, hkrati je v osnovnih šolah uporabljen manj kot 15 %.

Spodnja tabela prikazuje pojme, ki so se v Tabeli 1 pojavili v več kot enem od šestih sklopov. Mešani sklopi so torej označeni s črkama, v katerih se je določen termin pojavil (noben termin se ni pojavil v več kot dveh sklopih).

Tabela 10: Mešana tabela Funkcioniranja urbanih območij in ekonomske ekspanzije

AC	BC
input-ooutput analiza	sekularizacija

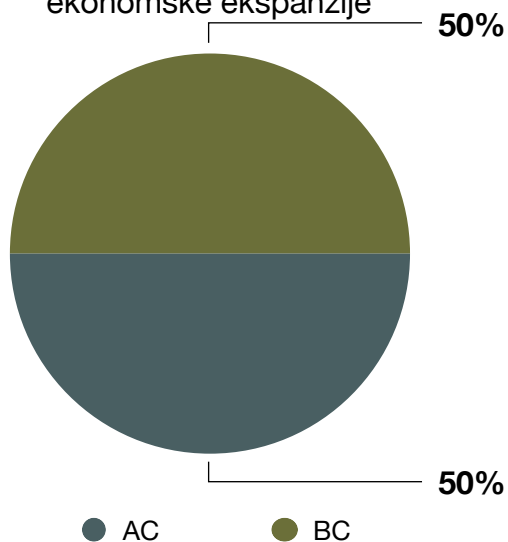
Avtorica: Sara Jemec

Pojmi, ki se pojavijo tako v SKLOPU A kot v SKLOPU C so torej označeni z AC. Med njimi so *areal*, *divergenca*, *ekotop* in *evtrofikacija*.

Med pojmi v SKLOPU AC je le *input-output analiza*.

V SKLOPU BC je pojem *sekularizacija*.

Graf 10: Mešani graf Funkcioniranja urbanih območij in njihove ekonomske ekspanzije

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf v odstotkih prikazuje, kolikšen delež je pripisan posameznemu mešanemu sklopu od celote vseh pojmov, ki se pojavljajo v dveh sklopih.

Opažamo, da je enak odstotek uporabe pojmov SKLOPA AC in BC.

7.13. Analiza izvora prevzetih obravnavanih geografskih terminov

V pričujočem poglavju obravnavamo etimološko analizo prevzetih terminov, ki smo jih posamično tretirali v predhodnih poglavjih. Za namen prikaza etimoloških ugotovitev smo sestavili tri tabele. Prva vsebuje termine grškega izvora, druga latinskega in tretja drugih izvorov (italijanskega, španskega, francoskega in angleškega). Za nekatere termine smo ugotovili, da njihov izvor ni vezan le na enega izmed naštetih jezikov. Tako so pojmi, katerih izvor se nanaša tako na grščino kot na latinščino označeni s sivim poljem, medtem ko so termini, ki primarno izvirajo iz latinščine, še očitnejša pa je njihova ustreznica v modernem jeziku, označeni s svetlo rjavo barvo. Odebeljeno zapisani termini v tabeli z izrazi grškega izvora so fizičnogeografski, saj smo v hipotezi I., predpostavili, da so fizičnogeografski pojmi večinoma grškega izvora. Podobno smo v tabeli z latinskimi termini odebeljeno zapisali tokrat družbenogeografske termine, saj hipoteza II., predpostavlja, da je večina družbenogeografskih terminov latinskega izvora.

Tabela 11: Termini grškega izvora

antropogeni	adiabatni	geopolitika	kserofit
antroposfera	antiklinala/ sinklinala	etnocentrizem	izohieta
alternativna energija	meteorna	kriptodepresija	arhipelag
entropija	eksogeni/endogeni	piroklast	kozmpolitizem
evtrofikacija	sinoptična	metamorfoza	mezofit
hegemoniija	paradigma	diaspora	alohtono prebivalstvo
megapolis	etnija	izohalina	eksodus prebivalstva
monocentrizem	neokolonializem	hidrofilna	ekotop
glacioevstazija/ izostazija	hiperpopulacija	aconalna	areično/ endoreično
nomadizem	conalnost	eolska akumulacija	

Avtorica: Sara Jemec

Tabela 12: Termini latinskega izvora

aglomeracija	gradient	minifundija	abrazija
akomodacija	hibrid	multikulturalizem	boreal
albedo	imperializem	neokolonializem	deflacija
hiperpopulacija	kaskada	transgresija	piemont
alohtono prebivalstvo	kolon	peon	denudacija
alternativna energija	konvergenca	populizem	era
konurbacija	korazija	kartel	monocentrizem
divergenca	kreol	repatriacija	tranzicija
eksklava	latifundija	segregacija	eksodus prebivalstva
enklava	marginalizacija	separatizem	gentrifikacija
redistribucija	nivalni	lokalizacija	akumulacija
fluvioglacialen	pluvialni	litoralizacija	aluvialna
antroposfera	radiacija	pozitivna diskriminacija	primitivizem
areal	retinenca	protektorat	protekcionizem
frakcija	retrogradna erozija	kvocient	alpidi
glacialen	sedimentacija	irigacija	aconalna
fumarola	soliflukcija	evaporacija	amplituda
kaldera	subdukcija	ekspozicija	conalnost
disperzija	suspenzija	diverzifikacija	ekstenzifikacija
deforestacija	toksičnost	regionalizem	
tuf	recesija	eolska akumulacija	

Avtorica: Sara Jemec

Analiza sugerira, da je med obravnavanimi termini občutno več tistih latinskega kot grškega izvora. Pojmov, katerih etimologija je vezana tako na grščino kot na latinščino je osem. To so: *antroposfera*, *monocentrizem*, *neokolonializem*, *kriptodepresija*, *hiperpopulacija*, *aconalna (prst)* *alohtono prebivalstvo* ter *exodus prebivalstva*. Dejstvo, da

je izvor terminov vezan na dva jezika smo opredelili, če je termin delno latinski in delno grški (pomenski del in predpona ne izvirata iz istega jezika) oziroma ima grški leksem svojo ustreznico v latinskem jeziku, slednja pa se je razvila iz grščine.

Tabela 13: Termini drugih izvorov

ITALIJANŠČINA	ŠPANŠČINA	FRANCOŠČINA	ANGLEŠČINA
getoizacija	embargo	režim	badlands
fumarola	peon	piemont	input-output
tuf	kaldera	sekularizacija	slum
fatmorgana	kordiljera	kartel	šelf
		drenaža	drenaža
			CBD
			GIS
			koncern

Avtorica: Sara Jemec

Znano je, da so se sodobni romanski jeziki (italijanščina, španščina, francoščina) razvili iz latinskega jezika. Prav tako je velik delež besed v angleščini francoskega izvora. Pri analizi etimološke razlage terminov pa smo za določene primere ugotovili, da je bolj očitna njihova etimologija, vezana na enega izmed modernih jezikov. Tisti pojmi, ki imajo svoj predhoden, izvornen del v latinščini, leksem pa se je razvijal tudi v modernem jeziku so v tabelah označeni s svetlo rjavo barvo. Tudi takšnih pojmov je osem: *fumarola*, *tuf*, *peon*, *kaldera*, *kordiljera*, *piemont*, *kartel* in *drenaža*.

Ovrednotimo še postavljene hipoteze, vezane na etimologije terminov. V začetku smo postavili tri hipoteze, ki se nanašajo na etimološki del analize. Hipoteze, ki jih vrednotimo so naslednje: I. Termini fizične geografije izvirajo iz sredozemskega bazena, kjer je bila v času Antične Grčije *lingua franca* stara grščina, II. Termini družbene geografije imajo svoj izvor v latinskem jeziku, ki je bil v obdobjih po dominantni grški zgodovini prevladujoč jezik rabe in III. Mnoge pojme bi lahko proglasili tako za grške kot latinske, saj je veliko besed v latinskem jeziku grškega izvora.

Za vrednotnejše ugotovimo število fizičnogeografskih latinskih in grških terminov ter število družbenogeografskih terminov v obeh jezikih.

Termini, ki so zgolj grškega izvora in so fizičnogeografski, kar je v skladu z našo hipotezo so: *entropija, evtrofikacija, glacioevstazija/izostazija, adiabatni, antiklinala/sinklinala, meteorna (voda), eksogeni/endogeni (procesi), sinoptična (karta), kriptodepresija, piroklast, metamorfoza, izohalina, izohieta, hidrofinna (rastlina), kserofit, izohieta, arhipelag, mezofit, ekotop, areično/endoreično (območje).*

Fizičnogeografski termini, ki so vezani še na latinski jezik so: *alternativna energija, conalnost, aconalna (prst).*

Termini, ki so zgolj grškega izvora in so družbenogeografski so: *hegemonija, megalopolis, nomadizem, paradigma, etnija, etnocentrizem, geopolitika, diaspora, kozmopolitizem.*

Družbenogeografski termini, ki so vezani še na latinski jezik so: *antroposfera, monocentrizem, neokolonializem, hiperpopulacija, alohtono prebivalstvo, eksodus prebivalstva.*

Termini, ki so zgolj latinskega izvora in so družbenogeografski, kar je v skladu z našo hipotezo so: *aglomeracija, akomodacija, konurbacija, eksklava, enklava, redistribucija, disperzija, imperializem, kreol, kolon, latifundija, marginalizacija, recesija, minifundija, multikulturalizem, populizem, repatriacija, segregacija, separatizem, lokalizacija, litoralizacija, pozitivna diskriminacija, protektorat, regionalizem, tranzicija, gentrifikacija, primitivizem, protekcionizem.*

Družbenogeografski termini, ki so vezani še na grški jezik so: *hiperpopulacija, alohtono prebivalstvo, antroposfera.*

Termini, ki so zgolj latinskega izvora in so fizičnogeografski: *albedo, divergenca, fluvioglacialen, areal, frakcija, glacialen, deforestacija, gradient, hibrid, kaskada, konvergenca, korazija, nivalni (režim), pluvialni (režim), radiacija, retinenca, retrogradna erozija, sedimentacija, soliflukcija, subdukcija, suspenzija, toksičnost, transgresija, kvocient, irigacija, evaporacija, ekspozicija, diverzifikacija, abrazija, boreal, deflacija, denudacija, era, akumulacija, alpidi, amplituda, aluvialna (prst).*

Fizičnogeografski termini, ki so vezani še na grški jezik so: *aconalna (prst) in conalnost.*

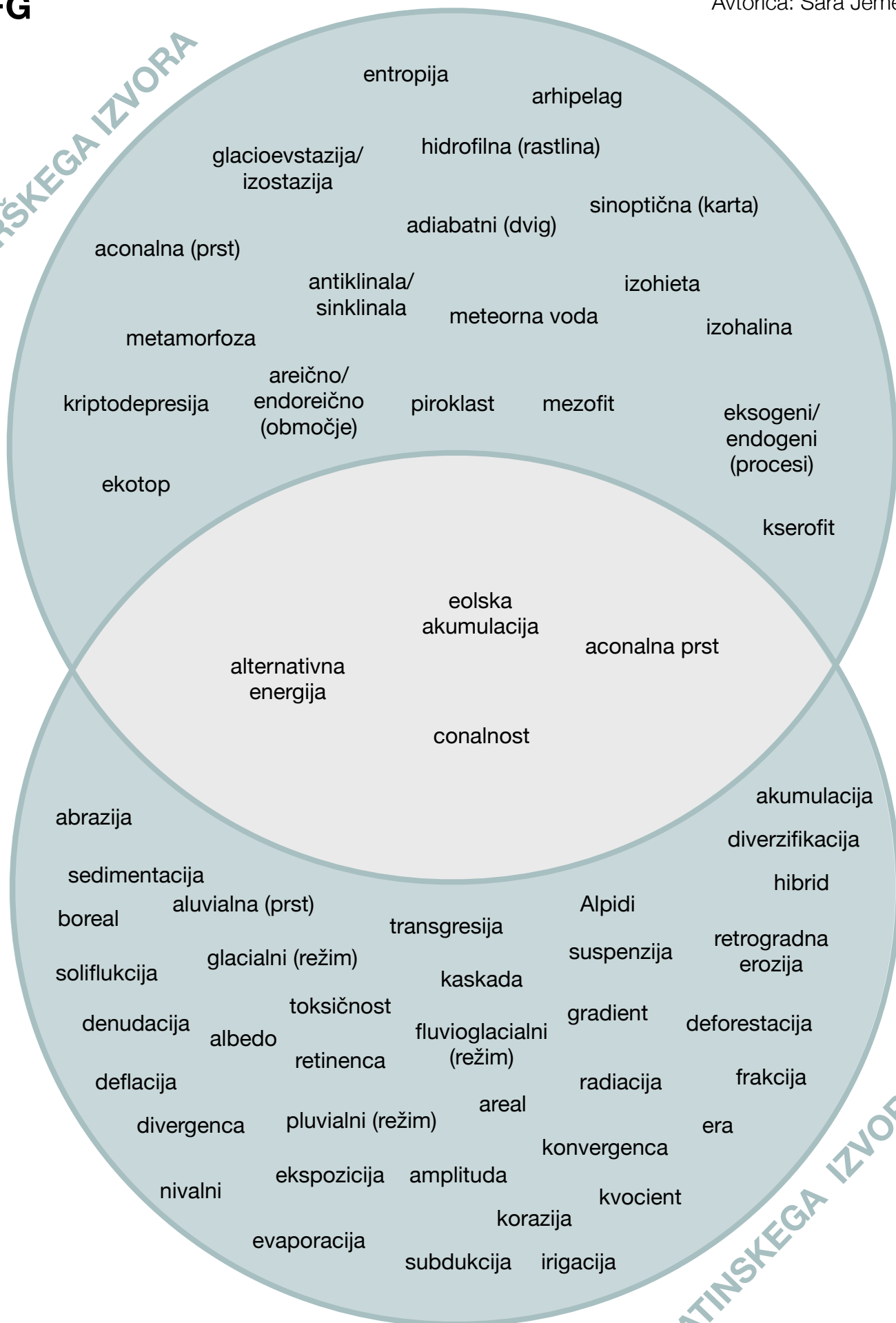
Termini, ki so vezani še na drug jezik poleg latinščine so: *fumarola, kaldera, tuf, peon, kartel, piemont, monocentrizem, eksodus prebivalstva*.

Ugotavljamo, da je v skladu s hipotezo 20 fizičnogeografskih grških terminov ter 28 družbenogeografskih latinskih. V primerjavi z 9 družbenogeografskimi grškimi lahko potrdimo hipotezo, da je grških več fizičnogeografskih, nasprotno pa v primerjavi s 37 fizičnogeografskimi latinskimi hipotezo, da je več latinskih terminov družbenogeografskih ovržemo.

Med fizičnogeografskimi termini so uvrščeni 3, katerih izvor je vezan tudi na latinski jezik, med družbenogeografskimi pa je takšnih terminov 6.

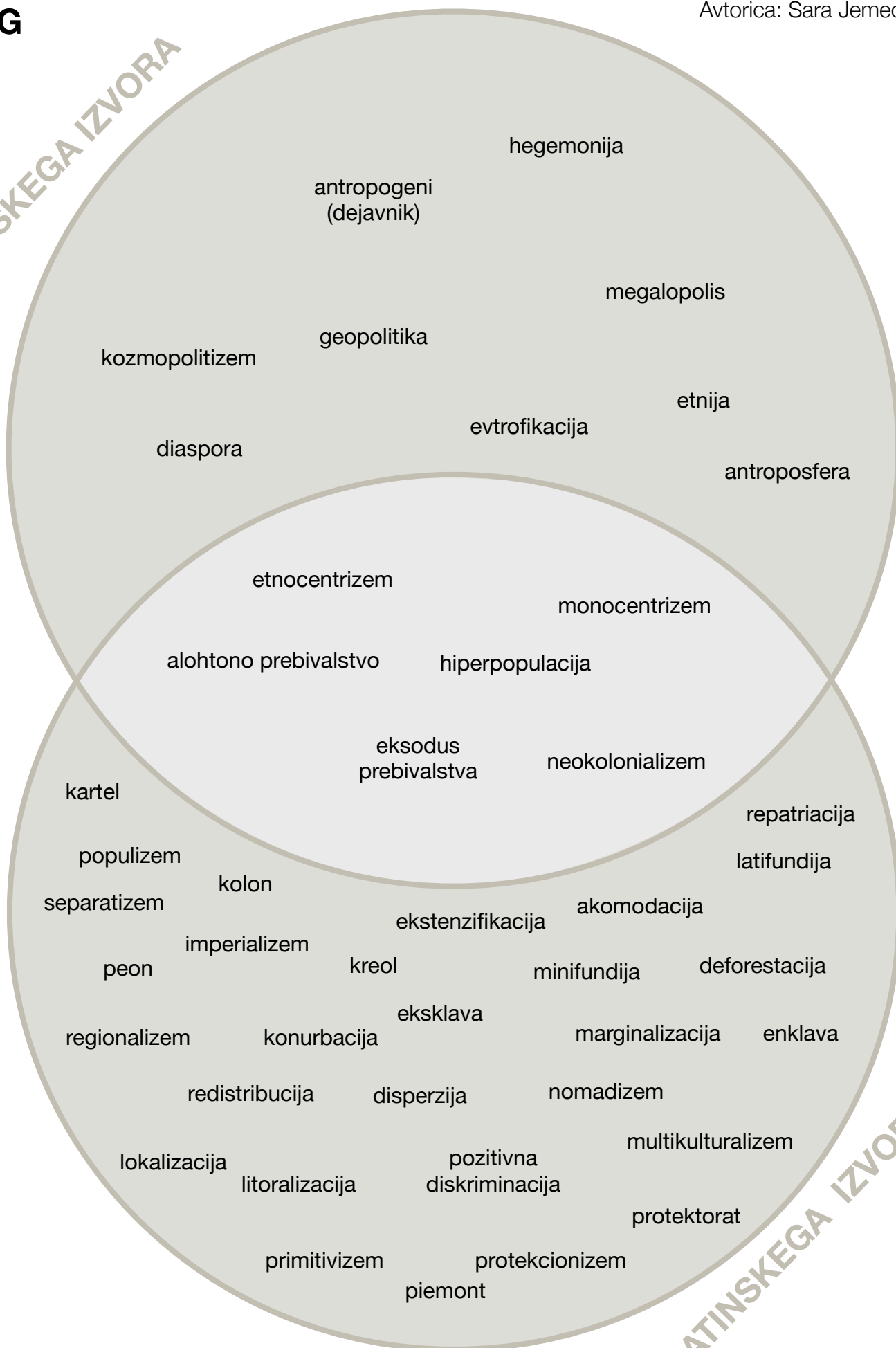
Spodnji Vennovi diagrami grafično prikazujejo tabelirane podatke. Prvi diagram predstavlja fizičnogeografske termine; v zgornjem krogu grškega, v spodnjem latinskega izvora, njun presek pa tvorijo pojmi, katerih izvor je vezan na oba jezika. Drugi diagram obravnava termine družbene geografije po enakem konceptu kot prvi diagram. Tretji pa predstavlja termine, katerih izvor je prvotno latinski, a imajo svojo bolj verjetno ustreznico v katerem koli drugem romanskem jeziku. Iz grafičnih prikazov, tako tabel kot grafov, smo izključili zelo majhen odstotek pojmov, katerih izvor je vezan na druge jezike. Gre za pojma: bantustan (bantu jeziki), barhan (najverjetneje arabski dialekt), drumlin ter praha (slovanski izvor).

GRŠKEGA IZVORA

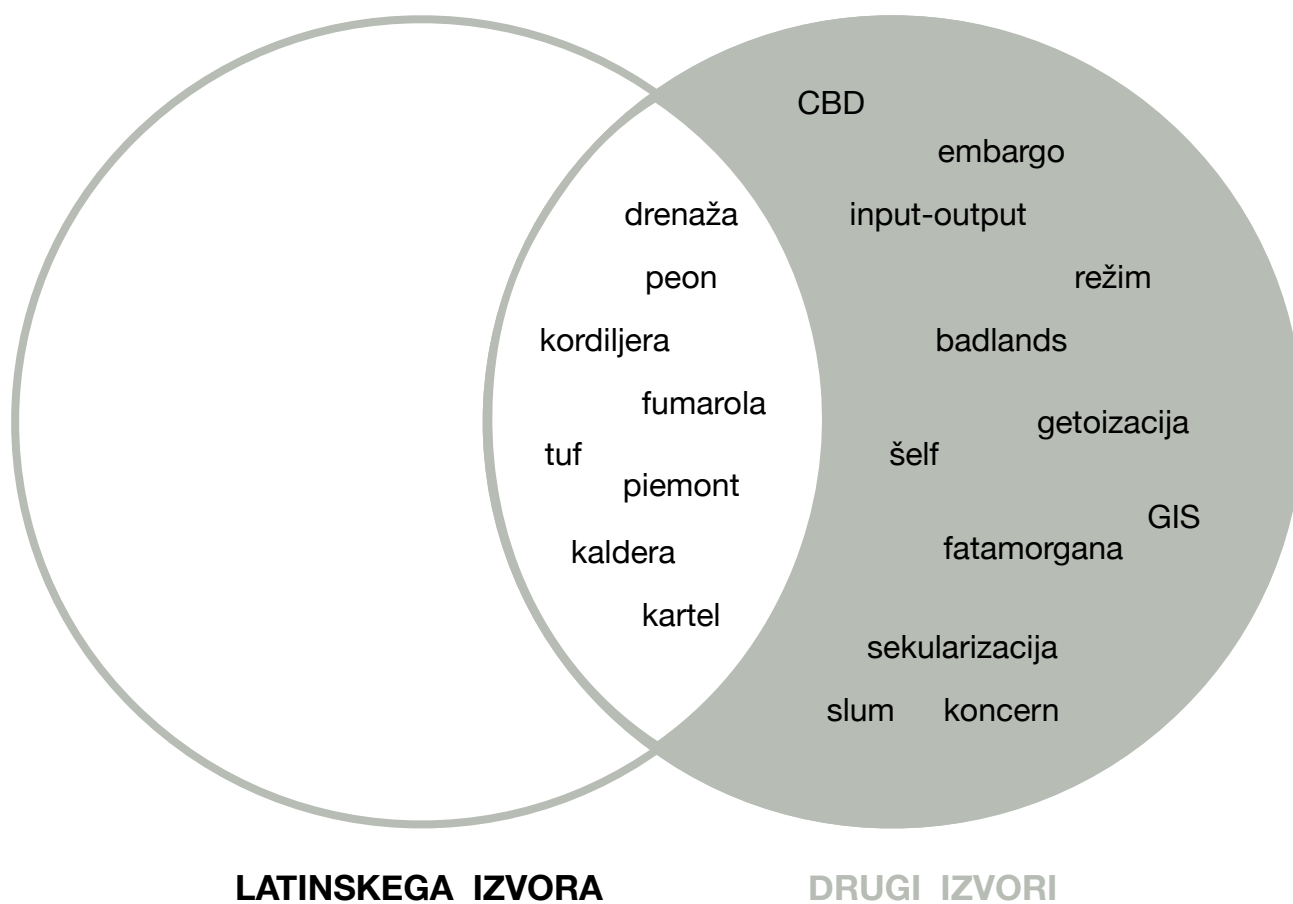

LATINSKEGA IZVORA

GRŠKEGA IZVORA

LATINSKEGA IZVORA

Avtorica: Sara Jemec

8. EMPIRIČNI DEL II: STALIŠČA POUČEVANIH IN UČITELJEV GLEDE UPORABE TERMINOLOGIJE

8.1. Pridobitev podatkov o stališčih

Drugi del raziskovalnega dela je vezan na stališča in naklonjenost učiteljev na vseh treh stopnjah izobraževanja ter osebno mnenje dijakov in študentov glede obravnavane tematike.

8.2. Zgradba anket in pridobivanje podatkov

Na spletni strani *www.1ka.si* smo sestavili anketo, namenjeno učiteljem, ki je sestavljena iz treh delov.

Prvi del sprašuje po nekaterih osebnih podatkih učiteljev geografije. Ti podatki so stopnja izobrazbe (dodiplomski, magistrski, doktorski študij) z upoštevanjem možnosti študija dvopredmetne geografije, stopnja počevanja (osnovnošolska, gimnazijska, strokovna in splošna gimnazija, ter univerzitetna) z vključitvijo potencialne možnosti poučevanja maturitetne skupine v primeru gimnazijskega izobraževanja in približna starostna skupina (25-35 let, 36-45 let, 46-55 let, 56 let in več).

Drugi del ankete obsega omenjena seznama terminov, pri katerih so učitelji odgovarjali, če določen termin pri pouku uporabljajo ali ne, kar smo obravnavali v empiričnem delu I.

Tretji del se nanaša na vprašanja, vezana na osebno mnenje anketirancev o uporabi oziroma smiselnosti uporabe prevzete terminologije pri pouku geografije, razmisleku o dobesednem pomenu in izvoru terminov ter razlagi etimologije pri pouku geografije. Zadnja tri vprašanja nakazujejo pogled naprej z učiteljskega aspekta; bi boljše učiteljevo poznavanje terminologije razširilo uporabo terminologije, bi si jo učenci lažje priklicali iz spomina, si jo lažje zapomnili?

Anketa, namenjena srednješolcem, se v osnovi zdi precej homogena, saj so vsa vprašanja vezana na njihovo osebno mnenje o uporabi terminologije ter vključujejo bolj specifična vprašanja glede lažje zapomnitve in razumevanja pojmov. Kljub temu da je težko postaviti meje za delitev ankete na več delov, vseeno prevladujejo štirje vzorci.

Prvo vprašanje anketirance sprašuje po letniku izobraževanja. Anketa se nadaljuje z vprašanji o dobessednem razlaganju terminov ter njihove povezave z angleščino in romanskimi jeziki.

Drugi sklop se nanaša na pomoč dobessednega pomena besede pri lažjem razumevanju, zapomnitvi in uporabnosti terminologije.

Tretji del se nanaša na sam pouk geografije; naklonjenost poznavanja strokovnih izrazov, izvor termina kot pomoč pri učnem procesu.

Četrti del pa je namenjen vprašanjem, ki bodo pomagala sooblikovati aplikativni predlog vpeljave etimološke razlage v pouk geografije.

8.3. Cilji glede na anketni vprašalnik

Cilj pridobitve podatkov o stališčih učiteljev je povezan z analizo vsesplošnega in prevladujočega mnenja o uporabi terminologije.

Podatki o naklonjenosti poučevanih pa nam bodo, poleg analize situacije, v pomoč za oblikovanje priročnika, ki ga želimo zasnovati tako, da bo kar najbolj ustrezal populaciji, kateri je namenjen.

8.4. Hipoteze, vezane na pogled učiteljev in učencev na prevzeto terminologijo

Drugi sklop postavljenih hipotez zajema tiste, ki se nanašajo na pedagoški aspekt prevzete geografske terminologije.

HIPOTEZE:

VIII. Najbolj uporabljeni termini pri pouku geografije so tisti, za katere nimamo slovenske ustreznice.

IX. Večina učiteljev na vseh treh stopnjah izobraževanja je na splošno bolj naklonjena uporabi slovenskih pojmov kot strokovnih terminov.

X. Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, bi si termin lažje priklicali iz spomina, kot če izvora besede ne bi poznali.

- XI. Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, bi si termin lažje zapomnili in ga razumeli, kot če izvora besede ne bi poznali.
- XII. Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, termina ne bi tako hitro pozabili, kot če izvora besede ne bi poznali.
- XIII. Dijaki in študenti si za razlago termina pomagajo predvsem z angleščino, nekoliko manj, termine povezujejo z romanskimi jeziki.
- XIV. Slušatelji se zavedajo, da so geografski termini povezani tudi s splošno izobrazbo in so jim zato večinoma naklonjeni.
- XV. Učitelji uporabo terminologije podpirajo v največji meri sklicujoč se na njihovo vsesplošno uporabo in prispevku k splošni razgledanosti.

8.5. Rezultati anketne raziskave, namenjene učiteljem

Računalniško predviden čas reševanja je bil 14 minut in 2 sekundi. Anketo je začelo reševati in delno izpolnilo 141 anketirancev, od tega je bilo v celoti rešenih 83 vprašalnikov.

Anketo je začelo reševati 141 anketirancev, a se je vzorec na koncu zmanjšal na 83, saj so nekateri predčasno zaključili z reševanjem vprašalnika. Aktivna je bila od 30. 11. 2022 do 2. 3. 2023.

Vprašalnik je bil naslovljen na vse pedagoško zaposlene na področju geografije, saj je bil tudi eden izmed ciljev raziskave ugotoviti, kako in v kolikšni meri se razlikuje naklonjenost za uporabo terminologije z učiteljskega vidika, glede na stopnjo poučevanja.

Tabela 14: Na kateri stopnji poučujete?

Q1: Šola	Frekvenca	Odstotek
Osnovna šola	56	46%
Gimnazija	23	18%
Strokovna gimnazija	10	9%
Fakulteta	33	27%

Q1: Šola	Frekvenca	Odstotek
Skupaj	122	100%

Avtorica: Sara Jemec

Prvo vprašanje anketirance sprašuje po stopnji, na kateri poučujejo. Slednji podatek je namreč eden ključnih za analize, predvsem zato, ker je ena izmed temeljnih primerjav raziskovalnega dela prav ta, kako se uporaba in naklonjenost uporabe za terminologijo pri pouku razlikuje, z gledišča učiteljev na različnih stopnjah poučevanja.

Tabela 15: V katero starostno skupino se uvrščate?

Q2: Starost	Frekvenca	Odstotek
25-35 let	16	13%
36-45 let	30	25%
46-55 let	45	37%
56 in več let	31	25%
Skupaj	122	100%

Avtorica: Sara Jemec

Drugo vprašanje se navezuje na starostne skupine in je zgolj informativen ter v osnovi nepotreben za ugotavljanje primerjav in povezav med posameznimi vprašanji.

Tabela 16: Katero stopnjo izobrazbe ste dokončali?

Q3: Stopnja izobrazbe	Frekvenca	Odstotek
1. stopnje (dodiplomski študijski program)	64	52%
2. stopnje (magistrski študijski program)	26	21%
3. stopnje (doktorski študijski program)	30	25%

Q3: Stopnja izobrazbe	Frekvenca	Odstotek
Skupaj	122	100%

Avtorica: Sara Jemec

Podobno kot drugo vprašanje, je tudi tretje, ki sprašuje po dokončani stopnji izobrazbe, bolj informativne narave.

Tabela 17: Ali ste študirali dvopredmetno geografijo?

Q4: Dvopredmetna geografija	Frekvenca	Odstotek
DA	94	77%
NE	28	23%
Skupaj	122	100%

Avtorica: Sara Jemec

Tabela 18: Kaj ste študirali poleg geografije?

Q4a: Predmet	Frekvenca	Odstotek
Zgodovina	47	53%
Etnologija in kulturna antropologija	6	7%
Angleščina	1	1%
Sociologija	18	20%
Sociologija kulture	4	4%
Pedagogika	2	2%
Primerjalna književnost	1	1%
Nemščina	3	3%
Ruščina	1	1%
Slovenščina	3	3%
Teologija	1	1%
Španščina	2	2%

Q4a: Predmet	Frekvenca	Odstotek
Skupaj	89	100%

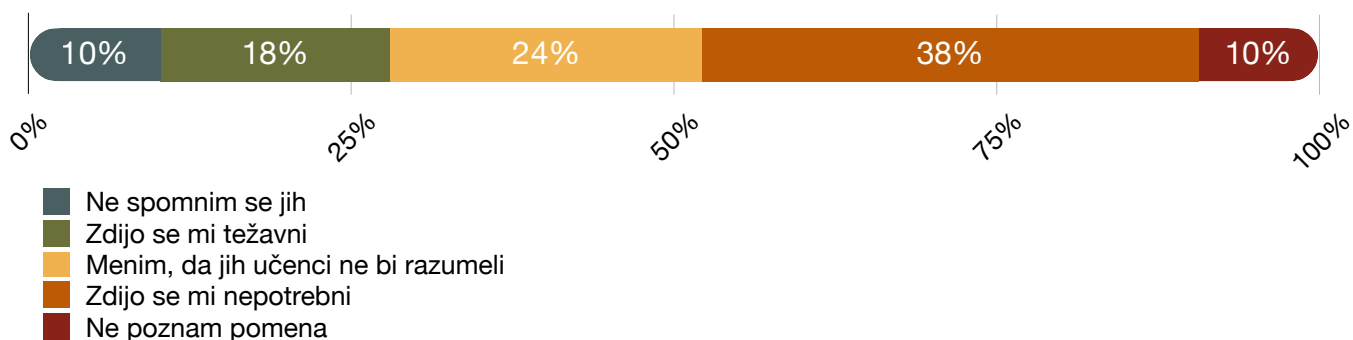
Avtorica: Sara Jemec

Hipoteza, postavljena v začetku, predpostavlja, da so respondenti, ki so, v sklopu dvopredmetnega študija poleg geografije študirali jezik, bolj naklonjeni uporabi terminologije kot tisti, ki so denimo študirali enopredmetno geografijo oziroma poleg kateri koli drug humanističen predmet. Glede na to, da je med 89 respondenti le 8 odgovorov vezanih na študij jezika, je vzorec za verodostojno vrednotenje omenjene hipoteze premajhen, zato smo jo izključili iz seznama hipotez.

Vprašanje, ki respondente sprašuje, zakaj določenih terminov pri pouku ne uporabljajo, se nanaša na seznama, skupno 240, terminov fizične in družbene geografije, na katera so predhodno odgovarjali, če jih uporabljajo ali ne in smo jih obravnavali v Empiričnem delu I.

Anketiranci so na vprašanje o razlogih za pomanjkljivo uporabo strokovnih terminov v največji meri (38 %) odgovarjali sklicujoč se na nepotrebnost le-teh pri razlagi v razredu. Drugi največji odstotek (24 %) v skladu z našo hipotezo predpostavlja, da učenci strokovnega izrazja ne bi razumeli. V nadaljevanju to zagovarjajo predvsem učitelji na osnovnih šolah.

Graf 11: Zakaj določenih terminov pri pouku ne uporabljate?

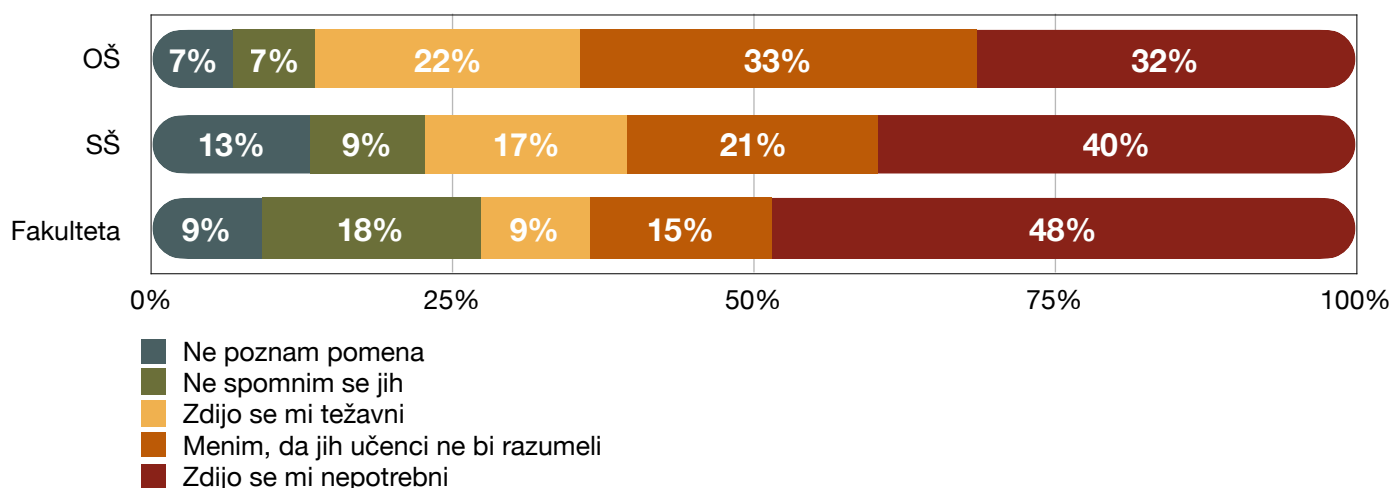

Avtorica: Sara Jemec

S težavnostjo terminologije se strinja 18 % respondentov, kar je le 6 % nižji odstotek kot pri vprašanju glede težavnosti z razumevanjem. Glede na to da sta vprašanji neposredno povezani, saj težavnost, v našem primeru obravnavanega termina generira

težje razumevanje slednjega, je podoben odstotek v pričakovanju z našo hipotezo. Enak odstotek respondentov je kot razlog za uporabo terminologije v manjšem obsegu navedel, da se pojmov ne spomni oziroma so jim nepoznani. Sklepamo lahko, da so geografski termini v učiteljevi pripravi do določene mere izzvzeti, saj niso rabljeni dovolj pogosto v literaturi in drugih geografskih virih, torej do njihove vpeljave ne pride predvsem zaradi prenizke splošne frekvence rabe.

Graf 12: Primerjava odgovorov glede na stopnjo poučevanja

Avtorica: Sara Jemec

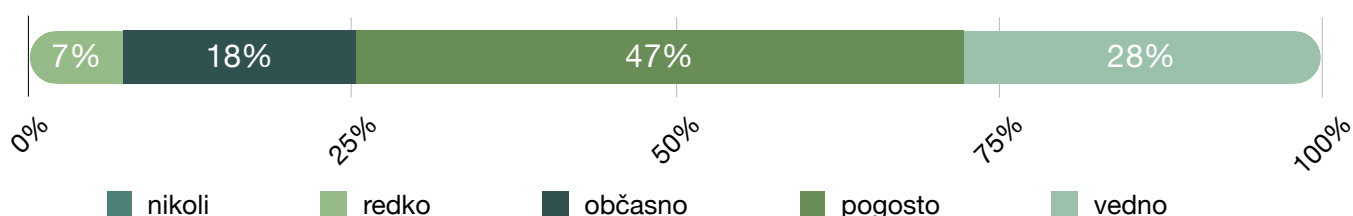
Zgornji graf prikazuje korelacijo med izbranimi odgovori na vprašanje zakaj določenih terminov respondenti pri pouku ne uporabljajo ter stopnjo, na kateri poučujejo. Opažamo, da osnovnošolski učitelji določenih pojmov ne uporabljajo predvsem (33 %) misleč, da jih učenci ne bi razumeli. Odstotek pri odgovoru, da se jim zdijo nepotrebni je le za ena manjši (32 %). Tretji največji odstotek pa zavzema trditev, da se jim zdijo težavni, kar lahko smatramo tudi kot vzrok za to, da jih ne bi razumeli. Prav procent pri obravnavanih treh odgovorih pa se sorazmerno znižuje, gledoč višjo stopnjo poučevanja. Kar ni v skladu z našimi pričakovanji je povečan odstotek pri odgovoru *zdi se mi nepotrebni*, saj smo smatrali, da se obveza uporabe terminologije po izobraževalni vertikali povečuje.

Tabela 19: Ali razmišljate, kaj določen geografski termin dobesedno pomeni?

Q5: Pogostost	Frekvenca	Odstotek
Nikoli	0	0%
Redko	12	14%
Občasno	27	33%
Pogosto	30	36%
Vedno	14	17%
Skupaj	83	100%

Avtorica: Sara Jemec

Graf 13: Ali kdaj razmišljate, kaj določen termin dobesedno pomeni?

Avtorica: Sara Jemec

S strani učiteljev so odgovori na vprašanje o razmisleku glede dobesednega pomena geografskih terminov nakazali pozitiven odnos. Kar 28 % je odgovorilo, da vedno razmišljajo o dobesednem pomenu. Skoraj polovica (47 %) pa o tem pogosto razmišlja. Najmanjši procent sta dosegla odgovora "redko" (7 %) ter "občasno" (18 %). Pozitivno naravnost do razlaganja terminov generira tudi dejstvo, da se nihče ni opredelil pod možnostjo, da o dobesednem pomenu nikoli ne razmišlja.

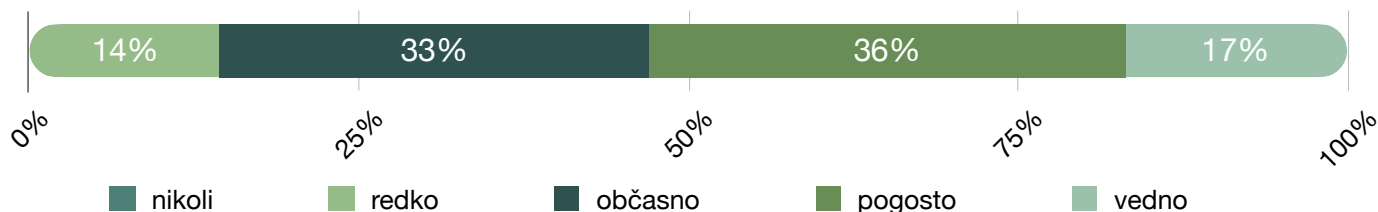
Tabela 20: Ali svojim učencem predstavite etimološko razlago termina?

Q6: Pogostost	Frekvenca	Odstotek
Nikoli	0	0%
Redko	6	7%
Občasno	15	18%
Pogosto	39	47%

Q6: Pogostost	Frekvenca	Odstotek
Vedno	23	28%
Skupaj	83	100%

Avtorica: Sara Jemec

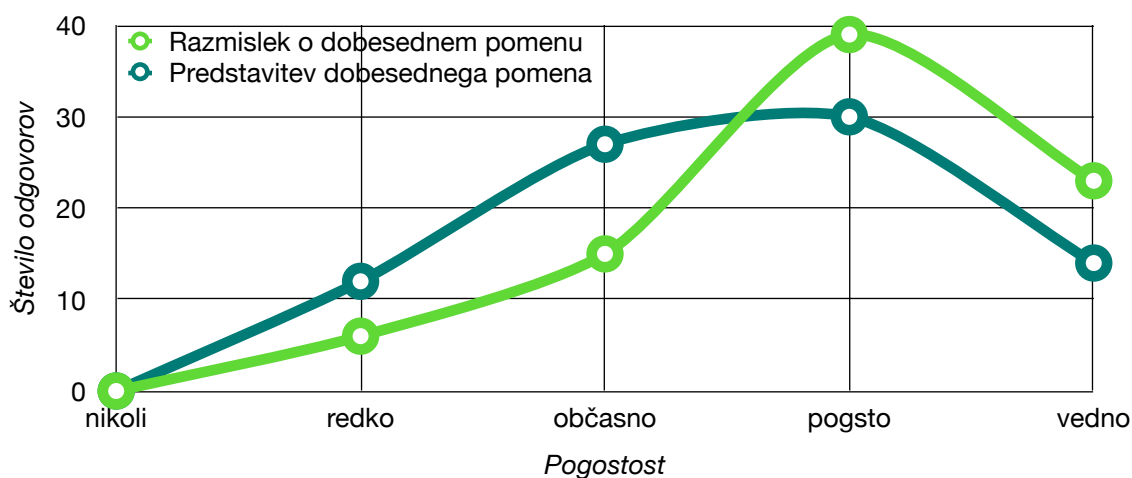
Graf 14: Ali svojim učencem predstavite etimološko razlago termina?

Avtorica: Sara Jemec

Odstotki pri odgovorih “vedno” in “pogosto” se nekoliko zmanjšajo pri vseh odgovorih pri naslednjem vprašanju, ki respondente sprašuje po tem, kako pogosto učencem tudi predstavijo etimologijo termina. Nekoliko se poveča odstotek pri odgovorih “redko” in “občasno”, kar bi lahko razložili z več različnih gledišč. Med možnimi odgovori tako navajamo dejstvo, da etimološke razlage mnogih terminov profesorji lahko niti ne poznajo, saj gre za pojme, ki na primer niso vezani na angleški jezik, preko katerega običajno tudi etimološko razlagamo termine. Drugi razlog bi lahko bil povezan tudi s

Graf 15: Primerjava odgovorov o razmisleku glede dobesednega pomena termina in njegovo predstavitvijo v razredu

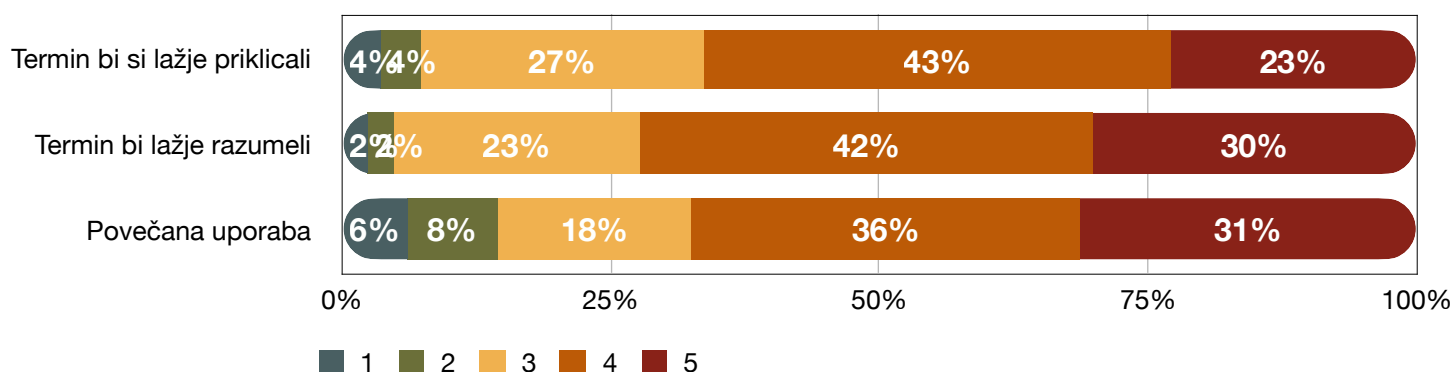

Avtorica: Sara Jemec

časovno razporeditvijo same ure geografije ter dovzetnostnostjo in motiviranostjo slušateljev. Nek etimološki trenutek tekom same ure terja čas, dobro vsebinsko podlago in kontekst ter pripravljenost poučevanih na poslušanje in pomnenje razlage termina. Tudi od razredne dinamike je torej odvisno, kako se učitelj odloči glede predstavitve etimologije terminov.

Zgornji graf prikazuje primerjavo razmisleka o dobesednem pomenu ter tudi njegovo razlago v razredu. Prikazana korelacija med razmislekom in predstavitvijo dobesednega pomena potrjuje našo hipotezo in prej predstavljena posamična grafa, da učitelji pogostejše razmišljajo o etimologiji terminov, njena predstavitev v razredu pa je večkrat prezrta.

Graf 16: Primerjava odgovorov na tri vprašanja

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf v odstotkih prikazuje rezultate odgovorov respondentov na tri vprašanja, ki imajo za odgovor število od "1" do "5", pri čemer "1" pomeni, da se sploh ne strinjajo, 5 pa izraža popolno strinjanje.

Prvo izmed njih respondente sprašuje, če bi po njihovem mnenju poučevanim poznavanje etimologije, da bi si termin lažje priklicali iz spomina. Pozitiven odnos do poznavanja dobesednega pomena nakazuje dejstvo, da se je 43 % anketirancev opredelilo pod odgovor število "4". Nekoliko manj je zastopan odgovor "3", s katerim se strinja 27 % respondentov, le štiri odstotke manj, tj. 23 % pa se s trditvijo, postavljeno v vprašanju popolnoma strinja.

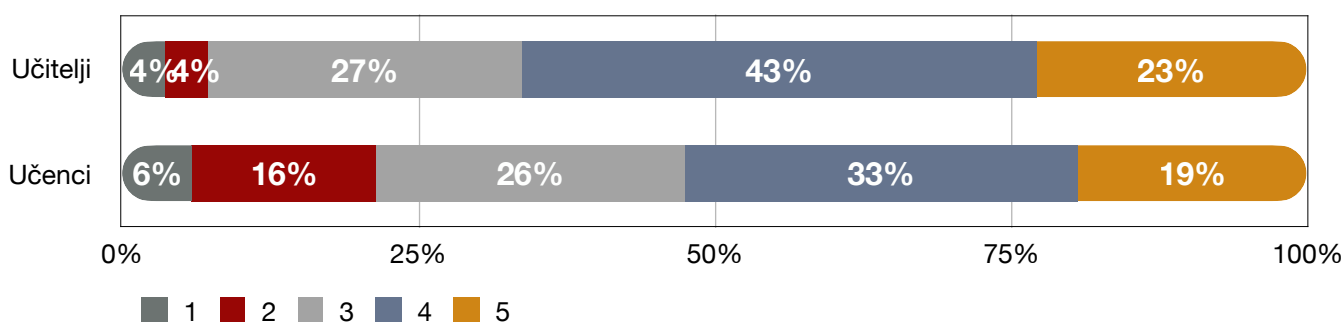
Podobna je situacija pri naslednjem vprašanju. Le odstotek manj kot pri prvem vprašanju, torej 42 % respondentov je odgovorilo s "4". Za razliko od rezultatov prej obravnavanega vprašanja, pa se pri trditvi, da bi poučevanim poznavanje dobesednega

pomena pomagalo, da bi termin lažje razumeli, nekoliko poveča odstotek pri odgovoru "5" (30 %), manj pa je odgovorov, ki jih označuje število "3" (23 %).

Analiza zadnjega vprašanja, prikazanega v grafu in obenem tudi zadnjega v anketi, ponovno prinaša podobne zaključke. Največ respondentov (36 %) je opredeljenih pod številom "4", pet odstotkov manj tj. 31 % pod številom "5" in 18 % pod odgovorom "3".

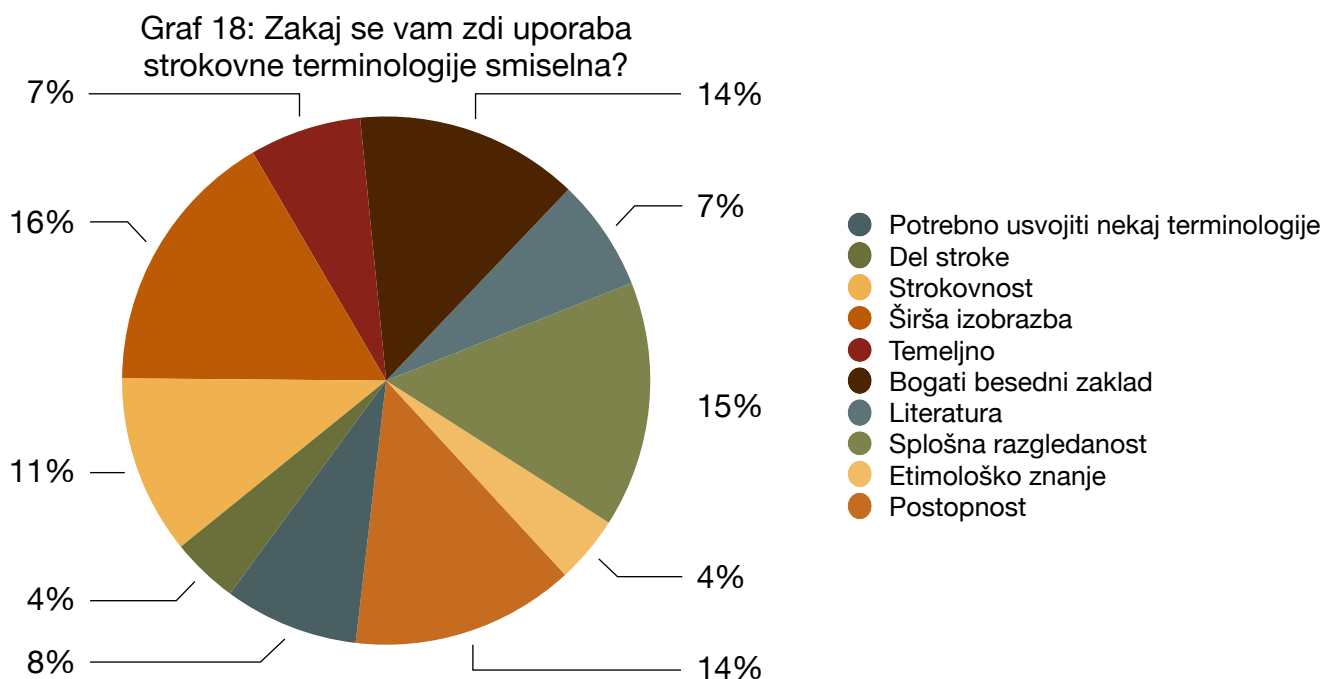
Število odgovorov na vsa tri vprašanja z "1" in "2" je zelo majhno in v povprečju ne presega 5 % odgovorov vseh respondentov. Prav primerjava števila odgovorov "1" in "2" ter "4" in "5" generira naklonjenost učiteljev za razlago terminologije z vidika etimološke razlage, saj v večji meri predpostavljajo, da bi učencem pomagala pri priklicu pojma iz spomina, še več njih pa se strinja, da bi posledično slednje lažje razumeli. Tudi analiza odgovorov zadnje trditve oziroma vprašanja, da bi povečano učiteljevo poznavanje etimologije povečalo uporabo terminologije, gravitira v največji meri k odgovoroma "4" in "5".

Graf 17: Primerjava odgovorov učiteljev in učencev na vprašanje o pomoči etimologije za priklic termina iz spomina

Avtorica: Sara Jemec

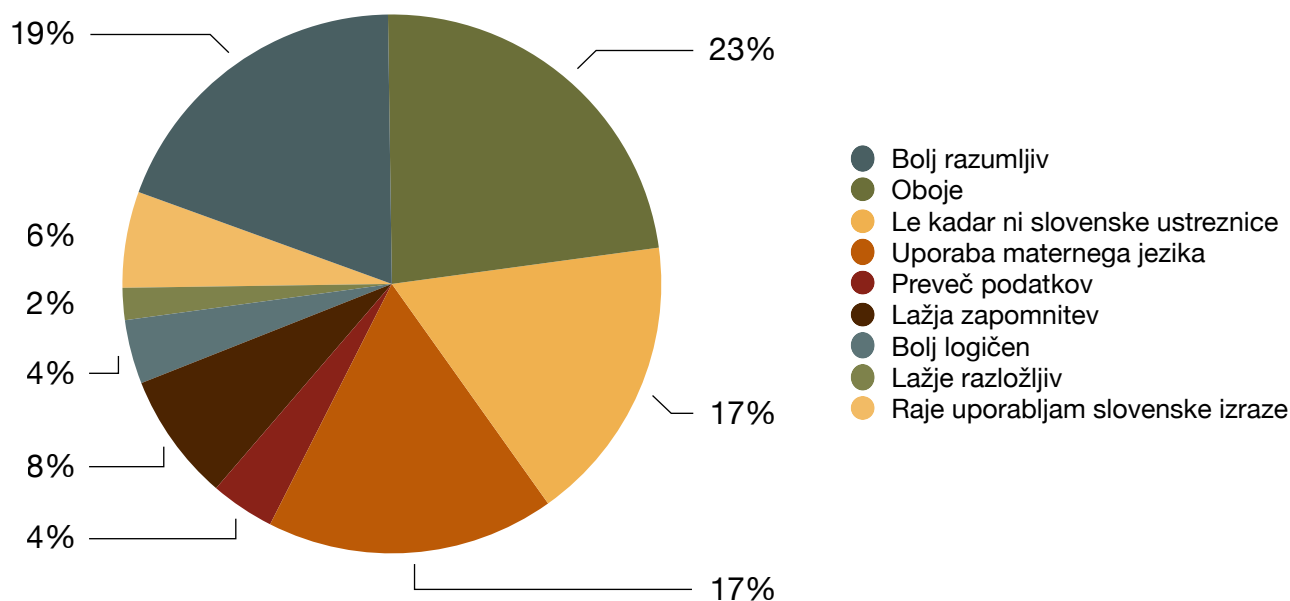
Eno izmed obravnavanih vprašanj v učiteljski anketi, se pojavi tudi v anketi, ki je namenjena dijakom in študentom na gimnazijah ter fakultetah. Analiziramo vprašanje, ki anketirance sprašuje, če bi po njihovem mnenju poznavanje etimologije geografske terminologije učencem pomagalo, da bi si termin lažje priklicali iz spomina. Ponovno odgovor "1" pomeni, da se respondent s hipotezo v vprašanju sploh ne strinja, "5" pa izraža popolno strinjanje. Odstotki so pri obeh skupinah (učitelji in učenci) dokaj podobni, nekoliko bolj pa pozitivno naravnost do tretirane hipoteze generirajo učiteljski odgovori. Kljub temu pa so tudi odgovori dijakov in študentov v največji meri zastopani z odgovori "4" (33 %), "3" (26 %) in "5" (19 %). Učitelji so se v največji meri odločili za odgovor "4", saj ga zastopa kar 43 % respondentov, 27 % je izbralo odgovor "3", 23 % pa odgovor "5".

Avtorica: Sara Jemec

Odgovor na vprašanje o tem, zakaj se zdi uporaba terminologije smiselna, so respondenti odgovarjali v odprtem tipu vprašanja. Na podlagi njihovih opisnih odgovorov, smo povzeli posamične sklope ter prešteli, koliko odgovorov sodi v katerega izmed njih. Na zgornjem grafu so predstavljeni odstotki, ki zastopajo enajst sklopov. Opažamo, da največji odstotek (16 %) predstavljajo odgovori pod sklopom *širša izobrazba*. Le z odstotkom manj sledi odgovor *splošna razgledanost*, s 14 % pa sta zastopana sklopa *bogati besedni zaklad* in *postopnost*. V splošnem se učitelji sklicujejo na uporabnost terminologije predvsem z vidika širitve obzorij in pridobivanju novih informacij, besedišča., kar je tudi v skladu z našo hipotezo. Pomembna pa se jim zdi tudi postopnost vpeljave terminologije v pouk, kar je popolnoma razumljivo, saj je potrebno upoštevati sposobnosti slušateljev za dovezetnost in razumevanje abstraktnih terminov, ki pa se povečujejo predvsem s starostjo. Torej, na osnovnošolski ravni je uporaba terminologije manjša, ker učitelji ne želijo obremenjevati učencev z dodatnimi izrazi, ki so lahko težko razumljivi, zato se sklicujejo predvsem na to, kar predlagajo učna gradiva. 11 % respondentov se strinja, da so termini v nekaterih primerih bolj natančni in jasneje opišejo določen proces in pojav, kar obravnavamo v kategoriji *strokovnost*.

Graf 19: Zakaj se raje odločite za slovenski izraz kot prevzet termin?

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje odstotke, ki jih zajemajo kategorije, ki smo jih oblikovali na podlagi odgovorov, pridobljenih z odprtim vprašanjem, tokrat o tem, zakaj se učitelji raje odločijo za slovenski izraz kot prevzet termin. V največji meri (23 %) se respondenti sklicujejo na uporabo obeh pojmov, nekoliko manj (19 %) pa predpostavlja, da je slovenski izraz bolj razumljiv. S 17 % sledita kategoriji *le kadar ni slovenske ustreznice* in *uporaba maternega jezika*. S tem, da je odstotek pri odgovoru, da uporabljajo prevzete termine le, kadar slednji nimajo slovenske sopomenke, v primerjavi z ostalimi na grafu dokaj visok, potrjujemo hipotezo. Sklop o uporabi maternega jezika se nanaša predvsem na odgovre, ki sugerirajo uporabo slovenščine tudi pri strokovnih vsebinah, saj je potrebna skrb za materinščino in razvoj slovenskega strokovnega izrazja. To je z dokaj visoko frekventnostjo razlog za neuporabo prevzete terminologije pri pouku geografije.

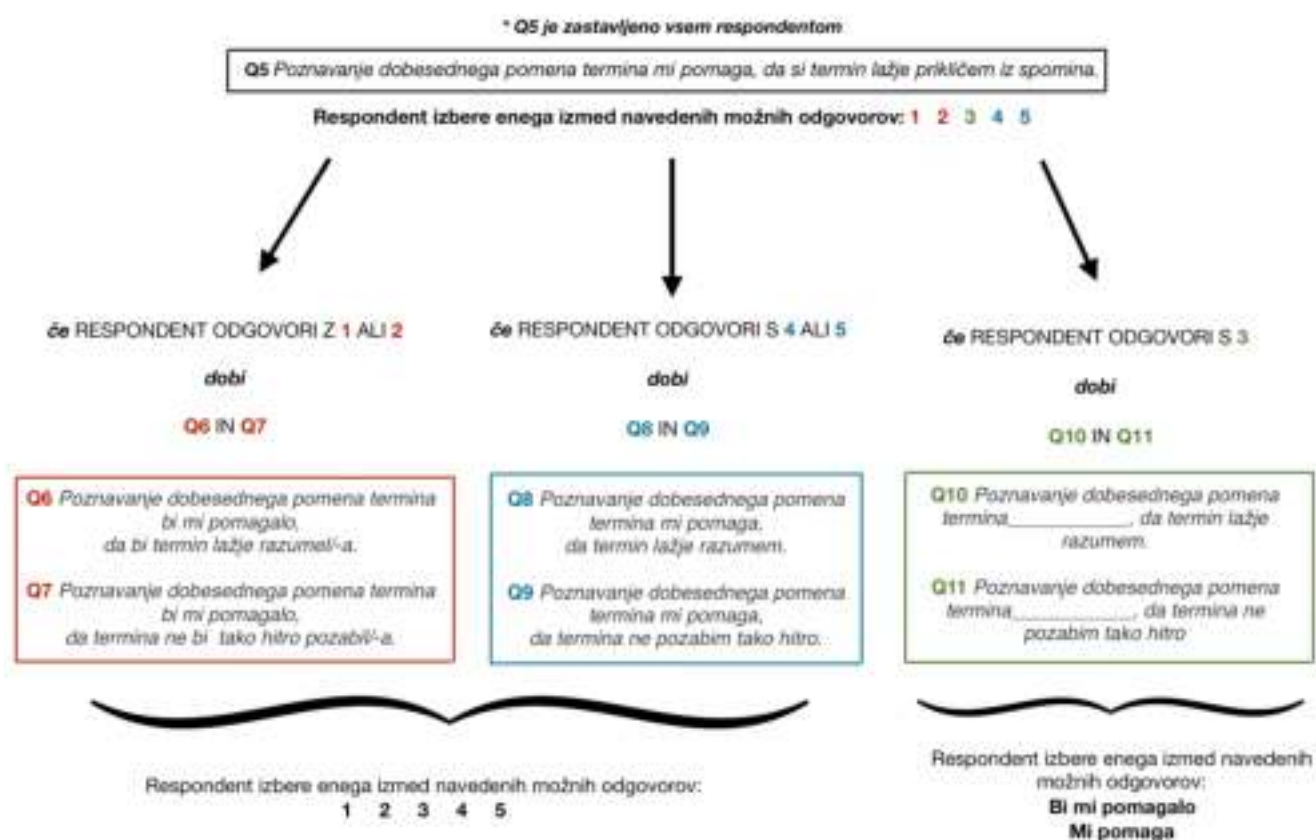
8.6. Rezultati anketne raziskave, namenjene poučevanim

Anketo, sestavljeno iz trinajstih vprašanj smo razdelili na tri sklope.

Računalniško predviden čas reševanja ankete je bil 4 minute in 16 sekund, anketo je začelo reševati 377 respondentov, pridobili pa smo 280 v celoti rešenih vprašalnikov. Anketa je bila aktivna od 10. 1. 2023 do 10. 4. 2024.

Vprašanje je zastavljeno nekoliko drugače od preostalih. Prvo vprašanje je postavljeno vsem respondentom in je oblikovano na način, ki že predpostavlja lažje razumevanje leksema v povezavi s poznavanjem etimološke razlage. Za naslednja vprašanja, ki so se nanašala na odgovor, ki ga je anketiranec izbral, je uporabljen IF pogoj. Tako so respondenti, ki so odgovorili s "4" ali "5", v nadaljevanju dobili vprašanja, ki predpostavljata, da jim dobessedni pomen že pomaga za razumevanje in lažjo zapomnitev, medtem ko so tisti, ki so odgovorili z "1" ali "2", v naslednjih dveh vprašanjih odgovarjali, če bi jim poznavanje dobessednega pomena potencialno pomagalo. Predpostavili smo namreč, da so tisti, z odgovori "4 in 5", že uporabili podobne tehnike za lažje razumevanje besed in jim bodo naklonjeni tudi za lažjo zapomnitev in manj verjetno pozabo.

Slika 2: Prikaz strukture vprašanja Q5 v 1ka anketi.

Avtorica: Sara Jemec

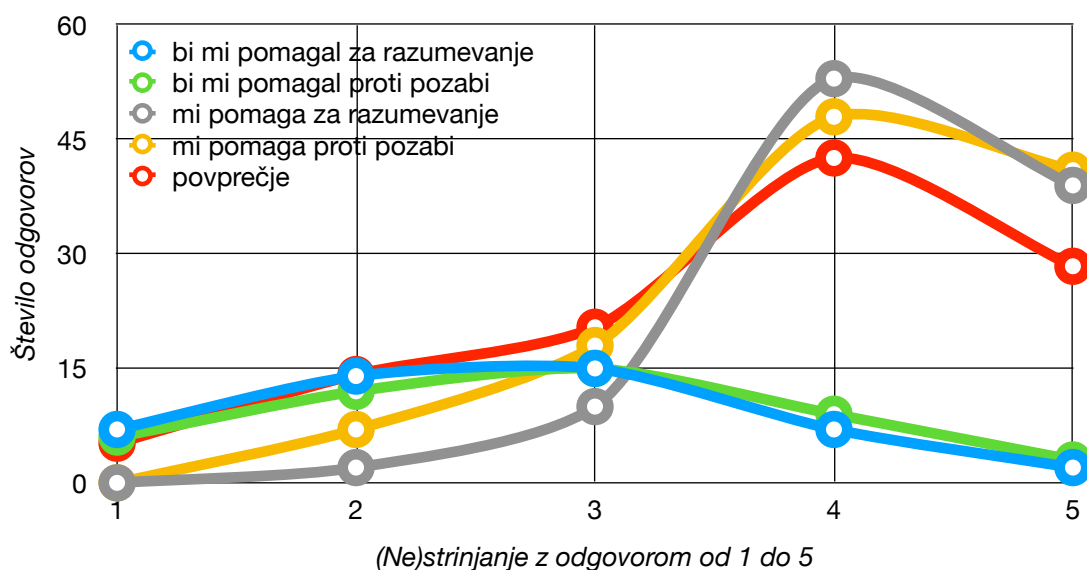
Tabela 21: Poznavanje dobesečnega pomena termina mi pomaga, da si termin lažje prikličem iz spomina.

Q5: Strinjanje	Frekvenca	Odstotek
1	17	6%
2	45	16%
3	75	26%
4	96	33%
5	56	19%
Skupaj	289	100%

Avtorica: Sara Jemec

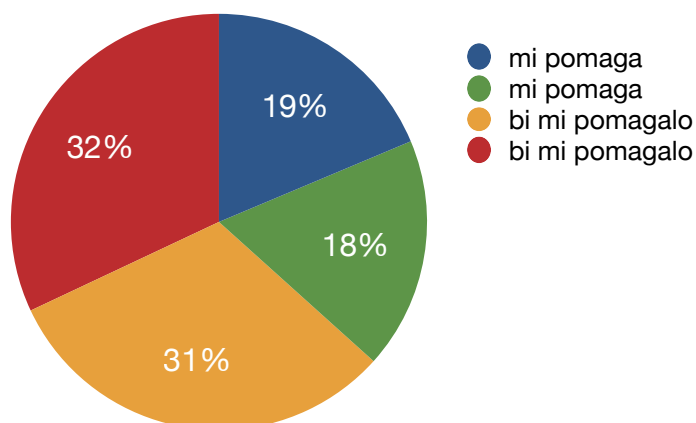
V nasprotju z njimi smo predpostavili, da se tisti z odgovori "1" in "2" takšnih tehnik še niso posluževali, bodisi ker jim nikoli niso bile predstavljene bodisi jim le niso naklonjeni. Z odgovorom na vprašanje, ki vključuje pogoj "bi" bi tako ugotovili, če takšnih metod učenja besed ne poznajo ali jim le ne ustrezajo.

Graf 20: Analiza naklonjenosti za uporabo dobesečnega pomena kot pomoči pri razumevanju in zapomnitvi termina

Avtorica: Sara Jemec

Graf 21: Analiza odgovorov respondentov, ki so na prvo vprašanje odgovorili s "3"

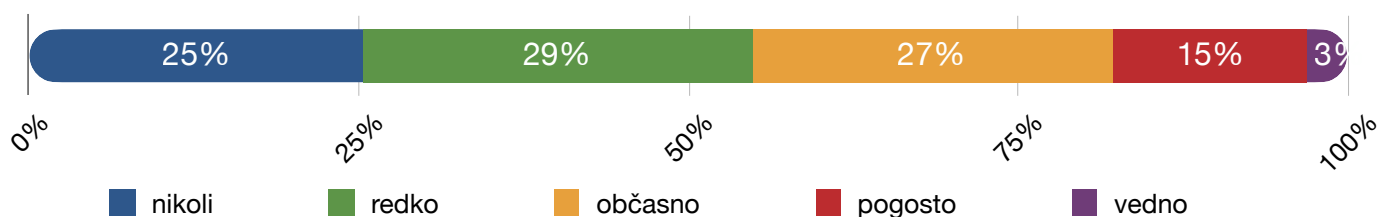
Avtorica: Sara Jemec

Za odgovor "3" so respondenti dobili možnost izbire med odgovoroma "bi mi pomagalo" ter "mi pomaga", saj smo predpostavili, da so do obravnavanega vprašanja indiferentni oziroma nobeden od ponujenih odgovorov ne ustreza njihovemu stališču.

Opazimo, da odgovori, pridobljeni s slednjima vprašanjema generirata naklonjenost k poznavanju dobesednega pomena leksemov, saj jih je 32 % odgovorilo, da bi jim poznavanje le-tega pomagalo, da bi si lažje zapomnili termin, le 1 % manj pa meni, da bi jim to pomagalo, da terminologije ne bi tako hitro pozabili. Nekoliko manjši procent je odgovoril, da si s takšnimi tehnikami že pomaga pri lažji zapomnitvi in manj verjetni pozabi strokovnih besed.

Zaključimo lahko z ugotovitvijo, da se dijaki strinjajo z našo hipotezo, da bi si strokovno terminologijo lažje zapomnili, jo razumeli ter jo težje pozabili, če bi poznali dobesednem pomen, ki izvira iz njene etimološke razlage.

Graf 22: Ali si geografske termine dobesedno razlagaš?

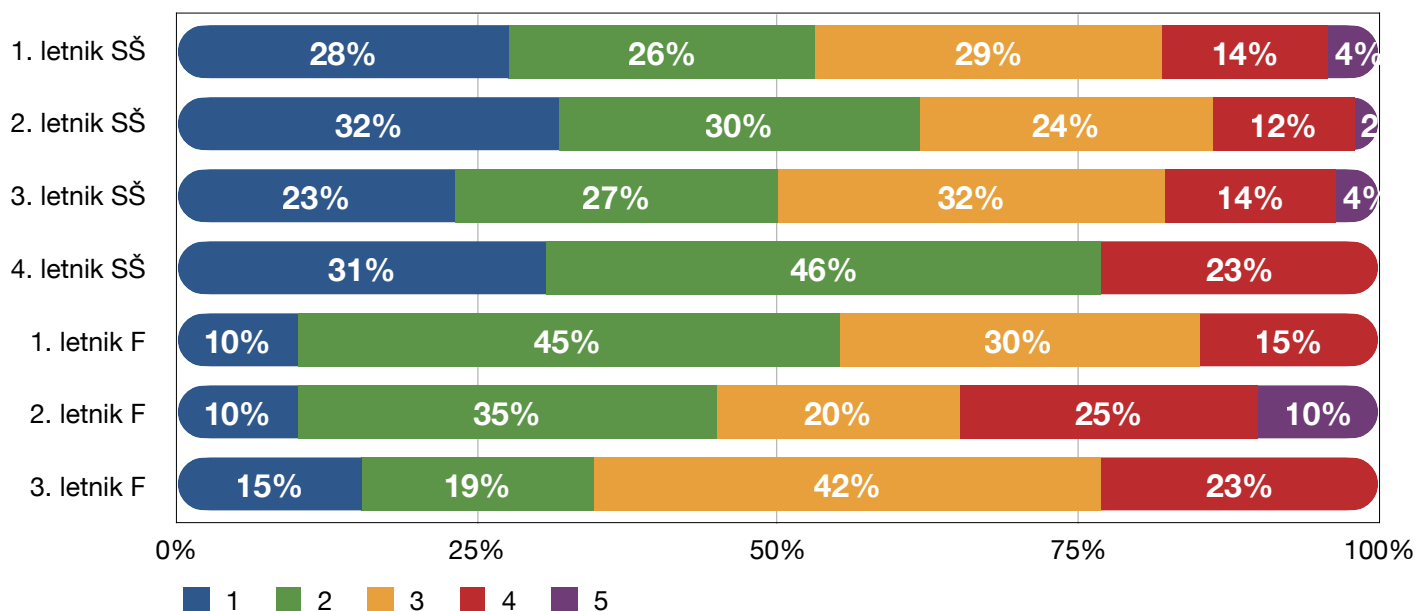

Avtorica: Sara Jemec

Odgovori zgornjega grafa prikazujejo dovzetnost slušateljev geografskih vsebin za dobesečno razlago prevzetih terminov. Največ (29 %) se je opredelilo, da to počne redko, le dva odstotka manj pogosto, in še za enkrat toliko manj, nikoli. Najmanjši odstotek, tj. 3 % respondentov pa si termine dobesečno razlaga vedno.

Vzroke lahko iščemo predvsem v tem, da poučevani ne poznajo dobesečnega pomena, ki v največji meri izvira iz klasičnih jezikov, tj. latinščine in grščine. Prav tako takšne metode učenja prevzetega strokovnega besedišča najverjetne sploh ne poznajo, oziroma jim ni bila nikoli predstavljena do te mere, da bi jo lahko pričeli aktivno uporabljati. Sploh glede na to, da smo z odgovori na druga vprašanja ugotovili, da so takšni metodi učenja besedišča v splošnem naklonjeni.

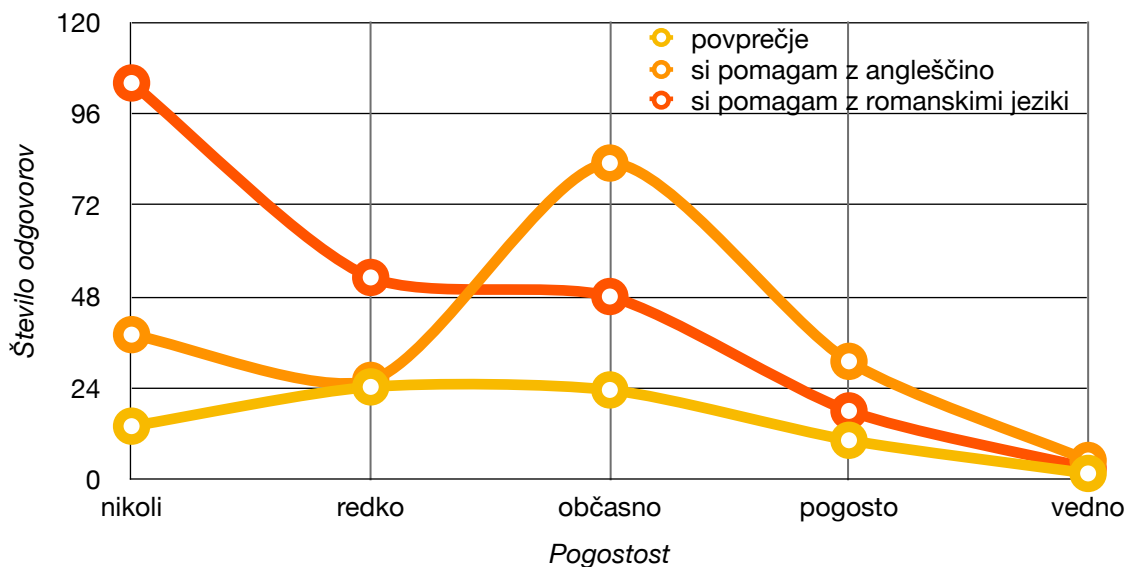
Graf 23: Primerjava odgovorov o dobesečni razlagi terminologije glede na stopnjo izobraževanja.

Avtoirca: Sara Jemec

Prikaz odstotkov o dobesečni razlagi terminologije glede na stopnjo izobraževanja, ne razkriva bistvenih razlik od povprečnih odstotkov v prejšnjem grafu. Opazimo pa lahko, da se odstotki pri odgovorih 4 in 5 največ povečajo, kar lahko nakazuje na to, da so študenti še toliko bolj seznanjeni z angleškim besediščem in ustrezniciami terminov v tem jeziku, da so spretnejši pri iskanju pomenskih delov in predpon za lažjo ugotovitev in pomnjenje pomena termina.

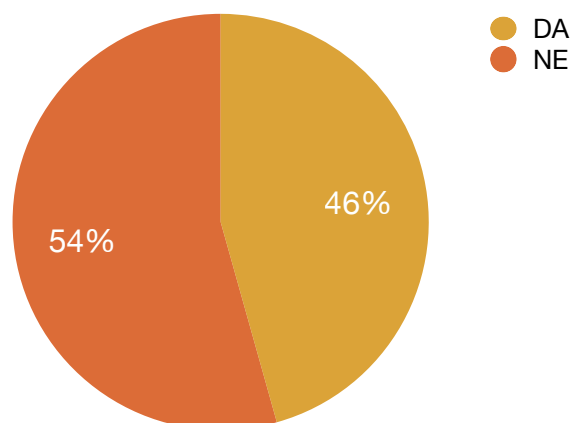
Graf 24: Pomoč pri razumevanju terminov s tujimi jeziki

Avtorica: Sara Jemec

Zgornji graf prikazuje primerjavo odgovorov na dve vprašanji. Eno izmed njih je vezano na pomoč pri razlagi terminov z angleščino, drugo pa z romanskimi jeziki. Krivulja se povzpne najvišje pri odgovoru nikoli na vprašanje o pomoči z romanskimi jeziki, nekoliko nižje pa pri odgovoru občasno na vprašanje o pomoči z angleščino. Sklepamo lahko, da se respondenti bolj poslužujejo angleščine, saj jim je bližje, z njo so seznanjeni že večino svojega življenja in tudi največ tujih besed najverjetneje poznajo iz angleščine. Krivulja pri pomoči z romanskimi jeziki vztrajno pada od odgovora nikoli do vedno, medtem ko krivulja o pomoči z angleščino do odgovora občasno narašča, nato pa upade. Obe se stikata pri odgovoru vedno z manj kot petimi odgovori. Na tem mestu potrjujemo našo hipotezo, da si največ pomagajo z angleščino, nekoliko manj pa z romanskimi jeziki, četudi smo ugotovili, da je pomoč s slednjimi res izredno majhna.

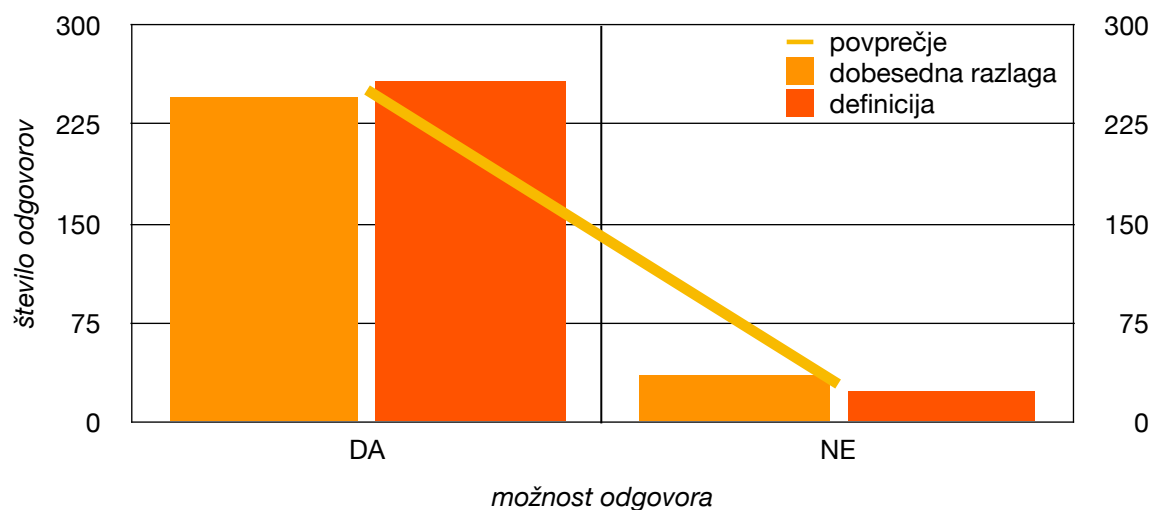
Graf 25: Ali se ti zdi terminologija še dodatno breme pri učenju?

Avtorica: Sara Jemec

Odgovori na vprašanje o terminologiji kot dodatnemu bremenu pri učenju, so si procentualno zelo podobni. Nekoliko več (54 %) respondentov se je opredelilo pod odgovorom NE, 46 % pa pod odgovorom DA.

Graf 26: Primerjava odgovorov o pomoči dobesečne razlage in definicije termina

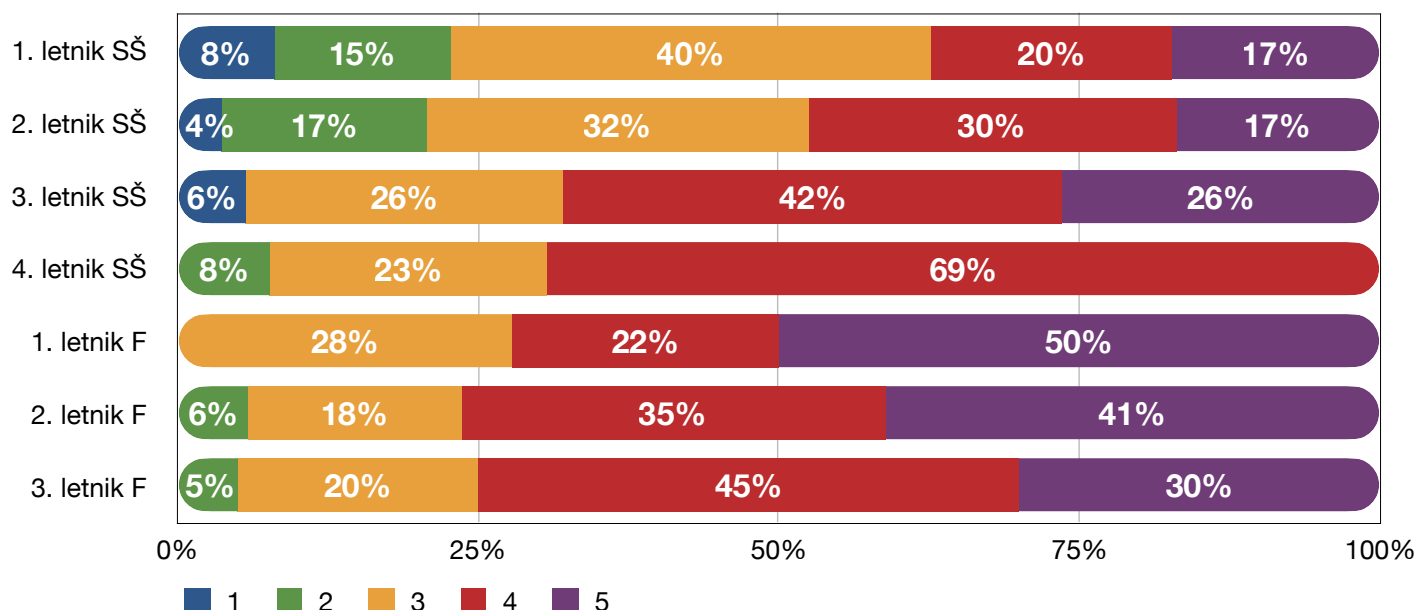

Avtorica: Sara Jemec

Z namenom, da ugotovimo, če bi lahko tudi tistim, ki so odgovorili pritrdilno učenje terminologije olajšali, je naslednje vprašanje vezano na primerjavo odgovorov, če bi jih pri

učenju koristili dobesečna razlaga in definicija termina. Opažamo, da so odgovori večinsko na strani DA, le manjšina pa pri odgovoru NE. Pozitiven odnos do dobesečnega pomena in definicij terminov generira tudi našo odločitev in podkrepi smernico za oblikovanje priročnika v nadaljevanju.

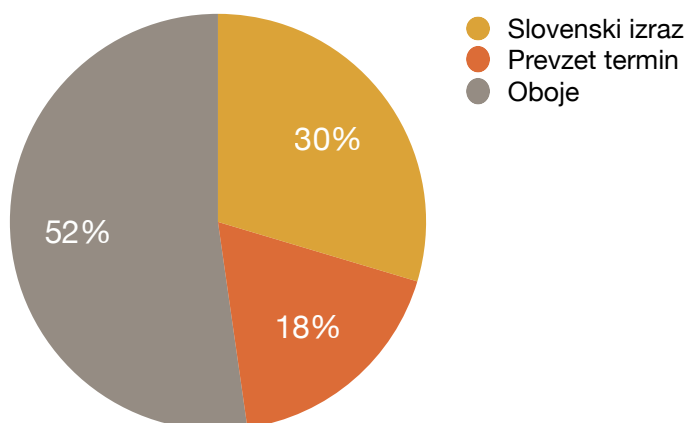
Graf 27: Primerjava odgovorov o uporabnosti terminologije glede na stopnjo izobraževanja.

Avtorica: Sara Jemec

Osredotočimo se še na mnenja respondentov o uporabnosti terminologije. Odgovore smo ponovno razdelili po izobraževalni vertikali. Tendencia je podobna kot pri odgovorih o pomoči z dobesečnim pomenom, saj se precej povečajo odstotki odgovora 5 na terciarni stopnji. Zanimivo je le, da odstotek ne narašča z vsakim letom dodiplomskega študija, temveč upada - od 50 % v prvem letniku do 30 % v tretjem. Največjo frekventnost zajema odgovor 4, kar generira pozitiven odnos slušateljev geografskih vsebin do terminologije, ker se zavedajo, da se obravnavani pojmi pojavljajo tudi na drugih področjih ter v tujih jezikih, kar pripomore k splošni razgledanosti. S tem potrujemo tudi hipotezo.

Graf 28: Ali bi za določen pojem raje vedel_a slovenski izraz ali prevzet pojem?

Avtorica: Sara Jemec

Vprašanje o tem, ali bi poučevani za določen pojem raje vedeli slovenski izraz ali prevzeti termin, generira največ odgovorov *oboje*. Odstotek pri odgovoru slovenski izraz je nekoliko višji (30 %) kot pri odgovoru prevzeti termin (18 %). Očitno pa dejstvo, da je kar 52 % respondentov naklonjeno poznavanju obeh izrazov, nakazuje na to, da učenci nimajo negativnega odnosa do prevzetih terminov in so jim pripravljeni prisluhniti ter jih spoznati.

9. MEDPREDMETNE POVEZAVE

9.1. Prekrivnost geografskih terminov s terminologijo drugih področij

Tekom celotnega raziskovalnega dela smo poudarjali argumente, zakaj menimo, da je uporaba prevzete geografske terminologije smiselna in je lahko učencem v pomoč. Na tem mestu se bomo podrobneje posvetili aspektu interdisciplinarnosti terminologije ter njeni povezavi z drugimi predmeti, ki se poučujejo v gimnazijskem izobraževanju. V pričujočem poglavju obravnavamo medpredmetne povezave, ki jih lahko izbrana terminologija uvaža.

Analiza izbora terminologije, ki smo jo predstavili in analizirali v prejšnjih petih poglavjih, nas je pripeljala do nabora pojmov, katerih pomen in prisotnost sega tudi v druge stroke oziroma predmete, ki jih gimnazijci poslušajo vsaj eno leto njihovega štiriletnega izobraževanja.

Tabela 22: Prekrivnost geografskih terminov z angleščino, biologijo, kemijo in fiziko

ANGLEŠČINA	BIOLOGIJA	KEMIJA	FIZIKA
badlands	evtrofikacija	evaporacija	konvergenca
CBD	antropogeni dejavnik	retinenca	adiabatni gradient
	hibrid	radiacija	entropija
	antroposfera	toksičnost	adiabatno segrevanje/ ohlajanje
	areal		albedo
	ekotop		divergenca
	drenaža		gradient
	hidrofilna rastlina		meteorna voda
	kserofit		radiacija
	mezofit		retinenca
			amplituda
			ekspozicija
			evaporacija

Avtorica: Sara Jemec

Prekrivnost geografske terminologije s terminologijo drugih področij

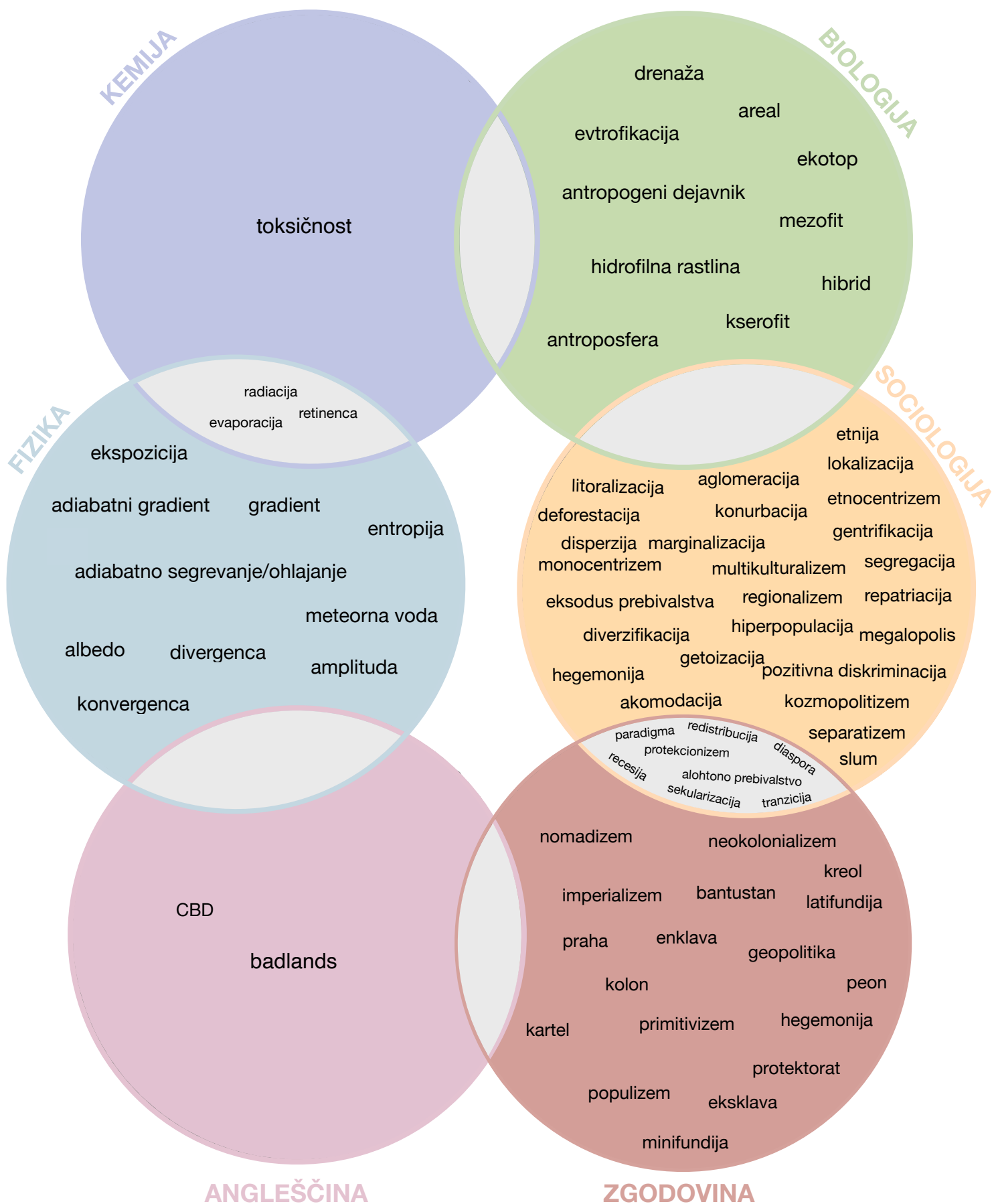

Tabela 23: Prekrivnost geografskih terminov s sociologijo in zgodovino

SOCIOLOGIJA	ZGODOVINA	SOCIOLOGIJA	ZGODOVINA
deforestacija	neokolonializem	regionalizem	peon
akomodacija	alohtono prebivalstvo	segregacija	tranzicija
alohtono prebivalstvo	bantustan	repatriacija	populizem
diaspora	diaspora	redistribucija	praha
etniija	eksklava	litoralizacija	primitivizem
slum	minifundija	lokalizacija	protekcionizem
etnocentrizem	enklava	sekularizacija	protektorat
getoizacija	nomadizem	protekcionizem	recesija
hegemonija	hegemonija	CBD	redistribucija
kreol	imperializem	separatizem	sekularizacija
aglomeracija	irigacija	recesija	
tranzicija	kartel	eksodus prebivalstva	
marginalizacija	kolon	gentrifikacija	
monocentrizem	latifundija	hiperpopulacija	
multikulturalizem		kartel	
pozitivna diskriminacija		konurbacija	
disperzija		kozmopolitizem	
		megalopolis	

Avtorica: Sara Jemec

V prvi tabeli so predstavljeni pojmi, ki se potencialno lahko uporabljajo tudi pri pouku drugih predmetov. Slednji so angleščina, biologija, kemija, fizika, sociologija in zgodovina. V tabeli so nekatere celice pobarvane s sivo barvo, kar nakazuje, da so se ti pojmi pojavili na več kot enem področju oziroma so napisani v več kot enem stolpcu.

Zgradba druge tabele je enaka. Tokrat sta predstavljeni dve terminološko najbolj prekrivni družboslovni področji, sociologija in zgodovina.

Grafični prikaz prikazuje tabelirano prikazane podatke po principu Vennovega diagrama. Vsak krog je obarvan z drugačno barvo (enako, kot je tista, s katero je obarvana celica z imenom predmeta v zgornjih tabelah), preseki med posameznimi krogi

so sive barve (enakega odtenka kot celice s termini, ki se pojavljajo na več področjih v zgornjih tabelah).

Niti v tabeli niti v grafičnem prikazu pa ni zapisanih vseh pojmov, ki smo jih obravnavali v prejšnjih poglavjih. Popolnoma vseh terminov namreč ni mogoče vključiti v razlage pri pouku drugih predmetov v gimnazijskem izobraževanju. Ugotavljamo, da so takšni predvsem pojmi fizične geografije, ki se nanašajo izključno samo na geografijo kot stroko. Na drugi strani je moč skoraj vse družbenogeografske termine umestiti tudi na področje zgodovine, sociologije ali pogosto celo obeh.

Nobenega izmed terminov, ki smo jih analizirali pri poglavju *“Pojmi, ki označujejo procese in pojave, relevantne za oblikovanje reliefa”* nismo uspeli umestiti še na katero koli drugo področje. Gre torej za pojme: *abrazija, anriklinala/sinklinala, barhan, boreal, deflacija, denudacija, drumlin, eksogeni/endogeni procesi, eolska akumulacija, era, fluvioglacialno območje, frakcija, fumarola, glacialni režim, glacioevstazija/izostazija, kaldera, kaskada, korazija, kordiljera, kriptodepresija, metamorfoza, nivalni režim, piroklast, pluvialni režim, retrogradna erozija, sedimentacija, soliflukcija, stratovulkan, subdukcija, suspenzija, šelf, transgresija, tuf* in še nekatere druge: *aconalna prst, alpidi, aluvialna prst, areično/endoreično območje, arhipelag, conalnost, izohalina, izohieta*. Enako velja tudi za nekatere termine iz ostalih poglavij.

Ugotavljamo tudi, da so interdisciplinarni predvsem družbenogeografski termini in je zato njihovo poznavanje še toliko bolj pomembno za lažjo orientacijo na drugih področjih, poleg tega pa so pomemben del splošne izobrazbe, saj predvsem sociološke tematike dnevno spremljamo preko medijev, pogosto tudi v tujih jezikih. S poznavanjem prevzetih terminov za te procese in pojave torej gradimo na lažjem in boljšem razumevanju besedil.

9.2. Načela za oblikovanje priročnika in demonstracije vpeljave etimološke razlage terminologije v pouk geografije

Po opravljeni analizi interdisciplinarnosti obravnavanih pojmov smo za medpredmetne razglasili tiste, za katere smatramo, da se lahko slušatelji vsebin gimnazijskega programa potencialno z njimi srečajo pri vsaj enem od predmetov. Pri tem smo se sklicevali tako na naravoslovne kot družboslovne predmete. Med naravoslovnimi so slednji fizika, kemija in biologija, družboslovna pa sta zgodovina in sociologija. Glede na to da je nekaj pojmov izvirno angleških, smo vključili tudi kategorijo angleščina. Poudariti je treba, da gre pri izboru besedišča, vključenega v priročnik, torej delno za arbitrarno odločitev, saj je od vsakega profesorja odvisno, katere termine pri pouku uporablja. Oblikovali smo predlog oziroma potencialne možnosti uporabe besedišča, za katero menimo, da ga je moč vključiti v predavanje katere izmed vsebin učnega načrta.

Končna odločitev o izboru besedišča je torej vezana predvsem na uporabno vrednost terminov, s katerimi se reševalci nalog srečujejo v vsakem poglavju. Želimo jih približati dijakom, saj predpostavljamo, da so termini, katerih uporaba sega v več kot eno stroko tudi del splošne izobrazbe ter da se lahko z njimi z dokaj pogosto srečajo v mnogih tujejezičnih virih. Poznavanje prevzetih ustreznih jim torej lahko pomaga pri razumevanju teh pojmov v tujih jezikih, kar pa generira tudi razvoj jezikovnih kompetenc.

Vse izbrane termine smo razdelili na šest poglavij. Pri oblikovanju slednjih smo se sklicevali predvsem na vsebinsko povezanost terminov. Končni rezultat razporeditve pojmov so štiri poglavja, vezana na družbeno geografijo oziroma splošne družbene tematike, ter dve bolj fizičnogeografski oziroma naravoslovni poglavji. Po vrsti si sledijo naslovi: *Zeleni prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje*, *Posledice kolonizacije latinoameriškega prostora*, *Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah*, *Vzroki za migracije in njihove posledice*, *Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike in Kar povzroča geopolitične težnje*.

V vsakem poglavju so naloge dveh različnih tipov. V splošnem smo se zgledovali po Bloomovi taksonomiji in jo interpretirali na način, ki ustreza obravnavi katerega koli pojma, pri tem pa vključuje tudi spoznavanje termina z etimološkega aspekta. Interpretirana je na način, da prve stopnje obravnavajo pojem z etimološkega vidika, višje taksonomske ravni pa učenca soočajo z globalnimi prostorskimi in družbenimi krizami, oziroma ga spodbujajo k ugotovitvi vzročno-posledičnih povezav procesov in pojavov, ki

jih določen termin označuje, njihovemu vrednotenju in, v primerih perečih problematik, tudi predlaganju rešitev.

Tako je nastala spodaj predstavljena interpretacija.

Poglobljeno razumevanje procesa/pojava, ki ga označuje obravnavana enopomenka; interpretirano po Bloomovi taksonomiji

POZNAVANJE; prepoznati termin ter ga uvrstiti v ustrezno področje geografije

RAZUMEVANJE; secirati termin in razložiti korelacijo med etimološko razlago pojma ter njegovo geografsko vlogo

UPORABA; predstaviti lasten primer na globalni ravni, ki je vezan na obravnavan termin

ANALIZA; vzročno-posledično razložiti bistvo procesa/pojava, ki ga termin obravnava

SINTEZA; interpretirati kakšne bi bile morebitne posledice v družbi in prostoru v primeru sprememb tega procesa/pojava

VREDNOTENJE; ovrednotiti pomen procesa/pojava na regionalni/globalni ravni

Kar pojmuje kot novost in doprinos ter sintezo celotnega raziskovalnega dela je koncept vpeljave poučevanja geografske terminologije preko etimološke razlage, ki jo konkretno ponazarjamo z omenjenim priročnikom.

Pri sestavljanju nalog so bila naša glavna vodila taksonomska različnost, ki v prvih stopnjah vodi v etimološko seznanitev s pojmom ter ugotovitev njegovega pomena, v višjih stopnjah pa reševalca sooča s težjimi problemi, navezujočimi se na geografske vsebine. Prav tako smo stremeli k tipološki raznovrstnosti ter uporabni vrednosti naloge. S tem namenom smo naloge, ki se nanašajo na določen pojem, ponekod skupino večih, med seboj neposredno povezanih terminov, razdelili na lažje, avtodidaktične, ki jih lahko učitelj uporabi kot predpripravo dijaka na uro geografije ter težje, ki dosega višje taksonomske stopnje in so v splošnem dobra iztočnica za razredno ozrioma kolektivno obravnavo procesa ali pojava, ki ga termin označuje.

Naloge z oznako so večinoma vedno etimološke/uporabnika seznanijo z etimologijo in prilagojene tako, da jih lahko reši sam, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa tretirajo predvsem Bloomovi fazi prepoznavanja in razumevanja. Njihov namen je predvsem, da se z obravnavanim pojmom spozna še preden se ga obravnava pri pouku, kar lahko učitelju prihrani nekaj časa pri razlagi v razredu in se lahko takoj posveti taksonomsko zahtevnejšim nalogam, označenimi z . Slednje so v večini zastavljene

tako, da se lahko iz njih razvije tudi razredna diskusija določenega problema, ki se poraja v prostoru ali družbi oziroma dijaki le s skupnim razmišljanjem in usmeritvijo učitelja izpeljejo vzročno-posledične povezave, analizirajo, sintetizirajo ter nenazadnje ovrednotijo tretirano tematiko, ki jo izvirno izpostavlja le termin. Vaje tega tipa po Bloomu tretirajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

Kot zaključek vsakega poglavja se ob koncu pojavlja krovna naloga. Gre za tipološko popolnoma drugačno nalogo od posameznih znotraj poglavja. V primeru, da je uporabnik rešil vse naloge določenega poglavja, pri reševanju krovne naloge ne bi smel imeti težav. Namen slednje naloge je predvsem ponovitev vseh spoznanih pojmov v nekem poglavju ter sinteza znanj, pridobljenih tekom reševanja vaj.

10. PREDNOSTI IN SLABOSTI UPORABE (PREVZETE) TERMINOLOGIJE

10.1. Prednosti širše uporabe terminologije

Celotno raziskovalno delo temelji na spodbujanju vpeljave in uporabe prevzete terminologije pri pouku geografije, čemur v prid smo, že tekom celotne raziskave, predstavili argumente. Na tem mestu jih strnjeno povzemimo še enkrat.

Prevzeta geografska terminologija je močno povezana tudi s strokovnim izrazjem drugih strok, zato njeno poznavanje generira lažje razumevanje izrazov tudi na drugih področjih. Glede na to da je večina pojmov podobnih, oziroma imajo enako predpono in pomenski del, tudi v drugih jezikih, predvsem angleščini in drugih romanskih jezikih, njihovo poznavanje pripomore tako k razumevanju slednjih v tuji literaturi in virih kot tudi spodbuja razvoj jezikovnih kompetenc. Geografske teme so precej vkoreninjene v naš vsakdan. Tematike, ki jih pokriva stroka so del splošne razgledanosti, z njimi se srečujemo v mnogih medijih. Pomembno je, da so mladi ozaveščeni glede družbenih in prostorskih problematik sveta, saj je velik del prihodnosti odvisen predvsem od teh generacij. V mnogih primerih za določen termin niti nimamo slovenske ustreznice, zato je uporaba prevzetega termina nujna. Pri tem seveda ne moremo prezreti didaktičnega načela postopnosti. V vsakem letniku posamezne stopnje je treba prilagoditi nabor leksike, ki jo bomo obravnavali, saj so sposobnosti za dojemanje abstraktnosti pojmov in procesov pri osnovnošolcih, sploh v nižjih razredih, bistveno slabše v primerjavi s sposobnostimi

razumevanja tega pri študentih. Kljub temu pa je mogoče veliko prevzetih terminov predstaviti na način, ki omogoča lažjo predstavo in razumevanje ter pomnenje pojma. Pri tem se vključi predvsem koncept razlage z vidika etimološke razlage, saj poseg v dobesedni pomen termina razkriva njegov izvor in je lahko bistven ter izredno poveden pri razlagi procesa ali pojava, ki ga označuje.

10.2. Slabosti širše uporabe terminologije

Seveda se zavedamo tudi negativnih posledic uporabe prevzete terminologije v širšem obsegu. Obstajajo namreč pojmi, ki so si na videz zelo podobni, njihov pomen pa se popolnoma razlikuje. V takšnih primerih lahko hitro pride do zamenjave pomena oziroma napačne interpretacije procesa ali pojava, ki ga označuje določen termin. Če se osredotočimo na situacijo v razredu, lahko nekateri slušatelji niso dovzetni za učenje terminologije, si ne želijo pomagati z etimološko razlago, saj je že njihov prvotni odnos bodisi do predmeta bodisi do obravnavane teme negativen. Uporaba prevzete terminologije pri pouku geografije lahko zaradi previsoke frekventnosti teh pojmov povzroča odpor slušateljev do slednje. Pomembna je tudi časovna komponenta. Eno izmed pomembnejših vlog pri sami izvedbi ure namreč predstavlja razpoložljiv čas in predvidena snov, ki bo obdelana v določeni uri. V primeru, da časa primanjkuje so dodatni termini in potreba po njihovi razlagi lahko le še dodaten obremenjujoč faktor za učitelja. Prav tako pa je najverjetneje najlažje izpustiti katerega izmed pojmov ter s tem pridobiti čas za razlago nečesa, kar je po mnenju učitelja tisti trenutek pomembnejše. Če povzamemo, bi bila torej vključitev terminologije in etimološke razlage pomembna že pri sami pripravi na uro.

Možna rešitev takšnih situacij je načrtna vpeljava besedišča v pouk ter čim pristnejša razlaga terminologije. Pri načrtnosti se držimo načela postopnosti, kljub temu pa ni nujno, da je nabor terminologije vezan le na učna gradiva, ki se pri pouku uporabljajo. Kar najbolj domač odnos z abstraktnimi pojmi pa lahko pomaga vzpostaviti etimologija pojmov. Priporočljivo bi bilo, da se terminov ne obravnava le kot oznake za nek proces ali pojav, temveč da od samega dobesednega pomena prek različnih taksonomskih stopenj, slušatelji spoznajo tako pojem kot tudi celoten proces/pojav in so ga ob koncu sposobni ovrednotiti. Če je termin postavljen v dober kontekst in ni le enkrat omenjen v poteku celotne ure, si ga lahko poučevani gotovo lažje zapomnijo, prav tako pa je njegova pozaba dokaj manj verjetna.

Obedem se zavedamo pomembnosti za skrb do maternega jezika in seveda podpiramo tudi razvoj slovenske terminologije. Kljub temu pa menimo, da je poleg zgolj slovenske terminologije na področju tako interdisciplinarne stroke, kot je geografija, ki obravnava tematike, ki se dnevno pojavljajo v našem življenju, ki se ukvarja z aktualnimi krizami in svetovnimi problematikami, tako družbenimi kot okoljskimi, potrebno tudi poznavanje prevzete terminologije in s tem širjenje obzorij ter sposobnosti prepoznavanja pojmov v drugih tujih jezikih. Četudi prevzete, angleške, termine morda res smatramo kot "madež" maternega jezika, je njihov prvotni izvor je v veliki meri vezan na klasična jezika, latinščino in staro grščino, ki veljata za mrtva jezika in posledično ne predstavljata "grožnje" slovenskemu.

11. POGLED NAPREJ: VPELJAVA GEOGRAFSKE TERMINOLOGIJE (PREKO ETIMOLOŠKE RAZLAGE) V POUK GEOGRAFIJE

Dandanes v globalnem pogledu prevladuje angleščina kot *lingua franca*, katere znaten delež besed izvira iz latinskega, nekaj tudi iz grškega jezika. Prav vsesplošna uporaba angleškega jezika, iz katerega izvirajo mnogi strokovni termini, med njimi tudi geografski, generira nujnost poznavanja slednjih za namen lažje orientacije pri branju literature v tujih jezikih in razumevanja ne zgolj terminov, temveč tudi procesov in pojavov, ki jih slednji označujejo in sooblikujejo naše bivanje na planetu Zemlja tako z družbenega kot tudi s prostorskega vidika.

Način poučevanja prevzete geografske terminologije je seveda odvisen od posameznega učitelja, profesorja, trenutnega delovnega razpoloženja učencev v razredu in še od mnogih drugih dejavnikov. Glede na to, da je z vidika poučevanih učenje geografske terminologije breme v skoraj polovici odgovorov vseh respondentov, je lahko razred v določenem trenutku, ko bi učitelj želel predstaviti etimologijo termina, nedovzeten, kar lahko vodi v drugačno učiteljevo odločitev. Kljub temu menimo, da je lahko učenje terminologije prijetna izkušnja tudi za učence, je pa za to potreben premislek pri pripravi učitelja na učno uro, kar terja dodatno delo.

Z namenom, da olajšamo nabor terminologije, ki bi jo učenci, pod to kategorijo smatramo predvsem dijake, lahko poznali iz več razlogov, smo zasnovali aplikativni didaktični predlog oziroma aplikativni del raziskovalnega poročila. Interdisciplinarnost obravnavanih terminov in v splošnem, glede na odgovore respondentov, 20 - 80 % frekventnost, se nam zdita oprijemljiva in dovolj dobra kriterija oziroma razloga, zakaj je njihova vpeljava v pouk smiselna.

Aplikativni didaktični predlog oziroma, kot ga imenujemo, priročnik, smatramo kot naš doprinos k spodbujanju vpeljave geografske terminologije preko etimološke razlage v pouk geografije. Je že vnaprej pripravljena predloga, ki jo lahko učitelj brez večje priprave uporabi v razredu ali pa z njo že vnaprej pripravi dijake na učno uro, ko bodo obravnavali temo, ki zadeva katerega izmed terminov, predstavljenih v priročniku. Menimo, da smo z zasnovanim gradivom učinkovito pristopili na področje poučevanja terminologije in dobro predstavili tudi dejansko apliciranje etimološkega pristopa k geografski terminologiji.

12. DISKUSIJA

Na tem mestu povzemamo in komentiramo temeljne ugotovitve, vezane na postavljene hipoteze raziskovalnega dela.

Po opravljeni analizi terminov in analizi anketne raziskave smo večino vnaprej postavljenih hipotez potrdili, nekatere pa smo ovrgli. Ovrgli smo več hipotez, ki se nanašajo na jezikovni, oziroma etimološki, kot na pedagoški vidik.

Hipotezo I, da so termini fizične geografije starejši od terminov družbene geografije oziroma, da izvirajo iz sredozemskega območja, kjer je bila v času antične Grčije *lingua franca* grščina, saj tudi njihova etimološka razlaga izvira iz starejšega jezika, smo ovrgli, saj smo ugotovili, da je še več fizičnogeografskih pojmov, katerih etimološka razlaga je vezana na latinski jezik.

Tudi hipotezo II, da imajo termini družbene geografije svoj izvor v latinskem jeziku, ki je bil v obdobjih po dominantni grški zgodovini prevladujoč jezik rabe, smo ovrgli, saj glede na obravnavano terminologijo ugotavljamo, da je v splošnem latinski jezik prispeval več h geografski terminologiji.

Hipotezo III, da bi mnoge pojme lahko proglasili tako za grške kot latinske, saj je veliko besed v latinskem jeziku grškega izvora, smo delno potrdili, saj vsekakor drži, a v našem primeru smo ugotovili, da je takšnih terminov le devet izmed sto trideset obravnavanih.

Potrdili smo tudi hipotezo IV, da je najpogostejši razlog za uporabo terminologije v manjšem obsegu večinoma to, da učitelji, predvsem na osnovnih šolah, predpostavljajo, da so termini prezahtevni in jih učenci ne bi razumeli, saj smo ugotovili, da ima pri uporabi terminologije pri pouku geografije velik pomen didaktično načelo postopnosti, ki ga, sodeč po pridobljenih odgovorih, tudi sami učitelji pri pouku upoštevajo in zagovarjajo.

Hipotezo V, da se veliko terminov, ki imajo kljub svoji abstraktnosti visoko frekvenco rabe, uporablja v tolikšnem obsegu zaradi njihovega prehoda v splošno leksiko, oziroma so del splošne izobrazbe, smo prav tako potrdili, saj je to tudi eden izmed argumentov učiteljev, zakaj se za uporabo prevzete terminologije odločajo.

Hipoteza VI, da se prevzeti pojmi ne uporabljajo zaradi slovenske ustreznice, ki jo respondenti smatrajo za preprostejšo in ustrežnejšo, smo potrdili, saj je na podlagi odgovorov pri vprašanju odprtega tipa, s 37 % omenjena prezahtevnost prevzetih terminov, njihova težka razlaga ipd.

Hipotezo VII, da uporaba določenih pojmov upade na terciarni stopnji upade, kar se sicer zdi kontradiktorno didaktičnemu načelu postopnosti, smo potrdili, saj vsak profesor poučuje le določen predmet in pri tem obravnava specifične tematike. To je razlog za izpad določenih pojmov iz njegove razlage na predavanjih in poslednično manjšega odstotka pri odgovoru o uporabi v anketi, smo potrdili, saj je to tudi eden izmed naših sklopov (SKLOP B - uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 %), s katerimi smo interpretirali uporabo terminov na vsaki stopnji izobraževanja.

Potrdili smo hipotezo VIII, ki predpostavlja, da so najbolj uporabljeni termini pri pouku geografije tisti, za katere nimamo slovenske ustreznice, saj se je pri odprtem tipu vprašanja, ki je anketirance spraševalo po tem, če se raje odločijo za slovenski izraz ali prevzeti termin, 17 % odpredelilo, da prevzeti termin uporablja le v primeru, da zanj ni slovenske ustreznice. Glede na to, da je bil najvišji odstotek, po opravljeni analizi vseh prosto napisanih odgovorov, pri enem od sklopov 23%, smatramo 17 % za dokaj visok odstotek in hipotezo potrjujemo.

Hipotezo IX, ki se glasi, da je večina učiteljev na vseh treh stopnjah izobraževanja na splošno bolj naklonjena uporabi slovenskih pojmov kot prevzetih terminov, smo

potrdili. Na vprašanje, če se raje odločijo za uporabo slovenskega izraza ali prevzetega termina je namreč večina (46 %) odgovorila slovenskega izraza, 13 % pa prevzetega termina.

Hipoteze X (Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, bi si termin lažje priklicali iz spomina, kot če izvora besede ne bi poznali.), XI. (Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, bi si termin lažje zapomnili in ga razumeli, kot če izvora besede ne bi poznali.) in XII. (Z gledišča učiteljev in poučevanih - Če bi učenci, dijaki in študenti poznali etimološko razlago termina, termina ne bi tako hitro pozabili, kot če izvora besede ne bi poznali.) smo potrdili, saj se je pri vprašanju, ki respondente - učitelje geografije sprašuje neposredno po hipotezi, večina, tj. 43 %, opredelila pod odgovor "4" in 23 % pod odgovor "5", ki izraža najvišjo stopnjo strinjanja. Podobno je bilo pri hipotezi IV, kjer se je 42 % respondentov izbralo odgovor "4", 30 % pa "5" (lestvica strinjanja je enaka). Tudi z gledišča poučevanih smo hipotezo potrdili, saj smo po opravljeni analizi večstopenjskega vprašanja (Q5) ugotovili, da je večina respondentov naklonjena učenju prevzetih terminov s pomočjo etimološke razlage.

Hipotezo XIII, da si dijaki in študentje za razlago termina pomagajo predvsem z angleščino, nekoliko manj pa termine povezujejo z romanskimi jeziki smo potrdili. Ugotovitve pa kažejo, da si resnično le manjšina anketirancev pomaga z romanskimi jeziki, saj je največji odstotek (44 %) pripisan odgovoru "1", ki označuje najmanjšo stopnjo strinjanja.

Hipotezo XIV, da se slušatelji zavedajo, da so geografski termini povezani tudi s splošno izobrazbo in so jim zato večinoma naklonjeni. Učitelji uporabo terminologije podpirajo v največji meri sklicujoč se na njihovo vsesplošno uporabo in prispevku k splošni razgledanosti, smo prav tako potrdili, saj je 31 % respondentov odgovorilo s 4 in 23 % s 5, torej z odgovoroma, ki označujeta dve najvišji stopnji strinjanja.

Hipotezo XV, da učitelji podpirajo uporabo terminologije, sklicujoč se na njen doprinos k splošni razgledanosti posameznika, smo potrdili, saj se je pri odprtem tipu vprašanja, zakaj se jim zdi uporaba terminologije smiselna, največ (16 %), respondentov odgovorilo navezujoč se na splošno razgledanost.

13. SKLEP (ZAKLJUČEK)

Pričujoče raziskovalno delo predstavlja koncept poučevanja geografske terminologije, s pomočjo etimološke razlage, pri pouku geografije. S tem namenom smo v prvem delu analizirali temeljne teorije področij, ki jih raziskovalno delo obravnava. Preučili smo osnove slovaropisja, terminologije in procesov povezanih z njo, etimološko raziskovanje, poučevanje besedišča, upoštevajoč delovanje mentalnega leksikona, ter Bloomovo taksonomijo in smernice za snovanje učbenikov. Raziskovalno delo ima dva empirična dela. Opravljene analize, v teoretičnem in empiričnem delu, pa so nam omogočile pridobitev znanj in kompetenc, ki so ključne za razvoj raziskave in oblikovanje aplikativnega dela oziroma priročnika, ki ga pojmuje kot sintezo raziskovalnega dela in doprinos k študijskim gradivom in didaktičnim pristopom geografskih vsebin.

Empirični del I obravnava primarni nabor besedišča, ki smo ga pridobili s pomočjo odgovorov učiteljev geografije, na vseh treh stopnjah izobraževanja, na vprašanje o uporabi 240-ih terminov izbranih iz Geografskega terminološkega slovarja in slovarja *Dictionary of human geography*. Termini so bili deljeni na 122 fizičnogeografskih in 118 družbenogeografskih, ker pa je slednjih v Geografskem terminološkem slovarju primanjkovalo, smo se pri sestavljanju nabora oprli še na angleško literaturo. Pridobljenih 130 terminov, ki se, glede na pridobljene odgovore, uporabljajo od 20 do 80 %, smo etimološko analizirali, primerjali njihov izvor ter predstavili rabo posameznega pojma na vsaki izmed treh stopenj izobraževalne vertikale. Razporedili smo jih v pet poglavij, ki smo jih oblikovali po smislu in vsebinski povezanosti, ter ob koncu vsakega poglavja ovrednotili vzorce uporabe, ki se pri posameznih sklopih uporabljajo. Sklope oziroma kategorije uporabe terminov smo ocenili na podlagi ponavljajočih se vzorcev, ki smo jih zasledili pri grafih uporabe. Na ta način smo sklope od A do F (po abecednem vrstnem redu) interpretirali na sledeč način: sklop A, označuje termine, katerih uporaba narašča po izobraževalni vertikali, razlika rezultatov med posameznimi stopnjami pa je vsaj 15 %. V sklopu B so pojmi, katerih uporaba na fakulteti upade za vsaj 15 % v primerjavi s srednješolskim izobraževanjem. V sklopu C, obravnavamo termine, ki so na primarni stopnji izobraževanja uporabljeni manj kot 15 %. Sklop D, obsega pojme, katerih uporaba na srednjih šolah in na fakultetah presega 50 %, obenem pa je razlika med rezultati pri slednjih dveh stopnjah manjša od 15 %. Sklop E zaznamujejo pojmi, ki se na vseh treh

stopnjah izobraževanja uporabljajo z največ 15 % razliko. Zadnji sklop F pa označujejo termini, ki ne sodijo v nobeno od naštetih kategorij.

V Empiričnem delu II smo analizirali naklonjenost učiteljev in slušateljev geografskih vsebin, na sekundarni in terciarni stopnji, za uporabo prevzete terminologije pri pouku geografije, kar smo opravili s pomočjo dveh anketnih raziskav.

Naslednje sito, ki nam je služilo pri pridobivanju končnega izbora terminov za namen priročnika, pa je bil njihov interdisciplinarni aspekt. Za medpredmetne termine smo smatrali pojme, ki jih lahko dijaki gimnazijskega programa potencialno srečajo pri vsaj še enem predmetu, ki je vključen v predmetnik vsaj enega izmed štirih letnikov (splošne) gimnazije. Slednje smo nenazadnje vključili v priročnik, saj menimo, da obravnavani pojmi predstavljajo pomemben del splošne izobrazbe, njihovo poznavanje pa pripomore k razumevanju ustreznih v tujih jezikih, kar generira tako razvoj lingvističnih kompetenc kot tudi posameznikovega poznavanja aktualnih globalnih procesov in pojavov. Prav to pa je izrednega pomena za razumevanje in obenem tudi kritičen odnos do perečih, dnevno prisotnih, problematik na svetovni in regionalni ravni, v prostoru ter družbi.

Priročnik temelji na nalogah dveh stopenj, ki smo jih smo sestavljali po lastni interpretaciji Bloomove taksonomije. V prvih stopnjah se tako uporabnik seznaja s stopnjama poznavanja in razumevanja; zna prepoznati termin ter ga uvrstiti v ustrezno področje geografije ter secirati termin in razložiti korelacijo med etimološko razlago pojma in njegovo geografsko vlogo. V višjih stopnjah pa se seznaja z uporabo, analizo, sintezo in vrednotenjem oziroma zna predstaviti lasten primer na globalni ravni, ki je vezan na obravnavan termin, vzročno-posledično razložiti bistvo procesa/pojava, ki ga termin obravnava, interpretirati, kakšne bi bile morebitne posledice v družbi in prostoru v primeru sprememb tega procesa/pojava ter nenazadnje ovrednotiti pomen procesa/pojava na regionalni/globalni ravni. Termini so po vsebinski povezanosti razdeljeni na šest poglavij: *Zeleni prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje*, *Posledice kolonizacije latinoameriškega prostora*, *Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah*, *Migracije*, *Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike in Geopolitične težnje*. Taksonomsko lažje naloge so avtodidaktične in lahko služijo kot predpriprava na uro oziroma jih lahko učenec reši sam, medtem ko so taksonomsko težje naloge oblikovane tako, da lahko učitelj spremeni obliko pouka v razgovor z učenci oziroma lahko nalogo rešujejo sami, medtem

ko učitelj prevzame vlogo moderatorja pouka. Na ta način se s seznanijo z aktualnimi družbenimi in okoljskimi tematikami in perečimi problemi. Vsako poglavje ima svojo, tipološko popolnoma drugačno, nalogo, ki služi kot ponovitev vseh spoznanih pojmov.

Zaključimo lahko, da raziskovalno delo uspešno primerja izvor prevzete geografske terminologije ter predstavlja konkretno demonstracijo vpeljave prevzetega strokovnega geografskega izrazoslovja in njegove etimološke razlage v pouk geografije. Menimo, da so opravljene teoretične analize, vpogled v mnenje o prevzeti terminologiji in etimologiji učiteljev in slušateljev geografskih vsebin ter medpredmetno povezovanje geografskih terminov z drugimi strokami, botrovali k izoblikovanju kvalitetnega in učinkovitega aplikativnega didaktičnega predloga, ki obravnava tematike, katerih poznavanje, razumevanje in vrednotenje so izrednega pomena za orientacijo v prostoru in družbi, tako na svetovni kot tudi zgolj na regionalni ravni. Obenem pa spodbuja k popularizaciji poučevanja prevzete terminologije s pomočjo etimološke razlage, kar omogoča tudi posameznikov razvoj jezikovnih kompetenc in sposobnost razumevanja pojmov v drugih tujih jezikih.

14. VIRI IN LITERATURA

Aberšek B., 2014. Splošna bralna pismenost ali funkcionalna pismenost?. ZRRS, Za dvig bralne pismenosti, Zbornik prispevkov strokovnega tematskega razgovora na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, str. 37 URL: <https://www.zrss.si/pdf/Za-dvig-digitalne-pismenosti.pdf#page51> (citirano 18. 1. 2023).

Acha J., Carreiras M., 2014. Exploring the mental lexicon, A methodological approach to understanding how printed words are represented in our minds. URL: https://www.researchgate.net/publication/268631351_Exploring_the_mental_lexicon_A_methodological_approach_to_understanding_how_printed_words_are_represented_in_our_minds (citirano 29. 4. 2023).

Alshaya H., Oyaid A. 2017. Designing and Publication of Interactive E-Book for Students of Princess Nourah bint Abdulrahman University: An Empirical Study. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/234639986.pdf> (citirano 22. 1. 2023).

Baleghizadeh S, Yousefpoori Naeim M. 2011. Promoting vocabulary retention through etymology presentation. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/63235> (21. 1. 2023).

Bufon, M., et. al., 2005. Geografski terminološki slovar. Ljubljana, ZRC SAZU. URL: <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-L6SVDBII/d6b34bba-b76e-4c69-8ae0-4d5db39089b3/PDF> (citirano, 17. 11. 2022).

Evidence from Word Association Test. URL: https://www.researchgate.net/publication/340052491_The_Organization_of_Words_in_Mental_Lexicon_Evidence_from_Word_Association_Test (citirano 16. 1. 2023).

Fajfar T., Žagar Karer M., Jože Toporišič in terminološka terminologija. Ljubljana, ZRC SAZU, str. 57-58. URL: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2016/11/Fajfar_ZagKar.pdf (citirano 16. 1. 2023).

F r a n . 2 0 2 2 . S S K J . U R L : https://fran.si/iskanjeFilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=* (citirano 18. 12. 2022).

FRAN. 2023. SSKJ. URL: <https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar> (citirano 15. 1. 2023).

Fuertes Olivera P. A., Piqué Noguera C. Hipoteza o dobesednem prevajanju v poučevanju/učenju TSJ, str. 33-34. URL: http://www.sdutsj.edus.si/ScriptaManent/2013_8_1/Fuertes-Olivera_Pique-Noguera_si.pdf (citirano 16. 1. 2023).

Furlan, M., 2013. Novi etimološki slovar slovenskega jezika : poskusni zvezek. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU. URL: <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/1568/6561/1668> (citirano 18. 1. 2023).

He H., Deng Y., 2015. The Mental Lexicon and English Vocabulary Teaching. URL: <https://ccsenet.org/journal/index.php/elt/article/view/50552> (citirano 17. 1. 2023).

Hoque E., 2019. An Introduction to the Second Language Acquisition. URL: https://www.researchgate.net/publication/335690866_An_Introduction_to_the_Second_Language_Acquisition (citirano 28. 4. 2023).

Hosseini E. in drugi. 2012. The Impact of Using Etymological Analysis on Teaching Vocabulary to EFL University Students. URL: <https://www.academypublication.com/issues/past/tpls/vol02/09/14.pdf> (citirano 22. 1. 2023).

Huaqing He & Yunfei Deng. 2015. The mental lexicon and english vocabulary teaching. Canadian Center of Cience and Education, str. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1075455.pdf> (citirano 17. 1. 2023).

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC, urednica Humar M. 2004. Terminologija v času globalizacije. Založba ZRC. URL: <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/968/4114/478> (citirano 17. 1. 2023).

Kersten S., 2010. The Mental Lexicon and Vocabulary Learning Implications for the foreign language classroom. LIP. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0002/5629/60/L-G-0002562960-0003846724.pdf> (citirano 21. 1. 2023).

Kersten S., 2010. The Mental Lexicon and Vocabulary Learning Implications for the foreign language classroom. LIP. URL: <https://download.e-bookshelf.de/download/0002/5629/60/L-G-0002562960-0003846724.pdf> (citirano 21. 1. 2023).

Kojak Jezernik J., Knezević M., 2020. Pisno preverjanje: Priprava nalog glede na Bloomovo taksonomijo. Državni izpitni center. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjPslvRnrWCAxVbgP0HHVMYBjMQFnoECBkQAAQ&url=https://www.ric.si/mma/postopki-2021-2-pisno-preverjanje-taksonomija-maj-2021-pdf/2021060509331493/?m=1622878394&usg=AOvVaw0EhVqC6ncV6LlibiTygpgp&opi=89978449> (citirano 2. 2. 2023).

Košmrly Levačič B., 2015. O terminih z vidika terminografske prakse. Obdobja 24. URL: <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/24-KosmrlyLevacic.pdf> (citirano 16. 1. 2023).

Košmrly Levačič, B. 2005. O terminološkem slovarju in njegovi izdelavi z vidika strokovne in jezikovne ravnine. URL: <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/view/2546/2323> (citirano 18. 1. 2023).

Letchumanan K, Muthusamy P, Govindasamy P & Farashaiyan A. 2016. An Overview of Preferred Vocabulary Learning Strategies by Learners. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/f79e/f373ebd76b22fe6eda0ca13aa80aa5d72234.pdf> (citirano 16. 1. 2023).

McCarten J., 2007. Teaching vocabulary, Lessons from the Corpus, Lessons for the classroom. Cambridge university press. URL: <https://www.cambridge.org/elt/resources/appliedlinguistics/vocabulary/TeachingVocabularyMcCartenInner.pdf> (21. 1. 2023).

Mirsamadova Sevara Erkinovna. 2020. The Role of Etymology in the Development of Languages, the Future of the Field and Its Importance Today. Etymology of Words in Uzbek Language. IJAPR. URL: <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2020/10/IJAPR201002.pdf> (citirano 16. 1. 2023).

Natase V., Strapparava C., 2017. Word Etymology as Native Language Interference. URL: <https://aclanthology.org/D17-1286.pdf> (citirano 21. 1. 2023).

Podiplomska šola ZRC SAZU. Vabilo na predavanje: Etimologija je odkrivanje podgleda na svet. URL: <https://ps-zrc-sazu.org/novice/vabilo-na-predavanje-etimologija-je-odkrivanje-pogleda-na-svet/> (citirano 15. 1. 2023).

Pranoto B. E., Afrilita L. K., 2018. The Organization of Words in Mental Lexicon: Saville-Troike M., 2012. Introducing Second Language Acquisition, Second Edition. URL: https://repository.bbg.ac.id/bitstream/588/1/Introducing_Second_Language_Acquisition_.pdf (citirano 28. 4. 2023).

SAZU, 2023. Člani. URL: <https://www.sazu.si/clani/marko-snoj> (citirano 7. 1. 2024).

Šifrar Kalan M., 2012. Poučevanje besedišča z vidika delovanja mentalnega leksikona s primeri iz španskega jezika. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za romanske jezike in književnosti. URL: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/12/Sifrar-Kalan_Mentalni-leksikon-Sodobna-pedagogika-2012.pdf (citirano 20. 1. 2023).

Šifrar Kalan, M. 2011. Leksikalna razpoložljivost kot eden izmed kriterijev za izbor besedišča. Ljubljana, Filozofska fakulteta Ljubljana, str. 461-466. URL: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/30-Sifraf_Kalan.pdf (citirano 16. 1. 2023).

Snoj, M. 2016. Slovenski etimološki slovar. URL: https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/datoteke/ETIMOLOSKI_3-Uvod.pdf (citirano 9. 1. 2023).

Snoj, M. 2022. SAZU. Etimologija in Slovenci. URL: <https://www.sazu.si/events/592bee4f2eb437e706ae5984> (citirano 18. 12. 2022).

Steinberg D. D., Sciarini V. N., 2006. An introduction to psycholinguistics Second edition. URL: <https://ocd.lcwu.edu.pk/cfiles/TESOL/PGD-TSL-303/AnIntroductiontoPsycholinguistics-Danny.pdf> (citirano 14. 4. 2023).

Suhair Saadaldeen Al-Faris, Basim Yahya Jasim. Memory Strategies and Vocabulary Learning Strategies: Implications on Teaching and Learning Vocabulary. 2021. URL: <https://al-kindipublisher.com/index.php/jhsss/article/download/2228/1919/5305> (citirano 16. 1. 2023).

Yamsani, A. 2018. Etymology – an effective approach to Vocabulary acquisition. URL: <https://www.questjournals.org/jrhss/papers/vol6-issue12/p3/L0612035256.pdf> (citirano 21. 1. 2023).

Yamsani, A., 2018. Etymology - an effective approach to Vocabulary acquisition. URL: <https://www.questjournals.org/jrhss/papers/vol6-issue12/p3/L0612035256.pdf> (citirano 21. 1. 2023).

Yedla S., 2013. Etymology of Technical Vocabulary in English. International Journal of Humanities and Social Science Invention. URL: [http://www.ijhssi.org/papers/v2\(3\)/version-5/B230914.pdf](http://www.ijhssi.org/papers/v2(3)/version-5/B230914.pdf) (21. 1. 2023).

Žagar Karer M., 2008. Geografski termini in frazeologija. Jezikovni zapiski. URL: <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/view/2445/2218> (citirano 17. 1. 2023).

Žagar Karer, M., 2015. Terminologišče - kraj, kjer terminologija išče. Ljubljana, ZRC SAZU. URL: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-1IMSO6QM/52b9bf7d-dce9-4423-b342-d5676a4db419/PDF> (citirano 18. 1. 2023).

Žagar Karer, M., 2015. Zakladice znanja - terminološki slovarji, leksikoni in enciklopedije. V: SMOLEJ, Mojca (ur.). Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis, Obdobja 34. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015, del 1, str. 209–216. URL: https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/11/34_1-Fajfar-Zag-Kar.pdf (citirano 7. 1. 2023).

Žagar, M., 2015. Determinologizacija v splošnih in terminoloških slovarjih. URL: <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/24-Zagar.pdf> (citirano 18. 1. 2023).

Zhang J., 2013. Application of Etymology and Semantic Field Theory for Second Language Acquisition. China Youth University for Political Sciences. URL: <http://www.davidpublisher.com/Public/uploads/Contribute/552f5b177f599.pdf> (citirano 22. 1. 2023).

Zheng W., 2011. Word roots in english - learning english words through form and meaning similarity. Victoria University of Wellington. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/41337528.pdf> (citirano 16. 1. 2023).

ZRC SAZU. 2023. Terminologišče. URL: <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce> (Citirano 17. 1. 2023)

15. APLIKATIVNI DEL RAZISKOVALNE NALOGE - PRILOGE

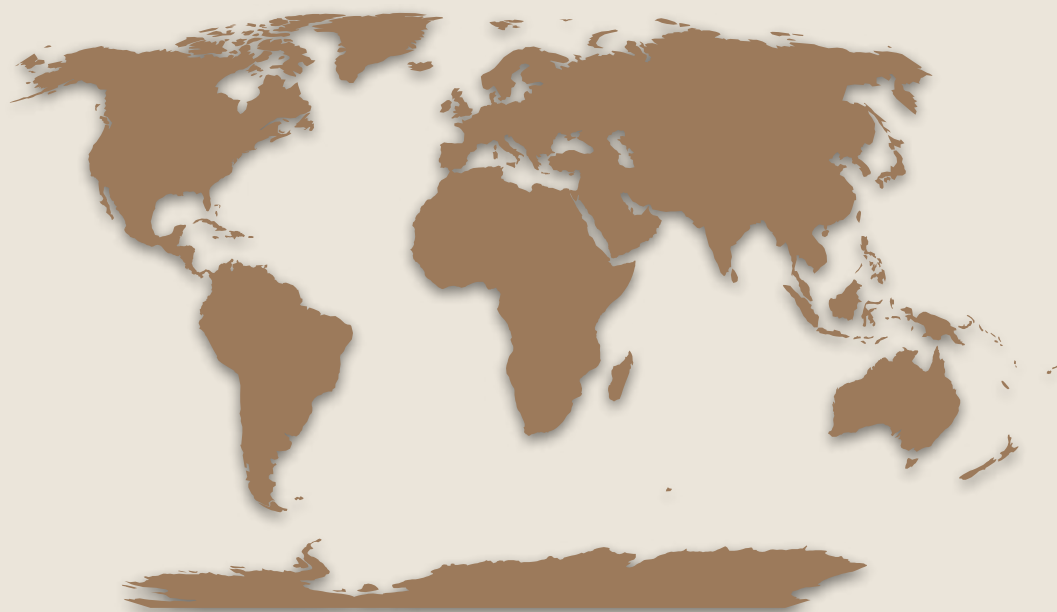
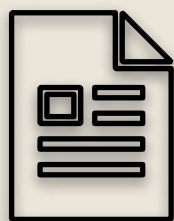
Kot prilogo raziskovanega dela dodajamo pričujoč aplikativni didaktični predlog, ki ga pojmujemo kot *Priročnik za geografsko terminologijo*.

Sara Jemec

Mentor: Dan Kardum Šibila

PRIROČNIK za geografsko TERMINOLOGIJU

DIDAKTIČNI PREDLOG

vpeljave terminologije in njene etimološke
razlage v pouk geografije

KAZALO:

ZELENI PREHOD in vpliv ČLOVEKA na ATMOSFERO in POVRŠJE	242
1) Adiabatni gradient ter adiabatno segrevanje in ohlajanje	244
2) Albedo	245
3) Amplituda	246
4) Entropija	247
5) Badlands	248
6) Areal in ekotop	249
7) Toksičnost	250
8) Evtrofikacija, antropogeni dejavnik, antroposfera, deforestacija	251
posledice KOLONIZACIJE LATINOAMERIŠKEGA prostora	260
1) Alohtono prebivalstvo	262
2) Kreol	262
3) Latifundija in minifundija	263
4) Imperializem in neokolonializem	265
5) Etnocentrizem	266
6) Primitivizem in nomadizem	267
7) Kolon	268
vzorci RAZMESTITVE PREBIVALSTVA na URBANIH površinah	272
1) CBD, gentrifikacija	274
2) Eksodus prebivalstva	275
3) Akomodacija	275
4) Konurbacija, megalopolis in aglomeracija	276
5) Kartel	278
6) Getoizacija in slum	279
7) Hiperpopulacija	280
vzroki za MIGRACIJE in njihove posledice	284

1) Kozmopolitizem	286
2) Sekularizacija	287
3) Diaspora	288
4) Pozitivna diskriminacija	289
5) Multikulturalizem	290
6) Recesija in repatriacija	291
7) Tranzicija	292
8) Marginalizacija	293
vpliv OKOLJSKIH DEJAVNIKOV na REGIONALNE RAZLIKE	296
1) Retinenca, radiacija in evaporacija, meteorna voda in drenaža	298
2) Ekspozicija	300
3) Konvergenca in divergenca	301
4) Disperzija	303
5) Irigacija	304
6) Mezofit, kserofit in hidrofilna rastlina	304
7) Litoralizacija	306
8) Praha	308
9) Monocentrizem	308
10) Gradient	309
kar povzroča GEOPOLITIČNE TEŽNJE	313
1) Segregacija, bantustan	315
2) Enklava, eksklava	316
4) Hegemonija	318
5) Protekcionizem in protektorat	318
6) Populizem	320
7) Lokalizacija, regionalizem	321
8) Redistribucija	323

PREDSTAVITEV ZASNOVE PRIROČNIKA

Ne timueritis hanc turbam verborum alienorum!

Ne ustrašite se te množice tujih izrazov!

Pred tabo je aplikativni didaktični predlog raziskovalnega dela Primerjava izvora prevzetega strokovnega geografskega izrazoslovja in vpeljava terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije.

Nadeli smo mu ime "Priročnik za geografsko terminologijo", ki je namenjen tako učencem, glede na zahtevnost in vsebino predvsem dijakom, kot tudi učiteljem.

Njegov namen je predstavitev realizacije koncepta vpeljave prevzete terminologije in njene etimologije v pouk geografije ter popularizacija in spodbujanje poznavanja tudi prevzetega izrazoslovja geografske stroke.

ZAKAJ JE POZNAVANJE TERMINOLOGIJE POMEMBNO?

- seznanjeni smo z aktualnimi procesi in pojavi v prostoru in družbi;
- s prevzetimi pojmi se zelo pogosto srečujemo preko medijev.

ZAKAJ S POMOČJO ETIMOLOŠKE RAZLAGE?

- pove nam izvorno besedo, iz katere se je termin razvil;
- s pomočjo izvirne besede razumemo tudi druge besede z istim morfemom;
- spoznamo dobesedni pomen pojma;
- širimo jezikovne kompetence in s tem sposobnost razumevanja ustreznice v drugih tujih jezikih.

Naloge v priročniku so v splošnem dveh stopenj, večinoma pa so interpretirane glede na Bloomovo taksonomijo. Taksonomsko lažje so avtodidaktične, po večini etimološke, in lahko služijo kot predpriprava na uro oziroma jih lahko rešiš sam_a.

Zahtevnejše naloge pa obravnavajo aktualne družbene in prostorske procese ter uporabnika soočajo s problematikami ter jih nagovarjajo k iskanju rešitev. Iz njih se potencialno lahko razvije tudi razredna diskusija.

KLJUČ ZA UPORABO PRIROČNIKA:

Etimološki kontekst

Zgodovinski kontekst

Razlaga konteksta besede

Lažje, avtodidaktične naloge

Taksonomsko zahtevnejše naloge

POGLAVJA V PRIROČNIKU (označeno v zgornjem desnem kotu):

Zeleni prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje

Latinoameriška kolonizacijska zgodba

Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah

Vplivi na migracije in njihove posledice

Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike

Kar povzroča geopolitične težnje

PRIROČNIKU NA POT

Smernice za izbor besediča in zasnovo priročnika

Pričujoč priročnik je didaktični predlog oziroma aplikativni del raziskovalnega dela, naslovljenega *Primerjava izvora prevzetega strokovnega geografskega izrazoslovja in vpeljava terminologije ter njene etimološke razlage v pouk geografije*. V pričujočem raziskovalnem delu obravnavamo osnovne teorije, ki so ključne in temeljne za pridobitev kompetenc, ki omogočajo zasnovo priročnika ter analiziramo odnos učiteljev in slušateljev geografskih vsebin na gimnazijah in fakultetah do uporabe ter učenja geografske terminologije.

Preučili smo področje slovaropisja, s poudarkom na Geografskem terminološkem slovarju, ki predstavlja bazo našemu izboru besedišča, etimologijo, ključne značilnosti psiholingvistike, ki nam omogočajo osnovno razumevanje skladiščenja besed v mentalnem leksikonu ter Bloomovo taksonomijo, ki ima znatno vlogo pri sestavi nalog za namen preverjanja znanja v slovenskem šolstvu.

V raziskovalnem delu smo obravnavali 122 pojmov fizične in 118 družbene geografije. Vsakega izmed njih smo etimološko preučili, ugotovili njegovo uporabo na vseh treh stopnjah izobraževalne vertikale ter poskusili osvetliti z interdisciplinarnega vidika, sklicujoč se predvsem na področja predmetnika gimnazijskega programa. Medpredmetnost je pojem dosegel po kriteriju, da sodi na vsaj eno področje, katerega predmet se poučuje v enem izmed štirih letnikov (splošne) gimnazije. Slednje smo v končni fazi vključili v priročnik, saj smatramo, da obravnavani pojmi predstavljajo pomemben del splošne izobrazbe, njihovo poznavanje pa pripomore k razumevanju ustreznih v tujih jezikih, kar generira tako razvoj lingvističnih kompetenc kot tudi posameznikovega poznavanja aktualnih globalnih procesov in pojavov. Pri uporabi besedne zveze "tuj jezik" se osredotočamo predvsem na *linguo franco* današnjega časa - angleščino, od koder izvirajo mnogi viri, na katere se mladi zanašajo in kjer lahko z dokaj visoko pogostostjo zasledijo marsikaterega izmed obravnavanih terminov.

Kar pojmuje kot inovacijo in doprinos, ter sintezo celotnega raziskovalnega dela, je predstavitev koncepta vpeljave poučevanja geografske terminologije, preko etimološke razlage, ki jo konkretno ponazarjamo s tem priročnikom. S tem namenom smo Bloomovo taksonomijo skušali interpretirati na način, da prve stopnje obravnavajo pojem z etimološkega aspekta, višje taksonomske ravni pa dijaka (uporabnika) soočajo z globalnimi prostorskimi in družbenimi krizami, oziroma ga spodbujajo k ugotovitvi vzročno-posledičnih povezav procesov in pojavov, ki jih določen termin označuje, njihovem vrednotenju in, v primerih perečih problematik, tudi predlaganju rešitev.

Naloge v priročniku so razdeljene na šest poglavij, nekatera obravnavajo tematiko, ki se dotika predvsem fizičnogeografskih pojavov, nekatera pa se usmerjajo v družbenogeografske procese. Po vrsti si sledijo poglavja: *Zelen prehod in vpliv človeka na*

atmosfera in površje, Posledice kolonizacije latinoameriškega prostora, Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah, Razlogi za migracije in njihove posledice, Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike in Kar povzroča geopolitične težnje.

KAKO UPORABLJATI PRIROČNIK?

Pri sestavljanju nalog so bila naša glavna vodila taksonomska različnost, ki v prvih stopnjah vodi v etimološko seznanitev s pojmom ter ugotovitev njegovega pomena, v višjih stopnjah pa reševalca sooča s težjimi problemi, navezujočimi se na geografske vsebine. Prav tako smo stremeli k tipološki raznovrstnosti ter uporabni vrednosti naloge. S tem namenom smo naloge, ki se nanašajo na določen pojem, ponekod skupino večih, med seboj neposredno povezanih terminov, razdelili na lažje, avtodidaktične, ki jih lahko učitelj uporabi kot predpripravo dijaka na uro geografije ter težje, ki dosegajo višje taksonomske stopnje in so v splošnem dobra iztočnica za razredno oziroma kolektivno obravnavo procesa ali pojava, ki ga termin označuje.

Naloge z oznako so večinoma vedno etimološke oziroma uporabnika seznanijo z etimologijo in so prilagojene tako, da jih lahko reši sam, brez pomoči učitelja. Njihov namen je predvsem, da se z obravnavanim pojmom spozna še preden se ga obravnava pri pouku, kar lahko učitelju prihrani nekaj časa pri razlagi v razredu in se lahko takoj posveti taksonomsko zahtevnejšim nalogam, označenimi z . Slednje so v večini zastavljene tako, da se lahko iz njih razvije tudi razredna diskusija določenega problema, ki se poraja v prostoru ali družbi oziroma dijaki le s skupnim razmišljanjem in usmeritvijo učitelja, moderatorja pouka, izpeljejo vzročno-posledične povezave, analizirajo, sintetizirajo ter nenazadnje ovrednotijo obravnavano tematiko, ki jo izvirno izpostavlja le termin.

Kot zaključek vsakega poglavja se ob koncu pojavlja krovna naloga. Gre za tipološko popolnoma drugačno nalogo od posameznih znotraj poglavja. V primeru, da je uporabnik rešil vse naloge določenega poglavja, pri reševanju krovne naloge ne bi smel imeti težav. Namen slednje naloge je predvsem ponovitev vseh spoznanih pojmov v nekem poglavju ter sinteza znanj, pridobljenih tekom reševanja vaj

V vsakem od poglavij se uporabnik seznani z nekaterimi temeljnimi pojmi, vezanimi na obravnavano temo (poglavje). Predstavljeni pojmi so interdisciplinarni, kar pomeni, da se povezujejo z več znanstvenimi vedami. V poglavjih *Zelen prehod in vpliv človeka na atmosfero in površje* in *Vpliv okoljskih dejavnikov na regionalne razlike* so to predvsem izrazi, s katerimi se potencialno lahko srečaš tudi pri kemiji, fiziki ali biologiji. Poglavja *Posledice kolonizacije latinoameriškega prostora*, *Vzorci razmestitve prebivalstva na urbanih površinah*, *Vzroki za migracije in njihove posledice* in *Kar povzroča geopolitične težnje* pa so bolj družbenogeografska, zato bodo ti pojmi vezani predvsem na sociologijo in zgodovino.

Poglavje se prične z nalogo "juha iz črk", v kateri so, med kopico naključno izbranih črk, tudi vsi termini, ki se pojavljajo kot iztočnica za naloge tega poglavja.

Naloge, pri večinoma vseh pojmi, temeljijo na vajah dveh stopenj.

Vsak termin ima za uvodno seznanitev z njim etimološko nalogo, s pomočjo katere se uporabnik spozna s pomenom pojma. Pri tem se običajno osredotočimo na pomen, enega ali več pomenskih delov in predpone ki sestavljajo termin. V nekaterih primerih je pripisana pomoč v okvirju. Poznavanje termina pogosto povežemo tudi z nekaterimi tujimi jeziki.

Takšne naloge lahko brez težav posameznik reši doma in mu pomagajo, da osnovni pomen pojma že razume, ko se tematiko, vezano nanj, obravnava v šoli.

Z drugega aspekta lahko učitelj uporabi te naloge za predpiravo dijaka na uro geografije, saj je na ta način, na sami uri, že seznanjen s pomenom termina. Pri pouku se lahko tako učitelj posveti taksonomsko zahtevnejšim nalogam, iz katerih se potencialno lahko razvije tudi razredna diskusija, pri kateri se dijaki soočajo s problematiko prostora in družbe, natančneje spoznavajo procese in pojave, ki nas obkrožajo ter iščejo morebitne rešitve.

Vsako poglavje ima svojo krovno nalogo, katere zasnova se od poglavja do poglavja razlikuje. Če uporabnik reši vse naloge tega poglavja, ob koncu ne bi smel imeti težav z reševanjem krovne naloge.

Slika 1: Bloomova taksonomija - pomoč pri pripravi vprašanj/nalog

Vir: Ric, 2021

Poglobljeno razumevanje procesa/poja, ki ga označuje obravnavana enopomenka;
interpretirano po Bloomovi taksonomiji:

POZNAVANJE; prepoznati termin ter ga uvrstiti v ustrezno področje geografije

RAZUMEVANJE; secirati termin in razložiti korelacijo med etimološko razlago pojma ter njegovo geografsko vlogo

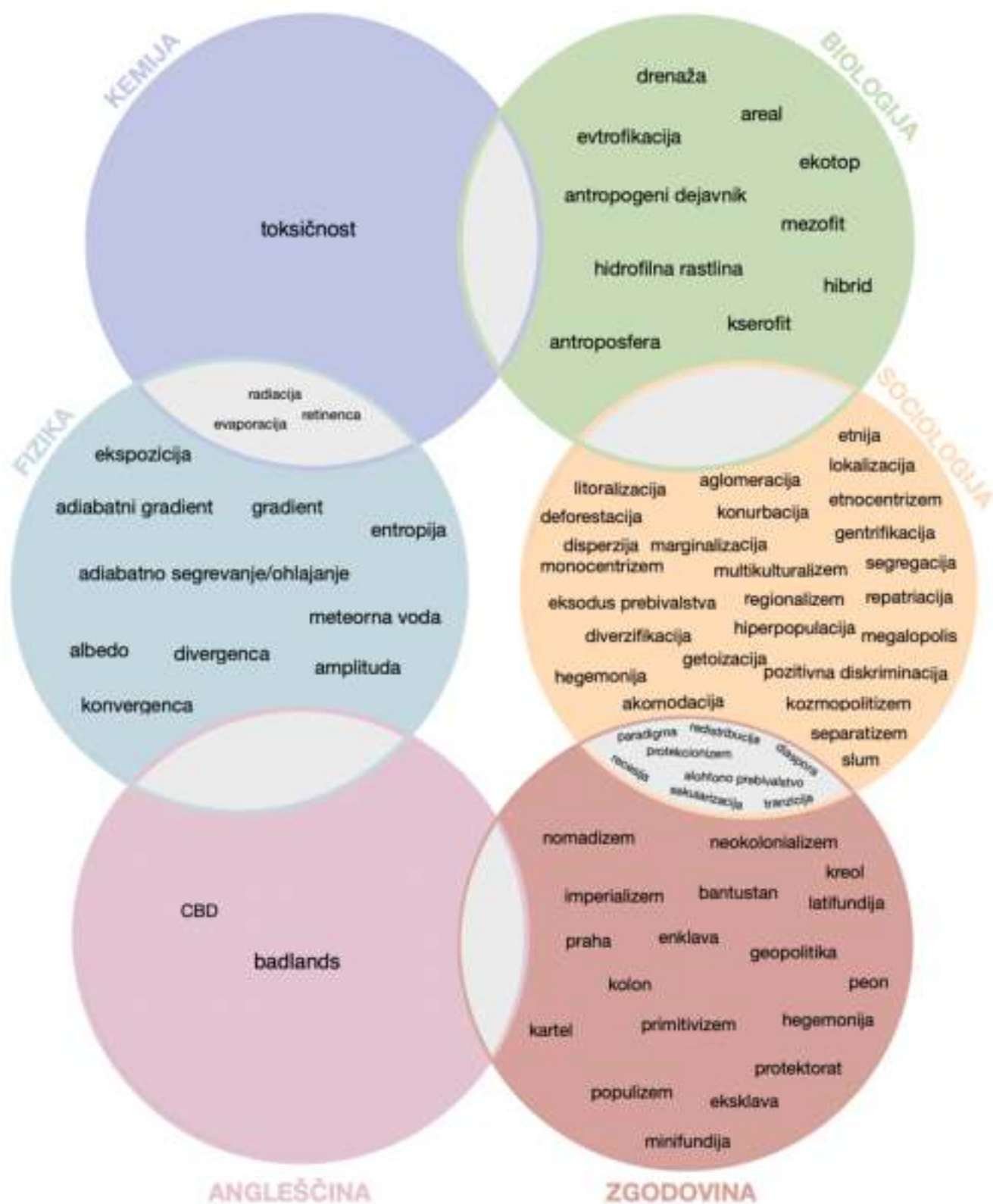
UPORABA: predstaviti lasten primer na globalni ravni, ki je vezan na obravnavan termin

ANALIZA: vzročno-posledično razložiti bistvo procesa/poja, ki ga termin obravnava

SINTEZA; interpretirati kakšne bi bile morebitne posledice v družbi in prostoru v primeru sprememb tega procesa/pojava

VREDNOTENJE: ovrednotiti pomen procesa/pojava na regionalni/globalni ravni

**Prekrivnost geografske terminologije s terminologijo
drugih področij**

Avtorica: Sara Jemec

1

razmisli o prihodnosti planeta:

ZELENI PREHOD in vpliv **ČLOVEKA** na **ATMOSFERO** in **POVRŠJE**

ADIABATNI GRADIENT, ADIABATNO SEGREVANJE/OHLAJANJE, ALBEDO, AMPLITUDA,
ENTROPIJA, BADLANDS, AREAL, EKOTOP, TOKSIČNOST, EVTROFIKACIJA,
ANTROPOGENI DEJAVNIK, ANTROPOSFERA, DEFORESTACIJA

S	A	Z	E	A	J	I	C	A	K	I	F	O	R	T	V	E	S
D	D	C	R	S	D	A	A	E	S	E	P	R	T	U	M	B	D
G	I	V	T	A	R	E	F	S	O	P	O	R	T	N	A	A	C
H	A	B	U	D	F	S	S	H	D	E	R	H	J	N	D	N	V
J	B	G	I	S	D	N	A	L	D	A	B	J	E	G	U	T	B
A	A	R	O	E	Z	T	D	J	H	B	U	M	S	K	T	R	N
J	T	A	P	R	V	U	F	K	J	F	H	L	C	V	I	O	M
I	N	D	Š	T	B	A	T	L	K	B	I	K	F	U	L	P	O
C	I	I	Č	U	N	I	J	S	P	F	D	J	S	B	P	O	D
A	E	E	L	I	M	O	G	I	O	C	R	H	F	D	M	G	E
T	R	N	K	O	P	P	H	R	P	N	E	S	D	E	A	E	J
S	T	T	J	P	O	Š	I	T	Ž	O	Č	F	G	R	L	N	A
E	U	N	H	L	I	L	E	I	T	D	R	I	D	F	I	I	V
R	I	M	G	K	H	C	O	K	R	V	F	T	S	N	J	L	N
O	D	E	B	L	A	V	P	M	O	A	D	S	N	K	F	V	I
F	O	A	F	J	G	B	Š	N	E	T	I	C	B	E	O	G	K
E	P	F	D	H	A	R	E	A	L	B	O	N	M	A	D	T	F
D	Š	D	S	G	S	N	R	C	N	M	V	P	Ž	S	C	G	D

Besede, ki si jih našel_a, z manjkajočimi črkami vpiši pod ustrezno alinejo.

- A _ _ _ _ T _ _ _ _ I _ _ _
- _ _ A _ _ _ _ E _ _ _ _ J / _ _ _ _ N _ _
- _ L _ _ _ O
- _ M _ _ _ _ D _ A
- E _ _ _ _ _ A
- _ _ D _ _ _ S
- _ _ E _ L
- _ _ O _ _ _
- E _ _ _ _ K _ _ _ _
- _ _ _ _ P _ _ N _ _ _ A _ _ K
- A _ _ _ _ _ F _ _ _
- _ _ K _ _ _ N _ _ _
- D _ _ _ _ T _ _ _ _

Naloge, označene s tem znakom so taksonomsko manj zahtevne ter večinoma etimološke oziroma vezane le na seznanitev s pomenom termina. V splošnem naj bi naloge tega tipa lahko rešil_a sam_a, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa obravnavajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja.

Naloge, ki imajo poleg navodila takšno oznako pa so taksonomsko zahtevnejše. Namenjene so poglobljenemu razmisleku o obravnavanem procesu, pojavu ali problematiki. Za lažje reševanje problema je priporočljiva razredna diskusija oziroma kolektivni razmislek. V primeru, da rešiš uvodne, lažje, naloge pri določenem pojmu, jih lahko z nekoliko več truda rešiš tudi sam_a. Vaje tega tipa po Bloomu obravnavajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

1) Adiatbatni gradient ter adiatbatno segrevanje in ohlajanje

Vsi trije zgoraj navedeni termini so dvobesedni, prva izmed besed pa je vezana na adiatbatnost. Gre za grško besedo, ki je sestavljena iz treh delov.

- a) Razmisli in poskusi ugotoviti, kaj posamezni deli besede “adiabathos” pomeni. Poveži ustrezne pare grške besede na levi in slovenskega prevoda na desni.

dia

skozi

a

prehoden

bathos

ne

- b) Na podlagi ugotovljenega pomena zapiši, kako bi adiatbatnost razložil_a ti.

- c) Poskusi pojasniti, kako potekata procesa adiatbatnega dviga in spusta ter razmisli o primerih, kjer se pojavljata.

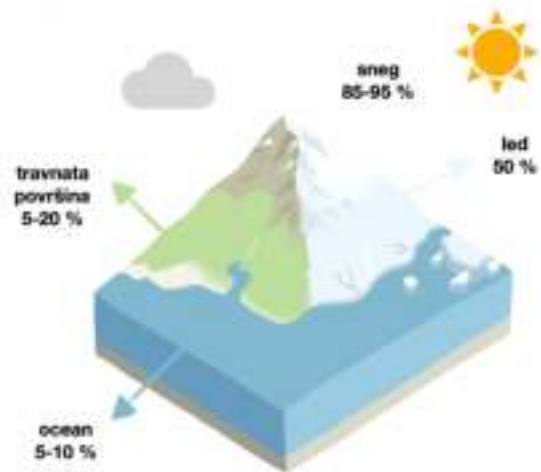

2) Albedo

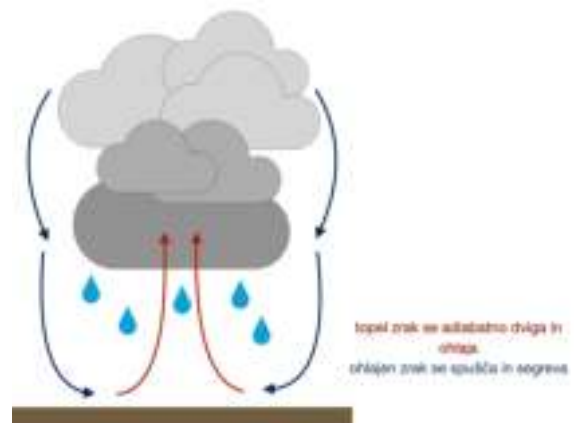
- a) Etimološka razlaga termina je neposredno povezana z latinskim izrazom za belino (albedo). Na podlagi tega ter spodnjega vira, sklepaj na pomen pojma v geografskem smislu. Pri razmisleku se osredotoči predvsem na to, kakšne barve imajo večji in manjši albedo. Približni odstotki albeda zasnežene, poledenele, travnate površine in oceana so označeni tudi na spodnji skici.

“Surfaces with high albedos include sand, snow and ice, and some urban surfaces, such as concrete or light-colored stone. Surfaces with low albedos include forests, the ocean, and some urban surfaces, such as asphalt.”

- b) V najmanj štirih povedih (za vsak primer) presodi, kakšna je vloga albeda pri:

- nastanku konvekcijskih padavin (skica za pomoč);
- vplivu na mikroklimo (v mestih).

3) Amplituda

** S pojmom amplituda si se gotovo srečal_a že pri drugih predmetih. Etimološka razlaga termina izvira iz lat. **amplus**, kar pomeni obsežen, širen, velik.*

- a) S sklepanjem zapiši svojo definicijo amplitude.

- b) Zapiši vsaj tri konkretne primere uporabe obravnavanega termina.

- c) Z vzrokom in posledico pojasni, kakšen vpliv imajo temperaturne amplitude na gosteje in redkeje poseljena območja na svetu. Za vsak vzorec poselitve navedi vsaj en primer.

4) Entropija

Preberi definicijo pojma iz geografskega terminološkega slovarja.

“entropíja -e ž

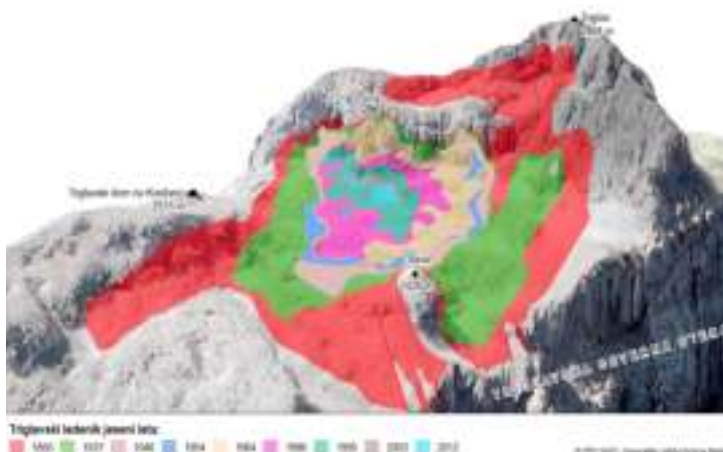
pokr. ekol. mera za stopnjo nereda znotraj določenega sistema, ki nastaja pri prehajanju ene oblike energije v drugo, pri čemer se del te pretvarja v neuporabno energijo.”

a) Zapiši štiri primere, kjer v naravi pride do entropije.

Taljenje Triglavskega ledenika po letih

Podnebne spremembe izredno vplivajo na taljenje ledenikov po svetu. Eden izmed takšnih primerov je tudi Triglavski ledenik.

b) Opiši, kako poteka taljenje ledenikov. Pri tem bodi pozoren_a, da izpostaviš tako vzrok kot tudi posledico.

5) Badlands

- a) Termin je sestavljen iz dveh delov ter je angleškega izvora. Zapiši oba dela ter sklepaj, kaj pomeni.

- b) Poskusi razložiti, kako badlands nastane. Osredotoči se na to, da pri vzroku za nastanek uporabiš pojem erozija/denudacija.

** Veš, da erozija izvira iz lat. glagola erodere (praskati), pri denudaciji lat. denudare (ogoliti) pa gre za ploskovno odnašanje površja.*

- c) Razloži, kakšen vpliv ima badlands na kmetijstvo in poselitev. Izpostavi vsaj dva konkretna primera.

6) Areal in ekotop

- a) Pomagaj si z angleščino in ugotovi slovensko sopomenko za areal. Zapiši jo na črto.

- b) Dopolni spodnji definiciji ekotopa iz Geografskega terminološkega slovarja z manjkajočimi besedami. Izbiraj med ponujenimi možnostmi.

rastline

ljudje

različnimi

enotnimi

Ekotop je območje, na katerem živijo _____, živali v enakih življenjskih razmerah ali pa najmanjša pokrajinska enota z _____ razmerami za življenje.

- c) Ko si ugotovil pomen obeh besed, sestavi kratek sestavek (vsaj pet povedi), v katerem boš uporabil_a oba termina. Zamisli si konkreten primer določene rastlinske ali živalske vrste ter analiziraj razloge, zakaj tam uspeva/živi in kakšne so življenjske razmere.

7) Toksičnost

Pojem, ki ga najverjetneje poznaš iz angleščine (toxic), je latinskega izvora (toxicus) zastrupljen.

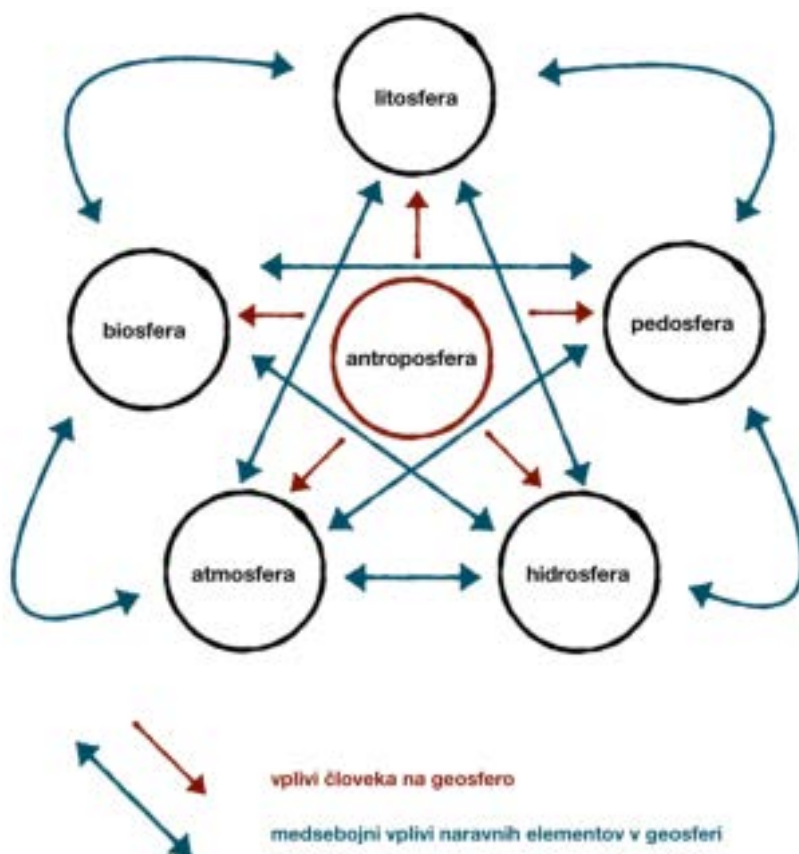

- a) Preberi spodnji vir in predlagaj pet ukrepov za omejevanje toksičnosti geosfere. V pomoč pri definiranju, kaj geosfera je, naj ti bo spodnja shema.

“Hazardous, or toxic, waste is the potentially dangerous byproduct of a wide range of activities, including manufacturing, farming, water treatment systems, construction, automotive garages, laboratories, hospitals, and other industries. The waste may be liquid, solid, or sludge and contain chemicals, heavy metals, radiation, pathogens, or other materials. Even households generate hazardous waste, from items such as batteries, used computer equipment, and leftover paints or pesticides.

Toxic waste can harm people, animals, and plants, whether it ends up in the ground, in streams, or even in the air. Some toxins, such as mercury and lead, persist in the environment for many years and accumulate over time. Humans or wildlife often absorb these toxic substances when they eat fish or other prey.”

(Vir: <https://www.nationalgeographic.com/environment/article/toxic-waste>. Pridobljeno 20. 6. 2023)

8) Evtrofikacija, antropogeni dejavnik, antroposfera, deforestacija

** Termina, katerih pomenski del je beseda antropo (antropogeni dejavnik, antroposfera), sta grškega izvora. Antrophos namreč v grščini pomeni človek.*

- a) Na podlagi teh informacij, sklepaj na definiciji obeh pojmov.

- b) Najprej poveži pare v spodnji shemi, nato pa si z njo pomagaj ugotoviti, kaj posamezen del pomeni. Nato spodaj zapiši svojo definicijo evtrofikacije.

eu

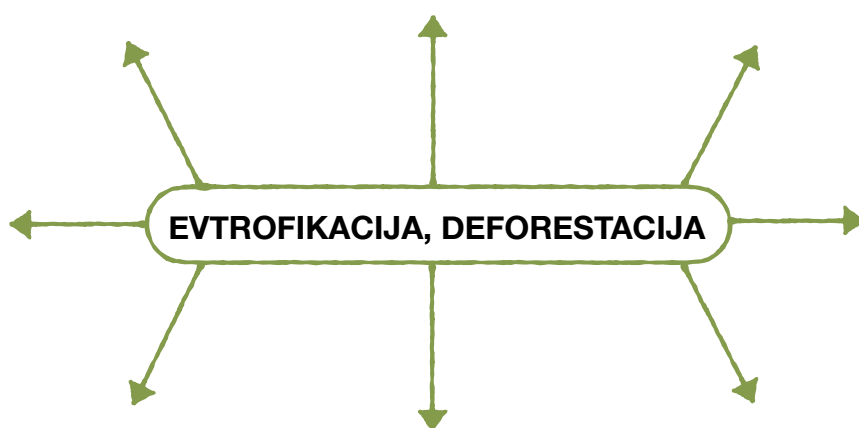
hrana

trophós

dobro

c) Zapiši asociacije za spodnja para pojmov.

- d) Zapiši primer, kje eutrofikacija predstavlja okoljski problem ter vzročno-posledično pojasni, kakšen je njen nastanek.

** Pojem deforestacija poznaš, njegov dobesedni pomen izvira iz latinščine, sestavljen je iz de- (predpona, ki označuje odstranjevanje nečesa) ter besede forestis (gozd).*

- e) Ovrednoti, kakšne so posledice v prostoru zaradi deforestacije. Pri tem se osredotoči na:

- erozijo prsti,
- urbanizacijo,
- industrijsko rast,
- količino in namen izsekanega lesa.

ti odločaš o prihodnosti planeta: **KAKŠNA BO, JE** **ODVISNO OD TVOJIH ODLOČITEV**

Z vsakim dnem je planet Zemlja bolj izpostavljen degradaciji in drugim vplivom človeka, ki s svojimi posegi v geosfero spreminja njeno zgradbo ter ustvarja vse dominantnejšo antroposfero. Človek spreminja globalno geološko zgradbo, prst, rastlinstvo, vodovje ter nenazadnje atmosfero, ki je v zadnjih letih najbolj obravnavana prav zaradi uničujočega vpliva antropogenih dejanj na podnebje, kar nas vodi v vse hujšo in rastočo klimatsko krizo. Vse premalo se vsak posameznik zaveda, v kakšno prihodnost nas vodijo izraziti in konstantni človeški posegi v geosfero.

Na tem mestu lahko razmisliš, kako antropogeni dejavniki vplivajo na nekatere naravne procese in pojave. Od tvojih odločitev je odvisno, kakšno prihodnost Zemljine zgodbe boš ustvaril_a.

Ozračje se segreva posredno, sprva Sonce segreje površje, slednje pa z dolgovalovnim sevanjem segreva atmosfero. Pri tem procesu se vključi problematika toplogrednih plinov, ki absorbirajo vso energijo, ki jo Zemlja pri segrevanju oddaja in preprečujejo, da bi se vrnila nazaj v vesolje. To vodi v učinek tople grede in vse vidnejše in skrb vzbujajoče podnebne spremembe. Planet se sedaj segreva hitreje kot se je kadar koli doslej. Povprečne višje temperature sčasoma spreminjajo ustaljene vremenske vzorce in rušijo običajno naravno ravnovesje. Na eni strani smo priča vročinskimi valovi in sušam, kot posledici kombinacije pomanjkanja padavin in večjega izhlapevanja zaradi visokih temperatur. Slednje imajo tudi posredne učinke, saj znižujejo vodostaj rek in gladino podzemne vode, onemogočajo rast dreves in kmetijskih pridelkov ter generirajo požare v naravi. Na drugi strani pa se soočamo s krizami kot so nenormalno pogoste nevihte, nalivi in posledično poplave. Razgreto površje namreč ustvari primerne pogoje za proces adiabatnega dviga in konvekcije, kar povzroča izdatne padavine. Ne smemo pozabiti na problem večanja ozonske luknje, k temu pa pripomore tudi prevelika količina ogljikovega dioksida v atmosferi.

Plast ozona je izjemnega pomena, saj varuje življenje na Zemlji pred ultravijoličnim sevanjem, ki povzroča bolezni, smrt organizmov, posredno pa segreva tudi ozračje.

Za nadaljevanje zgodbe izberi A ali B možnost

- A. Ozračje se bo še naprej prekomerno segrevalo, zato bodo naravne nesreče še številčnejše. Močne nevihte bodo zaradi višjih temperatur najverjetneje postale pogostejše in intenzivnejše, pogostejše pa bodo tudi hudourniške poplave. Emisije toplogrednih plinov, ki generirajo velik del podnebnih težav, je na tej točki žal nemogoče zaustaviti.

V naslednjem koraku nadaljuj z branjem sivega besedila

.....

B. Nadaljevali bomo z iskanjem in realiziranjem ukrepov, ki bodo preprečevali emisije toplogrednih plinov, kar bo zmanjševalo učinek tople grede ter posledično skušali zavarovati biodiverziteto ter tla pred degradacijo in dezertifikacijo, ki jo generirajo pogoste suše, erozija in poplave, ki nastanejo zaradi ekstremnih padavin ter posledično visokega pretoka rek ter toksičnostjo. Zavzemali se bomo za doseg ciljev evropskega zelenega dogovora in stremeli k podnebni nevtralnosti Evrope do leta 2050. Spodbujali bomo gospodarstvo z zeleno tehnologijo, ustvarjali trajnostno industrijo in promet ter zmanjšali onesnaževanje.

V naslednjem koraku nadaljuj z branjem zelenega besedila

.....

Na tem mestu se ne moremo izogniti omembi albeda, ki ustvarja razlike pri segrevanju površja, posredno ozračja in posledično ustvarja različne možnosti za odvijanje adiabatnih procesov. Bolj dovzetne za absorpcijo toplote so črne oziroma temne površine, nad katerimi se razvijejo območja nižjega zračnega tlaka kot nad svetlimi površinami. Zaradi neenakomernih zračnih tlakov se začno zračne mase gibati od višjega tlaka k nižjemu, kar ustvari vetrove. Slednji lahko dosežejo izredne hitrosti in imajo tudi destruktivno moč, spremljajo pa jih huda deževja.

Za nadaljevanje zgodbe izberi C ali D možnost

.....

Prizadevanje za ustavitev rastočih temperatur ozračja in neuravnoveženih temperaturnih amplitud, posledično rešuje tudi problem taljenja ledenikov in dvigajoče se morske gladine. V luči dnevnega taljenja ledenikov se viša nivo morske gladine, kar povečuje tako tveganje za poplave ob obalah, kot bo imelo tudi znatne posledice za ljudi, infrastrukturo in habitate raznih ekotopov ob obalni črti.

Za nadaljevanje zgodbe izberi C ali D možnost

.....

C. Uničujoč vpliv naravnih nesreč je najbolj neugoden za človekovo lastnino oziroma povzroči največ gospodarske škode. Naravne nesreče generirajo tudi uničenje flore in faune, kar pa ima negativen

vpliv le na biotsko raznovrstnost v obalnih habitatih ter na naravne dobrine, ki jih zagotavljajo, to pa za človeka ni znatnega pomena.

V naslednjem koraku nadaljuj z branjem sivega besedila

.....

D. Skrb vzbujajoč trend dviganja morske gladine pa ogroža tudi kmetijstvo in oskrbo s pitno vodo. Zaradi prodiranja morske vode v podzemno vodo in druga sladkovodna telesa, se količina razpoložljive sladke vode zmanjšuje. Razmišljujoč o vplivu človeka na hidrosfero, se poraja še problem eutrofikacije, ki jo lahko, s prenehanjem čezmernega dotekanja hranilnih snovi v stoječe vode, rešimo izključno mi.

V naslednjem koraku nadaljuj z branjem zelenega besedila

.....

Določeni areali, v začetni fazi so ranljivi predvsem tisti, kjer prevladujejo nesprijete kamnine, so podvrženi badlandsu, saj prsti pred bodisi denudacijo bodisi erozijo ne ščiti rastlinski pokrov. Za človeka je to neugodno z vidika kmetijstva, saj je prst na badlandsu neprimerna za obdelavo. Kar zadeva tla se podnebne spremembe torej odražajo predvsem v hitrejši eroziji, posledično pri pogostejših zemeljskih plazovih ter nenazadnje dezerifikaciji.

Za nadaljevanje zgodbe izberi E ali F možnost

.....

Kmetijstvo in industrija prispevata največ hranilnih snovi, ki omogočajo izredno razmnoževanje fitoplanktonskih alg, kar pripomore k povečani biomasi. Zaradi kratke življenjske dobe, alge množično umirajo, pri tem pa se porablja kisik. Ker slednjega, zlasti v globljih plasteh morske vode, primanjkuje za rast vegetacije ter življenje vodnih organizmov, ti umirajo, posledično pa prihaja do pojava cvetenja morja. Rastlinske vrste so izjemnega pomena tudi na kopnem, saj proizvajajo fotosintezo, s katero pripomorejo k uravnavanju podnebja, ko iz ozračja vsrkavajo CO₂. S sečnjo dreves to naravno uravnavanje porušimo, ogljik, ki je shranjen v drevesnih deblih, pa se sprosti v ozračje in še poveča toplogredni učinek. To predstavlja številna tveganja tako za ljudi kot tudi za vse druge oblike življenja na Zemlji.

Za nadaljevanje zgodbe izberi E ali F možnost

.....

E. Da povzamemo: Ljudje bi se morali osredotočiti predvsem na zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, saj slednje najbolj onesnažujejo zrak, kar pa je največji problem za življenje človeške populacije na Zemlji. Vsa ostala problematika v luči podnebnih sprememb je malo verjetno rešljiva, v največji meri pa je z zmanjšanjem učinka tople grede.

V naslednjem koraku nadaljuj z branjem sivega besedila

.....

F. Da povzamemo: Pomembno je prizadevanje za zmanjšanje toplogrednih plinov v ozračju, saj je segrevanje ozračja posledica človeških dejavnosti, ki ustvarjajo učinek tople grede. Podnebne spremembe in degradacija okolja ogrožajo obstoj in življenje celotnega sveta. Usmerimo se na trajnostno mobilnost, v pridobivanje čimvečjega deleža energije iz obnovljivih virov ter širimo ozaveščenost za podnebno krizo ter njene posledice.

V naslednjem koraku nadaljuj z branjem zelenega besedila

.....

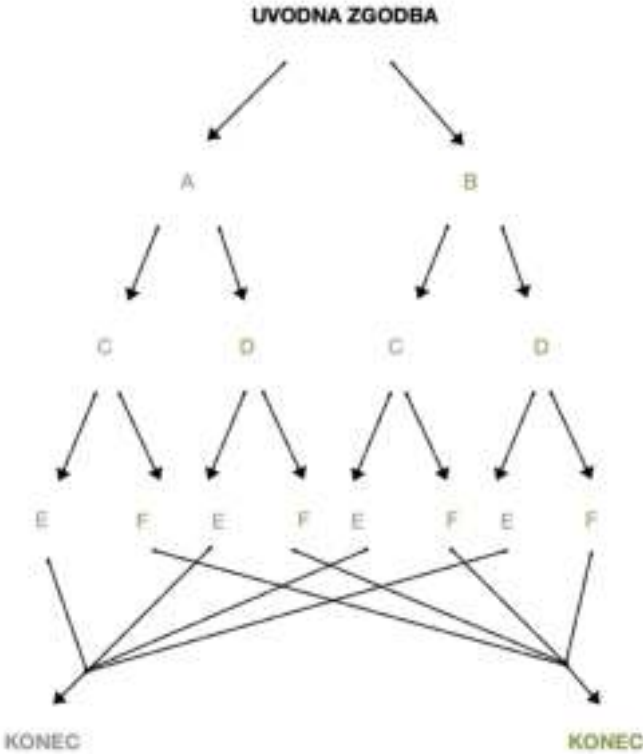
Prišel_a si do konca. Višje temperature bodo še naprej povečevale izhlapevanje vode, kar bo skupaj s pomanjkanjem padavin povečevalo nevarnost hudih suš, ki pa bodo imele, tako kot ekstremne padavine in poplave, ki nastajajo v luči podnebnih sprememb, tudi znatne posredne učinke na promet, kmetijstvo, gozdarstvo in biotsko raznovrstnost. Dvig povprečnih temperatur ozračja bo še naprej generiral tako taljenje ledenikov kot tudi višje temperature vode, kar bo ustvarilo ugoden habitat za namnožitev strupenih alg in bakterij in nas bo vodilo v še hujšo problematiko oskrbe s sladko vodo. In še veliko bi lahko naštevali. Soočamo se s posledicami podnebnih sprememb, a se jih še kako premalo zavedamo. Ne ozirajoč se na vplive človeka na geosfero, vztrajamo pri degradaciji okolja in si zatiskamo oči pred rastočo podnebno krizo, ki generira problematiko v vseh sferah geosfere. Vse to se dogaja in se bo še naprej, če se tudi vsak posameznik ne bo dovolj zavedal svoje vloge v procesu podnebnih sprememb. Kaj pa to pomeni za naš planet in življenje na njem?

.....

Prišel_a si do konca. Za ustavitev globalnega segrevanja je potrebno zmanjšati porabo fosilnih goriv in izpuste ogljikovega dioksida v ozračje. Usmeritve v iskanje alternativnih virov energije, ki bi zmanjšali odvisnost od fosilnih goriv postajajo vse pomembnejše, če želimo planet rešiti pred katastrofo. Med cilji EU se vrstijo ustvarjanje in vpeljava trajnostnega in krožnega gospodarstva do leta 2050, ohranjanje naravnih ekosistemov in krepitev zmogljivosti narave za shranjevanje ogljika, zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov z raznimi podnebnimi politikami itd. Spodbujajmo spremembe v načinu življenja, ki so prijaznejše do planeta in prilagodimo človekove dejavnosti tako, da zmanjšujemo količino ogljikovega dioksida v ozračju. Vsak posameznik naj si prizadeva za boj proti podnebnim spremembam, saj lahko le s kolektivnim trdom rešujemo krizo, Zemljo in življenje na njej.

Shema poteka zgodbe

2

dopolni zapis z manjkajočimi deli besedila:

posledice KOLONIZACIJE LATINOAMERIŠKEGA prostora

ALOHTONO PREBIVALSTVO, KREOL, LATIFUNDIJA, MINIFUNDIJA, IMPERIALIZEM, NEOKOLONIALIZEM, ETNOCENTRIZEM, PRIMITIVIZEM

A	S	E	F	E	R	T	U	I	O	P	Š	L	K	J	H	T
D	E	T	N	O	C	E	N	T	R	I	Z	E	M	R	I	G
S	D	R	V	D	F	G	H	J	K	J	L	Č	P	O	M	B
G	F	T	A	J	I	D	N	U	F	I	T	A	L	I	P	V
H	G	U	B	V	R	E	I	T	E	R	T	V	B	N	E	N
J	H	I	N	H	D	S	K	A	S	D	G	I	U	D	R	M
K	M	I	N	I	F	U	N	D	I	J	A	L	s	C	I	K
L	J	O	M	K	B	Z	Č	G	A	R	K	Č	H	M	A	I
Č	K	Š	L	L	N	B	Ž	B	F	J	G	L	U	N	L	U
A	L	O	H	T	O	N	O	A	S	G	J	K	L	Č	I	O
R	P	M	P	R	E	B	I	V	A	L	S	T	V	O	Z	L
E	O	N	T	U	I	O	P	L	A	S	D	F	G	H	E	O
T	I	B	T	H	J	K	L	Č	O	S	D	F	T	V	M	N
P	R	I	M	I	T	I	V	I	Z	E	M	E	B	N	O	P
I	U	V	F	G	E	R	U	T	I	O	R	P	Š	Ž	A	S
O	P	C	Z	A	S	D	F	D	G	H	J	K	L	Č	U	I
N	E	O	K	O	L	O	N	I	A	L	I	Z	E	M	C	V

Besede, ki si jih našel_a, z manjkajočimi črkami vpiši pod ustrezno alinejo.

- A _ _ _ _ N _ _ R _ _ _ _ _ V _
 - K _ _ _ L
 - _ _ _ I _ _ _ N _ _ _
 - M _ _ _ _ _ D _ _ _
 - _ _ _ E _ _ _ L _ _ _ M
 - N _ _ _ _ _ N _ _ _ _ _
 - _ _ _ C _ _ _ I _ _ _
 - P _ _ _ T _ _ _ _ _
-

Naloge, označene s tem znakom so taksonomsko manj zahtevne ter večinoma etimološke oziroma vezane le na seznanitev s pomenom termina. V splošnem naj bi naloge tega tipa lahko rešil_a sam_a, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa obravnavajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja.

Naloge, ki imajo poleg navodila takšno oznako pa so taksonomsko zahtevnejše. Namenjene so poglobljenemu razmisleku o obravnavanem procesu, pojavu ali problematiki. Za lažje reševanje problema je priporočljiva razredna diskusija oziroma kolektivni razmislek. V primeru, da rešiš uvodne, lažje, naloge pri določenem pojmu, jih lahko z nekoliko več truda rešiš tudi sam_a. Vaje tega tipa po Bloomu obravnavajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

1) Alohtono prebivalstvo

- a) Na podlagi spodnje definicije iz Geografskega terminološkega slovarja, sklepaj na pomen pojma alohtono prebivalstvo. Termina imata nasprotujoč si pomen.

”avtohtóno prebiválstvo -ega -a s

demogeogr. prvotno prebivalstvo, rojeno v kraju bivanja.”

- b) Vzročno-posledično pojasni, kako je alohtono prebivalstvo prišlo na območje Latinske Amerike in prebivalci katerih držav ga v največji meri sestavljajo.

2) Kreol

- a) Pojem se uporablja v treh različnih kontekstih. Preberi spodnje trditve in ugotovi, katera izmed njih je napačna. Obkroži črko pred njo.

A) Če se nahajamo v Braziliji je kreol potomec španskih priseljencev.

B) Če se nahajamo v Zahodni Indiji je kreol potomec priseljenih španskih staršev.

C) Če se nahajamo na območjih španske, francoske in portugalske kolonizacije je kreol potomec priseljencev.

D) Če se nahajamo v Braziliji je kreol potomec črnih sužnjev.

** Termin izvira iz latinskega glagola creare, ki pomeni ustvariti. Glede na to, se uporablja predvsem pri opisovanju priseljencev staršev iz držav, kjer govorijo romanske jezike, ima svoje različice tudi v teh jezikih.*

b) Poveži pojem z jezikom, v katerem se uporablja.

créole
španščina

criollo
portugalščina

francoščina
crioulo

c) Predvidevaj, kakšna bi bila etnična sestava Latinske Amerike, če priseljevanja Evropejcev ne bi bilo. Ne pozabi vključiti tudi na selitev afriških sužnjev, za katere so odgovorni Evropejci.

3) Latifundija in minifundija

a) Pojma imata enak pomenski del, razlikujeta pa se njuni predponi. Na spodnje črte izpiši obe predponi in pomenski del ter na podlagi predpon sklepaj, pri katerem pojmu gre za majhno in pri katerem za večje območje.

** Veš, da fundus v latinščini pomeni zemljišče.*

Predponi: _____

Pomenski del: _____

- b) Enako predpono imata tudi pojma latifundija in angleški izraz za geografsko širino ("latitude"). V spodnji shemi z enako barvo označi razdaljo v slovenščini, latinsko predpono ter angleško ustreznico.

geografska širina

longus (dolg)

latitude

geografska dolžina

latus (širok)

longitude

*** Latifundije so bile v rimski zgodovini velika zemljiška posestva v privatni lasti, ki so bila specializirana za kmetijstvo. Obdelovali so jih sužnji, ki niso služili vojske, zato so lahko ves čas obdelovali zemljo**

V latinoameriškem svetu so se, na podoben način kot so so latifundije v rimskem cesarstvu, uveljavile španske haciende (hacer - delati) oziroma portugalske fazende (fazer - delati).

- c) Ugotovi, kakšna je bila namembnost teh zemljišč, kje je bila raba tal ekstenzivna in kje intenzivna, kaj so pridelovali ter kdo je bil delovna sila.

*** Veš, da pridevnik ekstenziven izvira iz latinskega glagola extendere, ki pomeni razširiti, sam pridevnik pa pomeni takšen, ki teži k razširjanju. Pridevnik intenziven izvira iz latinskega glagola intendere, ki pomeni nameravati, gre za nekaj, kar poteka z veliko energijo, koncentracijo.**

4) Imperializem in neokolonializem

Oba pojma večkrat slišiš pri temah, ki obravnavajo obdobje kolonizacije in osvajanja sveta. Pomembno je, da ločiš med njima in prepoznaš pomen vsakega.

** Veš, da je sinonim za neokolonializem tudi neoimperializem.*

a) Naštej še nekaj pojmov, ki se končajo na -izem.

b) Pomagaj si z izpisanimi pojmi in razloži, na kaj nakazuje skupni imenovalec -izem.

c) Termin imperializem je enodelen, medtem ko je neokolonializem sestavljen iz dveh delov. Pri obeh terminih poišči pomenski del (pri neokolonializmu tudi predpono) in zapiši, kaj pomeni.

IMPERIALIZEM

NEOKOLONIALIZEM

d) V krajšem sestavku (vsaj pet povedi) razmišljaj in ugotovi, kako sta imperializem in neokolonializem vplivala na avtohtono prebivalstvo, njihovo življenje in pravice ter današnjo ekonomsko in politično situacijo v Latinski Ameriki.

5) Etnocentrizem

- a) Pojem je sestavljen iz dveh grških besed. Poveži ustrezna para (prevoda).

éthnos

narod

kéntron

jedro

- b) Poveži poznavanje pomena obeh pomenskih delov in zapiši definicijo, kot bi etnocentrizem opredelil_a ti.

- c) V dobi kolonializma so konkvistadorji (lat. conquistare - zavzeti, osvojiti), na avtohtona ljudstva gledali zelo etnocentrično. Analiziraj, kje vse se je njihov etnocentrični pogled odražal.

6) Primitivizem in nomadizem

- a) Preberi nekaj odstavkov članka National Geographica o staroselskem ljudstvu Awá v Vzhodni Amazoniji in izpostavi vsaj pet značilnosti nomadskega življenja primitivnih skupnosti.

Several bands of Awá nomads—the easternmost isolated, or “uncontacted,” people in the Amazon—roam the woodlands in the core of the territory, living in a state of near-constant flight from the whine of winches and chain saws and, in the dry season, the smoke of wildfires.

Confined to a shrinking forest core, the Awá are especially vulnerable. But even in the still largely untouched expanses of rain forest straddling Brazil’s western border with Peru, isolated groups must live on the run to escape the depredations of illegal logging, gold prospecting, and now drug trafficking. All across the Amazon Basin, in fact, threats to the security of the estimated 50 to 100 isolated and uncontacted tribes—perhaps some 5,000 people in all—are rising. These groups represent most of the world’s remaining isolated tribes. The only so-called uncontacted tribes known to exist today outside the Amazon are in Paraguay’s Chaco scrub forest, on the Andaman Islands in the Indian Ocean, and in western New Guinea, Indonesia. The numbers may seem small, but indigenous-rights advocates say there is something much larger at stake: the preservation of the last vestiges of a way of life that has all but disappeared from the planet, one that has survived apart from our industrial economy.

The interaction of the Awá (also called the Guajá or Awá-Guajá) with the outside world has been defined largely by violence against them. Today perhaps a hundred of the roughly 600 Awá still carry on nomadic lives in the forest. The rest, who have come into contact with modernity in recent decades, are settled in villages in three of four protected indigenous territories, strung out in a contiguous corridor along Maranhão’s western frontier. The presence of the Awá has helped spur legal protection for nearly 4,800 square miles of seasonally dry woodlands that form a critical buffer for the rain forests to the west.

Although isolated groups of Awá are present in three of the four reserves, only in Arariboia are all the Awá—some 60 to 80 of them—essentially uncontacted, keeping to themselves in the core of the

reserve. They still hunt with bows and arrows, still gather wild honey and babassu nuts, and still rely almost entirely on the bounty of the primal forest and its sources of water. No settled Awá live around them who might serve as intermediaries in the event of an encounter with outsiders.

(Vir: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/article/isolated-brazil-peru-amazon-tribes-remote-protected>. Pridobljeno 17. 6. 2023)

7) Kolon

** Termin izvira iz latinščine, kjer colonus pomeni poljedelec, naseljenec. Prvotno je izraz označeval polfevdalnega kmeta v dobi razpadanja suženjskega družbenega reda, danes pa malega zakupnika, dednega najemnika na tuji zemlji.*

- a) Vzročno-posledično pojasni, kako je posamezik postal kolon ter kakšno je bilo njegovo življenje. Pri tem se osredotoči na to, na čigavi zemlji je delal, kakšna dela je opravljal in kakšno je bilo njegovo premoženje in lastnina.

nadaljuj latinoameriško kolonizacijsko zgodbo: **KAKO JE** **PRETEKLOST VPLIVALA NA PRIHODNOST?**

Preberi in dopolni besedilo z ustreznim nadaljevanjem. Izbiraj med možnostmi, podanimi spodaj. Tri rešitve so odveč.

V preteklosti je latinoameriška tla močno zaznamovala kolonizacijska zgodba. Ozemeljske težnje, predvsem španskih in portugalskih osvajalcev, so se odražale v zavzetju ameriškega kontinenta. Posledice procesa so najbolj prizadele **1**, kratene pa so jim bile tudi mnoge pravice.

Evropska kolonizacija se je začela **2**, ko je Krištof Kolumb z željo, da odkrije novo plovno pot do Indije, plul proti zahodu. Za Evropejce je bilo to nekaj izjemnega, saj so svoje "odkritje" smatrali kot edinstveno priložnost za prodor evropske kulture in civilizacije v dotedaj neznane dele sveta. Interpretacija stika oziroma nadvlade konkvistadorjev nad staroselci pa se nekoliko razlikuje. Evropejci to pojmujejo kot srečanje dveh svetov, avtohtona ljudstva pa to dojemajo predvsem kot uničenje prvotnih kultur in civilizacij. Pričujoče leto se tako pogosto označuje kot "letnica odkritja Amerike", a resnica je popolnoma drugačna. Kolumb ni odkril Amerike, saj so na tem ozemlju že pred njegovim prihodom prebivali staroselci.

Evropski osvajalci so si staroselce **3**, širili kulturo in jezik ter imeli do avtohtonega prebivalstva zelo etnocentričen odnos.

Hud problem, ki je korenito spremenil demografsko sliko celine pa so povzročile mnoge nalezljive bolezni, ki so jih evropski osvajalci prinesli s seboj, staroselci pa nanje niso bili odporni. Zgodila se je ena najhujših demografskih katastrof v zgodovini, saj se je število staroselskega prebivalstva v sto petdesetih letih zmanjšalo za kar okoli devet desetih.

Nehumano ravnanje z Neevropejci se je še nadaljevalo. Ker zdesetkano staroselsko prebivalstvo ni bilo dovolj številčno in močno za ekonomsko podporo novo nastajajočih evropskih kolonij ter delo na plantažah so iz Afrike pripeljali vsaj 10 milijonov sužnjev. Slednji so bili skoraj izkoreninjeni iz njihove zemlje in prodani evropskim naseljencem in lastnikom zemljišč, **4**

Afriškim sužnjem so bile odvzete vse vrste pravic in so bili podvrženi volji svojih belskih gospodarjev, medtem ko so bili latinoameriški staroselci deležni neke vrste polsuženjstva. Nihče pa ni veljal za svobodnega posameznika niti ni imel pravice do lastnine.

Nekatera primitivna staroselska ljudstva so živela precej nomadsko življenje. Med mnogimi ljudstvi pa poznamo tudi tri izjemne in visoko razvite civilizacije: Azteke v Mehiki, Maje v Mezoameriki in Inke na vzhodu Južne Amerike. Slednje so se razvijale popolnoma drugače in ločeno od evropske

civilizacije, kar pa ne pomeni tudi, da so zaostajale za njo. Njihove tehnološke pridobitve in znanja so bila izjemna, prav tako tudi kakovost življenja.

Pestrost etničnega mozaika pa je generiralo tudi rasno mešanje avtohtonega in alohtonega prebivalstva. Na ozemlje Latinske Amerike so se sprva priseljevali predvsem Evropejci, **5** Omenimo še kreole, potomce priseljencev na območjih španske, francoske in portugalske kolonizacije oziroma črnske sužnje v Braziliji.

Obdobje kolonializma in imperializma je Latinsko Ameriko zaznamovalo vse do današnjih dni. Pravzaprav je bila Latinska Amerika prvi del sveta, v katerem so Evropejci uvedli kolonialno gospodarstvo. Temeljil je na pridobivanju surovin, ki pa so jih v končne proizvode predelovali zunaj Latinske Amerike, prav tako je bil ves zaslužek v lasti Evropejcev. Danes lahko opazujemo zametke neokolonializma, za katerega je značilen **6** in kulturnim vplivom bivših kolonialnih sil v določenih državah.

Omenimo še nekatere bolj kmetijske posledice "stika" dveh svetov. Zgodila se je izmenjava mnogih kulturnih rastlin in domačih živali, saj so Evropejci iz Latinske Amerike prinesli sladkorni trs, banane, riž, pšenico ... Evropejci pa so na latinoameriških tleh korenito spremenili sistem pridobivanja kmetijskih pridelkov. Obdelovanje površin se je odvijalo v največji meri na **7**. Omenjena posestva so korenito spremenila kmetijsko pokrajino, takšen sistem pa se je ohranil vse do danes, saj so ta ozemlja pretežno last dedičev elit, ki so imele zemljiško lastništvo v kolonialnem obdobju.

Celina **8** in skuša zmanjšati "prepad" med revnimi in bogatimi. To ji tudi uspeva, a ne le zaradi gospodarske rasti, temveč v veliki meri tudi zaradi denarne pomoči bolj socialno usmerjenih vlad.

Ugotovi, katero nadaljevanje povedi ustreza v besedilu napisanim šrevilkam. V spodnjo tabelo vpiši ustrezne pare črk *A, B, C, D, E, F, G, H, I, J* in *K* in številke v besedilu. Trije zapisi, med katerimi izbiraš, so preveč.

- A** posredni nadzor prek izkoriščanja in trgovanja z naravnimi viri
- B** da bi začeli izkoriščati različne gospodarske dobrine, ki jih je bilo na novi celini v izobilju.
- C** neposredni nadzor in izkoriščanje naravnih virov
- D** se še dandanes sooča z največjimi socialnimi razlikami
- E** pozneje pa tudi Afričani in Azijci.
- F** na latifundijah oziroma minifundijah, ki so bile v lasti posestnikov.

G leta 1494

H leta 1492

I podjarmili in jih naselili v rezervate, sami pa so izkoriščali naravna bogastva Latinske Amerike

J alohtono prebivalstvo, ki je bilo podjarmljeno

K avtohtono prebivalstvo, ki je bilo zatirano,

1	2	3	4	5	6	7	8

3

analiza namišljene pokrajine:

VZORCI RAZMESTITVE PREBIVALSTVA na URBANIH površinah

CBD, EKSODUS PREBIVALSTVA, AKOMODACIJA, GENTRIFIKACIJA, KONURBACIJA,
AGLOMERACIJA, KARTEL, GETOIZACIJA, HIPERPOPULACIJA, SLUM, MEGALOPOLIS,
SEGREGACIJA

A	R	P	Z	M	D	G	U	G	H	J	K	L	Č	Ž	Š	P	I
S	T	C	C	K	S	H	S	I	L	O	P	O	L	A	G	E	M
D	U	Č	B	L	K	O	N	U	R	B	A	C	I	J	A	G	M
F	I	Š	B	D	E	J	I	E	R	L	J	K	L	Š	O	I	T
G	O	M	V	Č	R	K	O	T	O	S	E	G	M	H	K	D	V
H	A	J	I	C	A	G	E	R	G	E	S	T	G	U	I	L	Č
J	S	V	N	U	T	L	P	N	B	A	J	L	R	O	L	H	G
K	R	E	K	S	O	D	U	S	C	Z	N	U	H	A	M	S	E
L	P	R	E	B	I	V	A	L	S	T	V	A	J	L	K	G	Č
Č	T	B	V	B	N	M	L	K	Č	P	Š	Ž	E	R	T	U	I
Ž	H	Z	R	T	U	A	J	I	C	A	D	O	M	O	K	A	L
P	J	E	A	S	D	F	G	H	J	K	L	T	R	E	Z	V	B
O	L	R	H	J	M	B	N	V	C	Z	A	S	D	F	G	U	L
A	J	I	C	A	L	U	P	O	P	R	E	P	I	U	O	P	K
I	M	T	G	E	N	T	R	I	F	I	K	A	C	I	J	A	I
U	N	O	Č	A	S	D	F	G	H	J	K	L	Č	M	N	B	V
T	A	J	I	C	A	Z	I	O	T	R	G	C	U	I	O	P	Č
A	G	L	O	M	E	R	A	C	I	J	A	A	S	D	F	G	V

Besede, ki si jih našel_a, z manjkajočimi črkami vpiši pod ustrezno alinejo.

- C _ _
- _ _ S _ _ S _ _ B _ _ _ _ _
- _ _ M _ _ A _ _ _
- G _ _ _ I _ _ _ C _ _ _
- _ _ U _ _ I _ _ _
- A _ _ M _ _ C _ _ _
- _ _ _ E _
- G _ _ _ Z _ _ _ _
- _ _ E _ _ _ U _ _ _ _ _
- S _ _ _
- _ E _ _ _ P _ _ _ _
- S _ _ _ G _ _ _ _ _

Naloge, označene s tem znakom so taksonomsko manj zahtevne ter večinoma etimološke oziroma vezane le na seznanitev s pomenom termina. V splošnem naj bi naloge tega tipa lahko rešil_a sam_a, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa obravnavajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja.

Naloge, ki imajo poleg navodila takšno oznako pa so taksonomsko zahtevnejše. Namenjene so poglobljenemu razmisleku o obravnavanem procesu, pojavu ali problematiki. Za lažje reševanje problema je priporočljiva razredna diskusija oziroma kolektivni razmislek. V primeru, da rešiš uvodne, lažje, naloge pri določenem pojmu, jih lahko z nekoliko več truda rešiš tudi sam_a. Vaje tega tipa po Bloomu obravnavajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

1) CBD, gentrifikacija

- a) Pojem CBD je angleška okrajšava za "downtown". Razmisli, kakšen je celoten termin, če bi bil njegov slovenski prevod "centralno poslovno okrožje". S celimi besedami izpiši termin na spodnjo črto.

** Gentrifikacija je proces, ki poteka na urbanih površinah oziroma v mestih. Pri tem se spreminja namembnost prostora, kjer živijo manj premožni meščani.*

** Veš, da "the gentry" v angleščini pomeni ljudje višjega socialnega statusa.*

- b) Na podlagi zgoraj navedenih informacij, razloži proces gentrifikacije.

- c) Prek vzroka do posledice analiziraj, kako se mesta gentrificirajo in kakšen pomen imajo takšna območja za turizem, ekonomijo, lokalne skupnosti, premožnejši sloj in družbeno ter kulturno raznolikost. V svoje razmišljanje smiselno vključi tudi prej spoznan pojem CBD.

2) Eksodus prebivalstva

a) Da ugotoviš pomen termina, si pomagaj z angleško besedo za izhod in spodnjo shemo. S pomočjo grške abecede skušaj ugotoviti tudi pomen napisa na smerokazu.

EX IT

a) Kaj pomeni **ex**?

EX ODUS

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ
Άλφα	Βήτα	Γάμμα	Δέλτα	Έψιλον	Ζήτα	Ητα	Θήτα
Alpha	Beta	Gamma	Delta	Epsilon	Zeta	Eta	Theta
Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο	Π
Ιότα	Κάππα	Λάμβδα	Μι	Νι	Ξι	Όμικρον	Πι
Iota	Kappa	Lambda	Mu	Nu	Xi	Omicron	Pi
Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω
Ρο	Σιγμα	Ταυ	Υψιλον	Φι	Χι	Ψι	Ωμέγα
Rho	Sigma	Tau	Upsilon	Phi	Chi	Psi	Omega

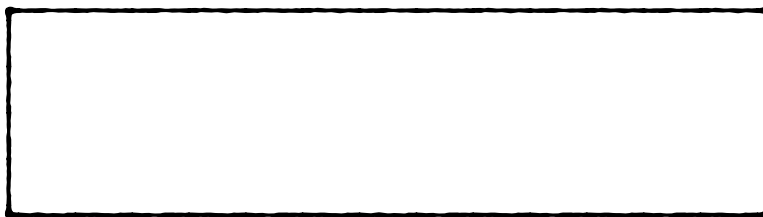

b) S pomočjo internetnih virov poišči in navedi tri primere, pri katerih pride do eksodusa prebivalstva ter za enega izmed njih vzročno-posledično pojasni, zakaj se je zgodil.

3) Akomodacija

a) Predstavljalj si, da si se preselil_a v neko državo na Arabskem polotoku. V spodnjo shemo zapiši, čemu vse bi se bil_a primoran_a prilagoditi v takšni situaciji. Tvoji odgovori te bodo pripeljali do značilnosti akomodacije.

AKOMODACIJA

4) Konurbacija, megalopolis in aglomeracija

a) Poskusi povezati slednje pojme z njihovimi pripadajočimi definicijami.

Skupek več mest na večjem območju, ki so se zaradi strnjene zazidanosti in velike gostote prebivalstva tako na videz kot funkcionalno med seboj že zrasla, vendar imajo posamezna mesta še vedno lastno upravo.

Somestje

Skupek več mest na večjem območju, ki so se zaradi strnjene zazidanosti in velike gostote prebivalstva tako na videz kot funkcionalno med seboj že zrasla, vendar imajo posamezna mesta še vedno lastno upravo.

Aglomeracija

Naselbinska enota, ki je s centralnimi funkcijami, gospodarskimi in drugimi dejavnostmi, z infrastrukturo povezana v enoten prostorski sistem.

Obsežna urbana aglomeracija, ki nastaja z zraščanjem večjega števila velikih mest, velemestnih območij.

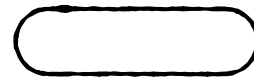
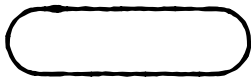
Konurbacija

Prostorsko omejeno območje, pomembno za družbeni razvoj širše skupnosti, na katerem je zgoščeno veliko prebivalcev, industrijskih in drugih dejavnosti, prometnih naprav.

Megalopolis

- b) Oglej si spodnji fotografiji teritorija Združenih Arabskih Emiratov leta 1984 in 2022 in predvidevaj, katera letnica pripada kateri fotografiji (zapiši ju v prostora pod fotografijama) ter kako se bosta razvoj območja in gradnja odvijali v prihodnosti. V svojem zapisu smiselno uporabi tudi pojma megalopolis in litoralizacija.

5) Kartel

** Termin izvira iz francoščine, kjer cartel, prevzeto iz latinščine charta (papir), pomeni sporazum. Prav tako obstaja samostalnik Kartell v nemščini in ima enak pomen.*

- a) Preberi spodnjo definicijo iz Geografskega terminološkega slovarja in jo dopolni z manjkajočimi besedami. V pomoč ti je lahko tudi pogled na spodnjo shemo in navodilo naloge b), ki sugerirata nekatere odgovore v nalogi a).

kartél -a m

“ind. geogr. mednarodno _____ pravno samostojnih _____ sorodnih gospodarskih _____, katerega članice z medsebojnim poslovnim dogovarjanjem, sodelovanjem dosegajo _____, lahko tudi monopolni položaj na trgu.

- b) Primere kartelov lahko najdemo na več področjih. Eden izmed najbolj znanih je OPEC - Organizacija držav izvoznic nafte. V krajšem sestavku razmišljaj, za kaj se organizacija zavzema ter predvidevaj, kakšne bi bile posledice, če ne bi obstajala.

6) Getoizacija in slum

Vsi trije pojmi so med seboj neposredno povezani. Najprej na podlagi etimologije ugotovi njihov pomen.

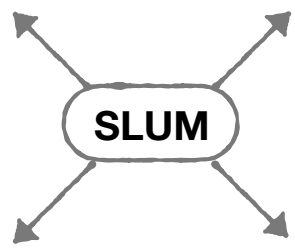

a) Termin geto poznaš, zapiši še šest pojmov, ki se končajo na -zacija in sklepaj, kaj besede s takšno končnico označujejo.

** Slum je angleška beseda za revno, neurejeno območje, ki se nahaja predvsem v mestih. Variacije besede so si v številnih jezikih zelo podobne in označujejo natrpane in nevarne predele mest.*

b) Zapiši štiri asociacije ob tem pojmu.

c) Sedaj, ko poznaš vse tri pojme v krajšem sestavku analiziraj, zakaj poteka razslojevanje družbe v mestih, s kakšnimi težavami se prebivalstvo getoiziranih predelov sooča ter ugotovi, na kakšen način se skušajo rešiti življenja v slumih.

V svoje razmišljanje poleg obravnavanih treh vključi tudi spodnje pojme:

KRIMINAL REVŠČINA BOGASTVO POVRATNIŠTVO SIVA EKONOMIJA

** Veš, da je povratništvo pojav, ko že obsojeni ponovno stori kaznivo dejanje, siva ekonomija pa je izraz, ki označuje neregistrirano proizvodnjo, zaposlenost in dohodek, od katerih niso plačane obvezne javne dajatve.*

7) Hiperpopulacija

- a) Pojem je sestavljen iz predpone in pomenskega dela. Izpiši ju na črti.

- b) Zapiši še slovenski sinonim za hiperpopulacijo.

- c) Razmisli in poišči še vsaj tri termine, ki se začnejo z enako predpono (ni nujno, da so geografski, lahko se nanšajao na druge stroke).

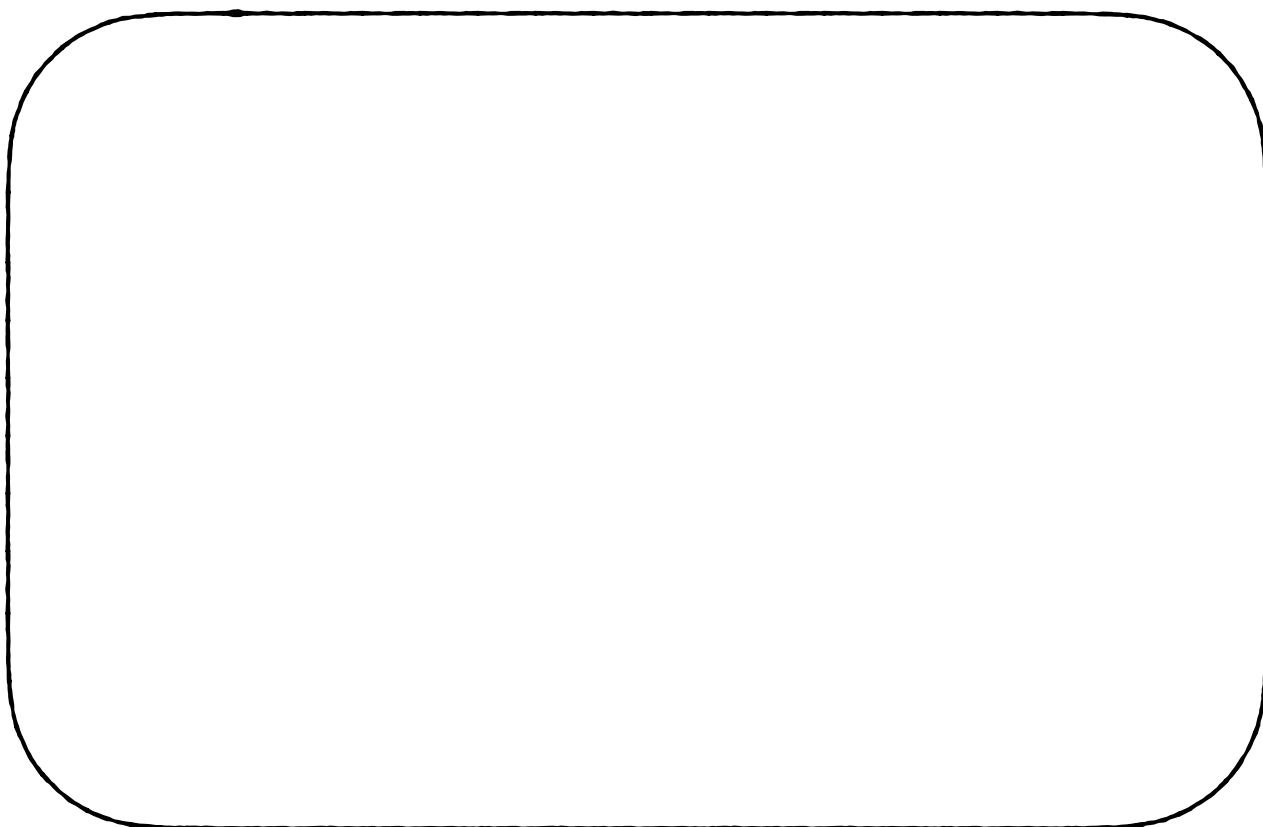
- d) Razmisli in z vzrokom in posledico opiši, s kakšnimi rešitvami bi kot prostorski planer skušal_a razbremeniti prenaseljena mesta.

analiziraj in nariši pokrajino: KAKŠNA JE RAZMESTITEV PREBIVALSTVA NA URBANIZIRANIH OBMOČJIH

Preberi spodnji opis in na podlagi slednjega skušaj narisati pokrajino, kot jo opisuje besedilo. Na naslednji strani imaš za risbo predviden prostor.

Na sliki je na levi v daljavi manjša vas, od koder pot gručo ljudi vodi do večjega mesta. V ospredju so stolpnice in druge visoke stavbe, pogled je usmerjen v center, kjer je le nekaj manjših hiš, okoli njih pa so visoke stavbe (banke, trgovine). Nekoliko stran od njih je drugo mesto (obe mesti se bosta kmalu združili). Na desnem robu slike je z zidom ločeno barakarsko naselje (majhne, preproste in natrpane hiše), z ozkimi ulicami znotraj tega zidu.

Spodaj so zapisani vsi termini, ki so se pojavili v pričujočem poglavju. Pomagaj si z narisano risbo in zapiši, kako si oziroma bi upodobil_a, kar označujejo navedeni pojmi.

CBD

EKSODUS PREBIVALSTVA

AKOMODACIJA

GENTRIFIKACIJA

KONURBACIJA

AGLOMERACIJA

KARTEL

GETOIZACIJA

HIPERPOPULACIJA

SLUM

MEGALOPOLIS

SEGREGACIJA

4

križanka na temo:

vzroki za **MIGRACIJE** in njihove posledice

KOZMOPOLITIZEM, SEKULARIZACIJA, DIASPORA, POZITIVNA DISKRIMINACIJA, MULTIKULTURALIZEM, RECESIJA, REPATRIACIJA, NOMADIZEM, TRANZICIJA, MARGINALIZACIJA

A	S	D	F	G	H	J	K	L	T	Č	Ž	A	E	R	M	P	I
A	J	I	Z	I	C	N	A	R	T	S	A	J	Z	C	U	V	B
E	R	T	U	O	I	P	Š	Ž	L	K	J	I	H	G	L	M	D
U	T	A	R	E	O	S	O	T	I	O	P	U	R	K	T	A	M
R	F	T	J	Š	Ž	D	U	L	R	E	D	A	F	J	I	R	N
K	E	U	O	I	P	F	I	Č	F	G	S	Z	G	H	K	G	B
L	G	P	J	K	S	G	H	Ž	M	B	N	I	J	G	U	I	V
P	B	T	A	U	O	E	P	Š	Ž	Č	O	R	K	F	L	N	C
O	V	S	D	R	D	F	C	G	J	K	M	A	Č	D	T	A	E
I	R	Z	C	V	I	B	N	E	M	L	A	L	L	S	U	L	R
U	D	T	U	I	O	A	P	Š	R	Ž	D	U	T	A	R	I	T
T	F	R	E	A	S	D	C	V	G	H	I	K	I	Z	A	Z	U
K	O	Z	M	O	P	O	L	I	T	I	Z	E	M	C	L	A	I
R	S	Z	H	J	K	L	P	Š	J	Ž	E	S	H	V	I	C	O
E	S	D	D	F	G	H	T	J	L	A	M	K	J	B	Z	I	P
A	R	O	P	S	A	I	D	C	V	B	N	M	K	N	E	J	Č
S	D	V	B	N	M	K	J	H	G	F	D	S	I	M	M	A	Ž

Besede, ki si jih našel_a, z manjkajočimi črkami vpiši pod ustrezno alinejo.

- K _ _ _ _ _ I _ _ _ _ _
 - _ E _ _ _ _ _ I _ _ _ _ _
 - _ _ Z _ _ _ _ N _ D _ _ _ _ _ I _ _ _ _ _
 - _ _ _ T _ _ _ _ _ R _ _ _ Z _ _
 - R _ _ _ _ _ C _ _ _ _
 - _ _ _ _ _ S _ _ _ _ _
 - T _ _ _ _ C _ _ _ _
 - _ _ _ S _ _ _ A
 - M _ _ _ _ _ L _ _ _ _ _
 - N _ _ _ D _ _ _ _
-

Naloge, označene s tem znakom so taksonomsko manj zahtevne ter večinoma etimološke oziroma vezane le na seznanitev s pomenom termina. V splošnem naj bi naloge tega tipa lahko rešil_a sam_a, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa obravnavajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja.

Naloge, ki imajo poleg navodila takšno oznako pa so taksonomsko zahtevnejše. Namenjene so poglobljenemu razmisleku o obravnavanem procesu, pojavu ali problematiki. Za lažje reševanje problema je priporočljiva razredna diskusija oziroma kolektivni razmislek. V primeru, da rešiš uvodne, lažje, naloge pri določenem pojmu, jih lahko z nekoliko več truda rešiš tudi sam_a. Vaje tega tipa po Bloomu obravnavajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

1) Kozmopolitizem

- a) Etimološka razlaga termina je dvodelna. Razdeli pojem na dva nosilca pomena ter ju izpiši na spodnji črti. Poišči tudi njun pomen.

- b) Pomen pomenskih delov besed, ki si jih izpisal_a, poišči v etimološkem slovarju in razloži, kaj termin pomeni.

** Prvi zagovorniki kozmopolitizma so bili cinik Diogen iz Sinope, ki se je sam tudi prvi oklical za državljana sveta, in stoiki, kot je Ciceron. Ti misleci so zavračali zamisel, da bi moral biti človek pomembno opredeljen z mestom izvora, kot je bilo takrat značilno, namesto tega so poudarjali svojo identiteto kot »državljeni sveta«.*

- c) V spodnjo shemo zapiši nekaj asociacij ob danem pojmu.

2) Sekularizacija

- a) Preberi spodnji vir in ugotovi, kaj pojem pomeni. Svojo definicijo zapiši na spodnji črti.

“V dvesto letih je sekularizacija močno napredovala po vsej celini (po Evropi – op. a.). Danes ni več nobene sakralne države, v kateri bi bili oblast in religija povezani.”

(Rémond, R. (2005): Religija in družba v Evropi, Založba /*cf., str. 213)

(Vir: Ric, Matura sociologija, 29. 8. 2013, str. 12. Pridobljeno 29. 1. 2024)

- b) Na lastnem primeru sakralne države pojasni, kakšna je razlika med političnim delovanjem države v kateri poteka sekularizacija in v kateri slednja ni prisotna. V pomoč ti je lahko tudi spodnja obrazložitev vej oblasti.

*** Veš, da obstajajo v demokratičnih državah tri veje oblasti; sodna, zakonodajna in izvršilna. Pri sodni oblasti gre za pravico do sojenja na podlagi zakonov ob upoštevanju predloženih dokazov, izvršujejo jo sodišča. Zakonodajna oblast je pravica do izdajanja zakonov, katere pripravlja in sprejema parlament. Izvršilna oblast pa skrbi za redno upravljanje države in njenih organov ter za izvajanje zakonov.**

3) Diaspora

- a) Preberi definicijo iz Geografskega terminološkega slovarja in ugotovi ključno besedo v spodnjem zapisu, ki je pravzaprav tudi prevod samostalnika diaspora v grščini.

Diaspora je narodnostna ali verska skupnost, ki živi raztresena na ozemlju druge narodnosti ali večinskega prebivalstva druge vere.

- b) Pojasni vzroke, zakaj diaspore po svetu nastanejo in naštej vsaj tri kazalce (identifikatorje), s katerimi pripadniki določene diaspore izražajo in ohranjajo svojo etnično identiteto. Razmišljaj predvsem o kulturnih dejavnostih.

- c) Tekom zgodovine se je v marsikateri državi oblikovala tudi slovenska diaspora. Razmisli, katere so bile ciljne države Slovencev pri prostovoljnih in prisilnih selitvah.

*** Veš, da so prostovoljne selitve vezane predvsem na ekonomske razloge (boljši zaslužek), prisilne pa na politične (oboroženi spopadi).**

4) Pozitivna diskriminacija

Termin se sam po sebi na prvi pogled zdi kontradiktoren, saj redko govorimo o tem, da bi bila lahko diskriminacija na kakršen koli način pozitivna. V resnici pa gre pri pozitivni diskriminaciji točno za to, kar nam pove termin dobesedno.

a) Zapiši tri primere pozitivne diskriminacije.

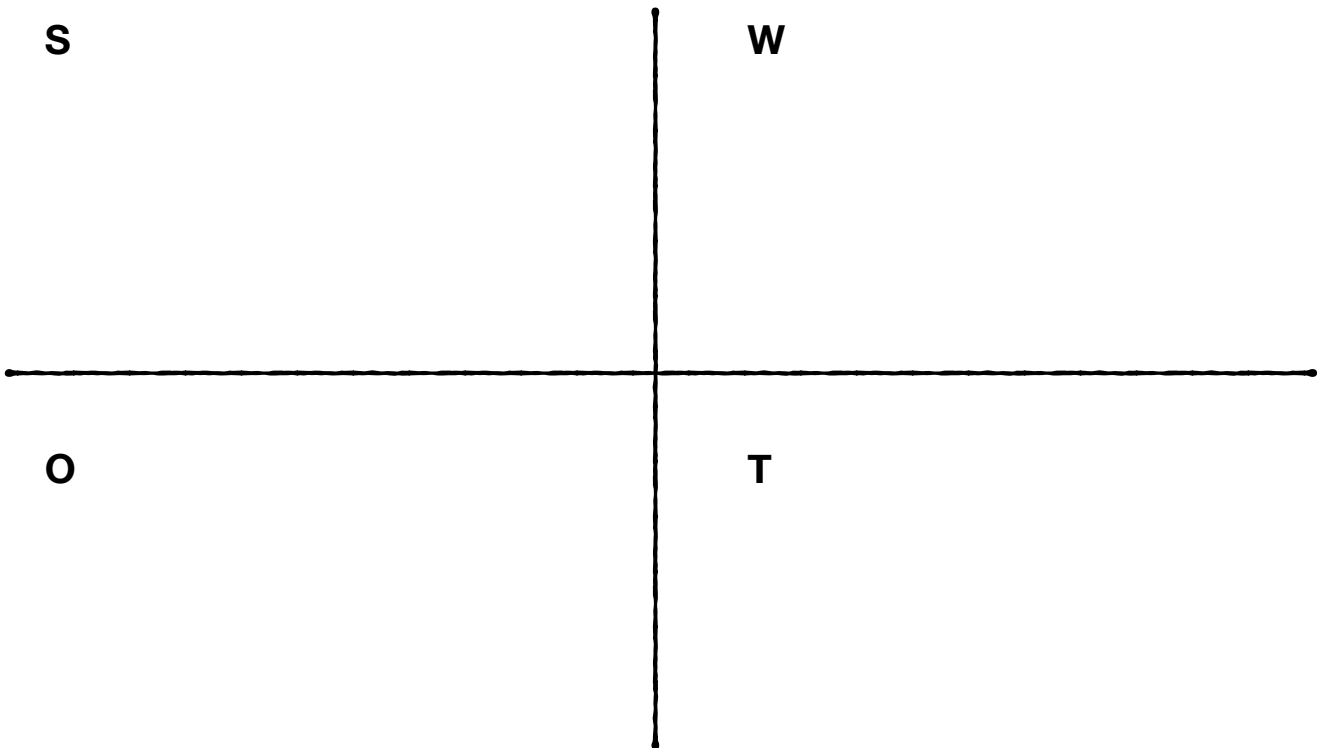
Migracij ne smemo razumeti le kot selitev med državami, temveč že v najožjem smislu, kot dnevne migracije. Slednje imajo velik vpliv tudi na preobremenjenost okolja.

b) Razmisli o konceptu trajnostne mobilnosti kot primeru pozitivne diskriminacije in zanj naredi SWOT analizo. V pomoč naj ti bo definicija iz Geografskega terminološkega slovarja.

“SWOT-analiza -e [svót] ž (ang. strengths, weakness, opportunities, threats 'prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti')

plan. metoda za vrednotenje učinkov izvedbe načrtovanih projektov v določeni pokrajini, ki se osredotoča na temeljit pretres pričakovanih posledic s štirih zornih kotov: prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.”

5) Multikulturalizem

- a) Izpiši oba pomenska dela pojma in sklepaj na njegovo definicijo.

- b) Preberi spodnji članek National Geographica in ugotovi, kakšni so vzroki za multikulturno družbo ter kako se njene značilnosti odražajo.

“The current influx of Latino immigrants “is replicating some of the patterns we saw two centuries ago,” Campanella says. “This was once a part of the Spanish colonial empire.”

“Following Spanish rule, the French again took over Louisiana before selling the region to the United States as part of the massive Louisiana Purchase of 1803.

Before the Louisiana Purchase, French-speaking Catholics known as Creoles dominated the region’s culture, though African and Spanish influences were also quite prominent. Later, French-speaking immigrants from the Acadia region of eastern Canada moved to the rural areas outside of New Orleans. This group became known as the Cajuns.”

“When the United States took over Louisiana, Anglo-Americans, U.S. citizens of English heritage, poured into New Orleans and intermingled with the Creoles.”

“The two groups had very different views in just about everything that relates to the notion of culture—from law, to language, to religion, to architecture, to surveying, to views on race and slavery,” Campanella says. “Much of the 19th century is the history of these two groups kind of coming to terms with each other, oftentimes uncomfortably, and eventually hybridizing.”

“Anglo-Americans are starting to come down and you are starting to hear English more and more on the streets, and then here comes this fresh new dose of French Caribbean culture,” Campanella says. “This implants more linguistic and cultural diversity in the city.”

“Chamberlain says most of the Irish residents wanted to blend in with the prevailing culture, while the German immigrants stuck to their traditions and made their own imprint on the city. “New Orleans was the beer capital of the South ... and one of the beer capitals of America, rivaling Milwaukee before Prohibition,” he says. “That comes from our German heritage.”

(Vir: <https://education.nationalgeographic.org/resource/multicultural-stew/>. Pridobljeno 18. 8. 2023

6) Recesija in repatriacija

- a) Ugotovi, kaj je skupnega besedama recesija in repatriacija ter kakšen je pomen tega pri obeh besedah.

- b) Zapiši še vsaj tri termine, ki imajo enako predpono kot zgornja pojma.

- c) Spodaj sta korena besed. Na podlagi poznane pomena terminov zapiši prevod (če pojmov ne poznaš, si pomagaj z internetnimi viri).

cedo (cessum)

domovina

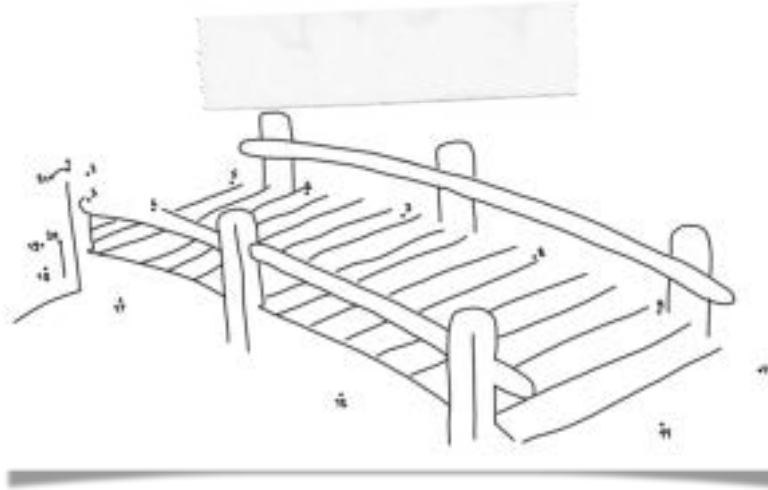
patria

stopati, umakniti se

7) Tranzicija

- a) Poveži številke in sklepaj, kaj je tranzicija npr. gospodarskega sistema, če povezuje točki A in B in izhaja iz lat. glagola transire (iti čez).

** Pri geografiji se pogosto uporablja tudi tranzicija v demografskem smislu, kar označujemo z izrazom demografski prehod (gr. demos - ljudstvo).*

- b) Zamisli si konkretno državo in analiziraj, kako so se nataliteta, mortaliteta in naravni prirastek spreminjali z gospodarskim razvojem države.

8) Marginalizacija

- a) Etimološka razlaga termina je primarno vezana na latinski jezik, prevod pomenskega dela je v mnogih jezikih zelo podoben. V spodnji shemi poveži ustrezne kombinacije in zapiši, kako bi marginalizacijo opredelil_a ti.

** Veš, da bi lahko marginalizacijo imenovali tudi socialna izključenost.*

latinsko

margo

angleško

margin

rob

špansko

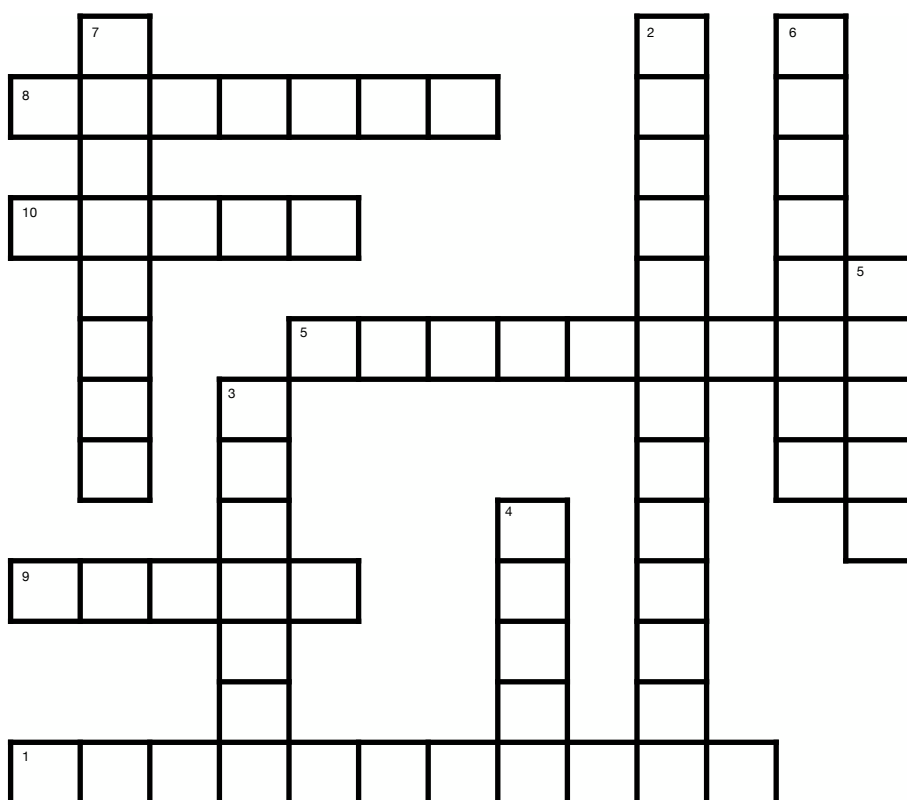
margen

- b) V krajšem razmišljanju (do pet povedi) vzročno-posledično razloži, kako pride do problematike marginalizacije.

reši križanko: **MIGRACIJE**

Reši spodnjo križanko na temo migracij. V njej se boš ponovno srečal_a s pojmi, povezanimi z vsebino tega poglavja.

1. Filozof Diogen iz Sinope je nekdam dejal, da je državljani celega sveta. S tem se je oklical za _ _ _ _ _
_ _ _ _ _
2. Ko BDP, zaposlenost in dobiček padejo, poveča pa se b _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ , nastopi recesija.
3. S tranzicijo iz komunizma v kapitalizem se je soočala država V _ _ _ _ _
4. V času prvega vala migracij je emigriral iz Grčije v Nemčijo, pred kratkim se je v _ _ _ _ v svojo domovino. Takšnemu človeku pravimo repatriat.

5. Multikulturno družbo karakterizirajo r _ _ _ _ in j _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ pestrost.
6. Za obstoj diaspore je pomembna aktivna navezanost z i _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ okoljem.
7. Nasprotje od sekularne države je s _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ država.
8. Marginalizacija izvira iz angleškega samostalnika _ _ _ _ _ _ _ _ _ _.
9. V latinščini _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ pomeni več.
10. V latinščini _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ pomeni čez.

Iz vseh desetih besed, ki si jih našel_a v križanki zapiši krajši sestavek, v katerem jih boš smiselno uporabil_a. Ni obvezujoče, da uporabiš besedo v točno takšni obliki kot je, lahko iz nje tvoriš drugo besedno vrsto oziroma se, v primeru podane predpone, sam_a odločiš, kateri termin boš iz nje izpeljal_a.

5

interpretiraj:

vpliv OKOLJSKIH DEJAVNIKOV na REGIONALNE RAZLIKE

RETINENCA, RADIACIJA, EVAPORACIJA, METEORNA VODA, DRENAŽA, EKSPozICIJA, KONVERGENCA, DIVERGENCA, DISPERZIJA, IRIgACIJA, MEZOfit, KSEROfit, HIDROFILNA RASTLINA, LITORALIZACIJA, PRAHA, MONOCENTRIZEM, GRADIENT

A	J	I	C	A	Z	I	L	A	R	O	T	I	L	H	F	N	M
B	T	U	T	I	F	O	Z	E	M	U	J	G	P	I	D	B	E
V	F	K	N	D	G	J	K	L	Č	I	H	R	J	D	I	M	T
A	J	I	C	A	I	D	A	R	K	F	A	G	U	R	V	I	E
T	G	Č	M	V	D	Č	L	E	D	H	N	I	L	O	E	Č	O
R	K	S	E	R	O	F	I	T	A	B	U	G	S	F	R	U	R
E	K	S	P	O	Z	I	C	I	J	A	I	R	A	I	G	G	N
I	J	O	I	F	R	P	O	N	H	J	T	A	C	L	E	F	A
S	R	K	O	L	F	B	K	E	M	I	G	D	N	N	N	B	V
D	Š	I	L	Č	V	G	O	N	M	Z	Š	I	E	A	C	D	O
F	R	H	G	L	N	N	M	C	V	R	B	E	G	R	A	R	D
K	T	D	U	A	B	H	H	A	C	E	N	N	R	A	V	E	A
Č	D	V	Z	O	C	F	K	R	E	P	O	T	E	I	S	N	Č
O	C	T	R	K	M	I	H	G	K	S	F	U	V	T	G	A	Ž
I	A	R	E	J	I	S	J	G	N	I	G	H	N	L	I	Ž	M
M	E	S	G	H	L	T	D	A	B	D	J	V	O	I	O	A	B
J	E	V	A	P	O	R	A	C	I	J	A	O	K	N	U	K	V
M	O	N	O	C	E	N	T	R	I	Z	E	M	H	A	J	B	C

Besede, ki si jih našel_a, z manjkajočimi črkami vpiši pod ustrezno alinejo.

- R _ _ _ _ _
 - _ _ _ I _ _ _ J _
 - _ _ _ P _ _ _ C _ _ _
 - D _ _ _ _ _ N _ _ _
 - _ _ _ P _ _ _ I _ _
 - _ _ _ _ _ A _ _
 - _ _ _ _ _ R _ _ _ O _ _
 - D _ _ _ _ _ Ž _
 - _ _ _ V _ _ _ N _ _
 - K _ _ _ _ F _ _
 - H _ _ _ _ F _ _ _ _ R _ _ _ _ _
 - _ _ _ O _ _ _ I _ _ _ I _ _
 - E _ _ _ _ A _ _ _ _
 - _ R _ _ _
 - I _ _ _ _ C _ _ _
 - G _ _ _ _ E _ _
 - _ _ _ O _ _ N _ _ _ _ _
-

Naloge, označene s tem znakom so taksonomsko manj zahtevne ter večinoma etimološke oziroma vezane le na seznanitev s pomenom termina. V splošnem naj bi naloge tega tipa lahko rešil_a sam_a, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa obravnavajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja.

Naloge, ki imajo poleg navodila takšno oznako pa so taksonomsko zahtevnejše. Namenjene so poglobljenemu razmisleku o obravnavanem procesu, pojavu ali problematiki. Za lažje reševanje problema je priporočljiva razredna diskusija oziroma kolektivni razmislek. V primeru, da rešiš uvodne, lažje, naloge pri določenem pojmu, jih lahko z nekoliko več truda rešiš tudi sam_a. Vaje tega tipa po Bloomu obravnavajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

1) Retinenca, radiacija in evaporacija, meteorna voda in drenaža

a) Poveži latinski glagol z ustreznim slovenskim pojmom.

retinere

izhlapevati

radiare

sevati

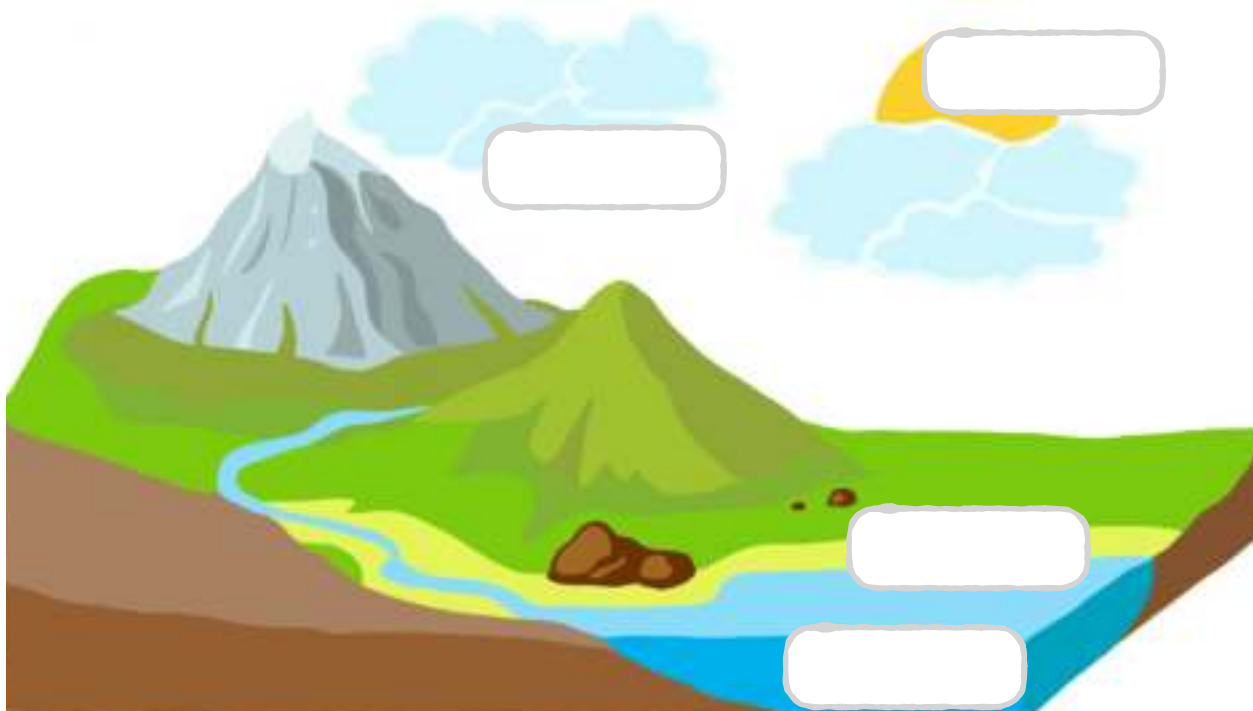
evaporare

zadržati

b) Vseh pet pojmov je neposredno povezanih. Na spodnjem prikazu pokrajine v prazne prostore napiši:

- Kaj na narisani pokrajini ima dobro sposobnost retinence?
- Kaj oddaja radiacijo?
- Od kod poteka evaporacija?
- Kje kot posledica kondenzacije v ozračju potencialno nastane največ meteorne vode?

- c) Pojasni, kako nastane veter maestral, ki piha na Jadranu in sicer z morja proti kopnemu. V pomoč naj ti bo povezava med pojmom radiacija in retinenca ter temperaturna razlika med dnevom in nočjo.

V prvem poglavju si že spoznal pojem adiabatni dvig.

*** Veš, da gre za dvig zračne mase, ki poteka brez izmenjave toplote z okolico, pri tem pa se zračna masa ohladi in razširi.**

- d) Poskusi zapisati, kako nastanejo padavine, saj zdaj lahko povežeš adiabatni dvig s procesom evaporacije in oblikovanjem meteorne vode. V zapisu uporabi vse tri pojme.

*** Pojem drenaža je povezan s padavinami. Izvaja se namreč z namenom odvajanja vode z določenega območja.**

- e) Zamisli si, da se tvoj dom nahaja na področju, kjer se zadržujejo večje količine vode, odtoka zanje pa ni urejenega. Presodi, katere bi bile v tem primeru prednosti in morebitne slabosti.

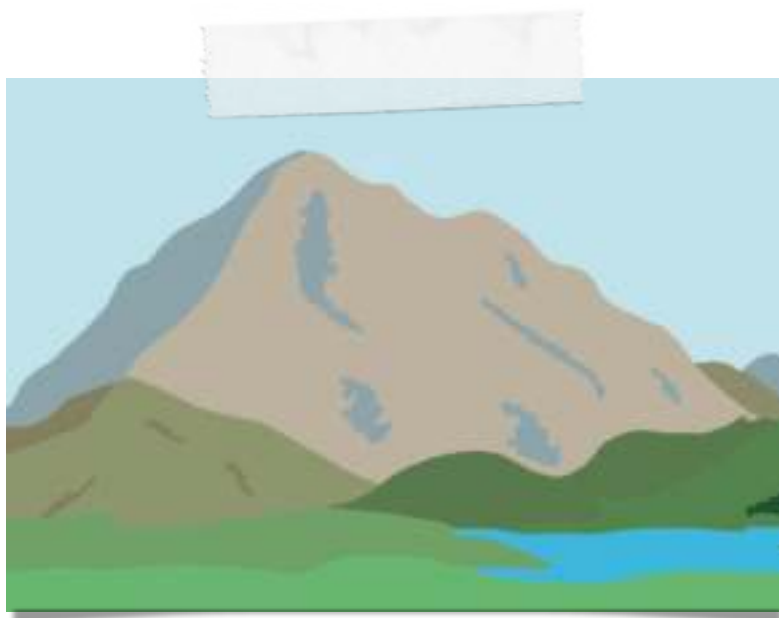
2) Ekspozicija

Pojem izvira iz latinskega jezika, kjer exponere pomeni postaviti.

*** Veš, da relief s svojo izoblikovanostjo loči prisojno in osojno stran (ekspozicija). To vpliva na količino in kot vpadnih žarkov ter namočenost areala.**

- a) Zamisli si, da si bodoči oskrbnik gorske kočice. Tvoja naloga je, da določiš njeno lokacijo. Da bo postavljena na kar najbolj ugodnem mestu glede na pot Sonca, ter tako prijetna za vse pohodnike, moraš biti pozoren_a na ekspozicijo. Kočo vriši na spodnjo sliko ter obrazloži, zakaj si se odločil_a prav za to lokacijo.

3) Konvergenca in divergenca

a) S križcem ali kljukico označi, če je trditev pravilna ali napačna. Napačna je le ena trditev.

☐

Konvergenca je stekanje površinskih morskih tokov in grezanje morske vode v večje globine, ki se pojavlja na stiku tokov z različnimi lastnostmi vodnih gmot.

☐

Konvergenca je stekanje zraka na območjih nizkega zračnega tlaka, povezano z vzpenjajočimi se zračnimi tokovi.

☐

Konvergenca je stekanje dveh ali več ledenikov, ki povzroča zgostitev ledu ali narivanje bočnega ledenika na glavni ledenik.

☐

Konvergenca je združitev dveh, treh ali več dolin.

☐

Konvergenca je istosmerni razvoj določene življenjske oblike pri različnih vrstah zaradi sorodnih dejavnikov okolja, npr. oblika različnih plavajočih živali, kot so ribe, kiti, tuljnji, delfini.

☐

Divergenca je raztekanje vodnih gmot morskih tokov, ki povzroča nižanje temperature površinskih voda, spreminjanje slanosti.

☐

Divergenca je raztekanje zraka na območjih visokega zračnega tlaka, povezano s spuščajočimi se zračnimi tokovi.

☐

Divergenca je razcepitev doline na dve ali več.

☐

Divergenca je raztekanje, razcepitev ledenika.

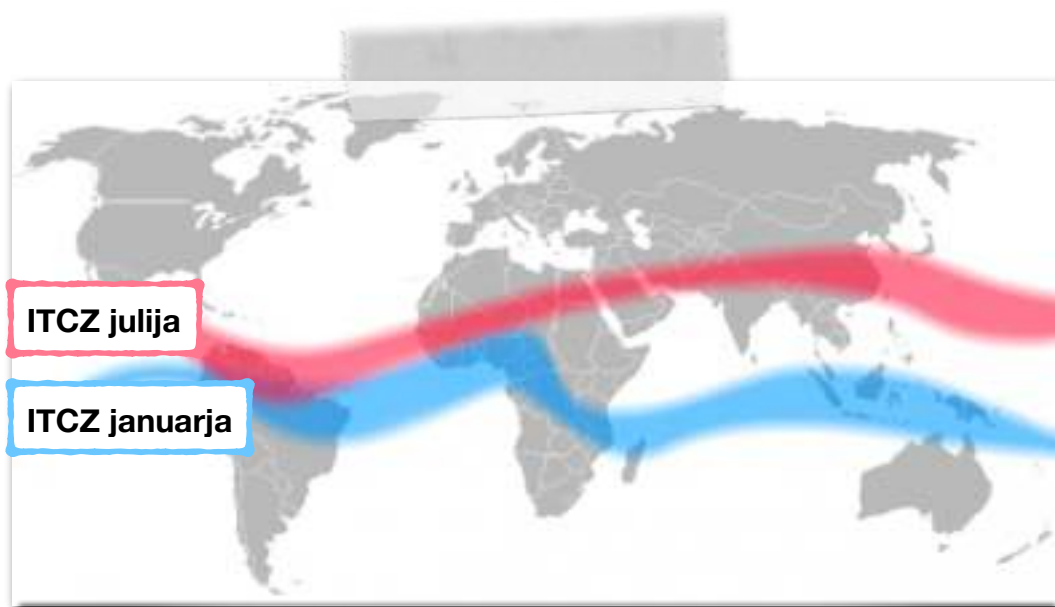

V tej nalogi boš spoznal_a še en pojav, ki se navezuje na termin konvergenca. Gre za intertropsko konvergenčno območje oziroma ITCZ.

*** Veš, da gre za območje stekanja pasatnih vetrov v pasu ekvatorialnega nizkega zračnega tlaka, ki se poleti pomakne proti severu, pozimi pa nazaj proti jugu.**

- b) Pomagaj si s spodnjo skico in ugotovi, kako vpliva premikanje intertropske konvergenčne cone na sušne in deževne dobe na severni in južni polobli.

4) Disperzija

- a) Dopolni definicijo iz Geografskega terminološkega slovarja z manjkajočima besedama. Izbiraj med spodaj navedenimi.

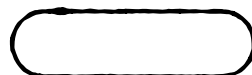
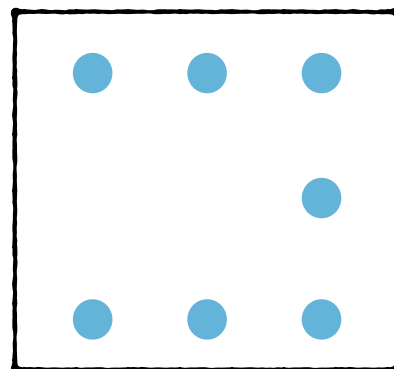
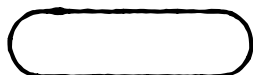
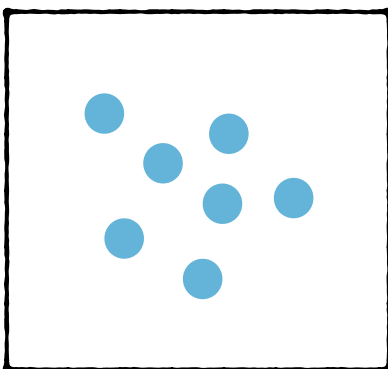
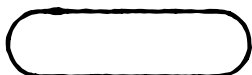
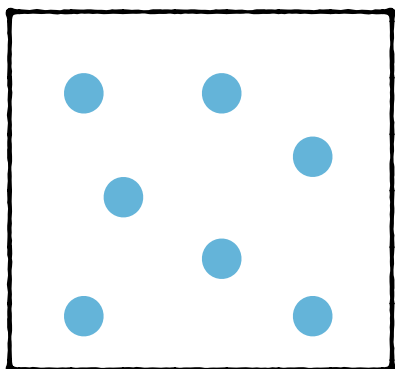
industrijskega gospodarskega kmetijska mestna prometnega

“disperzija -e ž

geogr. nas. široka razprostranjenost določenega _____, naselbinskega razvoja ali razširjenost drugega pojava, ki vključuje tako _____ kot podeželska območja”

- b) Oglej si spodnje skice in ugotovi, katera izmed njih prikazuje disperzijsko razporejene pike. V prostor pod ustrezno skico zapiši križec.

5) Irigacija

** Izvor termina irigacija je vezan na latinski jezik, kjer irigatio dobesedno pomeni namakanje.*

** Tekom zgodovine so se bile mnoge civilizacije primorane posluževati raznih irigacijskih tehnik za namen pridelave zadostne količine hrane. Med njimi so še posebej znani Egipčani, ki so novo obdelovalno zemljo pridobivali z bazenskim namakanjem.*

- a) Razmisli in poskušaj ugotoviti, kakšne irigacijske tehnike so Egipčani uporabljali (kaj so gradili, kako so dovajali vodo v bazene) ter kaj so pridelovali.

6) Mezofit, kserofit in hidrofilna rastlina

- a) Poveži ustrezne pare.

vlaga

suša

zmerni pogoji za rast

hidrofilna rastlina

kserofit

mezofit

- b) Oglej si spodnje slike in analiziraj, kako so se hidrofiti in kserofiti prilagodili na rast v takšnem okolju.

- c) Na spodnji karti z rumeno barvo označi območja, kjer rastejo kserofiti, z modro kjer rastejo hidrofilne rastline ter z zeleno, kjer rastejo mezofiti.

kserofit

hidrofilna rastlina

mezofit

7) Litoralizacija

- a) S pomočjo dobesednega pomena ugotovi, kaj termin pomeni in svojo ugotovitev v definiciji napiši na spodnji črti.

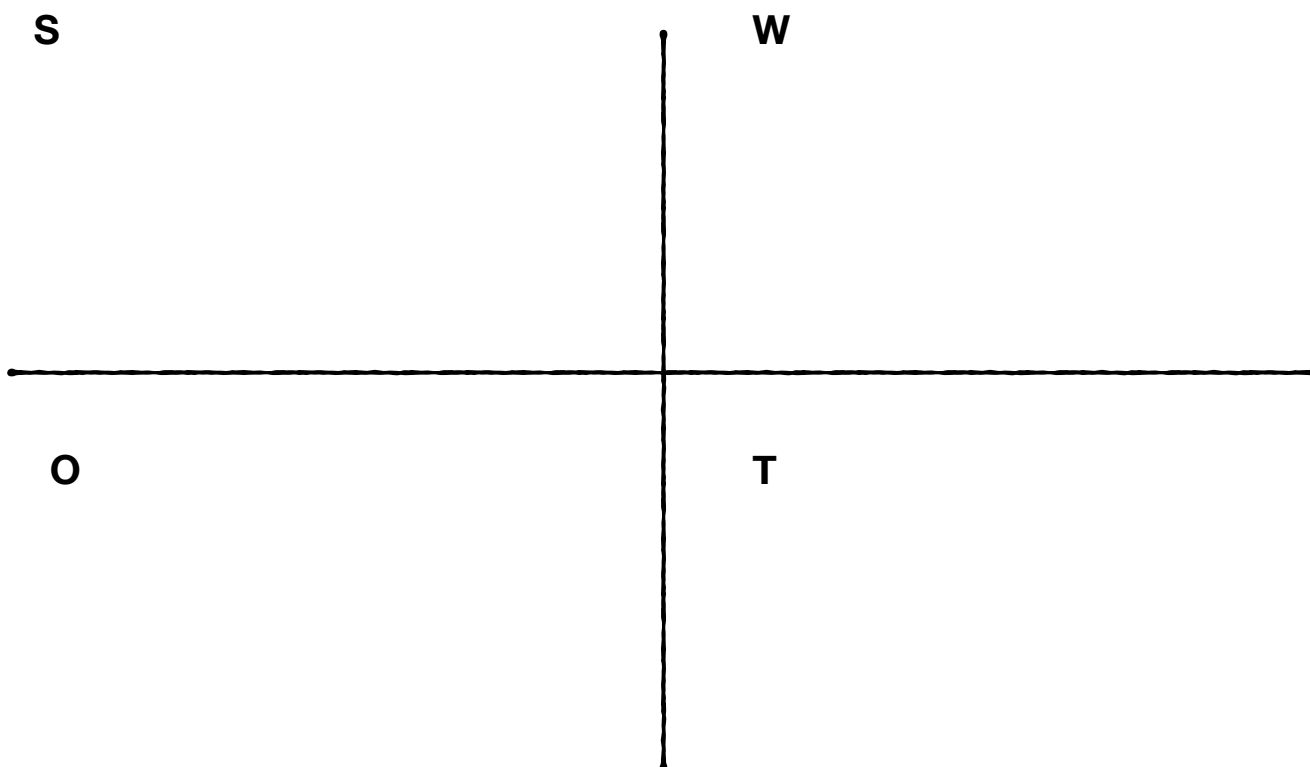
** Veš, da litus v latinščini pomeni obala.*

- b) Za obravnavan proces naredi SWOT analizo, v pomoč naj ti bo definicija iz Geografskega terminološkega slovarja.

“SWOT-analiza -e [svót] ž (ang. strengths, weakness, opportunities, threats 'prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti')

plan. metoda za vrednotenje učinkov izvedbe načrtovanih projektov v določeni pokrajini, ki se osredotoča na temeljit pretres pričakovanih posledic s štirih zornih kotov: prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.”

- c) Oglej si spodnjo sliko in komentiraj, kako na njej vidiš proces litoralizacije. Z vsaj tremi argumenti ovrednoti, zakaj so poseljena prav ta območja. Eden od argumentov naj bo fizičnogeografski, drugi pa družbenogeografski

8) Praha

- a) S pojmom praha se najpogosteje srečuješ pri zgodovini, ko ugotavljamo, na kakšen način se je z agrarnimi reformami povečala pridelava hrane. Z vzrokom in posledico opiši, kako se je spremenila rodovitnost njive s praho ter kakšne so bile posledice v družbi.

9) Monocentrizem

- a) Termin je sestavljen iz dveh delov in je grškega izvora. Seciraj ga na predpono in pomenski del ter ju izpiši na črti.

- b) Na podlagi zgoraj izpisanih besed sklepaj na definicijo termina.

- c) Spodaj je navedena definicija policentrizma. Gre za pojem, ki ima nasproten pomen od monocentrizma. Na podlagi opisa sklepaj, kaj je v samem terminu drugačnega in kaj ta del besede pomeni.

- d) Vzročno-posledično pojasni, kakšni so razlogi za nastanek monocentrične regije ter ovrednoti, kako poteka njen razvoj.

10) Gradient

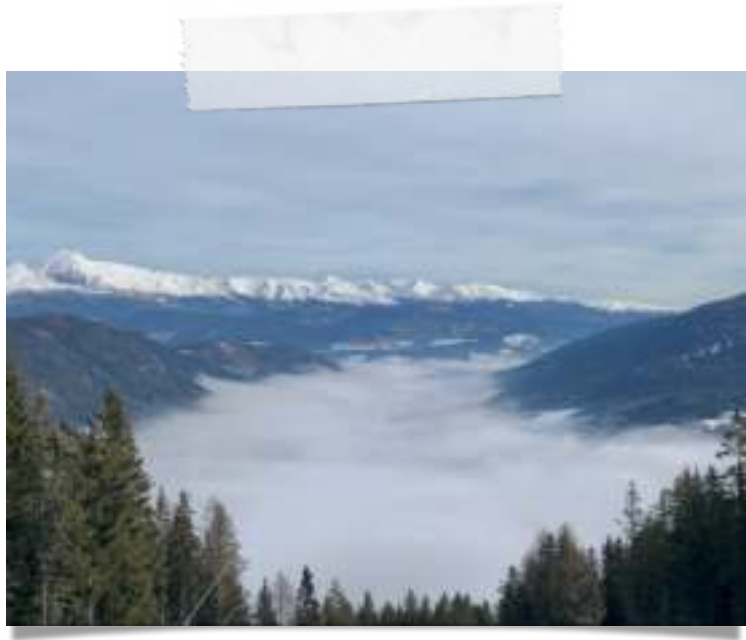
- a) Termin gradient označuje spremembo določene količine na določeno mersko enoto in se pojavlja v več različnih stalnih besednih zvezah. Zapiši vsaj štiri primere gradientov.

- b) Razmisli, kakšen je temperaturni gradient in s pomočjo slike na naslednji strani razloži, zakaj prikazan pojav predstavlja izjemo pri temperaturnem gradientu.

- c) V prvem poglavju si natančneje spoznal_a pojem toksičnost. V krajšem zapisu vzročno-posledično obrazloži, povezavo med pojavom na sliki, ki si ga opisal_a v nalogi b) ter problemom toksičnosti. Ovrednoti tudi kakšne so posledice toksičnosti zraka.

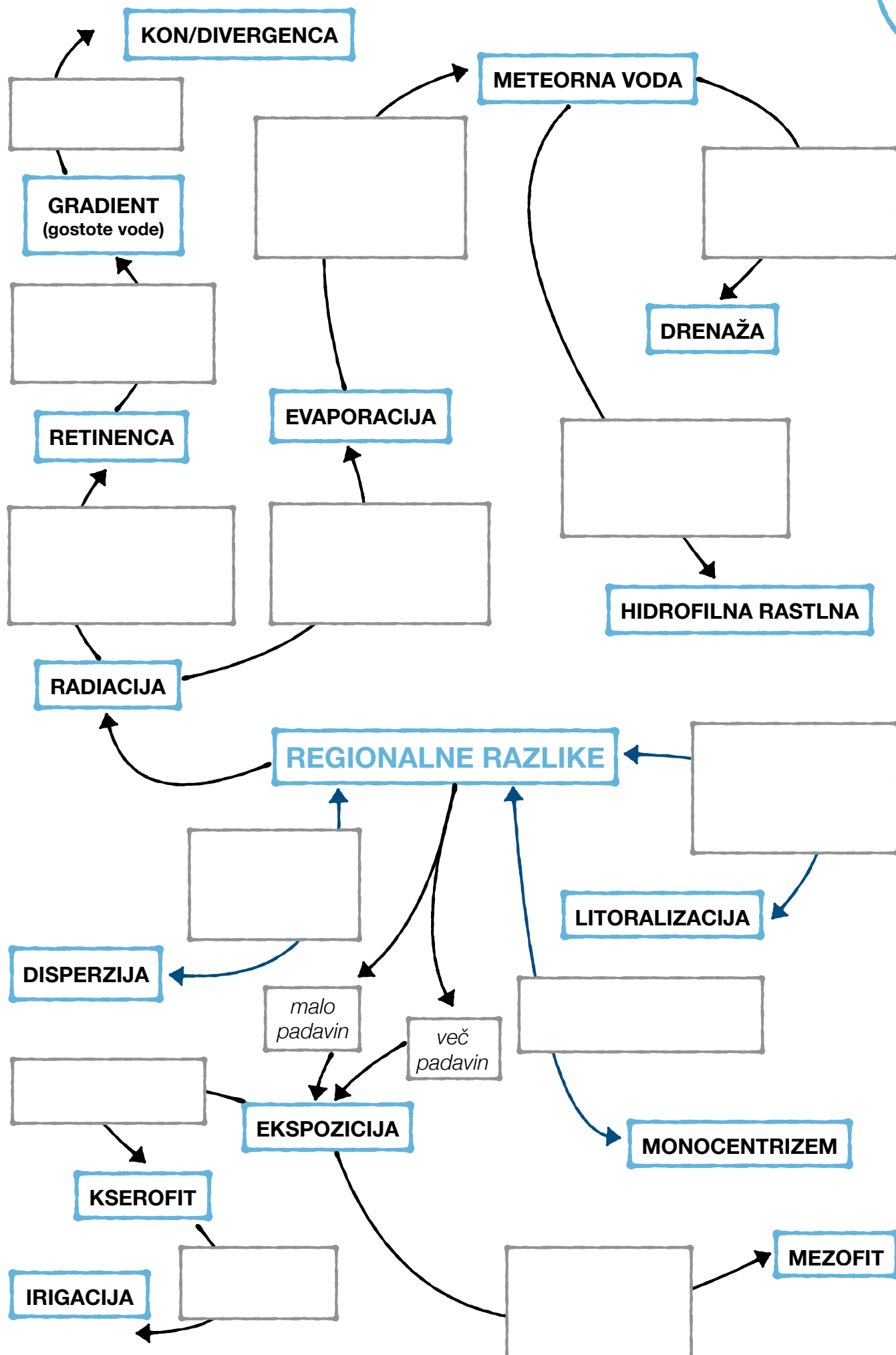
interpretiraj: VPLIV OKOLJSKIH DEJAVNIKOV NA REGIONALNE RAZLIKE

V tem poglavju si spoznal_a termine, s katerimi lahko opišeš nastanek in posledice nekaterih regionalnih razlik.

Na naslednji strani se nahaja shema, ki vključuje vseh šestnajst obravnavanih pojmov. Predloga že nakazuje na nekatere možne povezave med pojmi, tvoja naloga pa je, da jih besedno opišeš v okvirjih na puščicah. Zapiši, kaj povzroča nastanek določenega pojava ali procesa, ki je napisan v posameznem okvirju pri tem pa bodi pozoren predvsem, da je tvoj zapis vzrok za zapisane termine.

Končana shema mora tako predstaviti vse vzročno-posledične povezave, ki jih s svojo postavitvijo nakazuje.

Pri pripravi razlag ti je lahko pomoč osnutek, ki ga narediš na spodnje črte.

6

bralno razumevanje:

kar povzroča GEOPOLITIČNE TEŽNJE

SEGREGACIJA, BANTUSTAN, ENKLAVA, EKSKLAVA, SEPARATIZEM, ETNIJA, HEGEMONIJA, PROTEKCIONIZEM, PROTEKTORAT, POPULIZEM, LOKALIZACIJA, REGIONALIZEM, REDISTRIBUCIJA

A	D	C	S	E	G	R	E	G	A	C	I	J	A	R	R	U	T
F	B	R	H	T	J	K	L	E	C	I	P	U	B	S	T	H	N
R	E	D	I	S	T	R	I	B	U	C	I	J	A	F	G	P	L
M	Z	P	R	O	T	E	K	C	I	O	N	I	Z	E	M	R	P
E	A	J	I	C	A	Z	I	L	A	K	O	L	D	T	H	O	R
Z	C	D	E	N	F	G	T	J	H	M	O	P	Č	E	Ž	T	G
I	T	U	D	H	A	C	J	I	K	N	Č	M	B	K	T	E	U
T	E	T	R	B	F	T	V	E	B	O	Š	P	V	S	F	K	H
A	F	H	G	T	E	R	S	G	H	I	O	T	K	K	E	T	P
R	C	S	E	A	R	G	N	U	I	K	P	Ž	Č	L	Š	O	O
A	F	U	T	G	L	N	O	Č	T	K	L	P	Š	A	H	R	P
P	V	Š	R	I	E	K	L	Ž	E	N	K	L	A	V	A	A	U
E	R	P	U	D	N	M	Š	T	V	J	A	H	T	A	I	T	L
S	J	K	F	S	I	F	O	C	B	H	G	B	G	K	J	K	I
D	H	G	S	T	F	U	Š	N	G	H	n	E	R	I	O	P	Z
F	V	A	J	I	N	T	E	R	I	G	D	D	J	U	K	L	E
G	F	Z	S	D	V	B	N	I	K	J	T	L	Č	P	I	O	M
A	E	C	V	S	R	E	G	I	O	N	A	L	I	Z	E	M	Ž

Besede, ki si jih našel_a, z manjkajočimi črkami vpiši pod ustrezno alinejo.

- S _ _ _ _ G _ _ _ _
 - B _ _ _ _ S _ _ _
 - _ _ _ L _ _ A
 - E _ _ _ _ _
 - _ _ _ A _ _ _ Z _ _
 - _ _ _ I _ _
 - H _ _ _ _ O _ _ _ _
 - _ _ _ E _ _ _ N _ _ _ _
 - _ _ _ T _ _ _ _ _ T
 - L _ _ _ L _ _ _ C _ _ _
 - P _ _ _ _ I _ _ _
 - _ _ G _ _ _ A _ _ _ _
 - R _ _ _ _ _ B _ _ _ _
-

Naloge, označene s tem znakom so taksonomsko manj zahtevne ter večinoma etimološke oziroma vezane le na seznanitev s pomenom termina. V splošnem naj bi naloge tega tipa lahko rešil_a sam_a, brez pomoči učitelja. Vaje tega tipa obravnavajo predvsem Bloomovi stopnji prepoznavanja in razumevanja.

Naloge, ki imajo poleg navodila takšno oznako pa so taksonomsko zahtevnejše. Namenjene so poglobljenemu razmisleku o obravnavanem procesu, pojavu ali problematiki. Za lažje reševanje problema je priporočljiva razredna diskusija oziroma kolektivni razmislek. V primeru, da rešiš uvodne, lažje, naloge pri določenem pojmu, jih lahko z nekoliko več truda rešiš tudi sam_a. Vaje tega tipa po Bloomu obravnavajo stopnjo uporabe, analize, sinteze ter vrednotenja.

1) Segregacija, bantustan

- a) Na podlagi spodnjega opisa ter etimoloških razlag, sklepaj na pomen in povezavo med obema terminoma. Svojo ugotovitev zapiši na črti.

“V obdobju apartheida so bili bantustani namenjeni segregaciji temnopoltih Južnoafričanov od belskega prebivalstva.”

** Veš, da je etimologija pojma bantustan je dvodelna; “bantu” v nekaterih bantu jezikih pomeni ljudje, “-stan”, pa v perzijskem jeziku pomeni zemlja. Segregacija izvira iz latinskega glagola “segregare”, ki pomeni ločiti narazen.*

- b) V krajšem zapisu (vsaj pet povedi) analiziraj, s kakšnimi težavami so se ljudje v obdobju apartheida v Južni Afriki v bantustanih soočali in katere njihove pravice so bile kršene.

2) Enklava, eksklava

a) Zapiši katera definicija pripada enklavi in katera eksklavi.

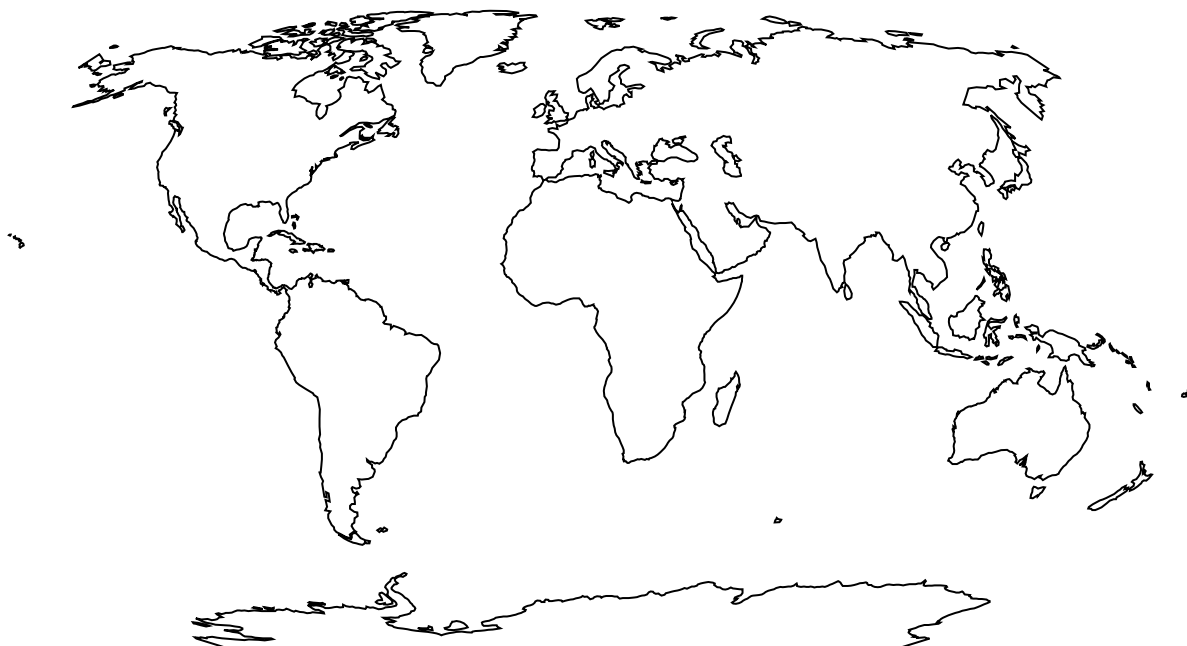
je državno ozemlje, ki je zaradi posebnih zgodovinskih in mednarodnih okoliščin z vseh strani obdano z ozemljem ene same tuje države.

je manjši del državnega ozemlja, ki je prostorsko ločen od matične države in obdan z ozemljem druge države.

b) Zapiši dva primera za enklavo ter dopiši državi, ki ju obdajata in dva za eksklavo ter dopiši matični državi. Nato jih približno lociraj na spodnjo karto.

3) Separatizem, etnija

** Pojem separatizem je latinskega izvora in sicer iz glagola "separare", ločiti, termin etnija pa izvira iz grškega samostalnika "éthnos", ki pomeni skupina, nacija, ljudje.*

- a) Na podlagi teh informacij sklepaj, kako sta ta dva pojma med seboj povezana.

- b) Naštej štiri primere separatističnih teženj na območju Evrope ter jih označi na karti. Razišči in zapiši, za kaj se zavzemajo Katalonci in za kaj Baski. Navedi tudi razlog za njihove težnje.

4) Hegemonija

** Etimologija termina je vezana na grško besedo "hegemonia", ki pomeni nadvlada nad nečem.*

** Kot primer hegemonije lahko navedemo romanizacijo, tj. uvajanje rimske kulture in latinskega jezika v antiki na območjih, ki jih je osvojilo rimsko cesarstvo.*

- a) Razmisli, na kakšen način so Rimljani širili svojo kulturo in jezik in kaj so za uspešno izveden proces romanizacije potrebovali.

5) Protekcionizem in protektorat

- a) Dopolni definicijo iz Geografskega terminološkega slovarja s tremi manjkajočimi besedami, ki so navedene spodaj.

politika metoda svojo tujo izvoza uvoza

“protekciónizem -zma m

polit. geogr.

zunanjetrgovinska _____, ki poskuša domačo proizvodnjo zavarovati pred _____

konkurenco s sistemom zaščitnih carin, količinsko omejitvijo uvoženih proizvodov, popolno prepovedjo

- b) Iz zgornje definicije izpiši glagol, ki odraža bistvo termina protekcionizem. Pri tem si pomagaj s tem, kaj pomeni glagol "to protect" v angleščini.

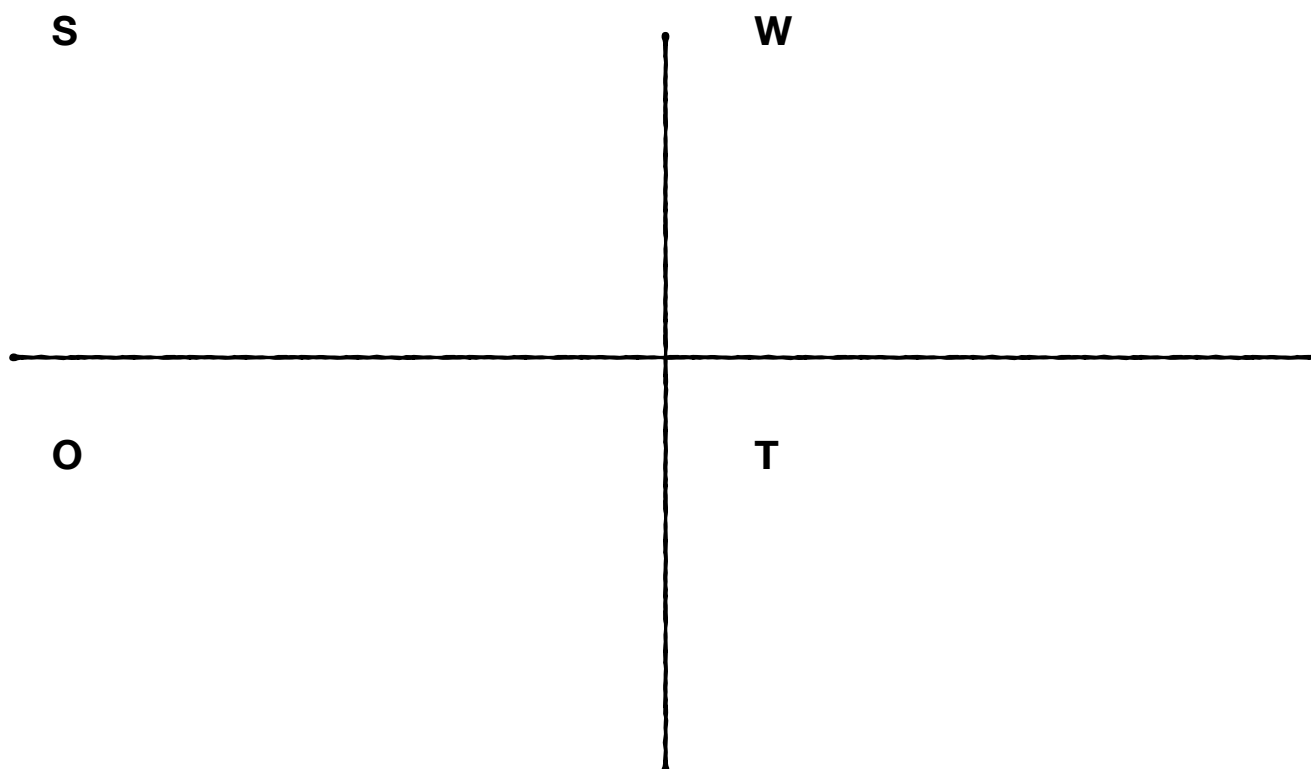
** Veš tudi, da je etimološka razlaga protekcionizma vezana na latinski glagol *protegere*, ki ima enak pomen, kot angleška ustreznica.*

c) Za obravnavan proces naredi SWOT analizo, v pomoč naj ti bo definicija iz Geografskega terminološkega slovarja.

“SWOT-analiza -e [svót] ž (ang. strengths, weakness, opportunities, threats 'prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti')

plan. metoda za vrednotenje učinkov izvedbe načrtovanih projektov v določeni pokrajini, ki se osredotoča na temeljit pretres pričakovanih posledic s štirih zornih kotov: prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.

d) Termin protektorat ima enak pomenski del kot protekcionizem, a se pomen samih terminov popolnoma razlikuje. Preberi in dopolni spodnjo definicijo iz Geografskega terminološkega slovarja, da ugotoviš razliko v pomenu pojmov. Izbiraj med spodaj navedenimi možnostmi.

“protektorát -a m odvisnostjo neodvisnostjo države pokrajine

polit. geogr.

država s formalno _____ , ki je dejansko politično, gospodarsko odvisna od druge _____ , npr. večina otoških držav v Karibskem morju, Tihem oceanu

** Uporaba samega termina sicer sega v 19. stoletje, takšno razmerje, ki ga med dvema državama vzpostavlja, pa je obstajalo tudi že za časa antičnega Rima. Kraljestva Makedonija, Sirija in Pergamon so bili primeri zaščitenih držav pod nadzorom imperija.*

e) Razmisli in analiziraj, kakšni so bili razlogi za to, da je neka država postala protektorat in kakšne so bile posledice zaščite države.

6) Populizem

a) Termin je latinskega izvora, navezuje se na samostalniško populus. Da ugotoviš pomen si pomagaj z angleško besedo "population, populace" ter pomenom končnic -izem. Svojo definicijo zapiši na spodnji črti.

b) Preberi spodnji zapis in izpiši ključne značilnosti populizma.

"In its contemporary understanding, however, populism is most often associated with an authoritarian form of politics. Populist politics, following this definition, revolve around charismatic leaders who appeal to and claim to embody the will of the people in order to consolidate their own power. In this personalized form of politics, political parties lose their importance, and elections serve to confirm the

leader's authority rather than reflect the different allegiances of the people. Some forms of authoritarian populism have been characterized by extreme nationalism, racism, conspiracy mongering, and scapegoating of marginalized groups, each of which served to consolidate the leader's power, to distract public attention from the leader's failures, or to conceal from the people the nature of the leader's rule or the real causes of economic or social problems."

(Vir: <https://www.britannica.com/topic/populism>. Pridobljeno 30. 1. 2024)

7) Lokalizacija, regionalizem

** Oba termina sta etimološko vezana na latinski jezik, najverjetneje pa sta ti korena besed poznana iz angleščine, torej "location, region." V resnici pa se njuna etimologija navezuje na latinska samostalnika locatio in regio, ki imata enak pomen kot v angleščini.*

a) Razmisli in poišči še vsaj tri pojme, ki imajo koren besede lok- in tri, ki imajo koren regio-.Bodi pozoren_a, da besede z enakim korenem sodijo tudi v isto besedno družino.

Ne pozabi na isti koren in soroden pomen!

LOK-	REG-

b) Spodaj so nekoliko spremenjene definicije obeh pojmov, podlaga nekaterih je vzeta iz Geografskega terminološkega slovarja, drugih pa iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika. V

prostor pred definicijo zapiši L, če se definicija nanaša na lokalizacijo in R, če se nanaša na regionalizem.

☐ Prizadevanje, da se v regionaliziranem državnem sistemu določenemu območju priznajo avtonomija, poseben kulturni in gospodarski položaj.

☐ Preoblikovanje centraliziranega državnega sistema v unitarni državi v regionaliziranega s prenašanjem določenih soupravljaljskih pristojnosti na poddržavne enote.

☐ Kulturna in prostorska identifikacija prebivalcev z domačo regijo in prizadevanje za njeno uveljavitev v državi.

☐ Preprečitev širjenja kakega pojava, omejitev.

c) Geopolitične težnje pogosto spremljajo oboroženi spopadi. Naštej tri takšne aktualne globalne primere.

d) Izberi enega izmed zgoraj navedenih primerov in ga opiši v krajšem sestavku. Pri tem pojasni vzroke ter ovrednoti posledice geopolitične težnje, ki rezultirajo v vojnem stanju. V zapisu smiselno uporabi tudi termin lokalizacija oziroma iz nje izpeljan pridevnik (lokaliziran) ali glagol (lokalizirati).

e) Razmisli in analiziraj, kakšni so razlogi za željo po regionalizmu prebivalcev določene regije.

8) Redistribucija

- a) Termin je dvodelen in je latinskega izvora. Izpiši predpono in pomenski del.

** Veš, da je etimološka razlaga vezana na predpono, označuje ponavljajoče se dejanje, pomenski del pa izvira iz latinskega glagola distribuere, ki pomeni razdeliti, dodeliti.*

- b) Razmisli in v krajšem sestavku skušaj razložiti, kako se v družbi odraža (re)distribucija denarnih sredstev. Ugotovi, kakšne posledice to generira tudi v političnem dogajanju.

bralno razumevanje: **UGOTOVI, KDO OD POLITIKOV JE POVEDAL GOVOR**

V tem poglavju si spoznal_a pojme, ki se nanašajo na geopolitične težnje in problematiko, ki jo slednje povzročajo. Preberi spodnji "govor" in ugotovi, kdo od politikov bi ga potencialno lahko povedal.

- A) Ursula von der Leyen
- B) Nelson Mandela
- C) Savdski princ Mohamed bin Salman
- D) Ronald Reagan
- E) Donald Trump
- F) Umetna inteligenca
- G) Mswati III, kralj Esvatinija

Dame in gospodje, spoštovani gostje, drage sodržavljanke in sodržavljeni,

Najlepša hvala, ker ste se danes zbrali, da skupaj razpravljamo o prihodnosti naše države ter prihodnosti, ki bo oblikovana na temeljih pravičnosti, enotnosti in blaginje.

Sprva poglejmo koncept **redistribucije**. Predstavljajte si družbo, kjer gospodarske priložnosti in bogastvo niso skoncentrirane v rokah nekaj izbranih, ampak so dostopne vsakemu državljanu. Zamislite si državo, kjer imajo vsi ne glede na socialno-ekonomski položaj dostop do kakovostnega izobraževanja, zdravstvene oskrbe in zaposlitvenih priložnosti. To je vizija redistribucije – pravična delitev virov, ki ustvari družbo, v kateri ima vsak možnost za uspeh.

Sedaj pa se pogovorimo o **lokalizaciji**. Predstavljajte si živahne lokalne trge, ki so polni malih podjetij, kjer uspevajo obrtniki, kmetje in podjetniki. Zamislite si skupnosti, ki aktivno sodelujejo pri

odločitvah, rešujejo svoje specifične potrebe in ohranjajo lokalne kulture. Lokalizacija ni le ekonomska strategija; gre za gradnjo odpornih skupnosti, ki prispevajo k širši podobi naše države.

Ko zagovarjamo redistribucijo in lokalizacijo, postane **regionalizem** ključen steber. Predstavljajte si decentralizirano upravno strukturo, ki omogoča regionalnim voditeljem, da se ukvarjajo s specifičnimi izzivi in priložnostmi svojih skupnosti. To zagotavlja, da se odločitve sprejemajo z globokim razumevanjem lokalne dinamike, spodbuja pa tudi občutek pripadnosti in skupne odgovornosti.

Vendar bodimo previdni glede mamljivosti **populizma**. Čeprav ponuja hitre in enostavne rešitve, lahko populizem poenostavi kompleksne težave. Predstavljajte si politično krajino, kjer voditelji pridobivajo naklonjenost na podlagi populističnih sentimentov, ne da bi upoštevali dolgoročne posledice. Ostanimo budni in zvesti načelom demokracije, vladavine prava in vključujočega upravljanja, ter se izognimo pastem populističnega govora.

Ko obrnemo pozornost k mednarodnim odnosom, si predstavljajte pomembnost doseganja ravnotežja v **protekcionizmu**. Zamislite si državo, ki varuje svojo industrijo in delavce pred nepravično konkurenco, hkrati pa aktivno sodeluje v globalnih sodelovanjih, ki spodbujajo inovacije ter gospodarsko rast. Gre za iskanje srednje poti, ki varuje nacionalne interese brez izolacije od koristi mednarodnega sodelovanja.

Ko se sprehodimo po svetovnem odru, bodimo pozorni na nevarnosti **protektorata** in **hegemonije**. Predstavljajte si suvereno državo, ki sprejema odločitve glede na voljo svojih ljudi, brez zunanje prisile ali prevlade. Varovati moramo svojo suverenost in zagotoviti, da je naša nacionalna usoda oblikovana s strani naših državljanov.

Obrnimo pozornost k občutljivim temam **separatizma, etničnih skupin, enklav in eksklav**. Zamislite si družbo, ki praznuje svojo raznolikost. Predstavljajte si skupnosti, ki sodelujejo pri premagovanju razlik in zavračajo kakršno koli obliko diskriminacije ali delitve. Razmislite o prihodnosti, kjer vsak državljan, ne glede na njihovo ozadje, uživa enaka pravila in priložnosti, svoboden od okov **segregacije** ali koncepta **bantustanov**.

Zaključujem, spoštovane sodržavljanke in sodržavljani, naj bo naša vizija za prihodnost pravičnost, vključnost in enotnost. Predstavljajte si družbo, kjer so koristi napredka deljene med vsemi, kjer lokalne skupnosti cvetijo, in kjer naša država stoji kot svetilnik pravičnosti, blaginje in harmonije. Skupaj lahko gradimo prihodnost, ki odraža pravi potencial naše velike države. Hvala vam.

Razmisli o prihodnosti planeta: ZELENI PREHOD IN VPLIV ČLOVEKA NA ATMOSFERO IN POVRŠJE.

1) ADIABATNI GRADIENT TER ADIABATNO SEGREVANJE IN OHLAJANJE

- a) Dia - skozi; A - ne; Bathos - prehoden.
- b) Po smislu: Proces adiabatnosti poteka brez izmenjave toplote z okolico.
- c) Po smislu: Proces adiabatnega dviga se začne, ko je površje dovolj segreto in se začne zrak nad njim dvigovati, raztezati in ohlajati, pri čemer ne poteka izmenjava toplote z okolico. Na določeni višini se začno zračne mase spuščati, stiskati in $\sqrt{\text{segrevati}}$. Pojavlja se pri procesu nastanka padavin, oblakov ...

2) ALBEDO

- a) Večji albedo učinek imajo svetle površine, ki svetlobo odbijajo. Manjši albedo imajo temnejše površine, ki svetlobo absorbirajo in se pri tem segrejejo.
- b) Po smislu: Konvekcijske padavine nastanejo zaradi različnega segrevanja površja, kar je posledica albeda. Ker je površje različno razgreto se nad njim ustvarijo različni zračni tlaki. Kjer je tlak nižji se toplejši zrak začne adiabatno dvigati, ohlajati, doseže kondenzacijski nivo, kondenzacijska jedra se krepijo in nastanejo oblaki ter posledično padavine.
- c) Po smislu: V mestih se pojavlja fenomen toplotnega otoka, saj zaradi pretežno asfaltiranih površin in velikega števila stavb, ki imajo majhen albedo, posledično absorbirajo toploto. Posledica so nekoliko višje temperature v mestih kot npr. na podeželju.

3) AMPLITUDA

- a) Iz GTS: Razpon med skrajnimi vrednostmi kolebanja določenega pojava.
- b) Po smislu npr.: Amplitude obravnavamo pri temperaturah (temperaturne amplitude), tlaku, padavinah, slanosti in vsi ostali ustrezni primeri.

- c) Po smislu: Kjer so temperaturne amplitude ekstremnejše je gostota poselitve redkejša, saj takšni pogoji generirajo tako neugodne razmere za kmetijstvo, obdelavo tal, v hladni polovici leta lahko vodna telesa zamrznejo ... Nasprotno pa so zelo gosto poseljena območja, kjer so amplitude zmernejše oziroma obstaja blažilni faktor nanje (vodno telo, topli morski tokovi), kar vpliva na celotno podnebno sliko (primer je Severnoatlantski tok v Severni Evropi).

4) ENTROPIJA

- a) Npr.: Pri taljenju ledu, vretju vode, ohlajanju toplih predmetov ... in vsi ostali ustrezni primeri.
- b) Po smislu npr.: Taljenje ledenikov predstavlja vidno posledico globalnega segrevanja ozračja in podnebnih sprememb. Povprečna temperatura ozračja je zaradi kopičenja toplogrednih plinov v atmosferi in tanjšanja ozonske luknje vse višja, kar generira previsoke temperature za možnost ohranjanja poledenelih površin. Posledice taljenja ledenikov se odražajo kot zaskrbljujoč indikator rastoče podnebne krize, prav tako pa v splošnem prispevajo tudi k dvigu morske gladine.

5) BADLANDS

- a) Pomenska dela: Bad - slab; Lands - zemlja.
- b) Po smislu npr.: Badlands nastane predvsem na območjih nesprijetih kamnin oziroma tam, kjer površje ni zaščiteno z rastlinskim pokrovom, saj je takšno toliko bolj dovzetno za erozijske in denudacijske procese, ki povzročajo odnašanje prsti in materiala.
- c) Po smislu npr.: Ker je značilen predvsem za sušna območja to povezujemo tudi s problematiko z oskrbo z vodo, kar človeka odvrča od poselitve takšnih arelov. Poleg tega pa je takšno razbrazdano in težko prehodno površje neugodno za obdelavo, kar človeku onemogoča udejstvovanje v katerikoli gospodarski dejavnosti.

6) AREAL IN EKOTOP

- a) Območje

7) TOKSIČNOST

- a) Po smislu npr.: Uporaba čim manj toksičnih izdelkov, zmanjšanje uporabe vozil z notranjim izgorevanjem in vsi ostali ustrezni odgovori.

8) EVTROFIKACIJA, ANTROPOGENI DEJAVNIK, ANTROPOSFERA, DEFORESTACIJA

- a) Iz GTS: Antropogeni dejavnik je dejavnik, ki ga ustvari, sproži ali stopnjuje človek; Antroposfera je območje geosfere, ki ga je preoblikoval človek.
- b) Eu - dobro; Trope - hrana.
- c) Po smislu: ANTROPOSFERA, ANTROPOGENI DEJAVNIK; geosfera, človek, onesnaževanje, degradacija, spremembe; EVTROFIKACIJA, DEFORESTACIJA; človek, gozd, vodna telesa, stoječe vode, onesnaževanje, organske snovi, sečnja dreves ...
- d) Evtrofikacija je proces pri katerem se kopičijo hranilne snovi, zlasti iz komunalnih in industrijskih odpadkov, umetnih gnojil, v stoječi vodi ali prsti. Za primer lahko vzamemo Baltsko morje, kjer se zaradi omenjenega procesa v globljih plasteh morske vode zmanjša vsebnost kisika, kar povzroča izumrtje vegetacije na morskem dnu in razmnoževanje anaerobnih bakterij. Na površju se tako razmnožujejo alge, ki proizvajajo toksične snovi, v globljih plasteh vode pa lahko živijo le še anaerobne bakterije.
- e) Deforestacija ima negativen vpliv na erozijo prsti, saj jo še dodatno pospeši. Razlog iščemo v odstranjevanju rastlinskega pokrova, ki prst ščiti pred erozijo. Za potrebe širjenja mest in urbanega življenja, zaradi velikega priseljevanja, je sečnja dreves močno prisotna. Na ta način pridobivamo nove površine za gradnjo. Biomasa oziroma les je pomemben energent kot tudi material, ki omogoča industrijsko rast, zato poteka intenzivna deforestacija tudi za namen ekonomske ekspanzije in posledično zaslužka. Količina posekanega lesa je vse večja, uporabi se predvsem za gospodarsko rast.

Dopolni zapis z usvojeno terminologijo: POSLEDICE KOLONIZACIJE LATINOAMERIŠKEGA PROSTORA

1) ALOHTONO PREBIVALSTVO

- a) Iz GTS: Prebivalstvo, priseljeno z drugih območij.
- b) Obdobje intenzivnih selitev se je pričelo po evropskem "odkritju Amerike" Krištofa Kolumba. V največji meri ga sestavljajo prebivalci Španije in Portugalske.

2) KREOL

- a) A)
- b) Criollo - španščina; Créole - francoščina; Crioulo - portugalščina.
- c) Po smislu: Etnični mozaik Latinske Amerike bi bil bolj homogen, saj so evropski osvajalci na latinoameriških tleh potrebovali delovno silo, prav tako je bilo avtohtono prebivalstvo zdesetkano zaradi bolezni, kar je generiralo popolnoma spremenjeno demografsko sliko. Tako so izgube nadomeščali predvsem z afriškimi priseljenci (večinoma sužnji), kar pa je etnični mozaik celine še dodatno popestrilo tudi zaradi poznejšega rasnega mešanja.

3) LATIFUNDIJA IN MINIFUNDIJA

- a) Predponi: lat - in mini -; Pomenski del: fundija. Latinfundija je večje območje, minifundija pa manjše.
- b) Geografska širina - latus (širok) - latitude; geografska dolžine - longus (dolg) - longitude.
- c) Po smislu npr.: Haciende so bila veleposestva, značilna za notranjost celine, kjer je prevladovala ekstenzivna raba tal. Lastniki so bili Evropejci, delovna sila pa staroselci. Fazende so bile plantaže na območju Brazilije v času kolonialnega osvajanja. Značilna je bila pridelava kave, raba tal je bila nekoliko bolj intenzivna.

4) IMPERIALIZEM IN NEOKOLONIALIZEM

- a) Po smislu npr.: socializem, komunizem, kapitalizem, budizem, hinduizem, cinizem, rasizem in vsi ostali ustrezni primeri.
- b) Skupni imenovalac -izem nakazuje na ideologije oziroma sistem idej ali vodila za družbeno delovanje.
- c) Imperializem: imeprium (imperij); Neokolonizem: neo- (nov) in kolonija.
- d) Po smilsu npr.: Avtohtono prebivalstvo oziroma staroselska ljudstva v Latinski Ameriki so bila zatirana s strani konkvistadorjev, saj so jim skušali vsiliti svoj, evropski, način življenja in se niso ozirali na njihovo prvotno kulturo, jezik, religijo ... Kršili so mnoge njihove pravice, naselili so jih v t.i. rezervate, živeli so v podrejenem položaju, neke vrste polsuženstvu. Še dandanes je v splošnem Latinska Amerika v gospodarskem zaostanku

v primerjavi z evropskimi državami. Soočajo se s problematiko kriminala, brezposelnosti, nizkih dohodkov, revščino in migracijami v upanju na boljše življenjske pogoje.

5) ETNOCENTRIZEM

- a) Ethnos - narod; Kentron - jedro.
- b) Iz GTS: Družbena, kulturna in prostorska identifikacija etnične skupine, ki temelji na pozitivnem vrednotenju lastne skupine in negativnem vrednotenju drugih.
- c) Po smislu npr.: Etnocentričen pogled evropskih osvajalcev se je odražal pri ne oziranju se na njihovo kulturo, jezik, religijo ... Evropski osvajalci so menili, da je njihovo življenje primitivno in da so v njihov svet prinesli civilizacijo (evropski način življenja).

6) PRIMITIVIZEM IN NOMADIZEM

- a) Po smislu npr.: Ljudstvo živi nomadsko življenje v gozdu, ločeno od civilizacije, kjer si hrano priskrbijo z lovom, uporabljajo lok in puščice, nabirajo med in oreščke, v veliki meri so odvisni in se zanašajo na vodne vire, ki jih najdejo v gozdu ...

7) KOLON

- a) Po smislu npr.: Kolon je bil svoboden posameznik, nižjega družbenega razreda. Ni bil lastnik veleposestva, zemljišča, v zameno za obdelovanje le-tega pa je dobil določen del pridelka. Dela, ki jih je opravljal so bila povezana predvsem z obdelovanjem zemlje, njegovo premoženje pa ni bilo veliko.

Analiziraj in nariši pokrajino: VZORCI RAZMESTITVE PREBIVALSTVA NA URBANIH POVRŠINAH

1) CBD, GENTRIFIKACIJA

- a) Central business district.
- b) Po smislu npr.: Proces gentrifikacije je proces, pri katerem se spreminja namembnost pretežno bivalnih predelov, kjer živijo manj premožni meščani (lokalno prebivalstvo) z

namenom pozidave, prenove v predele s turistično, storitveno namembnostjo višjega razreda.

- c) Po smislu npr.: Gentrifikacija je dokaj nov proces, saj se turistični sektor v zadnjih letih še toliko bolj razvija, kar generira usmeritev urbanih predelov v uresničitev zahtev in standardov premožnejših turistov. Dohodek tega sektorja se na ta način viša, gospodarska rast je hitrejša, a na drugi strani lokalne skupnosti izgubljajo svoj dom in so prisiljene v neprostoovoljne selitve. CBD-ji so vedno bolj gentrificirani in manj kulturno in etnično pestri. Večinoma infrastruktura sploh nima več bivanjske funkcije, temveč je usmerjena v potrošniške dejavnosti.

2) EKSODUS PREBIVALSTVA

- a) Ex- v gršini pomeni iz.
- b) Exodus v grščini pomeni izhod.
- c) Eksodus italijanskega prebivalstva s področja slovenske Obale, eksodus Armencev iz Gorskega Karabaha; Prebivalstvo je zaradi kapitulacije oboroženih sil samooklicane države v bojih proti Azerbajdžanu začelo, iz strahu pred etničnim čiščenjem, množično bežati v Armenijo.

3) AKOMODACIJA

- a) Po smislu npr.: Prilagoditi se moram religiji in se vesti spoštljivo v skladu z njenimi pravili, uporabi jezika, v katerem se bom lahko sporazumeval_a in vsi ostali ustrezni odgovori.

4) KONURBACIJA, MEGALOPOLIS, AGLOMERACIJA

- a) Somestje ali konurbacija: skupek več mest na večjem območju, ki so se zaradi strnjene zazidanosti in velike gostote prebivalstva tako na videz kot funkcionalno med seboj že zrasla, vendar imajo posamezna mesta še vedno lastno upravo; medsebojno povezana skupnost velikega mesta z okoliškimi satelitskimi urbanih naselji; Aglomeracija: prostorsko omejeno območje, pomembno za družbeni razvoj širše skupnosti, na katerem je zgoščeno veliko prebivalcev, industrijskih in drugih dejavnosti, prometnih naprav; naselbinska enota, ki je s centralnimi funkcijami, gospodarskimi in drugimi dejavnostmi, z infrastrukturo povezana v enoten prostorski sistem; Megalopolis: obsežna urbana aglomeracija, ki nastaja z zraščanjem večjega števila velikih mest, velemestnih območij.

- b) Prva fotografija - 1984, druga fotografija 2022. Po smislu npr.: Primerjava obeh fotografij sugerira, da se bo intenzivna gradnja različne in večnamenske infrastrukture ob obali v naslednjih letih še nadaljevala. Sčasoma bi se zaradi slednjega procesa mesta združila - nastal bi megalopolis. Opazen je tudi proces litoralizacije, saj so za gradnjo in naselitev očitno zelo privlačna prav obalna območja.

5) KARTEL

- a) Združenje, podjetij, panog, ugodnejši.
- b) Po smislu npr.: OPEC je medvladna organizacija trinajstih držav izvoznic nafte, ki usklajuje in združuje naftne politike svojih držav članic. Cilj organizacije je usklajevanje slednjih ter zagotavljanje stabilizacije naftnih trgov, da se zagotovi učinkovita, gospodarna in redna dobava nafte potrošnikom, stabilen dohodek proizvajalcem. Brez naftnega kartela, ki nadzira cene, bi lahko vsaka država z naftnimi zalogami poljubno določala cene ter maksimalno črpala, da bi izkoristila vsako priložnost za povečanje zaslužka. Brez OPEC-a bi bile tako cene nafte bolj spremenljive.

6) GETOIZACIJA, SLUM

- a) Po smislu npr.: Urbanizacija, suburbanizacija, gentrifikacija, popularizacija in vsi ostali ustrezni primeri. Končnica -zacija označuje neke procese.
- b) Po smislu npr.: Neurejenost, revščina, nizki dohodki, prenatrpanost, migracije, priseljenci ...
- c) Po smislu npr.: Razlike med revščino na eni in bogastvom na drugi strani generirajo razslojevanje družbe tako na splošno kot tudi na urbanih površinah. Tisti z manj premoženja, pogosto gre za migrante, so odrinjeni na rob družbe, kjer živijo v, za življenje, slabo urejenih predelih, onesnaženih, natrpanih ... Z željo po izstopitvi iz bednega vsakdana se mnogi odločijo poseči po rešitvah, ki jih vidijo predvsem v dejavnostih sive ekonomije in vpletanju v kriminal. Na tem mestu se vključi še fenomen povratništva, saj finančna stiska ljudji pogosto prisili v ponovno vključevanje v nezakonita dejanja, za katere menijo, da jih lahko rešijo težav, upanje na rešitev pa jim predstavlja večjo priložnost kot pa omejitev v primeru, da se slednje izjalovi.

7) HIPERPOPULACIJA

- a) Predpona - hiper-; Pomenski del - populacija.
- b) Prenaseljenost.
- c) Npr.: Hipertoničen, hiperaktiven, hiperventilacija, hiperkorekten, hipersenzibilen, hiperkritičen, hiperinflacija ...
- d) Po smislu npr.: Planiranje suburbaniziranih območij, zaščita starega mestnega jedra pred novogradnjami, spodbujanje selitev in s tem razbremenitve okolja s cenami nepremičnin ...

Križanka na temo: MIGRACIJE

1) KOZMOPOLITIZEM

- a) Kozmo, politizem.
- b) Iz Slovenskega etimološkega slovarja: prek nem. Kosmopolit in frc. cosmopolite v enakem pomenu iz gr. kosmopolítēs 'kdor razmišlja širše od interesov (mestne) države, svetovljan', zloženke iz gr. kósmos v pomenu 'svet' in polítēs 'državljan'.
- c) Po smislu npr.: Svet, pripadnost, globalnost, globalizacija, družba, etnična pripadnost in drugi ustrezni odgovori.

2) SEKULARIZACIJA

- a) Po smislu npr.: Sprememba iz cerkvenega v posvetno, državno.
- b) Po smislu npr.: Četudi obstaja precej držav, ki naj bi bile uradno sekularne, temu v resnici ni tako. Takšen primer je na primer Irak, kjer je državno priznana religija islam, vpliv vere pa se odraža tudi pri vodenju same države. Tako sakralne institucije sooblikujejo državne odločitve in posledično vplivajo na funkcioniranje državne politike.

3) DIASPORA

- a) Dobesedno - raztresen; razkropljen.
- b) Diaspore nastanejo, ker se prebivalci iz določene države izselijo oziroma so izgnani iz izvornega okolja. Skupina ljudi se izseli iz izvornega okolja zaradi različnih razlogov, bodisi ekonomskih, političnih ali pa socialnih bodisi prisilno ali prostovoljno. Med identifikatorje lahko vmestimo obstoj slovenskih društev, organizacij in institucij v tujini, obstoj slovenskega časopisja, radijskih oddaj, literarnih del, kulturnih dogodkov in vsi ostali ustrezni odgovori.
- c) Slovenci so se izseljevali na primer v Kanado, Združene države Amerike, Egipt, Avstralijo, Brazilijo, Argentino, v druge evropske države kot sta Nemčija in Francija ... Med prostovoljne odločitve lahko štejemo izseljevanje konec 19. in v začetku 20. stoletja, ko so se Slovenci, zlasti zaradi ekonomskih razlogov (boljšega zaslužka), izseljevali in se naseljevali v največji meri v Združenih državah Amerike. Na drugi strani pa lahko kot čas prisilnih selitev štejemo obdobje med drugo svetovno vojno in po njej, gre za politične razloge, ko so se v večjem številu izseljevali v Združene države Amerike, Kanado, Argentino in Avstralijo.

4) POZITIVNA DISKRIMINACIJA

- a)
 - S: Zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, prometa, manj hrupa, večja kakovost bivanja, manj zastojev ...
 - O: Pozitiven vpliv na reševanje podnebne krize, čistejši zrak v mestih ...
 - W: Bolj omejena mobilnost, potrebna finančna sredstva za gradnjo oziroma rekonstrukcijo kolesarske infrastrukture, pešpoti in postajališč javnega prevoza ...
 - T: Propad podjetij in tovarn, ki se ukvarjajo z izdelavo prevoznih sredstev ...

5) MULTIKULTURALIZEM

- a) Po smislu npr.: Multikulturno družbo zaznamujejo rasna, jezikovna, etnična in kulturna pestrost, ki je posledica priseljevanja na določeno območje. Pomemben element za odraz multikulturalizma navzven je tudi to, da pripadniki posameznih etničnih skupnosti ohranijo svoje običaje in tradicije.

6) RECESIJA IN REPATRIACIJA

- a) Skupna je predpona re-.
- b) Po smislu npr.: Regresija, regeneracija, reintegracija, rekonstrukcija in vsi ostali ustrezni odgovori.
- c) Cedo (cessum) - stopati, umikati se; patria - domovina.

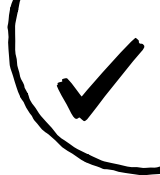
7) TRANZICIJA

- a) Tranzicija ali prehod.
- b) Po smislu, dijak_inja mora glede na razvitost države, ki jo izbere, priti do naslednjih ugotovitev: Gospodarski razvoj države ima pogost vpliv tudi na demografsko sliko države. Visoka stopnja ekonomskega napredka generira manjši naravni prirast in staranje prebivalstva (primer Japonske). Zdravstvena mreža je dobro razvita, zato je smrtnost majhna. Na drugi strani se države v razvoju soočajo z visokim naravnim prirastom ter zaradi pomankanja sredstev in znanj v državi tudi z visoko mortaliteto. Torej, z gospodarskim razvojem se rodnost niža, prav tako smrtnost, naravni prirast pa je vse manjši.

Interpretiraj VPLIV OKOLJSKIH DEJAVNIKOV NA REGIONALNE RAZLIKE.

1) RETINENCA, RADIACIJA IN EVAPORACIJA, METEORNA VODA IN DRENAŽA

- a) Retinere - zadržati; Radiare - sevati; Evaporare - izhlapevati.
- b) Dobro sposobnost retinence ima morje; radiacijo oddaja Sonce; evaporacija poteka iz morja; potencialno največ meteorne vode nastane v oblakih; človek drenažo ustvari na območju z odvečno vodo (na sliki gre za okvir na površju).
- c) Po smilsu npr.: Veter maestral piha z morja proti kopnemu, saj se kopno segreva hitreje kot morje, slednje ima namreč dobro sposobnost zadrževanja toplote (retinence), zato se podnevi kopno segreje, nad njim se ustvari območje nizkega zračnega tlaka, zračne mase pa se zaradi razlik v zračnem tlaku začnejo gibati od visokega (nad morjem) proti nizkemu tlaku.

- d) Po smislu npr.: Glede na nastanek ločimo tri skupine padavin; konvekcijske, orografske in ciklonske oziroma frontalne. Vsem trem pa je skupen koncept nastanka v povezavi z adiabatnim dvigom. Evaporacija oziroma sprememba vode iz tekočega v plinasto stanje, je pomembna v samem začetku nastanka padavin, saj Sonce segreva vodno telo, nastane vodna para, ki pa se z adiabatnim dvigom ohlaja in kondenzira. Proces se prične, ko se toplejši zrak začne dvigati, adiabatno ohlajati in širiti. Ko doseže določeno temperaturo in višino na točki, ki jo označujemo kot kondenzacijski nivo se začnejo oblikovati kristalčki, kondenzacijska jedra, ki se krepijo do te mere, da nastane meteorna voda.

2) EKSPOZICIJA

- a) Po smislu npr.: Pri izbiri lokacije koče je pomembno, da upoštevamo pot Sonca in vpadni kot žarkov oziroma prisojno in osojno stran hriba (ekspozicijo). Primernejša za postavitve je južna ekspozicija, saj je na prisojni strani več sončnih ur, kar generira ugodnejšo lego koče za pohodnike.

3) KONVERGENCA IN DIVERGENCA

- a) Konvergenca: stekanje površinskih morskih tokov in grezanje morske vode v večje globine, ki se pojavlja na stiku tokov z različnimi lastnostmi vodnih gmot; stekanje zraka na območjih nizkega zračnega tlaka, povezano z vzpenjajočimi se zračnimi tokovi; združitev dveh, treh ali več dolin; stekanje dveh ali več ledenikov, ki povzroča zgostitev ledu ali narivanje bočnega ledenika na glavni ledenik; istosmerni razvoj določene življenjske oblike pri različnih vrstah zaradi sorodnih dejavnikov okolja, npr. oblika različnih plavajočih živali, kot so ribe, kiti, tjulnji, delfini. Divergenca: raztekanje vodnih gmot morskih tokov, ki povzroča nižanje temperature površinskih voda, spreminjanje slanosti; raztekanje zraka na območjih visokega zračnega tlaka, povezano s spuščajočimi se zračnimi tokovi; razcepitev doline na dve ali več; raztekanje, razcepitev ledenika.
- b) Intertropska konvergenčna cona oziroma premikanje navideznega ekvatorja, kjer se združijo pasati severne in južne poloble, kar vodi do razvoja pogostih neviht in močnega dežja, se premika v skladu s toplo in hladno polovico leta. Julija in avgusta leži ITKZ precej severno od ekvatorja nad Afriko, Azijo in Srednjo Ameriko, medtem ko se januarja in februarja pomakne proti jugu v Južno Ameriko, Srednjo Afriko in Avstralijo.

4) DISPERZIJA

- a) Gospodarskega, mestna.
- b) Prva skica.

5) IRIGACIJA

- a) Po smislu npr.: Gradili so nasipe, porečje so razdelili na manjše bazene, prekopi in jarki so dovajali vodo v bazene, odvečno vodo so odvedli v drug bazen ali nazaj v reko. Z vodnimi kolesi so črpali vodo iz prekopov na polja. Sejali so žito, pšenico, ječmen, proso, čebulo, gojili so tudi lan in oljke. Zelo pomemben je bil tudi papirusov trs.

6) MEZOFIT, KSEROFIT IN HIDROFILNA RASTLINA

- a) Vlaga - hidrofilna rastlina; Suša - kserofit; Zmerni pogoji za rast - mezofit.
- b) Po smislu npr.: Kserofiti so na rast v sušnem okolju prilagojeni z bodicami, globokimi koreninami, povoskanimi listi ...
- c) Kserofiti rastejo na območjih subtropskega visokega zračnega tlaka, subtropski pas, na sredozemskih arealih; hidrofilne rastline na območjih nizkega zračnega tlaka (ob ekvatorju, tropski pas); mezofiti so značilni za območja s podobnimi podnebnimi razmerami kot Slovenija (zmerno topli pas)

7) LITORALIZACIJA

- a) Iz GTS: Svetovni proces osredotočanja prebivalstva in gospodarstva na morskih obalah.
- b)
 - S: Gospodarsko pomembne cone, razvoj turizma in gospodarstva ...
 - O: Nova delovna mesta, več zaslužka ...
 - W: Povečana ranljivost ekosistemov, degradacija morja, intenzivni prometni tokovi v smeri proti obalam ...
 - T: Preobremenjenost okolja, primankljaj vodnih virov, uničenje ekosistemov ...
- c) Po smislu npr.: Litoralizacija se na satelitskem posnetku vidi po lučeh (tam so zgostitve prebivalstva). Selitev na obale lahko poteka zaradi tega, ker v notranjosti celine ni

primernege reliefa, posledično podnebja, prsti za človekove dejavnosti bodisi zaradi boljših prometnih povezav po morju.

8) PRAHA

- a) Po smislu npr.: Uvajanje triletnega kolobarjenja namesto dvoletnega je v poznem srednjem veku omogočalo pridelavo bistveno več hrane kot dotlej. Obseg obdelovalnih površin se je s tem, ko je v prahi počivala le tretjina in ne polovica obdelovalnih površin precej povečal. Ker je bil obseg obdelovalnih površin zaradi prahe in triletnega kolobarjenja tako velik, je izboljšana kmetijska proizvodnja omogočila pridelavo presežkov. Z njimi je bilo moč začeti trgovati, kar je spodbujalo razvoj trgovine.

9) MONOCENTRIZEM

- a) Mono, centrizem.
- b) Iz GTS: doktrina, načrtovalski koncept z razvojno usmeritvijo na podlagi enega samega središča.
- c) Drugačna je predpona poli, ki pomeni več.
- d) Po smislu npr.: O monocentričnem razvoju določene regije govorimo predvsem na urbanih površinah. Razlogi za razvoj slednjih pa so izvirno predvsem fizičnogeografski. Zmerne temperaturne amplitude, uravnan relief, kjer človek ni oviran pri gradnji prometne infrastrukture in drugih gospodarskih nepremičnin, razpoložljivi vodni viri ... Monocentričen razvoj urbane površine poteka skoncentrirano v le enem večjem "jedru". Tam se nahajajo vse ekonomsko pomembnejše cone in podjetja, gospodarska moč je tu največja, prav tako zaslužek, kar generira tudi veliko gostoto prebivalstva, in posledično večjo degradacijo okolja.

10) GRADIENT

- a) Ablacijski gradient, adiabatni gradient, temperaturni gradient, vertikalni temperaturni gradient ...
- b) Po smislu npr.: Temperatura z nadmorsko višino pada, kar pa je v nasprotju s pojavom temperaturne inverzije (obrata), ki je prikazan na sliki. Pri slednjem pojavu se v jasnem vremenu, v hladni polovici leta, težji hladen zrak zadržuje na dnu dolin, kotlin in kraških

depresij. Vlaga v tem zraku se kondenzira, zato nastane pri tleh gosta plast megle, višje lege pa imajo sončno in toplejše vreme.

- c) Po smislu npr.: Na območjih temperaturne inverzije v Sloveniji živi kar tri četrtine prebivalcev. Ker se v megli kopičijo prekomerne koncentracije zdravju škodljive snovi, kar generira toksičnost, je pojav zanje izredno nevaren in zdravju škodljiv.

Bralno razumevanje: kar povzroča GEOPOLITIČNE TEŽNJE

1) SEGREGACIJA, BANTUSTAN

- a) Ljudje, ki so bili naseljeni v bantustane so bili segregirani od belskih priseljencev.
- b) Po smislu npr.: Bantustani so bili neke vrste črnski rezervati, etnično homogeni, namenjeni temnopoltim prebivalcem kot del politike apartheida. Šlo je za revna območja, neke vrste slume, kjer je bilo malo možnosti za napredek. Gospodarski razvoj je bil počasen oziroma skoraj nemogoč, možnosti za zaposlitev je bilo malo, prav tako finančnih sredstev. Zaradi pomankanja industrializacije, so se prebivalci posluževali živinoreje, kar pa je generiralo erozijo tal. Bantustani so bili prenaseljeni, v njih pa ni bilo primernih pogojev za življenje.

3) ENKLAVA, EKSKLAVA

- a) Enklava, eksklava.
- b) Npr.: Enklave: San Marino (Italija), Lesoto (Republika Južna Afrika); Eksklave: Kaliningrad (Rusija), Ceuta in Melilla (Španija) ... Za lokacije glej zemljevid.

3) SEPARATIZEM, ETNIJA

- a) Določene etnije se zavzemajo za odcepitev od matične države, imajo separatistične težnje.
- b) Po smislu npr.: Katalonija velja za enega izmed najrazvitejših delov Španije, zaznamuje pa jo tudi veliko število priseljencev. Zavzema se za popolno avtonomijo in ločitev od Španije, medtem ko so Baski predvsem nagnjeni k zgolj večji avtonomiji. Baskovsko kulturo in jezik zaznamuje predvsem čas frankističnega režima, ko sta bila slednja zatirana, zaradi česar je tudi prišlo do prvih separatističnih in tudi avtonomističnih teženj.

4) HEGEMONIJA

- a) Islamski suniti v Saudovi Arabiji, krščanstvo v srednjem veku, patriarhat, Rim v času rimskega imperija ...

5) PROTEKCIONIZEM IN PROTEKTORAT

- a) Politika, tujo, uvoza.

- b) Zavarovati.

- c)

S: Promocija domačih podjetij ...

O: Več delovnih mest v domači proizvodnji, spodbuja konkurenčnost in razvoj domačga trga ...

T: Nezmožnost nakupa izdelkov tujih proizvajalcev ...

W: Povišanje cen izdelkov za domače potrošnike ...

- d) Neodvisnostjo, države.

- e) Po smislu npr.: Koncept protektorata temelji na dejstvu, da ima v razmerju med dvema državama, ena odločilen nadzor nad drugo. Stopnja nadzora se lahko razlikuje od situacije, v kateri država zaščitnica jamčio varnost druge. V bližnji preteklosti pa je je bila večina protektoratov ustanovljena s pogodbo, po kateri je šibkejša država prepustila upravljanje vseh svojih pomembnejših mednarodnih odnosov. Pravica države zaščitnice, da se vmešava v vse zunanje zadeve, pomeni dokončno izgubo suverenosti s strani šibkejše države

6) POPULIZEM

- a) Po smislu; Iz SSKJ: politika, ki skuša ugajati čim širšim družbenim slojem, navadno z dajanjem všečnih obljub in trditev.

- b) Po smislu npr.: Populizem ima v splošnem pogosto negativno konotacijo. Pogosto je povezan z avtoritarno obliko politike, karizmatični voditelji ...

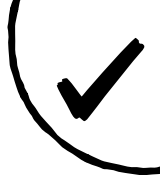

7) LOKALIZACIJA, REGIONALIZEM

- a) Npr.: Lokalnost, lokacija, lokalna (migracija, klima, cesta, skupnost) in lokalni (dejavnik, potres, promet, načrt); Regionalizacija, regija, regionalna (politika, sestava, geografija ...) in regionalni (dejavnik, razvoj, promet ...).
- b) R, R, L, R.
- c) Npr.: Odvisno od časa reševanja; glej internetne vire.
- d) Možnih je več izbranih primerov, pravilnost zapisanega lahko preverimo na internetnih virih. Pri nalogi je pomembno, da dijak_inja uporabi eno izmed besednih vrst s korenem lok-. V zapisu je pričakovana povezava z izrazom lokalizacija vojnega stanja oziroma zamejitev vojnega stanja.
- e) Po smislu npr.: Regionalizem kaže na potrebo po identifikaciji z določeno regijo, kar sugerira tudi samo poimenovanje procesa. Pogosto je regionalizem omejen na manjša ozemlja (periferna območja), katerih ekonomski ter politični razlogi generirajo gibanje za uveljavitev avtonomne regije in s tem drugačen način upravljanja. Regionalizem se odraža pri tem, da se posamezniki želijo poistovetiti s posebnostjo in različnostjo regije, v kateri bivajo. Znani pa so tudi primeri etnoregionalizma, torej gre za regionalizem, ki zadeva predvsem etnične manjšine.

8) REDISTRIBUCIJA

- a) Re, distribucija.
- b) Po smislu npr.: Prerazporeditev oziroma redistribucija finančnih sredstev, torej dohodka in bogastva je pravzaprav prenos dohodka in bogastva od nekaterih posameznikov k drugim prek družbenih mehanizmov, kot so obdavčitev, socialna skrb, javne storitve, zemljiška reforma ... Na ta način se zmanjša družbena neenakost, spodbuja se gospodarska stabilnost manj premožnih članov družbe.

Vseh šest nalog si je med seboj tipološko zelo različnih, zato nekatere izmed njih niti ne predvidevajo zgolj ene pravilne rešitve.

1) Razmisli o prihodnosti planeta: ZELENI PREHOD IN VPLIV ČLOVEKA NA ATMOSFERO IN POVRŠJE.

Krovnna naloga prvega poglavja je t.i. "gamebook", ki bralcu omogoča prosto izbiro nadaljevanja zgodbe. Nima predvidenega le enega poteka oziroma konca. Velja, da so vse odločitve, ki jih bralec sprejme in so obarvane z zeleno tiste, ki so prave za reševanje krize, v kateri je planet Zemlja. Nasprotno so, vse sivo obarvane odločitve za planet pogubne in vodijo v še hujše okoljske problematike. Najpravilnejša je tako izbira samih zelenih besedil.

Priporoča se, da dijak_inja vseeno prebere vse zapise, saj vsak izmed njih obravnava druge termine tega poglavja. Na ta način kar najbolj ponovi in utrdi usvojeno znanje, saj vsak odstavek obravnava vzročno-posledične povezave, vezane na določen termin.

2) Dopolni zapis z manjkajočimi deli besedila: POSLEDICE KOLONIZACIJE LATINOAMERIŠKEGA PROSTORA

Pravilne rešitve:

1	2	3	4	5	6	7	8
K	H	I	B	E	A	F	D

Odveč so rešitve C, G, J.

3) Analiziraj in nariši pokrajino: VZORCI RAZMESTITVE PREBIVALSTVA NA URBANIH POVRŠINAH

Ne obstaja le ena pravilna rešitev, kar zadeva skice pokrajine, pomembno je le, da dijak_inja pokrajino nariše po uvodnih navodilih. Prav tako je več možnih interpretacij pri risanju navedenih terminov. Pri tem je potrebna le pravilnost z vidika pomena samega pojma.

4) Križanka na temo: MIGRACIJE

- 1) Kozmopolita
- 2) Brezposelnost
- 3) Vietnam
- 4) Vrnil
- 5) Rasna, jezikovna
- 6) Izvornim
- 7) Sakralna
- 8) Margine
- 9) Multi
- 10) Trans

Možnih je več rešitev, ustrezne so vse, ki uporabijo termine v pravilnem kontekstu.

5) Interpretiraj VPLIV OKOLJSKIH DEJAVNIKOV NA REGIONALNE RAZLIKE

RADIACIJA → RETINENCA; Sončno sevanje oziroma radiacija segreva morje, ki pa ima dobro sposobnost zadrževanja toplote oziroma retinence.

RETINENCA → GRADIENT; Nad toplejšim morjem se razvije območje nizkega zračnega tlaka, nad kopnim pa visokega. Tudi zaradi razlike v temperaturi morja na različnih globinah, se ustvari gradient.

GRADIENT → KON/DIVERGENCA; Različno segrevanje, gostota vode (morja) generira različen gradient, zaradi katerega pride do konvergence ali divergence (na stiku tokov z različnimi lastnostmi vodnih gmot).

RADIACIJA → EVAPORACIJA; Ker Sonce segreva morje, slednje izhlapeva in prihaja do evaporacije vode.

EVAPORACIJA → METEORNA VODA; Vodna para se dviguje, adiabatno ohlaja in kondenzira. Na takšen način nastane dež oziroma meteorna voda.

METEORNA VODA —> DRENAŽA; Zaradi izdatnih padavin je pogosto potrebna namestitvev drenaže, ki odvaja odvečno vodo z določenega območja.

METEORNA VODA —> HIDROFILNA RASTILNA; Kjer pade velika količina meteorne vode, je površje vlažno in uspevajo hidrofilne rastline

REGIONALNE RAZLIKE <—> DISPERZIJA; Zaradi disperzije pravzaprav lahko nastanejo regionalne razlike, a dokaj majhne, saj je za ta proces značilna razpršenost določenih gospodarskih, naselbinskih pojavov. Prav tako je lahko disperzija posledica regionalnih razlik v primeru, da govorimo o za človeka bolj in manj ugodnem površju, podnebjju ...

REGIONALNE RAZLIKE <—> LITORALIZACIJA; Litoralizacija je proces, omejen le na obale, kar pomeni, da nanj vplivajo regionalne razlike. Nasprotno pa so litoralizirana območja visoko produktivna, kar ustvarja regionalne razlike v primerjavi s perifernimi območji v določenih državah.

REGIONALNE RAZLIKE <—> MONOCENTRIZEM; Razvoj gospodarstva v le enem centru močno vpliva na regionalne razlike, saj na ta način gospodarsko zaostajajo vsa druga območja. Prav tako pa lahko regionalne razlike smatramo kot vzrok za monocentrizem, saj se monocentrično območje razvije le na, za človeka ugodnem površju, podnebjju, kar pa je odraz regionalnih razlik.

EKSPOZICIJA —> KSEROFIT; Kjer, kot posledica regionalnih razlik, nasplošno ni veliko padavin, ekspozicija pa je izrazito južna, uspevajo kserofiti, ki za rast potrebujejo malo vlage ter veliko sončne energije.

KSEROFIT —> IRIGACIJA; Kjer je zelo sušno uspevajo le kserofiti, pogosto pa se zaradi hudih suš ljudje poslužujejo irigacijskih tehnik z namenom, da površje namočijo in ustvarijo ugodne pogoje za rast kulturnih rastlin.

EKSPOZICIJA —> MEZOFIT; Kjer je že v splošnem zaradi regionalnih razlik nekoliko več padavin pa, pretežno na južnih legah, uspevajo mezofiti, saj je zaradi zadostne količine dovolj vlage, prav tako pa tudi nekoliko več sonca.

6) Bralno razumevanje: kar povzroča GEOPOLITIČNE TEŽNJE

Simulacija govora je bila sestavljena s pomočjo umetne inteligence (CHAT GPT) in je namenjena zgolj ponovitvi vseh pojmov tega poglavja.

VIRI SLIKOVNEGA GRADIVA:

1) Razmisli o prihodnosti planeta: ZELENI PREHOD IN VPLIV ČLOVEKA NA ATMOSFERO IN POVRŠJE.

2) Albedo: Albedo, str. 15 (Sara Jemec); Konvekcijske padavine: (Sara Jemec)

4) Entropija: Taljenje Triglavskega ledenika po letih: (ARSO Okolje, kazalci okolja; <https://kazalci.arso.gov.si/sl/content/triglavski-ledenik>)

7) Toksičnost: Toksičnost: (Sara Jemec)

8) Evtrofikacija, antropogeni dejavnik, antroposfera, deforestacija: Deforestacija: (Sara Jemec)

2) Dopolni zapis z manjkajočimi deli besedila: POSLEDICE KOLONIZACIJE LATINOAMERIŠKEGA PROSTORA

6) Primitivizem in nomadizem: Awá: (<https://www.nationalgeographic.com/magazine/article/isolated-brazil-peru-amazon-tribes-remote-protected>)

3) Analiziraj in nariši pokrajino: VZORCI RAZMESTITVE PREBIVALSTVA NA URBANIH POVRŠINAH

2) Eksodus prebivalstva: Eksodus: (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Exit_exodus.jpg)

4) Konurbacija, megalopolis, aglomeracija: Združeni Arabski Emirati: (Google time lapse; <https://earthengine.google.com/timelapse/>)

4) Križanka na temo: MIGRACIJE

7) Tranzicija: Tranzicija: (Sara Jemec)

5) Interpretiraj VPLIV OKOLJSKIH DEJAVNIKOV NA REGIONALNE RAZLIKE

1) Retinenca, radiacija in evaporacija, meteorna voda in drenaža: Namišljena pokrajina: (Sara Jemec)

2) Ekspozicija: Namišljena pokrajina: (Sara Jemec)

3) Konvergenca in divergenca: ITCZ: (SKYbrary; <https://skybrary.aero/articles/inter-tropical-convergence-zone-itcz>)

6) Mezofit, kserofit in hidrofilna rastlina: Hidrofilna rastlina in kserofit: (Sara Jemec)

7) Litoralizacija: Litoralizacija: (Apple Maps)

10) Gradient: Temperaturna inverzija: (Sara Jemec)

